

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**TÜRKÇE ÖĞRENEN YABANCILAR İÇİN DEDE KORKUT
HİKÂYELERİ'NİN B1 DÜZEYİNDE SADELEŞTİRİLMESİ**
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Hazırlayan
Aslı AKINCILAR

Danışman
Doç. Dr. Deniz MELANLIOĞLU

Temmuz - 2018

KIRIKKALE

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**TÜRKÇE ÖĞRENEN YABANCILAR İÇİN DEDE KORKUT
HİKÂYESİ'NİN B1 DÜZEYİNDE SADELEŞTİRİLMESİ**
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Hazırlayan
Aslı AKINCILAR

Danışman
Doç. Dr. Deniz MELANLIOĞLU

Temmuz - 2018
KIRIKKALE

KABUL SAYFASI

Doç. Dr. Deniz MELANLIOĞLU danışmanlığında Aslı AKINCILAR tarafından hazırlanan “**Türkçe Öğrenen Yabancılar İçin Dede Korkut Hikâyeleri’nin B1 Düzeyinde Sadeleştirilmesi**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı’nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

(İmza)

Doç. Dr. Ayşe DEMİR (Başkan)

(İmza)

Doç. Dr. Deniz MELANLIOĞLU

(İmza)

Dr. Öğr. Üyesi Nuray KAYADİBİ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.../.../20..

Prof. Dr. İsmail AYDOĞAN

Enstitü Müdürü

KİŞİSEL KABUL

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Türkçe Öğrenen Yabancılar İçin Dede Korkut Hikâyeleri'nin B1 Düzeyinde Sadeleştirilmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

... / ... / 2018

Aslı AKINCILAR

ÖN SÖZ

Dil öğretiminde en çok kullanılan materyal ders kitaplarıdır. Ancak ders kitapları tek başına yeterli değildir. Bunların yanında öğrencilerin eğlenerek öğrenmelerini sağlayacak, öğrendiklerini pekiştirecek, ders sürecini destekleyecek yardımcı okuma kitaplarına da ihtiyaç duyulmaktadır. Yapılan alan yazın taraması sonucunda Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanmış yardımcı okuma kitaplarının sayısının yok denecek kadar az olduğu görülmüştür.

Bu çalışmanın amacı, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrenciler için kültürümüzde önemli bir yeri olan Dede Korkut Hikâyeleri'ni B1 düzeyinde sadeleştirmektir. Çalışmada sadece hikâyelerin sadeleştirilmesi ile yetinilmemiş, her hikâyeye yönelik etkinlikler ve okuma metinlerinin sadeleştirilmesi aşamasında nelere dikkat edilmesi gerektiğini gösteren bir yönerge örneği de hazırlanmıştır.

Bu çalışmanın her aşamasında benden yardımlarını esirgemeyen, beni her zaman doğruya yönlendiren, kendisiyle çalışmaktan gurur duyduğum değerli hocam Doç. Dr. Deniz MELANLIOĞLU'na teşekkürü bir borç bilirim. Yüksek lisans eğitimim boyunca akademik olarak gelişmemi sağlayan tüm değerli hocalarıma da teşekkür ederim.

Her zaman yanımda olan, dualarını üzerimde hissettiğim hayatımdaki en değerli varlıklarım sevgili babam Musa AKINCILAR'a ve annem Fatma AKINCILAR'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Akıncılar, Aslı, “Türkçe Öğrenen Yabancılar İçin Dede Korkut Hikâyeleri’nin B1 Düzeyinde Sadeleştirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2018.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde ders kitaplarının tek başına yeterli olmadığı bilinen bir gerçektir. Ders kitaplarının yanında öğretim sürecini destekleyecek yardımcı okuma kitapları da hazırlanmalıdır. Yardımcı okuma kitapları, öğrencilerin kelime hazinesini geliştiren ve eğlenerek öğrenmelerini sağlayan önemli materyallerdir. Aynı zamanda Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrenciler, yardımcı okuma kitapları ile Türk kültürünü de yakından tanımaktadır.

Bu çalışmada, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrenciler için Dede Korkut Hikâyeleri’nin B1 düzeyinde sadeleştirilmesi amaçlanmıştır. Sadeleştirme yapılırken Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi’nin okuma kazanımları ve Türkçeye Yolculuk kitaplarının B1 seviyesinde verilen dil bilgisi yapıları dikkate alınmıştır. Sadeleştirme aşamasından sonra hikâyelere yönelik tüm becerileri kapsayacak nitelikte etkinlikler ve okuma metinleri hazırlayacak kişilere yol göstermesi amacıyla bir yönerge örneği hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, yardımcı okuma kitapları, Dede Korkut Hikâyeleri.

ABSTRACT

Akıncılar, Aslı, "Simplification of Dede Korkut Stories for Foreigners Learning Turkish at Level B1", Master Thesis, Kırıkkale, 2018.

It is a fact that textbooks alone are not sufficient in teaching Turkish as a foreign language. In addition to textbooks, supplementary reading books to support the teaching process should be prepared. Auxiliary reading books are important materials that enable learners to develop vocabulary and learn by amusing. At the same time, learners who learn Turkic language as a foreign language are also acquainted with Turkish cultural artifacts with helpful reading books.

In this study, it was aimed to simplify Dede Korkut Stories at B1 level for learners who are learning Turkish as a foreign language. When simplification is made, the reading achievements of the European Common Suggestion Framework for Dillers and the linguistic information given at the B1 level of the Turkish Travel Journals are taken into consideration. After the simplification phase, a guideline example has been prepared in order to guide the persons who will prepare the activities and the reading texts in the quality to cover all the skills for the stories.

Key words: Teaching Turkish as a foreign language, helping reading books, Dede Korkut's Stories.

KISALTMALAR

Akt.	Aktaran
AOÖÇ	Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi
Ed.	Editör
s.	Sayfa
TDK	Türk Dil Kurumu
vb.	ve benzeri
vd.	ve diğerleri
YEE	Yunus Emre Enstitüsü

TABLolar

Tablo 1. Genel Okuduğunu Anlama Kazanımları	12
Tablo 2. Yazışmaları Okuma Kazanımları	13
Tablo 3. Fikir Sahibi Olmak için Okuma Kazanımları	14
Tablo 4. Bilgi ve Gerekçeleri Anlama Kazanımları	15
Tablo 5. Yazılı Talimatları Anlama Kazanımları	16
Tablo 6. AOÖÇ'ye göre Metin Türlerinin İçerikleri	20
Tablo 7. AOÖÇ'ye göre Sözcük Dağarcığı Alanı	27

ŞEKİLLER

Şekil 1. Türkçeye Yolculuk B1 Ders Kitabı	13
Şekil 2. Türkçeye Yolculuk B1 Ders Kitabı	14
Şekil 3. Türkçeye Yolculuk B1 Ders Kitabı	15
Şekil 4. Türkçeye Yolculuk B1 Ders Kitabı	16
Şekil 5. YEE Tarafından Hazırlanan Yardımcı Okuma Kitapları	25
Şekil 6. Kültür ve Turizm Bakanlığının Katkılarıyla Oluşturulan Yardımcı Okuma Kitapları	26
Şekil 7. Özgün hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları	34
Şekil 8. Sadeleştirilmiş hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları	35
Şekil 9. Özgün hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları	42
Şekil 10. Sadeleştirilmiş hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları	43
Şekil 11. Özgün hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları	52
Şekil 12. Sadeleştirilmiş hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları	52
Şekil 13. Özgün hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları	62
Şekil 14. Sadeleştirilmiş hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları	62
Şekil 15. Özgün hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları	69
Şekil 16. Sadeleştirilmiş hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları	70
Şekil 17. Sadeleştirilmiş hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları	77
Şekil 18. Özgün hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları	77
Şekil 19. Sadeleştirilmiş hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları	85
Şekil 20. Özgün hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları	86

Şekil 21. Sadeleştirilmiş hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları	93
Şekil 22. Özgün hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları	93
Şekil 23. Sadeleştirilmiş hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları	101
Şekil 24. Özgün hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları	102
Şekil 25. Sadeleştirilmiş hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları	110
Şekil 26. Özgün hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları	110
Şekil 27. Sadeleştirilmiş hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları	117
Şekil 28. Özgün hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları	117
Şekil 29. Sadeleştirilmiş hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları	125
Şekil 30. Özgün hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları	126

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
KISALTMALAR	iv
TABLolar	v
ŞEKİLLER	vi
İÇİNDEKİLER	viii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	2
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Varsayımlar	4
1.5. Sınırlılıklar	4
1.6. Tanımlar	4

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİ VE OKUMA

BECERİSİ

2.1. Okuma Becerisi	6
---------------------------	---

2.2. Okuma Süreci	7
2.3. Okuma Tür, Yöntem ve Teknikleri	9
2.3.1. Sesli Okuma	10
2.3.2. Sessiz Okuma	10
2.3.3. Yoğun Okuma	11
2.3.4. Yaygın Okuma	11
2.4. Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'ne göre Okuma Becerisi	12
2.4.1. Genel Okuduğunu Anlama	12
2.4.2. Yazışmaları Okuma	13
2.4.3. Fikir Sahibi Olmak için Okuma	14
2.4.4. Bilgi ve Gereççeleri Anlama	15
2.4.5. Yazılı Talimatları Anlama	16

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE METİNLER

VE YARDIMCI OKUMA KİTAPLARI

3.1. Metin Nedir?	17
3.2. Metin Türleri	18
3.3. Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'ne göre Metin	20
3.4. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Metin Seçimi	22
3.5. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yardımcı Okuma Kitapları	24
3.6. Yardımcı Okuma Kitapları Hazırlanırken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar	26

3.6.1. Yardımcı Okuma Kitaplarının İçerik Boyutu	26
3.6.2. Kelime Dünyası ve Dil Bilgisi Yönünden Seviyelendirme	27
3.6.3. Edebî Eserlerin Yardımcı Okuma Kitabı Olarak Kullanılması	28
3.6.4. Metin Türleri	29
3.6.5. Yardımcı Okuma Kitaplarında Görsel Unsurlara Yer Verilmesi	29
3.6.6. Yardımcı Okuma Kitaplarının Etkinlik Temelli Olması	29
3.7. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yardımcı Okuma Kitaplarının Önemi	30

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Modeli	32
4.2. Evren ve Örneklem	32
4.3. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi	33

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR

5.1. Dirse Han Oğlu Boğaç Han	34
5.1.1. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Etkinlikleri	37
5.2. Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması	42
5.2.1. Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması Etkinlikleri	45
5.3. Bay Büre Oğlu Bamsı Beyrek	51
5.3.1. Bay Büre Oğlu Bamsı Beyrek Etkinlikleri	55
5.4. Kazan Oğlu Uruz Bey'in Tutsak Olması	62

5.4.1. Kazan Oğlu Uruz Bey'in Tutsak Olması Etkinlikleri	64
5.5. Duha Koca Oğlu Deli Dumrul	69
5.5.1. Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Etkinlikleri	72
5.6. Kanlı Koca Oğlu Kanturalı Boyu	77
5.6.1. Kanlı Koca Oğlu Kanturalı Boyu Etkinlikleri	80
5.7. Kazılık Koca Oğlu Yeğenek	85
5.7.1. Kazılık Koca Oğlu Yeğenek Etkinlikleri	87
5.8. Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi	93
5.8.1. Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi Etkinlikleri	96
5.9. Beğil Oğlu Emren	101
5.9.1. Beğil Oğlu Emren Etkinlikleri	104
5.10. Uşun Koca Oğlu Seğrek	110
5.10.1. Uşun Koca Oğlu Seğrek Etkinlikleri	112
5.11. Salur Kazan'ın Tutsak Olup Oğlu Uruz'un Kurtarması	117
5.11.1. Salur Kazan'ın Tutsak Olup Oğlu Uruz'un Kurtarması Etkinlikleri	119
5.12. Dış Oğuz'un İç Oğuz'a İsyanı ve Beyrek'in Ölümü	125
5.12.1. Dış Oğuz'un İç Oğuz'a İsyanı ve Beyrek'in Ölümü Etkinlikleri	128

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar ve Öneriler	134
KAYNAKÇA	138
EKLER	143

Ek- 1: Özgün Metin	143
Ek-2: Sadeleştirilmiş Metin	236
Ek-3: Hedef Öğrenici Grubunun Bildiği Varsayılan Dil Bilgisi Yapıları	334

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

İnsanlar neden yabancı dil öğrenmek isterler? Bu sorunun cevabını şöyle açıklamak mümkündür: Ülkelerin birbirleriyle olan ilişkilerinin artması sonucu insanlar bir yabancı dil öğrenme gerekliliğini hissetmektedirler. Türkiye'nin dünya ülkeleri arasında güçlü bir konuma gelmesiyle de Türkçenin öğretimi hem yurt içinde hem de yurt dışında büyük bir hız kazanmaktadır. Bunun sonucunda da yabancılara Türkçe öğretiminin daha sistemli bir şekilde yapılması için programların ve çeşitli araç gereçlerin hazırlanması zorunluluk hâline gelmektedir.

Duman (2013), Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için ders ve çalışma kitaplarının ulaşılabilecek en kolay materyal olduğunu söylemektedir. Ancak ders kitapları tek başına yeterli olmamaktadır. Öğrenmenin kalıcı olması için materyal sayısının ve çeşidinin artması gerekmektedir (Duman, 2013: 5). Bunun için ders kitaplarının yanında hedef kitlenin özellikleri de göz önünde bulundurularak öğrenilenleri destekleyici materyaller hazırlanmalıdır. Bu materyallerden biri de yardımcı okuma kitaplarıdır.

Yardımcı okuma kitapları denilince aklımıza kurgusal metinler olan hikâyeler ve romanlar gelmektedir. Çünkü bir dilin zenginliğini, güzelliğini en güzel edebî metinler temsil etmektedir (Gültekin, 2016: 402). Ayrıca edebî metinler öğrencilere nitelikli ifadeler ve yorumlar da sunmaktadır (Cuq ve Gruca, 2005'ten Akt. Güneş, 2017: 250). Ancak bu edebî metinler, hedef dilin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmak için değil, ana dili konuşurları için hazırlanmaktadır. Dolayısıyla eserler, öğrencilerin seviyelerine göre sadeleştirilmelidir.

Ana dili olarak Türkçe öğrenen kişiler ile Türkçeyi sonradan öğrenecek olan kişiler için hazırlanan kitaplar arasında bazı farklar vardır. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bir kişiye ana dili okuyucuları için hazırlanmış kitapları sunmak doğru değildir. Bu durum öğrencinin hedef dile karşı istenilenin aksine bir tutum sergilemesine ve bir ön yargı oluşturmasına neden olabilir.

Bu da Türkçenin yabancı dil öğretimi sürecini olumsuz yönde etkileyebilir. Bu gibi durumlarla karşılaşmamak için yardımcı okuma kitapları hazırlanırken öğrencilerin seviyelerine dikkat edilmelidir.

Bugün dünya üzerinde öğretimi yaygın olan diller için yardımcı okuma kitapları mevcuttur (Kutlu, 2015). Şimşek (2011), yaptığı araştırmasında Avrupa’da hazırlanan yardımcı okuma kitaplarındaki hikâyelerin İngiliz edebiyatının ünlü yazarlarının hikâyelerinden seçildiğini ve aynı zamanda bu hikâyelerin ilk olarak 1973’te basıldığını söylemektedir. Bu da İngilizce için yardımcı okuma kitaplarının çok uzun zamandan beri hazırlandığını göstermektedir.

Yardımcı okuma kitaplarının çıkış noktası öğrencilerin okuma becerilerini geliştirmektir. Bu nedenle tezin kavramsal çerçeve bölümünde okuma becerisinden, okuma sürecinden, okuma tür, yöntem ve tekniklerinden ve Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi’ne göre okuma becerisinden, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde metinlerden ve yardımcı okuma kitaplarından, yardımcı okuma kitapları hazırlanırken nelere dikkat edilmesi gerektiğinden bahsedilmeye çalışılacaktır.

Tezin bulgular kısmında ise Türk kültürü için önemli olan Dede Korkut Hikâyeleri’nin sadeleştirilme sırasında neler yapıldığından bahsedilecek ve her hikâyeye yönelik etkinlikler hazırlanacaktır. Bu nedenle çalışmanın yardımcı okuma kitabı hazırlayacak kişilere örnek olacağı düşünülmektedir.

1.1. Problem Durumu

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğrencilerin hedef dilin yapısını, söz varlığını ve kültürünü öğrenmesi için ders kitaplarının dışında yardımcı okuma kitaplarının da kullanılması gerekmektedir. Ancak yapılan alan yazın taramasında seviyelere göre hazırlanmış yardımcı okuma kitaplarının yok denecek kadar az olduğu görülmüştür. Bu sebeple bu çalışmada, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yardımcı okuma kitabı probleminin çözümüne yönelik çalışılacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, alanda yardımcı okuma kitabı sorununun çözümüne katkı sağlayacağı düşüncesiyle Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrenciler için Dede Korkut Hikâyeleri'nin B1 düzeyinde sadeleştirilmesi, hikâyeler için tüm becerileri kapsayacak nitelikte etkinlikler ve okuma metinlerinin sadeleştirilme sürecine dair bir yönerge örneği hazırlanması amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Ana dilinden başka bir dil öğrenmenin dâhi yetersiz kaldığı dünyamızda farklı diller bilmek ve farklı kültürler tanımak her geçen gün daha da önem kazanmaktadır (Melanlıoğlu, 2017). Yabancı dil öğretimi sadece kelime öğretimi değildir. Hedef dilin inançlarının, davranışlarının, tutumlarının da öğretilmesi demektir.

Her dil dünyaya açılan bir kapıdır. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenmek isteyen öğrenciler bu kapıdan içeri girdiklerinde Türk kültürü ile de etkileşime girmeye başlamaktadırlar. Bu kültürel etkileşimi sağlamanın en güzel yolu ise öğrencileri Türk kültürünü yansıtan eserlerle karşı karşıya getirmektir.

Çalışmada öncelikle sadeleştirme yapılarak alana kazandırılmak istenen metin belirlenmiştir. Bu aşamada Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin hedef kültür ile etkileşime girmesini sağlamada yardımcı olacak, Şahin (2009)'in de Türk kültürünün söze ve yazıya dönüşen yüzü olarak tanımladığı Dede Korkut Hikâyeleri'nin sadeleştirilmesine karar verilmiştir. Kitapta Oğuz topluluklarının başından geçen olayların anlatıldığı on iki hikâye vardır. Hikâyelerde Türklerin ad koyma, yaşama, evlilik vb. gelenek ve görenekleri mevcuttur. Dolayısıyla hedef kültür ile kaynak kültür arasında etkileşim olacağı düşünülmektedir.

Kültürel etkileşimin yanı sıra Dede Korkut Hikâyeleri'ndeki olayların öğrencilerde merak uyandıracak nitelikte ve dil bilgisi yapılarının hedef seviyeye uyarlanabilecek yapıda olması bu hikâyelerin seçimini sağlayan diğer unsurlardır. Bu açıdan bu çalışma, alanda yardımcı okuma kitaplarının eksikliğini yarattığı

problemin çözümüne katkıda bulunması ve yardımcı okuma kitapları hazırlayacak kişilere örnek olması bakımından önemlidir.

Aynı zamanda bu hikâyeler sadeleştirilirken Türk kültürünün zorla öğretilmesi, Türk insanının yaşayış tarzının ön plana çıkarılması vb. amaçlar planlanmamıştır. Çalışmada sadece alana bir yardımcı okuma kitabı kazandırmak ve bu kitabın öğrenciler tarafından okunmasını sağlamak hedeflenmiştir.

1.4. Varsayımlar

Bu çalışmada, Dede Korkut Hikâyeleri'nin B1 düzeyi için uygun olduğu, sadeleştirmenin Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'nde yer alan okuma becerisine yönelik kazanımları karşılayacağı ve araştırmacının bilimsel ahlaka uygun olarak çalıştığı varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Çalışmamız yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yardımcı okuma kitapları, Dede Korkut Hikâyeleri ve bu hikâyelerin B1 seviyesinde sadeleştirilmesi ile sınırlandırılmıştır.

1.6. Tanımlar

Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi: Hedef dile yönelik programların, sınavların, ders kitaplarının ve diğer araç gereçlerin hazırlanmasını sağlayan, öğrencilerin hedef dilde iletişim kurabilmeleri için neleri öğrenmeleri, neler yapmaları gerektiğini anlatan bir başvuru metnidir (TELC, 2013: 11).

Metin: Belirli bir bildirişim bağlamında bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünüdür (Günay, 2017: 47).

Okuma: Okuma, bilişsel davranışlarla psikomotor becerilerin ortak çalışmasıyla yazılı sembollerden anlam çıkarma etkinliğidir (Demirel, 1999).

Yardımcı Okuma Kitapları: Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde sınıf ortamını zenginleştirecek temel araç ve gereçlerdir (Gültekin, 2016: 402).

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİ VE OKUMA BECERİSİ

Okuma becerisi, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimının temelini oluşturmaktadır. Okuma metinleri aracılığıyla öğrenciler hedef dil ile ilgili bilgi sahibi olmaktadır. Bu sebeple dil öğretiminde her zaman farklı okuma metinleri kullanılmalıdır. Bu bölümde okuma becerisinden, okuma süreçlerinden, okuma tür, yöntem ve tekniklerinden ve Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'ne göre okuma becerisinden bahsedilmeye çalışılacaktır.

2.1. Okuma Becerisi

Alan yazında okuma becerisi ile ilgisi pek çok tanım bulunmaktadır. TDK Türkçe Sözlük (2005)'te okuma, “Yazıya geçirilmiş bir metne bakarak bunu sessizce çözümleyip anlamak veya aynı zamanda seslere çevirmek, yazılmış bir metnin iletmek istediği şeyleri öğrenmek.”; Akyol (2015)'da “Okuma; ön bilgilerin kullanıldığı, yazar ve okuyucu arasındaki etkili iletişime dayalı, uygun bir yöntem ve amaç doğrultusunda, düzenli bir ortamda gerçekleştirilen anlam kurma süreci.”; Güneş (2017)'de “Okuma, bireyin aktif ön bilgileriyle metindeki bilgileri bütünleştirerek yeni anlamlar ürettiği aktif bir süreç.” olarak tanımlamaktadır. Okumanın en önemli özelliği okunan metinden anlam çıkarmaktır. Anlam çıkarmadan sadece kelimeleri doğru telaffuz etmek için yapılan okuma, gerçek bir okuma olarak kabul edilmemektedir (Demirel, 1999: 133).

Okuma ilk olarak çizgi, harf veya sembollerin algılanmasıyla başlamakta, daha sonra kelime ve cümlelerin anlamı bulunmaktadır. Bu işlemlerden sonra okuyucu; sıralama, sınıflama, analiz, sentez, değerlendirme gibi işlemler yaparak anlamayı gerçekleştirmektedir (Güneş, 2017: 132). Bu yönüyle okuma karmaşık bir zihinsel

etkinliktir, diyebiliriz. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde de aynı durum yaşanmaktadır.

Okuma becerisi, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin temelinde yer alan beceridir. Çünkü okuma becerisi sayesinde öğrenci, diğer beceriler için bir alt yapı oluşturmaktadır (Tayşi, 2017: 293). Bu sebeple öğrenciler, okuma becerilerinin gelişimi için sınıf dışında da metinlerle karşılaşılmalıdır. Aynı zamanda bu metinlere yönelik etkinlikler de hazırlanmalıdır. Etkinlikler öğrencilerin zihnini kullanmalarını, hafızalarını güçlendirmelerini ve anlama becerilerini geliştirmelerini sağlamaktadır (Balcı, 2009: 7). Tüm bunların başarılı bir şekilde gerçekleşmesi içinse yapılacak ilk iş okuma sürecinin planlanmasıdır.

2.2. Okuma Süreci

Okuma süreci; okuma öncesi, okuma sırası ve okuma sonrası olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

Okuma öncesinde, okuyucu ön bilgileri yardımıyla metnin görsellerini ve başlığını inceleyerek metin hakkında tahminde bulunur (Akyol, 2016; Güneş, 2015). Bu şekilde okur, okuma amacını ve okuma sırasında kullanacağı okuma tür ve yöntemini belirler. Karatay (2014), okuma öncesinde tahmin etme ve planlama stratejilerinin kullanıldığını söylemekte ve okuma öncesi stratejilerine ilişkin bilişsel işlem basamaklarını dokuz başlıkta toplamaktadır:

1. Okuma amacını belirleme
2. Metni gözden geçirme
3. Bilgileri harekete geçirme
4. Metnin ana başlığı, alt başlıkları ve yazarına bakma
5. Metnin uzunluğunu gözden geçirme
6. Hangi noktalara yoğunlaşacağına karar verme
7. Metnin ne ile ilgili olduğunu tahmin etme
8. Kendine sorular sorma
9. Okuma hızını belirleme

Ana dili okuyucuları okumaya başladıklarında bazı temel kavramlara ve yapılara sahip olmaktadır. Okuma sırasında bilmedikleri bir yapı ile karşılaştıklarında bağlamdan hareketle tahminde bulunabilmektedirler. Ancak Türkçeyi sonradan öğrenen kişiler için durum farklıdır. Öğrenci, Türkçe ile ilgili daha önceden bir bilgiye sahip olmadığından okuma yavaş ve zor ilerlemektedir (Tayşi, 2017: 296).

Okuma sırasında, öğrencilerden seviyeye göre okuma hızını ayarlayarak örnek bir okuma yapmaları beklenmektedir. Daha sonra öğrencilerden metni önce sesli sonra da sessiz okumaları, okuma sırasında anlamını bilmedikleri kelimeleri işaretlemeleri istenir. Okuma işlemi bittikten sonra ise öğrenciler, öğrencilerin işaretledikleri kelimelerin anlamlarını açıklar. Kelimelerin anlamları açıklanırken görsellerden de yararlanılabilir (Tayşi, 2017: 297). Karatay (2014), okuma sırasında izleme ve düzenleme stratejilerinin kullanıldığını söylemekte ve okuma sırası stratejilerine ilişkin bilişsel işlem basamaklarını on dört başlıkta toplamaktadır:

1. Okurken not tutma
2. Okuma hızını ayarlama
3. Dikkat dağınıca okunan kısma tekrar dönme
4. Sözlük kullanma
5. Metin üzerinde iyice yoğunlaşma
6. Gerekirse yüksek sesle okuma
7. Grafik, tablo ve resim gibi görsellerden yararlanma
8. Belli aralıklarda durarak ne anladığını düşünme
9. İpuçlarını kullanma
10. Bilgiyi şema, resim gibi görsellerle formülleştirme
11. Noktalama işaretlerine, yazımlara dikkat etme
12. Çelişkili bir ifade ile karşılaşıncı metni tekrar gözden geçirme
13. Anlamı bilinmeyen kelimeleri bağlam içinde tahmin etmeye çalışma
14. Önemli bilgileri ayırt etme / özetleme

Okuma sonrasında, metin öğrenciler tarafından özetlenir ve okuma etkinliklerine geçilir (Mert, 2014: 36). Öğrencilere metinle ilgili sorular sorulur. Yeni bilgiler değerlendirilir ve bir sonraki çalışmalarda kullanmak üzere zihne yerleştirilir (Güneş, 2017: 144). Karatay (2007), bu aşamada değerlendirme stratejilerinin kullanıldığı ve

bu stratejilerin okuma zevki ve alışkanlığı kazandırmada önemli olduğunu söylemektedir. Aynı zamanda okuma sonrası stratejilerine ilişkin bilişsel işlem basamaklarını da on başlık altında toplamaktadır:

1. Metnin içeriğinin okuma amacına uygun olup olmadığını sorgulama
2. Metindeki düşüncelerin veya bilgilerin günlük hayattaki geçerliliğini kontrol etme
3. Metinde geçen düşünceleri özetleme
4. Metni tekrar gözden geçirme
5. Anlama düzeyini artırmak için metni tekrar okuma
6. Metin hakkındaki tahminlerinin doğruluğunu kontrol etme
7. Anahtar bilgilerin ne ifade ettiğini kendi sözcükleriyle özetleme
8. Ana düşünceyi ve bilgiyi eleştirerek değerlendirme
9. Metnin tamamında işlenen ana düşünceyi özetleme
10. Okuduğunu başkalarıyla tartışma

2.3. Okuma Tür, Yöntem ve Teknikleri

Okuma sürecinin daha verimli olabilmesi için okuyacağımız metne uygun tür ve yöntem seçilmesi gerekmektedir. Alan yazında çeşitli okuma tür ve yöntemleri bulunmaktadır. Güneş (2017: 151), bunların okurun amacına, kullandığı yönteme, metnin türüne, göz hareketlerine ve kişilere göre gruplandırıldığını ifade etmektedir. Ülper (2010'dan Akt. Tayşi, 2017: 298), okuma tür ve yöntemlerini metin türü temelli okuma (yazınsal ve bilgilendirici metinleri okuma); işitsel temelli okuma (sesli okuma ve sessiz okuma); kişisel okuma türleri (akademik, iş, bireysel okuma); içeriksel okuma türleri (tarayarak, yoğun ve yaygın okuma) olarak dörde ayırmaktadır. Tayşi (2017), dil öğretiminde en çok sesli, sessiz, yoğun ve yaygın okumanın kullanıldığını söylemektedir. Bu sebeple, çalışmanın bu bölümünde sesli, sessiz, yoğun ve yaygın okuma tür ve yöntemlerinden bahsedilmeye çalışılacaktır.

2.3.1. Sesli Okuma

Sesli okuma, yazıları görme, kelimeleri tanıma, seslendirme ve anlamını zihinsel sözlükten bulma işlemidir (Güneş, 2015: 52). Sesli okuma, kelimelerin doğru telaffuz edilmesini sağlamaktadır.

Sesli okuma eğitiminin amacı, öğrencilerin metinde geçen kelimeleri özellikle daha önce hiç karşılaşmadıkları veya yabancı dilden Türkçeye geçen kelimeleri doğru seslendirmelerini, telaffuz etmelerini sağlamaktır. Kelimeleri doğru seslendirme, kullanıldıkları bağlamdaki anlamlarının da kavranmasını sağlar (Karatay, 2014: 58).

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrenciler, sesli okuma sırasında hatalar yapmaktadırlar. Bu hataları en aza indirebilmek için öğreticilerin örnek okuma yapmaları gerekmektedir. Örnek okuma bittikten sonra öğrencilerden metni sesli okumaları istenmelidir. Okuma sırasında yapılan hatalar öğrenciler tarafından uygun bir dille düzeltilmelidir.

Başarılı bir sesli okuma için Demirel ve Şahinel (2006: 85) dikkat edilmesi gerekenleri şöyle sıralamışlardır:

- Metin cümle yapısına,
- Anlatım özelliğine,
- Yazım kurallarına,
- Vurgu ve tonlamaya,
- Farklı sesleri aynı sesler olarak söylememeye,
- Kelimeleri net ve açık söylemeye,
- Hızlı okumadan kaçınmaya,
- Anlamı dinleyenlere sezdirmeye dikkat edilmelidir.

2.3.2. Sessiz Okuma

Sessiz okuma, ses organlarının herhangi birini hareket ettirmeden (fısıldamadan, dudaklarını kıpırdatmadan), baş hareketleri (başını sağa sola çevirmeden) ve gövde hareketleri (öne arkaya sallamadan) yapmadan yalnız gözle takip edilerek yapılan

okumadır (Demirel ve Şahinel, 2006: 87). Sessiz okuma sırasında ses telleri, dalgaları, dil ve dudak yer almamaktadır. Bu yüzden sessiz okuma, sesli okumaya göre daha hızlı olmakta ve buna paralel olarak anlama düzeyi artmaktadır (Güneş, 2015: 53).

Yabancı dil öğretiminde temel düzeyde öğrencilerin kelimelerin telaffuzunu öğrenebilmeleri için daha çok sesli okuma yapılmaktadır. İlerleyen düzeylerde okuduğunu anlama becerisi artacağı için sessiz okumaya daha fazla zaman ayrılmaktadır (Tayşi, 2017: 300).

2.3.3. Yoğun Okuma

Yoğun okumada amaç, metinler aracılığıyla öğrencilere hedef dildeki yapıları ve kelimeleri öğretmektir. Bu okuma türü yoğun bir dikkat gerektirmektedir. Çünkü öğrencilere kısa sürede çok sayıda kelime ve yapının öğretilmesi amaçlanmaktadır (Turanlı, 2008: 306-307). Munby (1979'dan Akt. Aygüneş, 2007: 100) yoğun okumada anlamının a) metindeki yüzey anlamı veya açık olan anlamı eksiksiz biçimde anlayarak b) metindeki mecazlı dili, duygusal tonu ve dolaylı anlatımı anlayarak c) okuma parçasındaki düşüncelerin birbirleriyle ve diğer paragraflardaki ilişkilerini anlayarak d) okuyucunun kendi dünya bilgisi ve deneyimlerini ilişkilendirerek gerçekleştiğini belirtmektedir. Aynı zamanda bu okuma türü, öğretmen denetiminde yapılmalıdır. Çünkü öğreticiler, kelimelerin ve dil bilgisi yapılarının çözümlenmesinde öğrencilere destek olmaktadır (Demircan, 2005'ten Akt. Tayşi, 2017).

2.3.4. Yaygın Okuma

Yaygın okuma, detaylı okumanın gerekli olmadığı durumlarda kullanılmaktadır (Aygüneş, 2007: 100). Demircan (2005'ten Akt. Aygüneş, 2007), yaygın okumanın yabancı dil öğrenirken genellikle basitleştirilmiş metinleri okumak için kullanıldığını, bu okuma şeklinin uygulandığı durumlarda sınıftaki öğrencilerin değişik düzeydeki metinleri okuyabileceğini belirtmektedir.

2.4. Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'ne göre Okuma Becerisi

Avrupa Konseyi'nin *çokdillilik* ve *çokkültürlülük* kavramlarına bağlı olarak 40 ülkenin katılımıyla oluşturulan ve 2001 yılında yayımlanan (Durak, 2006; Tunay, 2010) AOÖÇ, hedef dile yönelik programların, sınavların, ders kitaplarının ve diğer araç gereçlerin hazırlanmasını sağlayan, öğrencilerin hedef dilde iletişim kurabilmeleri için neleri öğrenmeleri, neler yapmaları gerektiğini anlatan bir başvuru metnidir (TELC, 2013: 11).

AOÖÇ, dil becerilerini alımlama, üretme ve etkileşim olmak üzere üç alana ayırmaktadır. Öğrencilerin değerlendirilmesinin kolay olması için (Şahin, 2010: 77) AOÖÇ, bu alanları sözlü ve yazılı olmak üzere tekrar bölümlendirmektedir. Okuma becerisi, bu alanların alımlama ve yazılı bölümlerindedir.

AOÖÇ (2013: 71-72), görsel algısal etkinliklerde okuyucunun bir metni okurken bir ya da birçok yazar tarafından yazılanları girdi olarak algıladığını ve işlediğini belirtmektedir. Aynı zamanda okuyucunun okuma sırasında genel anlama, seçmeli anlama, ayrıntılı anlama, sonuç çıkarabilme vb. okuma tarzlarından birini seçebileceğini de söylemektedir.

AOÖÇ'ye göre okuma becerisi beş temel unsuru içermektedir. Bu unsurlar sırasıyla genel okuduğunu anlama, yazışmaları okuma, fikir sahibi olmak için okuma, bilgi ve gerekçeleri anlama, yazılı talimatları anlamadır.

AOÖÇ'de B1 düzeyi okuma alanı için verilen kazanımlar aşağıdadır:

2.4.1.Genel Okuduğunu Anlama

Tablo 1. Genel Okuduğunu Anlama Kazanımları (TELC, 2013: 72)

B1	Kendi ilgi ve uzmanlık alanlarıyla ilgili konular üzerine okuduğu karmaşık olmayan teknik metinleri yeterli seviyede anlayabilir.
-----------	---

Kazanım Açıklaması: Bu düzeydeki öğrenci kazanımda da belirtildiği gibi karmaşık olmayan, akademik beceri istemeyen metinleri rahatlıkla okuyabilir. Örneğin, Türkiye'nin tarihi ya da kültürel değerini tanıtan okuma metinleri, mühendislikle ilgili metinler, bir mucidin, buluşun hikâyesi, hobilerle ilgili metinler bu düzeyde öğrencilere verilebilir (Sarıbaş, 2014: 73). Aşağıdaki gibi bir metin B1 düzeyinde kullanılabilir.

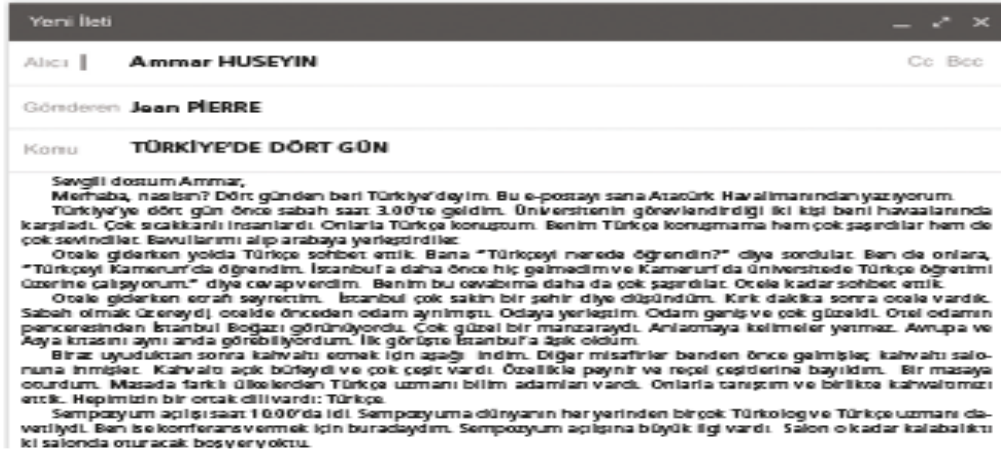
Şekil 1. Türkçeye Yolculuk B1 Ders Kitabı (2017: 145)

2.4.2. Yazışmaları Okuma

Tablo 2. Yazışmaları Okuma Kazanımları (TELC, 2013: 72)

B1	Bir mektup arkadaşıyla devamlı yazışabilmek için, özel mektuplardaki olay, duygu ve istekler hakkında yapılan betimlemeleri yeterince anlayabilir.
-----------	--

Kazanım Açıklaması: B1 düzeyindeki öğrencilerden kendisine yazılan mektupları anlaması beklenmektedir. Mektup, günümüzde çok fazla tercih edilen bir iletişim aracı olmadığı için hazırlanacak materyallerde e-posta ve mesaj örnekleri de verilebilir. Aşağıdaki gibi bir metin B1 düzeyinde kullanılabilir.

Şekil 2. Türkçeye Yolculuk B1 Ders Kitabı (2017: 156)

2.4.3. Fikir Sahibi Olmak için Okuma

Tablo 3. Fikir Sahibi Olmak için Okuma Kazanımları (TELC, 2013: 73)

B1	Belirli bir görevle ilgili olarak istenilen bilgileri alabilmek amacıyla uzun metinleri gözden geçirebilir ve çeşitli metinlerden veya metni bölümlerinden çıkardığı bilgileri birleştirebilir.
	Mektup, bilgilendirme broşürü ve kısa resmî belgeler gibi basit günlük metinlerden önemli bilgileri bulabilir ve anlayabilir.

Kazanım Açıklaması: Burada öğrencilerden kaynakları taramaları (Saribaş, 2014), metinlerdeki anahtar kelimeleri bulmaları ve metinde önemli gördüğü yerleri belirleyerek metni özetlemeleri beklenmektedir. Bu kazanıma yönelik olarak öğrencilere afiş, ilan ve duyurular (bir gezi programı afişi, çevre kampanyası afişi, sınav duyuruları, işe alım ilanları) verilebilir (Saribaş, 2014: 91). Aşağıdaki gibi bir metin B1 düzeyinde kullanılabilir.

İŞ İLANI

Şirketimize İngilizce bilen, diksiyonu düzgün, bilgisayar sertifikası olan sekreter arıyoruz.

Başvurmak isteyenler asli.akincilar@outlook.com adresine öz geçmişlerini yollayabilirler.

2.4.4. Bilgi ve Gerekçeleri Anlama

Tablo 4. Bilgi ve Gerekçeleri Anlama Kazanımları (TELC, 2013: 73)

B1	Anlaşılır şekilde yazılmış, gerekçelerle donatılmış metinlerin en önemli sonuçlarını algılayabilir. Ayrıntılarıyla olmasa bile, işlediği konudaki görüş açısını kavrayabilir.
	Alışlagelmiş konuları içeren karmaşık olmayan gazete makalelerini ana noktalarıyla kavrayabilir.

Kazanım Açıklaması: Öğrenciler gazetelerde, dergilerde yer alan haberleri, ilgi duyduğu alanlarla ilgili metinleri anlayabilirler (Tayşi, 2017: 307). Aşağıdaki gibi bir metin B1 düzeyinde kullanılabilir.

TRAFİK KAZALARI

Nasıl Kaza Yaptıklarına Bakarken Canlarından Olacaklardı

Edirne'nin Keşan İlçesinde kaza yaptıkları yeri inceleyen iki kişi, kaza yapan başka aracın çarpması sonucu ağır yaralandı. Meydana gelen ilginç kazada, bir kişinin sağlık durumun kritik olduğu öğrenildi.

Keşan'da trafik kazası geçiren iki kişi Keşan Devlet Hastanesi'nde yaklaşık 4 saat tedavi olduktan sonra taburcu edildi. Kazazedeler hastaneden çıktıktan sonra kaza yaptıkları Sanayi Kavşağı'na gitti. Kaza yaptıkları yeri inceleyen kazazedeler, başka bir aracın çarpması sonucu ağır yaralandı. Ağır yaralanan kazazedeler ile onlara çarpan araç sürücüsü olay yerine gelen ambulanslarla Keşan Devlet Hastanesi'ne kaldırıldı.

Ihlas Haber Ajansı
Düzenlenmiştir

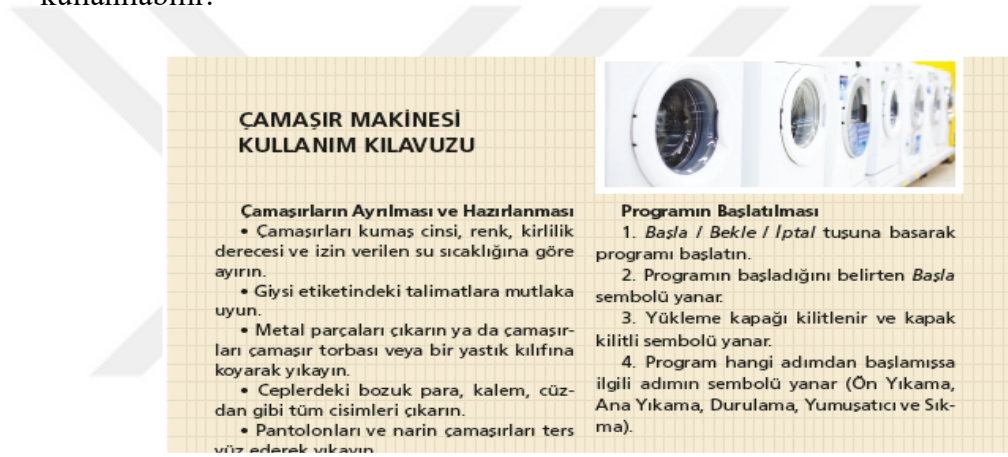
Şekil 3. Türkçeye Yolculuk B1 Ders Kitabı (2017: 107)

2.4.5. Yazılı Talimatları Anlama

Tablo 5. Yazılı Talimatları Anlama Kazanımları (TELC, 2013: 74)

B1	Bir cihazı kullanmak için gerekli karmaşık olmayan, anlaşılır bir anlatımla yazılmış kullanım kılavuzlarını anlayabilir.
-----------	--

Kazanım Açıklaması: B1 düzeyindeki bir öğrenciden bir cihazı, kılavuzunu okuyarak bir bütün hâline getirmesi ya da parçalarına ayırması beklenmektedir. Bu kazanım için bir ürünün kullanma talimatı, bir yerdeki davranış kurallarını belirten talimatlar verilebilir (Saribaş, 2014: 101). Aşağıdaki gibi bir metin B1 düzeyinde kullanılabilir.

Şekil 4. Türkçeye Yolculuk B1 Ders Kitabı (2017: 136)

AOÖÇ’de aynı zamanda öğrencilerin kendi okuma becerilerini değerlendirebilecekleri bir öz değerlendirme kılavuzu da bulunmaktadır. Bu kılavuza göre eşik düzey olarak kabul edilen B1 düzeyindeki bir öğrenci kendisini gündelik ya da mesleklere yönelik yazılmış metinleri ve kişisel mektuplardaki dilekleri anlayıp anlamadığı yönünde değerlendirebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE METİNLER VE

YARDIMCI OKUMA KİTAPLARI

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde en çok kullanılan materyal metinlerdir. Öğrenci metinler aracılığıyla hedef dilin söz varlığını, yapısını öğrenir ve kültürüyle tanışır. Bu bölümde metin kavramından, metin türlerinden, AOÖÇ'ye göre metinden, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için metin seçiminden ve yardımcı okuma kitaplarından bahsedilmeye çalışılacaktır.

3.1. Metin Nedir?

Metinler, dil öğretiminde önemli bir yere sahiptir. Metinler aracılığıyla öğrenciler hedef dil ile ilgili bilgi sahibi olmaktadır. Aynı zamanda metinler günlük hayattan kesitler sunarak öğrencilerin öğrenmelerini de desteklemektedir (Melanlıoğlu, 2017: 114).

Kaynaklar incelendiğinde metinle ilgili çeşitli tanımlara rastlanmaktadır. TDK Türkçe Sözlük (2011)'te metin, “Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü, tekst.”; Güneş (2013a)'te “Metin, bilgi, duygu ve düşüncelerin çeşitli biçim, anlatım ve noktalama özelliklerine göre yerleştirildiği yapılardır.”; Günay (2017)'da “Belirli bir bildirişim bağlamında bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünüdür.”; Akbayır (2006'dan Akt. Başaran ve Akyol, 2009)'da “Dilsel açıdan, birbirini izleyen sıralı ve anlamlı bütünler oluşturan cümleler dizisi; bir bildirişim işlevine sahip olan; bir ya da daha fazla kişi tarafından sözlü veya yazılı olarak üretilen; başı sonu kapalı dilsel göstergelerin art arda geldiği anlamlı yapı.” olarak tanımlamaktadır.

Yukarıdaki tanımlar incelendiğinde her araştırmacının kendine göre geliştirdiği bir metin tanımı olduğu görülmektedir. Aynı zamanda sadece yazılı materyallerin metin olmadığı, sözlü ürünlerinde metin olarak kabul edildiği tanımlarda vurgulanmaktadır.

Dil öğretiminin temelinde yer alan metinler, belirli bir düzen içerisinde oluşturulmaktadır. Metinler kelime, cümle ve paragraflardan oluşur. Bu unsurlar metin içerisine belirli bir sıra hâlinde ve dil bilgisi kurallarına uygun olarak yerleştirilir. Bu da metnin okuyucu tarafından daha kolay anlaşılmasını sağlamaktadır (Güneş, 2013a: 606).

Metinler oluşturulurken yazarların amaçları, olaylara bakış açıları farklı türde metinlerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Melanlıoğlu (2017), metin türlerinin öğrenciler tarafından bilinmesinin bir metnin nasıl okunacağı ve dinleneceği konusunda öğrenciye yol göstereceğini söylemektedir. Bu nedenle Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde öğrencilerin metin türleri hakkında bilgi sahibi olmaları gerekmektedir.

3.2. Metin Türleri

Her metin, yazarının yaptığı çalışmaya göre farklı özellikte olabilir. Bu durum metin türlerini ortaya çıkarmaktadır. Kaynaklar incelendiğinde metin türleriyle ilgili farklı sınıflandırmaların olduğu görülmektedir (Akyol, 2003; Erkul, 2004; Günay, 2017; Güneş, 2013).

Akyol (2003), metinleri dilsel metinler (kitap bölümleri, hikâyeler, masallar vb.) ve semiotik metinler (şarkılar, filmler, grafikler vb.) olmak üzere ikiye ayırmaktadır.

Dil öğretiminde yöntem ve tekniklerin yanı sıra metinlerin de önemli olduğunu söyleyen Güneş (2013a), metin türlerinin sınıflandırılmasında en detaylı çalışmayı yapan araştırmacıdır. Bunun sebebini de metinlerin dil öğretim yaklaşımlarına göre değişiklik göstermesiyle açıklamaktadır (Güneş, 2013b: 1).

Güneş, metinleri aktarma biçimine (konuşma veya sözle aktarılanlara sözlü metin, yazılarla aktarılanlara yazılı metin, görsel sembollerden oluşana görsel metin), düzenleme biçimine (roman, öykü, anı, masal vb.), düzenlemede kullanılan mantık düzeyine göre (basit, sarmal ve üst düzey metin) sınıflandırmaktadır. Aynı zamanda Güneş, metinleri yazılış amaçları bakımından edebî ve öğretici metinler olmak üzere de iki gruba ayırmaktadır. Güneş'in bu sınıflandırması Başaran ve Akyol (2009)'un sınıflandırması ile benzerdir.

Güneş (2013b: 3), dil öğretiminde metinleri kullanımına göre edebî, üretilmiş ve otantik metinler olmak üzere üç gruba ayırmaktadır. Edebî metinler, okuyucuda heyecan ve hayal uyandıracak şekilde hazırlanan metinlerdir. Edebî metinlerde anlatılanlar yazarın gözlemleri ve hayal ürünleridir (Başaran ve Akyol, 2009: 14). Üretilmiş metinler, öğretmenler veya yazarlar tarafından hazırlanan günlük yaşamdan kesitler sunan metinlerdir. Otantik metinler ise iletişim için hazırlanan metinlerdir ve öğrencilerin dil ve kelime becerisini geliştirmek için kullanılır (Güneş, 2013b).

Erkul (2004: 81-82) ise metinleri genel olarak (sanatlı metinler, bilgilendirici metinler, düşünce metinleri, yazışma metinleri), yazarın niyeti ve işlevi açısından (anlatıma dayalı metinler, betimleyici, kanıtlayıcı, açıklayıcı, emredici- buyurucu, manzum, konuşmaya dayalı metinler) ve dil ile ilgili düzenlemeler veya iletişim konusu bakımından (kullanmalık, kurmaca metinler) üç grupta sınıflandırmaktadır.

Yabancı dil öğretiminde özgün veya değiştirim yoluyla hazırlanan metinler kullanılmaktadır. Özgün metinler daha çok kaygının azaldığı ileri gruplarda, değiştirilmiş metinler ise başlangıç ve orta düzey gruplarda tercih edilmektedir (Durmuş, 2013: 144).

Görüldüğü gibi metin türlerinin sınıflandırılması araştırmacılara göre farklılık göstermektedir. Yukarıdaki sınıflandırmalara farklı sınıflandırmalar da eklenebilir. Okurken/dinlerken iletinin amacının, yazarken/konuşurken üslubun anlaşılmasını sağlamak için Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde öğrenciler farklı metin türleri ile karşılaştırılmalıdır (Melanlıoğlu, 2017).

AOÖÇ’de verilen yeterlikler metinler aracılığıyla öğrencilere kazandırılmaktadır. Bu sebeple AOÖÇ, dil öğretiminde kullanılacak olan metinlerin seçiminde de öğrencilere yol göstermektedir.

3.3. Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi’ne göre Metin

Diller için Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi pek çok konuda olduğu gibi metin konusunda da görüşlerini belirterek öğrencilere yardımcı olmakta ve dil öğretim sürecini kolaylaştırmaktadır. AOÖÇ’ye göre metin, *belirli bir yaşam alanına ilişkin sözlü ya da yazılı her türlü söylem* demektir (TELC, 2013: 18). Tanıma göre AOÖÇ, metni dil etkinliklerinde kullanılan ve iletişimi oluşturan temel araç olarak değerlendirmektedir. Aynı zamanda AOÖÇ’de dil öğretiminde kullanılacak metin türlerine yönelik içerikler de açıklanmaktadır (TELC, 2013: 96-97).

Tablo 6. AOÖÇ’ye göre Metin Türlerinin İçerikleri

Sözlü Metinler	Yazılı Metinler
<ul style="list-style-type: none">• Kamu duyuruları ve yönergeler• Topluluk önünde yapılan konuşmalar, üniversite dersleri, sunumlar, vaazlar• Geleneksel töreler (törenler gibi)• Eğlence (dram, şov, okumalar ve şarkılar)• Spor yorumları (futbol, boks ve at yarışları gibi)• Haber programları• Halka açık tartışma ve konuşmalar• Elemanlar arası ikili konuşma ve sohbetler• Telefon görüşmesi• Başvuru görüşmesi	<ul style="list-style-type: none">• Kitaplar, edebiyat, teknik kitaplardan edebî dergilere kadar• Dergiler• Gazeteler• Kullanım yönergeleri (el işleri ve “kendi kendine yap” kitapları, yemek kitapları)• Ders kitapları• Çizgi romanlar• Broşürler• El ilanları• Reklam malzemeleri• Resmî tabela ve levhalar• Süpermarket, dükkân ve pazar yerlerinde bulunan levhalar• Mal paketleri ve etiketleri• Bilet, giriş bileti vb.• Form ve soru katalogları• Sözlükler (bir ve iki dilli)• Ticari ve mesleki mektuplar, faksalar• Özel mektuplar• Deneme, makale ve alıştırmalar• Rapor ve belgeler

-
- Notlar ve iletiler vb.
 - Bilgi bankaları (haberler, edebiyat, genel bilgiler gibi)
-

Tabloda yer alan içerikler incelendiğinde bunların öğrencilerin günlük hayatta karşılaşabileceği olaylara yönelik oldukları dikkati çekmektedir. Bu durum Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için olumludur. Öğrenci günlük hayatta karşılığı olmayan bilgileri çabuk unuttur (Melanlıoğlu, 2017: 138). Bu nedenle alanda kullanılacak olan metinlerin öğrencilerin günlük hayatta karşılığını bulabilecekleri ve öğrendiklerini pekiştirebilecekleri tarzda olmasına dikkat edilmelidir. Aynı zamanda AOÖÇ, tabloda verilen içeriklerin öğrenciler tarafından daha iyi anlaşılması için not alma ve özet çıkarma tekniklerinin kullanılabilceğini de ifade etmektedir (TELC, 2013: 97).

AOÖÇ, metinlerin kullanıldığı araçları da önemli görmektedir. Çünkü metinlerle araçlar bir bağlantı içindedir ve araçlar metin türlerini, metin türleri de araçları etkilemektedir. Telefon, hoparlör sistemi, radyo, televizyon, sinema filmi, bilgisayar, baskı, elle yazılı nüshalar dil öğretiminde kullanılacak araçlardır (TELC, 2013: 95).

AOÖÇ (TELC, 2013: 101)'de yapay olması gerekçesiyle tekrarlama, dikte, sesli okuma gibi etkinlikler yerine “metinden metne yönelik etkinliklerin” dil öğretiminde daha çok kullanılması gerektiği açıklanmaktadır. Metinden metne yönelik etkinlikler sözlü ve yazılı metinlerin bir arada olmasıyla gerçekleşmektedir. Örneğin, öğrencinin bir metni okuması ve metne yönelik yöneltilen sorulara cevap vermesi metinden metne yönelik etkinliklere uygundur.

AOÖÇ, metinleri dil öğretiminin merkezinde görmektedir. Çünkü metinler aracılığıyla iletişim gerçekleşmektedir. Bu nedenle dil öğretiminde yani Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde metinler önemli bir yer tutmaktadır.

3.4. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Metin Seçimi

Dil öğretiminde en önemli materyalin metinler olduğunu söylersek abartmış olmayız. Çünkü metinler aracılığıyla öğrenci eleştirel bir bakış açısı geliştirerek kendi kültürü ile hedef kültür arasındaki benzer ve farklı yönleri görür, öğrencinin okuma duyarlılığı gelişir (Kutad, 1996'dan Akt. Erişek ve Yücel, 2002: 72). Dil öğretiminde bu denli önemli bir yeri olan metinlerin seçiminde de dikkat edilmesi gereken bir takım hususlar vardır.

Bu hususların başında seçilecek olan metinlerin seviyeye uygun olması gelmektedir. Her seviyenin içeriğine, dil bilgisi yapılarına, öngörülen yeterliğine ulaşmasını sağlayacak olan araç, metindir. Bu nedenle dil öğretiminde seviyeye uygun metin seçilmesi önemlidir (Melanlıoğlu, 2017: 144).

Seçilen ya da oluşturulan metinler günlük hayatın içinden olmalıdır (Melanlıoğlu, 2017). Hikâye, masal, şiir vb. türlerin yanında öğrencileri günlük hayata alıştırarak metinler de kullanılmalıdır. Çünkü öğrenci, öğrendiklerinin karşılığını bulursa öğrenmeye daha çok güdülenir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde seçilecek olan metinlerde dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da ihtiyaçtır. Öğrencilerin dil öğrenme sebeplerinin bilinmesi başarıyı olumlu yönde etkileyecektir. Türkiye'ye çalışmak için gelen biriyle okumak için gelen birine Türkçeyi aynı şekilde öğretmek, aynı metinleri kullanmak doğru değildir. Bunun için öğrencilere ihtiyaç analizi yapılmalıdır (Çangal, 2013). Analizin sonucuna göre de uygun bir program yapılmalı ve öğrenci ihtiyacı olan metinlerle karşılaştırılmalıdır.

Bu ölçütlerin dışında Day (1994'ten Akt. Uzdu, 2008: 88) metin seçimi için yedi ölçüt sıralamıştır:

1. İlgi
2. İşlerlik
3. Okunabilirlik
 - a. Sözlüksel bilgi
 - b. Artalan bilgisi

- c. Sözdizimsel uygunluk
- d. Düzenleme
- e. Söylem olguları
- f. Uzunluk
4. Konu
5. Politik uygunluk
6. Kültürel uygunluk
7. Görüntü

Seçilecek ya da hazırlanacak olan metinler ilgi çekici olmalıdır. Metnin ilgi çekici olması, sürecin daha zevkli geçmesini sağlamanın yanında öğrenciyi derse karşı motive etmektedir.

Metinler, etkinlik hazırlanabilecek tarzda olmalıdır. Metne yönelik hazırlanan etkinlikler aracılığıyla öğrenci sınıf ortamında pasif durumdan aktif duruma geçmekte ve öğrencinin metinleri anlaması kolay hâle gelmektedir.

Uzdu (2008: 88- 89), okunabilirlik kavramının alt başlıklarını şöyle açıklamaktadır: Sözlüksel bilgiye göre metinde öğrencinin kavrama düzeyine uygun kelimeler yer almalıdır. Yani metinde yeni sözcüklerin sayısının çok olması öğrencinin metni okumasını zorlaştırabilir. Metinlerin öğrencinin önceden öğrendikleri yapılara göre seçilmesi ise artalan bilgisi ile ilgilidir. Metinlerde öğrencinin bilmediği karmaşık yapılara yer verilmemesi ise sözdizimsel uygunluktur. Bir metnin bağdaşık ve tutarlı olması o metnin söylem olgularına uygun olduğunun göstergesidir. Metnin uzunluğu da öğrencinin seviyesine göre düzenlenmelidir. Bir ders saatinde okunamayacak uzunlukta metinler kullanılmamalıdır.

Seçilecek olan metnin konusu öğrencide merak duygusu uyandırmalıdır. Öğrenciler içeriğini merak ettikleri metinleri büyük bir ilgi ile okur/dinler. Bu nedenle öğrencide merak uyandıracak nitelikte konular seçilmelidir.

Metinlerde öğrencileri din, dil, ırk ayırımına sürükleyecek, öğrencilerin psikolojisini bozacak şiddet, ölüm gibi unsurlar yer almamalıdır. Metinler daha önceden belirlenen ölçütlere göre seçilmelidir.

Kültürel uygunluk metin seçiminde dikkat edilmesi gereken bir diğer husustur. Metinler Türkçenin yapısını ve söz varlığını göstermesinin yanı sıra öğrencileri Türk kültürü ile karşılaştırması bakımından da önemlidir. Öğrenci metinler aracılığıyla kendi kültürü ile hedef kültür arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları saptar. Yabancı kültürlerle hoşgörü ile yaklaşmayı öğrenir (Kutad, 1996'dan Akt. Erişek ve Yücel, 2002: 72). Bunun için yabancı dil dersleri sadece dilsel bilgilerin aktarıldığı yerler değil, öğrencilerin hedef dilin kültürüyle karşılaştırıldığı alanlardır (Tapan, 1990'dan Akt. Melanlıoğlu, 2017: 156).

Metinlerde görsellere de yer verilmelidir. Özellikle daha düşük seviyede, üst seviyelere göre görsellerin çok olması metnin anlaşılabilirliği için önemlidir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde gerek özgün metinler hazırlanırken gerekse var olan metinler arasından seçim yapılırken yukarıda bahsedilmeye çalışılan ölçütlere dikkat edilmelidir. Bu ölçütlere uyulmadan seçilecek olan metinler, öğrencinin hedef dilden uzaklaşmasına ve öğrenme sürecinin başarısının düşmesine neden olabilir.

3.5. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yardımcı Okuma Kitapları

Ülkeler arası iletişimin artmasıyla insanlar ikinci hatta üçüncü bir dil öğrenme ihtiyacı duymaktadırlar. Bu durumun farkında olan ülkeler de kendi dillerini öğretmek için çeşitli çalışmalar yapmakta hem basılı hem de teknolojik tabanlı materyaller hazırlamaktadırlar. Türkiye de bu ülkelerden biridir.

Son zamanlarda Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenmek isteyen insanların sayısında artış olmasıyla birlikte Türkçe Öğretim Merkezleri açılmakta, farklı kurum ve kuruluşlar alan için çalışmalar yapmaya başlamaktadır. Bu merkezler ve kurum ve kuruluşlar Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'ni de dikkate alarak materyaller - özellikle ders ve çalışma kitapları- hazırlamaktadırlar. Ancak bilindiği gibi dil öğretimi sürecini kolaylaştıracak, öğrenme ortamını zevkli hâle getirecek, sınıf içi ve sınıf dışında öğrencilerin eğlenerek öğrenmelerine fırsat verecek

materyallere de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu materyallerin başında yardımcı okuma kitapları gelmektedir.

Yardımcı okuma kitapları, öğrencilere hedef dilin söz varlığını gösteren ve onları Türk kültürüyle tanıştıran öğretimi destekleyen materyallerdir. Ancak alanda yardımcı okuma kitapları yok denecek kadar azdır (Gültekin, 2016: 401). Özellikle Batı dillerinin öğretiminde kullanılan yardımcı okuma kitapları ile karşılaştığımızda eksikliğin önemi ortaya çıkmaktadır. Şimşek (2011), çalışmasında Oxford Prograssive English Readers setinde Guliver'in Maceraları, Sherlock Holmes'in Maceraları, Yedi Hikâye, Frankenstein gibi İngiliz edebiyatından seçilmiş dünyaca ünlü hikâyelerin yer aldığını ve bu hikâyelerin ilk olarak 1973'te basıldığını söylemektedir. Bu da İngilizce için yardımcı okuma kitaplarının çok uzun zamandan beri hazırlandığını göstermektedir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde ise Yunus Emre Enstitüsü alandaki eksikliği fark ederek toplam da 23 kitaptan oluşan temel seviye için 12 hikâye kitabının yanında temel seviyeden en üst seviyeye kadar hikâye, kültür ve sanat kitapları hazırlamıştır (Gültekin, 2016: 434). Bunun yanı sıra Kültür ve Turizm Bakanlığının katkılarıyla mülteci öğrenciler için otuz adet hikâye kitabı hazırlanmıştır. Ancak bu sayı, her geçen gün önemi artan bir alan için azdır.

Şekil 5. YEE tarafından hazırlanan yardımcı okuma kitapları

(<http://turkcemre.blogspot.com>)

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ HİKÂYE SETİ

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞININ KATKILARIYLA
EDİTÖR: DOÇ. DR. MAHİR KALFA

Şekil 6. Kültür ve Turizm Bakanlığının Katkılarıyla Oluşturulan Yardımcı Okuma Kitapları (<https://www.facebook.com/>)

Bu amaçla bu başlık altında yardımcı okuma kitaplarının hazırlanmasında dikkat edilecek hususlardan ve Türkçenin yabancı dil olarak öğretimindeki öneminden bahsedilmeye çalışılacaktır.

3.6. Yardımcı Okuma Kitapları Hazırlanırken Dikkat Edilmesi Gereken

Hususlar

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılacak yardımcı okuma kitapları hazırlanırken dikkat edilecek hususları Gültekin (2016) şöyle sıralamaktadır:

3.6.1. Yardımcı Okuma Kitaplarının İçerik Boyutu

Bir dili öğrenmek aynı zamanda o dilin konuşulduğu ülkenin kültürünü de öğrenmek demektir. Dil öğretiminde kullanılacak olan metinlerin “kültür boyutu” ve “dil ve anlam boyutu” olmak üzere iki boyutu vardır (Erişek ve Yücel, 2002: 73).

Dil öğretiminde sadece kelime ve dil bilgisi yapıları verilmemektedir. Aynı zamanda kullanılan materyaller aracılığıyla öğrenciler, hedef kültür ve kaynak kültürü karşılaştırmaktadır. “Yabancı dil olarak Türkçe derslerinde kullanılan metinlerin işlenişinde, kültürler arası bildirişimi sağlama amacı yoksa bu metinler işlevini gerçekleştiremeyecektir.” (Bölükbaş ve Keskin, 2010: 230). Bu sebeple

hazırlanacak olan yardımcı okuma kitapları dil ve kültür ilişkisine göre hazırlanmalı ve öğrencilerin günlük hayata alışmasını kolaylaştırmalıdır.

İçerik boyutunda dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise öğrencilerin ihtiyaçlarıdır. Bilindiği gibi her öğrencinin hedef dile karşı ilgisi, ihtiyacı farklıdır (Çangal, 2013). Dolayısıyla her öğrenci için aynı materyalleri kullanmak doğru değildir. Bu noktada öğrencilerin ihtiyaçları analiz edilerek bu ihtiyaçları gidermeye yönelik tematik kitaplar hazırlanabilir (Gültekin, 2016: 407).

3.6.2. Kelime Dünyası ve Dil Bilgisi Yönünden Seviyelendirme

Yardımcı okuma kitapları hazırlanırken öğrencilerin hangi seviyede ne kadar sözcüğü bilmesi gerektiğine dikkat edilmelidir. Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi bunun için bir tablo hazırlamış ve öğretmenlere sunmuştur (TELC, 2013: 113).

Tablo 7. AOÖÇ’ye göre Sözcük Dağarcığı Alanı

	Sözcük Dağarcığı Alanı
C2	Çok zengin bir sözcük dağarcığına, deyimlere ve günlük anlatım tarzlarına hâkimdir ve ince anlam farklılıklarını ayırt edebilir.
C1	Geniş bir sözcük dağarcığına hâkimdir ve bilmediği sözcükler yerine zorlanmadan başka bir sözcük kullanarak açığı kapatabilir; çok nadir sözcük arar ya da bilmediği bir şeyi kullanmaktan kaçınır. Deyimlere ve günlük anlatımlara iyice hâkimdir.
B2	Kendi uzmanlık alanından ve birçok genel alandan konulara ilişkin genel bir sözcük dağarcığına sahiptir. Sık tekrarlamalar yapmamak için değişik ifadelere başvurabilir ama buna rağmen sözcük dağarcığındaki eksiklikler duraklamaya ve başka tanımlamalar aramaya yol açabilir.
B1	Aile, hobi, ilgi alanı, iş, gezi, güncel olaylar gibi birçok kendi günlük hayatından konu hakkında, zaman zaman başka sözcüklerle anlatsa da, kendini ifade edebilmek için yeterli genişlikte bir sözcük dağarcığına sahiptir.
A2	Alışlagelmiş durumlarda ve alışılmış konularda olağan günlük işleri halledebilmek için yeterli sözcük dağarcığına sahiptir.
	Temel bildirişim gereksinimleriyle başa çıkabilmek için yeterli sözcük dağarcığına sahiptir. Basit temel gereksinimleri giderebilecek kadar yeterli sözcük dağarcığına sahiptir.

A1	Bazı somut durumlara ilişkin tek tük sözcük ve deyimlerden oluşan temel bir birikime sahiptir.
----	--

AOÖÇ, hangi seviyede hangi dil bilgisi yapılarının verilmesi gerektiği ile ilgili bir görüş belirtmemektedir. Öğreticiler materyal hazırlarken dil bilgisi yapılarını kendileri belirlemektedir. Burada dikkat edilecek nokta ise yardımcı okuma kitaplarında öğrencilerin bilmediği yapıların kullanılmamasıdır. Aynı zamanda yardımcı okuma kitapları, ders kitapları ile bütünlük içinde olmalıdır. Böylece öğrenci ders kitabında gördüğü yapıları yardımcı okuma kitapları sayesinde pekiştirebilir ve kullanabilir (Gültekin, 2016: 405).

3.6.3. Edebî Eserlerin Yardımcı Okuma Kitabı Olarak Kullanılması

Edebî metinlerin dil öğretiminde kullanılması materyalleri zenginleştirir ve öğrencilerin derse güdülenmesini sağlar. Edebî metinler, dil öğretimi için zengin bir kaynaktır. Öğrencilerin hedef dilde yeni kelimeler öğrenmesine, becerilerinin gelişmesine, hedef kültürü yakından tanınmasına yardımcı olmaktadır (Ermağan, 2016: 13).

Günlük dile yönelik söyleşi (diyalog) metinleriyle öğretim sürdürüldüğünde, öğrenci bu betiklerden sıkılmakta, bu basit ve yapay metinleri sıkıcı ve çocuksu bulmaktadır. Bu tür sorunları önlemek için gerçek yaşamı yansıtan ve dilin tüm zenginliklerini en iyi biçimde kullanan yazarların yapıtlarından seçilmiş metinlerin kullanılması öğrenci için daha uygun olacaktır (Kutlu, 1977'den Akt. Erişek ve Yücel, 2002: 66).

Edebî metinlerin yazılma amacı Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi değildir. Bu sebeple öğrencilerin karşısına metinler özgün hâliyle çıkarılmamalıdır. Metinler üzerinde seviyelere göre sadeleştirme çalışmaları yapılmalıdır. Eryiğit (2012), temel seviye için sadeleştirme yaparken metnin yapısı bozulabileceğinden edebî metinlerin daha çok üst seviyelerde kullanılması gerektiğini söylemektedir.

Edebî metinler, dil öğretiminde kullanılması gereken eşsiz bir kaynaktır. Bu eserler aracılığıyla öğrenci hedef dilin kültürünü de tanıyabilir. Aynı zamanda edebî metinler hem öğrencinin hem de öğreticinin kolay ulaşabilecekleri materyallerdir.

Bu yönüyle dil öğretiminde zamandan tasarruf da sağlanmış olmaktadır (Cibaroğulları, 2007: 89-91).

3.6.4. Metin Türleri

Yardımcı okuma kitapları hazırlarken öğrencilerin ilgisini çekecek türlerin kullanılması sınıf içi ve sınıf dışı etkinliklerin daha eğlenceli hâle getirilmesi açısından dikkat edilmesi gereken hususlardan bir tanesidir. Öğrencilerin ilgileri doğrultusunda öyküleyici, bilgilendirici ve şiir türünde metinler kullanılabilir.

3.6.5. Yardımcı Okuma Kitaplarında Görsel Unsurlara Yer Verilmesi

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanan materyallerin görsellerle desteklenmesi öğrencilerin ilgilerini çekmesinin yanı sıra metinlerin anlaşılmasını, etkinliklerin daha kolay yapılmasını, kelimelerin daha kolay kavranmasını sağlamaktadır. Bu sebeple hazırlanacak materyaller türü ne olursa olsun görsel unsurlarla desteklenmelidir.

3.6.6. Yardımcı Okuma Kitaplarının Etkinlik Temelli Olması

Yardımcı okuma kitaplarına tüm becerileri kapsayacak nitelikte etkinlikler hazırlanmalıdır. Çünkü etkinlikler, gerek öğreticinin öğretim sürecini değerlendirmesi gerekse öğrencinin kendi öğrenmesini değerlendirmesi bakımından önemlidir. Etkinlikler aracılığıyla öğrenci sınıf içerisinde aktif olur ve öğrendiklerini kalıcı hâle getirir. Sınıf dışında yapılan etkinliklerde ise öğrenci sınıf içerisinde öğrendiklerini pekiştirir ve yeni durumlarda kullanmak için zihnine yerleştirir.

3.7. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yardımcı Okuma

Kitaplarının Önemi

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde, öğretimi tamamlayacak materyallerin kullanılması gerektiği bilinen bir gerçektir. Bunun için ders kitaplarının yanında öğrencilerin seviyelerine dikkat edilerek yardımcı okuma kitapları da hazırlanmalıdır.

Türkçeyi Türkiye’de öğrenen bir öğrenci pek çok uyarıcı ile karşı karşıya gelmektedir. Bu durum öğrencileri Türkçeyi, kurs dışında da kullanmalarını sağlamaktadır. Ancak Türkçeyi kendi ülkelerinde öğrenen yabancılar için aynı durum söz konusu değildir. Bu öğrencilerin pratik yapabilecekleri alan sınırlıdır. İşte bu noktada öğrenilenleri destekleyecek ve tamamlayacak yardımcı okuma kitapları devreye girmektedir.

Yardımcı okuma kitapları, öğrencilere Türkçenin söz varlığını göstermesi bakımından önemli bir materyaldir. Bunun için özgün yardımcı okuma kitapları hazırlanabileceği gibi edebî metinlerden de faydalanılabilir. Çünkü Türkçenin zenginliğini temsil eden en iyi metinler, edebî metinlerdir (Gültekin, 2016: 402). Bu nedenle edebî metinler, seviyelere göre sadeleştirilerek yardımcı okuma kitabı olarak kullanılabilir ve alandaki eksikliği giderecek bir çözüm olabilir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yardımcı okuma kitaplarının kullanılmasının bir diğer faydası ise kitapların Türk kültürünü yansıtmasıdır. Yardımcı okuma kitapları sayesinde öğrenciler Türk kültürünü, Türklerin yaşayış tarzını görerek hedef kültür ile kaynak kültür arasında etkileşim sağlamaktadır.

Dil bilgisi yapılarının metinler aracılığıyla öğretilmesi öğrenilenlerin daha kalıcı olmasını sağlar. Ders kitaplarında verilen yapıların yardımcı okuma kitaplarında da olması öğrenilenleri pekiştirir (Gültekin, 2016: 427). Yardımcı okuma kitapları öğrencilerin dört temel becerilerinin de gelişmesine yardımcı olmaktadır. Okuma becerisinin yanında içerisinde yer alan etkinliklerle öğrencilerin konuşma, yazma ve dinleme becerilerini de geliştirir.

Sonuç olarak Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için son derece önemli olan yardımcı okuma kitaplarının sayısının yok denecek kadar az olduğu söylenebilir. Bu çalışma ile yardımcı okuma kitaplarının öneminin ve alandaki eksikliğin kapatılması gerektiği açıklanmaya çalışılmıştır. Bu sebeple bu alanda çalışanlardan beklenen bu eksikliği kapatacak çalışmalara yönelmeleri ve hedef kitlenin seviyesini ve hedef dili öğrenme amacını göz önünde bulundurarak yardımcı okuma kitapları hazırlamalarıdır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Günümüzde diğer dillerin öğretiminde kullanılan gerek basılı gerekse teknolojik tabanlı materyallerle Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan materyalleri karşılaştırdığımızda alanda materyal eksikliğinin olduğu dikkati çekmektedir (Gültekin, 2016: 452). Bu durum yardımcı okuma kitapları için de geçerlidir. Bu sebeple alandaki yardımcı okuma kitabı probleminin çözümüne katkıda bulunabilmek için Dede Korkut Hikâyeleri'nin sadeleştirilmesi amaçlanmıştır.

Dede Korkut Hikâyeleri, Türk kültürünü yansıtan en önemli eserlerden biridir (Turan, 2016; Parlak, 1999; Deveci, Belet ve Türe, 2013; Yıldırım, 2011; Atalay, 2016; Şahin, 2009; Torun, 2011). Bir kültür taşıyıcısı olan bu eser, çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır.

Bu bölümde araştırmanın modelinden, evren ve örneklemeden, veri toplama araçlarından ve verilerin analizinden bahsedilecektir.

4.1. Araştırmanın Modeli

Betimsel bir alan araştırması olan bu çalışmada genel tarama modeline bağlı olarak doküman incelemesi tekniğinden yararlanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 140).

4.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini, Türkçe edebî eserler, örneklemini ise Dede Korkut Hikâyeleri oluşturmaktadır.

4.3. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Bu araştırmanın verilerinin toplanması ve çözümümlenmesi aşağıda belirtilmiştir.

Çalışmada ilk olarak “Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, Türkçe öğretimi, dil öğretimi, metin, metin seçimi, yardımcı okuma kitapları, Dede Korkut Hikâyeleri” anahtar kelimeleri ile alan yazın taranarak tezlere, kitaplara, makalelere, bildirilere ulaşılmıştır. Sadeleştirmede Türkçenin yabancı dil olarak öğretimiyle ilgili bu zamana kadar çıkmış bütün kitapların incelenmesiyle oluşturulan Türkçeye Yolculuk kitabının B1 düzeyindeki konu dağılımı esas alınmıştır. Sadeleştirme işlemi tamamlandıktan sonra her hikâye için etkinlikler ve okuma metni sadeleştirecek kişilere yol göstereceği düşüncesiyle bir yönerge örneği hazırlanmıştır.

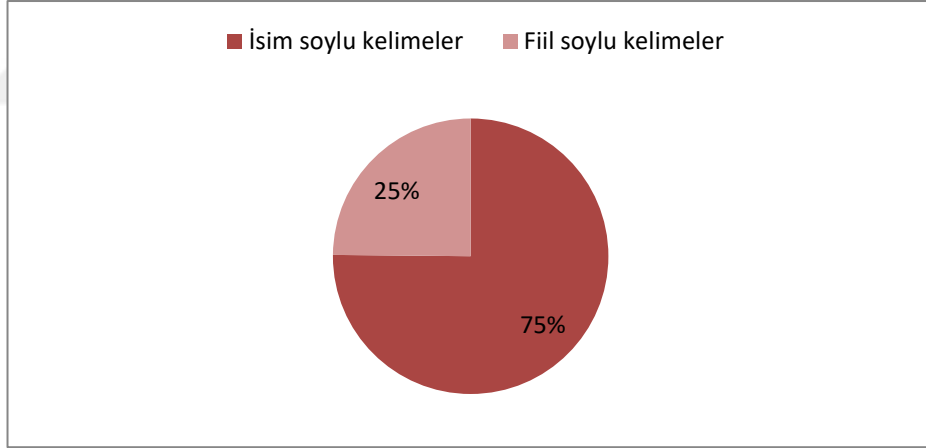
BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, Dede Korkut Hikâyeleri'nin özgün ve sadeleştirilmiş hâlleri sözcüksel olarak karşılaştırılacak ve hikâyelerin sadeleştirilmesi sırasında neler yapıldığından bahsedilecektir. Ayrıca her hikâye için tüm becerileri kapsayacak şekilde etkinlikler hazırlanacaktır.

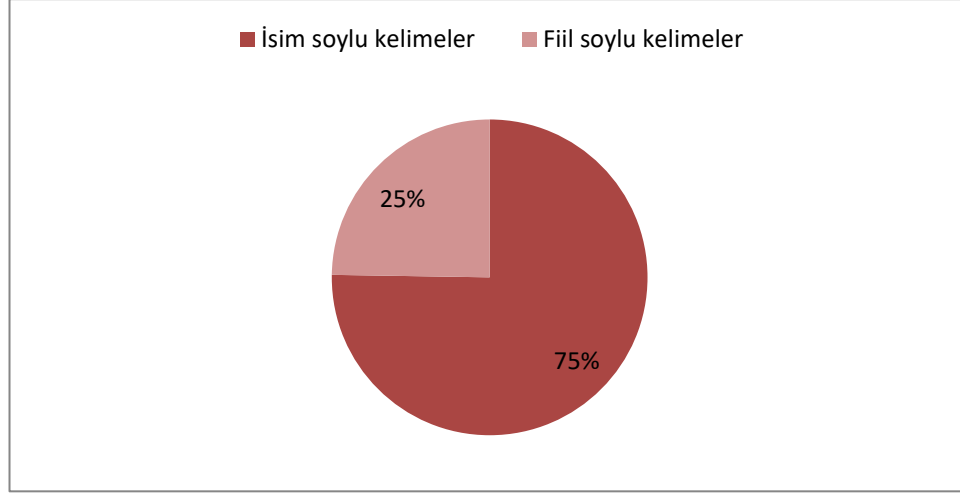
5.1. Dirse Han Oğlu Boğaç Han

Dirse Han Oğlu Boğaç Han adlı hikâyenin özgün hâlinde 2322 kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerden 1745 tanesi isim soylu, 577 tanesi fiil soyludur. Şekil 7'de bu kelimelerin oranları gösterilmiştir.

Şekil 7. Özgün hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları

Sadeleştirilmiş hikâyede ise toplam da 1770 kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerden 1332 tanesi isim soylu, 438 tanesi fiil soyludur. Şekil 8'de bu kelimelerin oranları gösterilmiştir.

Şekil 8. Sadeleştirilmiş hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları

Yukarıdaki şekiller incelendiğinde sadeleştirilmiş hikâyede, özgün hikâyedeki isim soylu ve fiil soylu sözcüklerin oranlarına yakınlık sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir.

Hikâyelerde en çok tekrar eden kelimeler sıklıklarına göre sıralanmıştır. Hikâyenin özgün hâlinde en çok tekrar eden beş kelimenin oranları şöyledir: Dirse (% 43), han (% 12), bana (% 17), geldi (% 15), senin (% 14). Sadeleştirilmiş hikâyede ise en çok tekrar eden beş kelimenin oranları şöyledir: Dirse (% 47), senin (% 15), bana (% 14), baba (% 13), geldi (% 11).

Özgün hikâyedeki cümlelerin üçü devrik, diğerleri kurallıdır. Hikâyedeki devrik cümlelerin görünümü şu şekildedir: “Tanrı bize bir yiğit oğul vermez, nedendir?”, “Canım oğul, kalk yerinden!”, “Çözün benim elimi...”. B1 seviyesinde cümlelerin kurallı olması metnin daha kolay anlaşılmasını sağlayabilir. Bu sebeple sadeleştirilmiş metinde devrik cümleler kullanılmamıştır. Ayrıca hedef seviye için öge eksikliği bulunan cümlelerin tamamlanmasının yararlı olacağı düşünülmüştür. Aşağıda öge eksikliği olan cümleler gösterilmekte ve tamamlanmış hâlleri koyu renkle belirtilmektedir.

- Yine bir bahar gününde (**yiğitler**) boğayı ahırdan çıkardılar.
- (**Boğayı**) getirip meydanın ortasında salmışlar.

- Bu defa yumruğunu boğanın alınına dayadı. Var gücüyle süre süre **(boğayı)** meydanın başına kadar getirdi.
- Böyle oğul bana gerekmez, getirin **(onu)** öldüreyim! dedi.
- **(Oğlumun)** at koşturmasını, kılıç kullanmasını, ok atmasını göreyim.
- **(Kadın)** kırk kızıyla Dirse Han'ı karşıladı.
- Annesinin sesini duyan oğlan gözlerini açtı. **(Annesinin)** yüzüne baktı.
- **(Oğlanı)** ata bindirdiler.
- **(Oğlan)** yine ata binmeye, kılıç kullanmaya, ava çıkmaya başladı.
- **(Boğaç)** bu kırk namerdin kiminin boynunu vurdu, kimini tutsak etti.

Bunların dışında hikâyenin sadeleştirilme aşamasında şunlara dikkat edilmiştir:

- ❖ B2 seviyesinde verilmesi gereken birleşik zamanlar, basit zamana ya da B1 seviyesinde verilen şimdiki zamanın hikâyesine dönüştürülmüştür.
- ❖ Seviye üzeri olan fiilimsiler seviyeye uygun hâle getirilmiştir.
- ❖ C1 seviyesinde verilmesi gereken *diye* edatı ile B2 seviyesinde verilmesi gereken *meğer* bağlacı hikâye dışı bırakılmıştır. Ancak A2 seviyesinde görüldüğü varsayılan *diye sormak* ve *diye cevap vermek* yapıları hikâyede tutulmuştur.
- ❖ Hikâyedeki yazım yanlışları düzeltilmiştir.
- ❖ Uzun cümle yapıları anlaşılmayı artırmak için kısaltılmıştır.
- ❖ Uzun paragraflar akışı bozmayacak şekilde ikiye ya da üçe ayrılmıştır.
- ❖ C1 seviyesine ait olan birleşik yapıları fiiller seviyeye uygun hâle getirilmiştir. Getirilemeyen yapılar ise hikâyede kullanılmamıştır.
- ❖ İçerisinde şiddet ve argo ifade barındıran cümleler sadeleştirilmiş hikâyede kullanılmamıştır.
- ❖ Hikâyede bulunan güncelliğini kaybetmiş kelimeler değiştirilmiştir.
- ❖ Hikâyede “dedi” aktarım fiili korunmuştur.
- ❖ Hikâyenin olay örgüsüne ve kahramanlarının özelliklerine müdahale edilmemiştir.
- ❖ Etkinliklerde zıt anlamlılar, şart ve dilek yapısı verilmiştir.

5.1.1. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Etkinlikleri

1. ETKİNLİK

Eşleştirelim.

Aşğıda verilen anlamları kelimeleri ile eşleştiriniz.

1. Tanrı'nın varlığına inanmayan kimse.

kuzgun

2. Yemekli eğlence, şölen.

kâfir

3. Geri verilmek üzere alınan ya da herhangi bir nedenle ödenmesi gerekli olan para, mal.

toy

4. Kargadan daha küçük olan karakargaya verilen ad.

borç

2. ETKİNLİK

İşaretleyelim.

1. Dede Korkut, Dirse Han'ın oğluna hangi ismi vermiş?

A) Aruz B) Hızır

C) Boğaç D) Bayındır

2. Dirse Han, hangi müzik aletini çalıyor?

A) kopuz B) piyano

C) gitar D) keman

3. Aşağıdaki çadırlardan hangisi Bayındır Han'ın toyunda yoktur?

A) kızıl çadır B) kara çadır

C) ak çadır D) mavi çadır

4. Aşağıdakilerden hangisi Dirse Han'ın savaştığı hayvandır?

A) aslan B) deve

C) fil D) boğa

3. ETKİNLİK

İşaretleyelim.

Aşağıdaki cümlelerin karşısına doğru ise “D”, yanlış ise “Y” yazınız.

	Doğru	Yanlış
1. Boğaç Han, Dirse Han'ın oğludur.		
2. Boğaç Han, babasını öldürmek istiyor.		
3. Dirse Han, Bayındır Han'ın toyunda ak çadıra oturuyor.		
4. Boğaç Han, babasını kırk namerdin elinden kurtarmak istemiyor.		
5. Dirse Han, oğlunu ok ile vurmuş.		

4. ETKİNLİK

Cevaplayalım.

Aşağıdaki soruları okuduğunuz metne göre cevaplayınız.

1. Dede Korkut, Dirse Han'ın oğluna neden Boğaç adını vermiş?

.....
.....

2. Dirse Han, oğlunu neden öldürmek istemiş?

.....
.....

3. Kırk namerdin Boğaç Han'ı öldürtmek istemelerinin sebebi nedir?

.....
.....

5. ETKİNLİK

Cümle kuralım.

1. Oğuz / toya / beyleri / bütün / geldi.

.....

2. Oğuz / hemen / oğlanın / toplandı / etrafına / beyleri.

.....

3. Bayındır / bu / oğlan / Han'ın / boğasıyla / ve / yendi / onu / savaştı.

.....

4. biricik / kurtarmadan / dönmeyeyim / yolumdan / oğlumu.

.....

5. Kazılık / günahı / Dağı'nın / yoktur.

.....

6. ETKİNLİK

Boşlukları dolduralım.

Aşağıdaki boşlukları uygun kelimelerle doldurunuz.

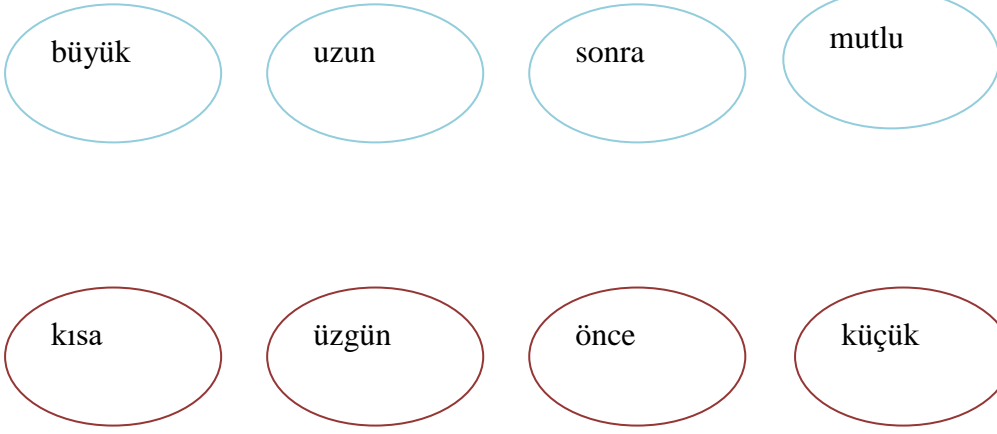
kalksın, kızıl, ak, hor, altına, böyle, yiğit

Ey sevdiğim kadın! Biliyor musun, neler oldu neler? Bayındır Han bir yere ak çadır, bir yere kızıl çadır, bir yere de kara çadır kurmuş. Yiğitlerine oğlu olanı çadıra, kızı olanı çadıra, çocuğu olmayanı kara çadıra oturtun demiş. Kara çadıra oturanın altına kara keçe serin, kara koyun etinden yemek getirin. Yemeği yerse yesin, yemezse gitsin! demiş. Çocuğu olmayanı Tanrı görmüş, biz de hor görmekteyiz, demiş. Bana da ettiler. Çocuğum olmadığından beni kara çadıra oturtarak kara keçeler serdiler. Bu ayıp bize benden midir, senden midir? Tanrı bize neden bir oğlan vermez?

7. ETKİNLİK

Eşleştirelim.

Aşağıdaki zıt anlamlı kelimeleri eşleştiriniz.

8. ETKİNLİK

İşaretleyelim.

	Şart anlamı var	Dilek anlamı var
1. Bu kitabı okursan sana dondurma alacağım.		
2. Birlikte alışverişe gitsek.		
3. Keşke bugün kitap okusaydım.		
4. Bu telefonu istiyorsan para biriktirmelisin.		
5. Yarın bize gelsene.		

9. ETKİNLİK

Konuşalım.

Dirse Han'ın yerinde siz olsaydınız Bayındır Han'ın toyunda nasıl davranırdınız?
Nedeniyle birlikte anlatınız.

10. ETKİNLİK

Yazalım.

“Dirse Han Oğlu Boğaç Han” adlı hikâyenin en sevdiğiniz bölümünü yeniden yazınız.

.....

.....

.....

.....

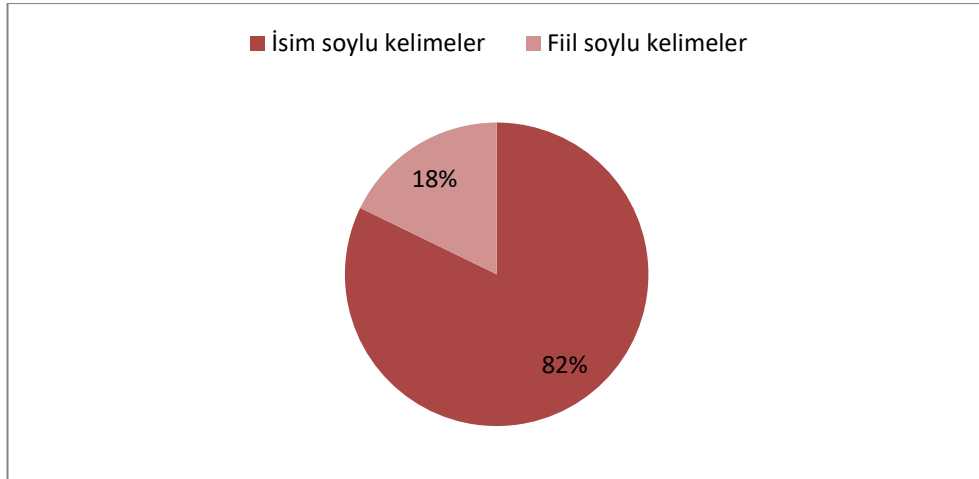
.....

.....

.....

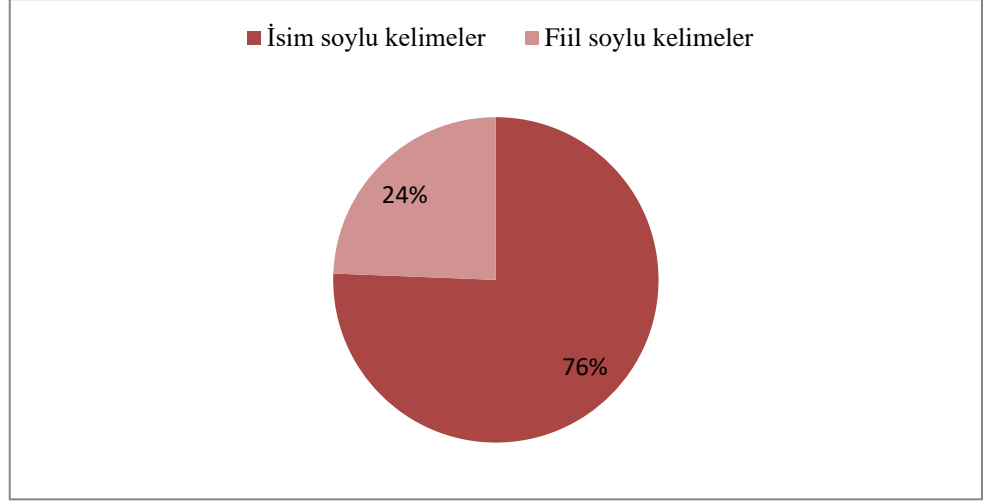
5.2. Salur Kazan’ın Evinin Yağmalanması

Salur Kazan’ın Evinin Yağmalanması adlı hikâyenin özgün hâlinde 2405 kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerden 1977 tanesi isim soylu, 428 tanesi fiil soyludur. Şekil 9’da bu kelimelerin oranları gösterilmiştir.

Şekil 9. Özgün hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları

Sadeleştirilmiş hikâyede ise toplam da 1493 kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerden 1129 tanesi isim soylu, 364 tanesi fiil soyludur. Şekil 10’da bu kelimelerin oranları gösterilmiştir.

Şekil 10. Sadeleştirilmiş hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları

Hikâyelerde en çok tekrar eden kelimeler sıklıklarına göre sıralanmıştır. Özgün hikâyede en çok tekrar eden beş kelimenin oranları şöyledir: Kazan (% 35), kâfir (% 22), dedi (% 17), çoban (% 17), han (% 9). Sadeleştirilmiş hikâyede ise bu kelimelerin tekrar edilme oranları şöyledir: Kazan (% 41), çoban (% 20), dedi (% 17), kâfir (% 15), han (% 9). Özne eksikliği olan cümleler tamamlandığından sadeleştirilmiş hikâyede Kazan ve çoban kelimelerinin kullanım oranlarında artış olmuştur.

Özgün hikâyedeki cümlelerin ikisi devrik, diğerleri kurallıdır. Hikâyedeki devrik cümlelerin görünümü şu şekildedir: “Seni düşman ansızın nereden basmış güzel yurdum?”, “... sürdü atını.” B1 seviyesinde cümlelerin kurallı olması metnin daha kolay anlaşılmasını sağlayabilir. Bu sebeple sadeleştirilmiş metinde devrik cümleler kullanılmamıştır. Ayrıca hedef seviye için öge eksikliği bulunan cümlelerin tamamlanmasının yararlı olacağı düşünülmüştür. Aşağıda öge eksikliği olan cümleler gösterilmekte ve tamamlanmış hâlleri koyu renkle belirtilmektedir.

- **(Ziyafete)** Oğuz beylerini çağırılmış.
- **(Kazan Bey)** atına bindi.
- **(Kazan Bey’in)** yurdunu vurdular.
- **(Karacuk Çoban)** kötü bir rüya gördü.
- **(Uykusundan)** korkarak uyandı.
- **(Seni)** Şekli Melik’e götürelim.

- **(Çobanın)** iki kardeşi de okla vuruldu, şehit oldu.
- **(Kendi)** yaralarını sardı.
- **(Salur Kazan)** birden uyandı.
- **(Yurdum)** iyi ise akşam olmadan geri gelirim.
- **(Kazan Bey'in)** kara çekik gözleri yaşla doldu.
- Su **(bu soruya)** nasıl cevap versin?
- **(Kazan Han)** sudan geçti.
- Kurt **(bu soruya)** nasıl cevap versin?
- **(Kazan Han)** kurttan geçti.
- Köpek **(bu soruya)** nasıl cevap versin.
- Çoban **(Kazan'ın)** arkasından yetişti.
- **(Kırk kızın)** kırkı birden cevap verdi.
- **(Adamlar)** Burla Hatun'u bulamadılar.
- **(Burla Hatun)** yanağını yırttı, saçlarını yoldu.
- **(Anam)** at ayağı altında kalmasın.
- **(Kazan Bey)** kırk köleyi oğlu Uruz için özgür bıraktı.

Bunların dışında hikâyenin sadeleştirilme aşamasında şunlara dikkat edilmiştir:

- ❖ B2 seviyesinde verilmesi gereken birleşik zamanlar, basit zamana ya da B1 seviyesinde verilen şimdiki zamanın hikâyesine dönüştürülmüştür.
- ❖ Seviye üzeri olan fiilimsiler seviyeye uygun hâle getirilmiştir.
- ❖ C1 seviyesinde verilmesi gereken *diye* edatı ile B2 seviyesinde verilmesi gereken *meğer* bağlacı hikâye dışı bırakılmıştır. Ancak A2 seviyesinde görüldüğü varsayılan *diye sormak* ve *diye cevap vermek* yapıları hikâyede tutulmuştur.
- ❖ Hikâyedeki imla ve noktalama hataları düzeltilmiştir.
- ❖ Uzun cümle yapıları anlaşılmayı artırmak için kısaltılmıştır.
- ❖ C1 seviyesine ait olan birleşik yapılı fiiller seviyeye uygun hâle getirilmiştir. Getirilemeyen yapılar ise hikâyede kullanılmamıştır.
- ❖ İçerisinde şiddet ve argo ifade barındıran cümleler sadeleştirilmiş hikâyede kullanılmamıştır.
- ❖ Hikâyede bulunan güncelliğini kaybetmiş kelimeler değiştirilmiştir.

- ❖ Hikâyede “dedi” aktarım fiili korunmuştur.
- ❖ Hikâyenin olay örgüsüne ve kahramanlarının özelliklerine müdahale edilmemiştir.
- ❖ Etkinliklerde “-dikçA, -diğİndA, -diğİ sürece” yapıları verilmiştir.

5.2.1. Salur Kazan’ın Evinin Yağmalanması Etkinlikleri

1. ETKİNLİK

Eşleştirelim, bulmacayı çözelim.

Aşağıdaki kelimeleri anlamları ile eşleştiriniz. Bulmacayı çözünüz.

1. Koyun ve keçi sürülerini otlatan kimse.

çengel

2. Evcil küçükbaş hayvanların barındığı çit veya duvarla çevrili yer.

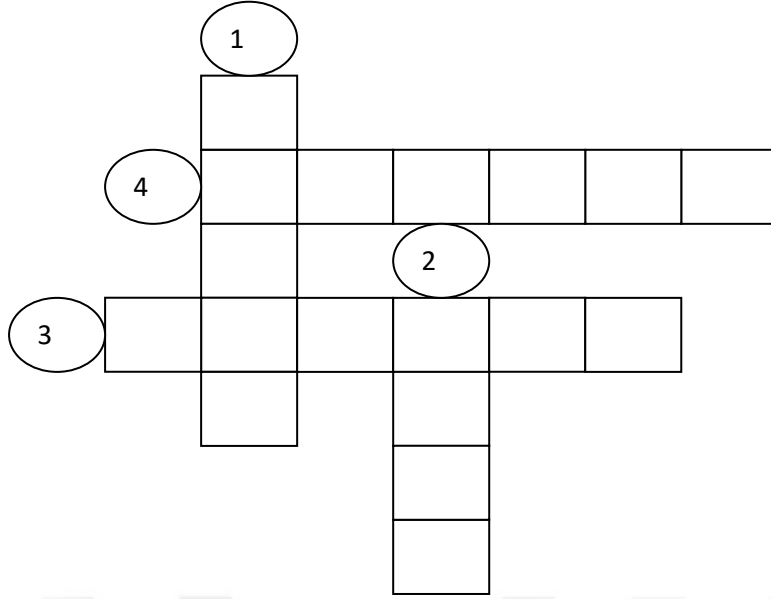
ağıl

3. Ok, kılıç vb.nden korunmak için savaşçıların kullandığı korunmalık.

çoban

4. Bir yere takılmaya, geçirilmeye yarayan eğri ve ucu sivri demir.

kalkan

2. ETKİNLİK

İşaretleyelim.

Aşağıdaki cümlelerin karşısına doğru ise “D”, yanlış ise “Y” yazınız.

	Doğru	Yanlış
1. Kazan Bey, ava giderken yurdunu oğluna emanet etmiş.		
2. Karacuk Çoban, koyunları kâfirlere vermiş.		
3. Şöklı Melik, Uruz’u esir almamış.		
4. Karacuk Çoban, Kazan Han’a yardım etmemiş.		
5. Kazan Han, ailesini kurtarmış.		

3. ETKİNLİK

İşaretleyelim.

1. Aşağıdakilerden hangisi Kazan Han'ın oğlunun adıdır?

A) Şökli Melik B) Bayındır Han

C) Karacuk Çoban D) Uruz

2. Kazan Han, yurdunun başına gelenleri öğrenmek için aşağıdakilerden hangisine soru sormamış?

A) su B) koyun

C) köpek D) kurt

3. Aşağıdakilerden hangisi hikâyede adı geçen hayvanlardan değildir?

A) koyun B) boğa

C) köpek D) at

4. ETKİNLİK

Cevaplayalım.

Aşağıdaki soruları okuduğunuz metne göre cevaplayınız.

1. Burla Hatun kimdir?

.....
.....

2. Kazan Han'ın ailesini kim tutsak etmiş?

.....
.....
3. Kazan Han, neden ava gitmek istemiş?

.....
.....
4. Karacuk Çoban, Kazan Han'a neden yardım etmiş?

.....
.....
5. Kazan Han, Karacuk Çoban'a hangi görevi vermiş?

5. ETKİNLİK

Sıralayalım.

Aşağıda hikâyedeki olaylar karışık olarak verilmiştir. Olayları örnekteki gibi sıralayınız.

- (1) Kazan Bey, Oğuz beyleri ile ava çıktı.
- () Burla Hatun, ağlayarak oğlu Uruz ile konuştu.
- () Kazan Bey, korkulu bir rüya gördü.
- () Karacuk Çoban, kâfirler ile savaştı.
- () Kâfirler, Uruz'u asmak istedi.
- () Kazan Bey, ailesini kurtardı.

6. ETKİNLİK

Cümle kuralım.

1. kâfirler / konuştuılar / aralarında / kendi.

.....

2. Kazan / kara / gözleri / çekik / Bey'in / doldu / yaşla.

.....

3. bir / geceden / kuzu / yaptım / yemeği.

.....

4. evini / sen / gidiyorsun / kurtarmaya.

.....

5. Uruz'un / anası / yanında / fazla / duramadı / daha.

.....

7. ETKİNLİK

Yeniden yazalım.

Aşağıdaki cümleleri “-dikçA, -diğİndA, -diğİ sürece” eklerini kullanarak yeniden yazınız.

1. Kazan Han yoruldu. Oğuz beyleri ile ava çıkmak istedi.

.....

2. Burla Hatun ağladı. Uruz çok üzüldü.

.....

3. Kâfirler saldırıyor. Karacuk Çoban sapanıyla taş atıyor.

.....

4. Kazan Han konuşuyor. Oğuz beyleri dinliyor.

.....

5. Kazan Han ava çıkıyor. Alageyik avlıyor.

.....

8. ETKİNLİK

Eşleştirelim.

Aşağıdaki eş anlamlı kelimeleri eşleştiriniz.

öfkelenmek

serbest

ad

yaşlı

özgür

kızmak

ak

beyaz

ihtiyar

isim

9. ETKİNLİK

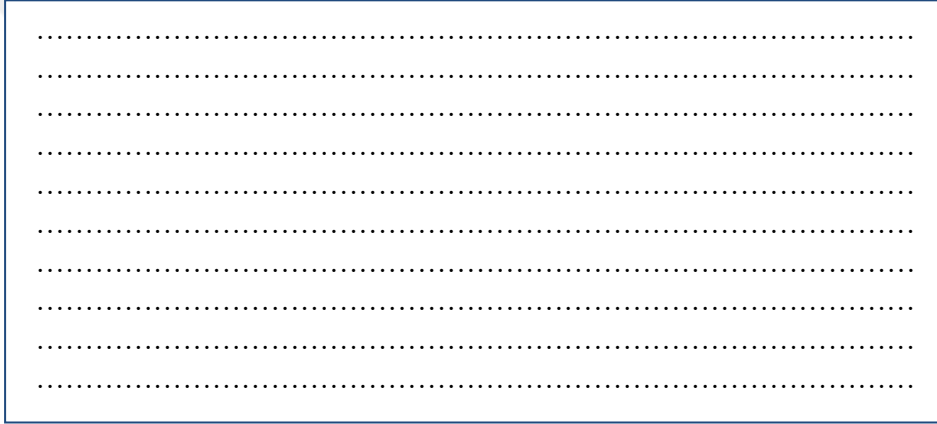
Konuşalım.

Hikâyede hoşlanmadığınız bölüm var mı? Varsa nedeniyle birlikte anlatınız.

10. ETKİNLİK

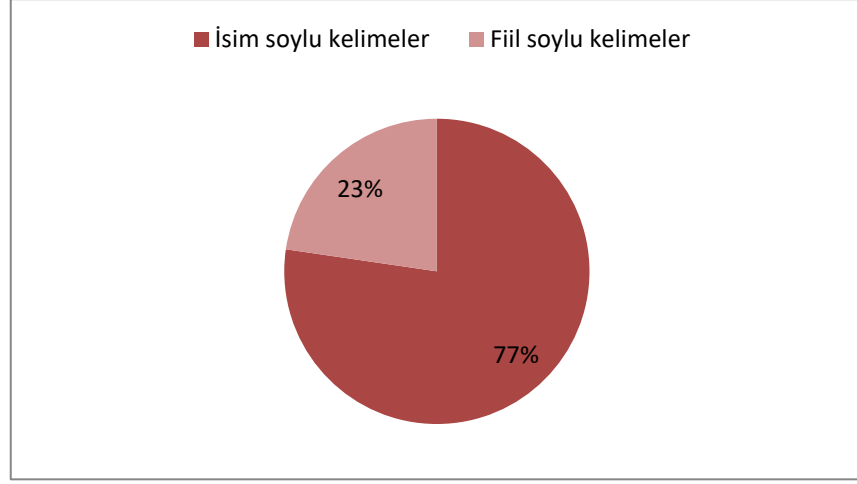
Yazalım.

Hikâyedeki kahramanlardan birinin yerine geçme şansınızın olduğunu düşününüz. Hangi kahramanın yerine geçmek isterdiniz? Nedeniyle birlikte yazınız.

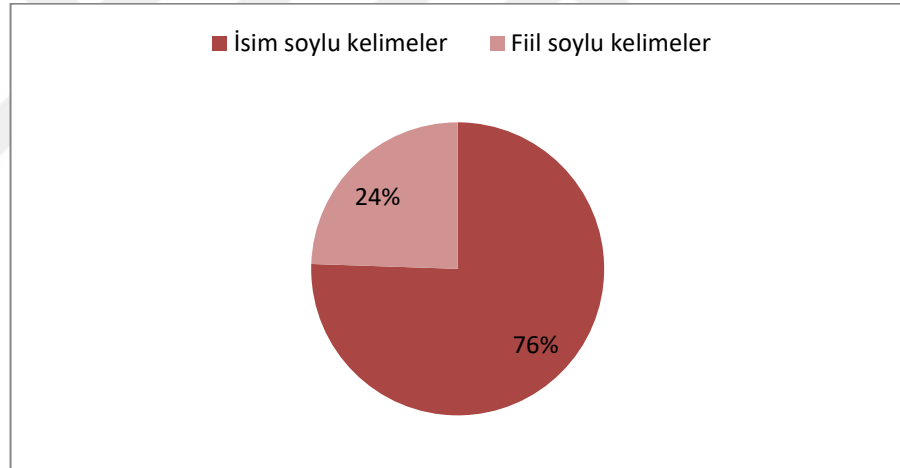
5.3. Bay Büre Oğlu Bamsı Beyrek

Bay Büre Oğlu Bamsı Beyrek adlı hikâyenin özgün hâlinde 4667 kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerden 3608 tanesi isim soylu, 1059 tanesi fiil soyludur. Şekil 11’de bu kelimelerin oranları gösterilmiştir.

Şekil 11. Özgün hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları

Sadeleştirilmiş hikâyede ise toplam da 3061 kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerden 2312 tanesi isim soylu, 749 tanesi fiil soyludur. Şekil 12’de bu kelimelerin oranları gösterilmiştir.

Şekil 12. Sadeleştirilmiş hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları

Yukarıdaki şekiller incelendiğinde Bay Büre oğlu Bamsı Beyrek adlı hikâyenin sadeleştirilmiş hâlinde, özgün hikâyedeki isim soylu ve fiil soylu sözcüklerin oranlarına yakınlık sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir.

Hikâyelerde en çok tekrar eden kelimeler sıklıklarına göre sıralanmıştır. Özgün hikâyede en çok tekrar eden beş kelimenin oranları şöyledir: Beyrek (% 44), dedi (%25), deli (%13), olsun (% 11), Banı Çiçek (% 7). Sadeleştirilmiş hikâyede ise en çok tekrar eden beş kelimenin oranları şöyledir: Beyrek (% 45), dedi (% 26), deli (%

11), Banı Çiçek (% 9), gitti (% 9). Hikâyenin sadeleştirilmesi aşamasında öge eksikliği olan cümleler tamamlandığından Beyrek, dedi ve Banı Çiçek kelimelerinin oranlarında artış olduğu görülmektedir.

Özgün hikâyedeki cümlelerin on altısı devrik, diğerleri kurallıdır. Hikâyedeki devrik cümlelerin görünümü şu şekildedir: “Sürdü atını.”, “Öyleyse incinme Hanım, önce onun elini öptüğümüze.”, “Daha fazlasını yaptı sultanım.”, “Ya niçin geldin buraya?”, “Düğünün kutlu olsun han kızı!”, “Bu aramızda nişan olsun han kızı!”, “Kara başım kurban olsun sana!”, “Beyrek yayını görünce yoldaşları geldi aklına.”, “... bana yardım et, yiğit!”, “Ya pirelerim nerede, Dede?” , “Ne oturuyorsun sultanım?”, “Bu da kanıtı sultanım!”, “Bre kız, niye ağlarsın, feryat edersin ağabey diye?”, “Benden ne istersin Deli ozan?”, “Burdan geçerse, vuralım onu.” B1 seviyesinde cümlelerin kurallı olması metnin daha kolay anlaşılmasını sağlayabilir. Bu sebeple sadeleştirilmiş metinde devrik cümleler kullanılmamıştır. Ayrıca hedef seviye için öge eksikliği bulunan cümlelerin tamamlanmasının yararlı olacağı düşünülmüştür. Aşağıda öge eksikliği olan cümleler gösterilmekte ve tamamlanmış hâlleri koyu renkle belirtilmektedir.

- Oğuz beyleri bunu duydular ve **(buna)** çok sevindiler.
- **(Birlikte)** oturuyorlardı.
- **(Yiğidin)** elini öptüler.
- **(Geyikleri)** süre süre bir yeşil çimenlik yere gitti.
- **(Beyrek)** evleneceği kızın çadırını bilmiyordu.
- **(Beyrek’i)** çağırdılar.
- Ben yerimden kalkmadan o **(yerinden)** kalksın!
- Ben atıma binmeden o **(atına)** binsin.
- **(Onlar)** nasıl uygun görürlerse öyle davranalım!
- Dede Korkut, **(bunu)** kabul etti.
- **(Bana)** vurursan elin kurusun! dedi.
- **(Deli Karçar)** üç kere yemin etti, tövbe etti.
- **(Deli Karçar)** geldi.
- **(Beyrek’e)** nişanlısından kırmızı bir kaftan geldi.
- **(Beyrek kaftanı)** çok beğendi.

- Yoldaşlar (**buna**) darıldılar.
- (**Casus**) Bayburt hisarı beyine haber verdi.
- (**Kâfirler**) yedi yüz kişi ile Beyrek'in çadırını bastılar.
- (**Yaltacuk**) gömleği saklamış.
- (**Banı Çiçek**) gömleği tanıdı.
- (**Bu kız**) her gün Beyrek'i görmek için geliyordu.
- (**Beyrek'in**) peşine düştüler.
- (**Kâfirler, Beyrek'e**) yetişemediler.
- (**Çobanlara**) ne yaptıklarını sordu.
- (**Beyrek**) buradan babasının evinin yakınana gitti.
- (**Kız kardeşleri**) Beyrek'in karnını doyurdular.
- (**Beyrek**) kardeşlerinden bir kaftan istedi.
- (**Kardeşleri**) Beyrek'e kendi kaftanını verdiler.
- (**Çulu**) boynuna taktı.
- (**Yayı Yaltacuk'un**) önüne attı.
- (**Bey bir**) adam gönderdi.
- Deli ozan (**Kazan Bey'e**) selam verdi.
- (**Banı Çiçek'e**) kalk oyna, elinden ne gelir, dedi.
- (**Han kızı**) testi almış suya gitmiş.
- (**Banı Çiçek**) Beyrek'in ayaklarına kapandı.
- Beyrek'in anasıyla babasına (**iyi haberi**) söyledi.
- (**Beyrek'in anası**) şöyle dedi:
- (**Bay Büre Bey de**) şöyle dedi:
- (**Beyrek'in**) serçe parmağını kanatın.
- (**Bay Büre Bey**) gözüne kanlı mendili sürdü.
- Beyrek de (**onun**) peşinden gitti.
- (**Beyrek**) sazlığı ateşe verdi.
- Beyrek de (**onu**) affetti.

Bunların dışında hikâyenin sadeleştirilme aşamasında şunlara dikkat edilmiştir:

- ❖ B2 seviyesinde verilmesi gereken birleşik zamanlar, basit zamana ya da B1 seviyesinde verilen şimdiki zamanın hikâyesine dönüştürülmüştür.
- ❖ Seviye üzeri olan fiilimsiler seviyeye uygun hâle getirilmiştir.
- ❖ C1 seviyesinde verilmesi gereken *diye* edatı ile B2 seviyesinde verilmesi gereken *meğer* bağlacı hikâye dışı bırakılmıştır. Ancak A2 seviyesinde görüldüğü varsayılan *diye sormak* ve *diye cevap vermek* yapıları hikâyede tutulmuştur.
- ❖ Hikâyedeki imla ve noktalama hataları düzeltilmiştir.
- ❖ Uzun cümle yapıları anlaşılmayı artırmak için kısaltılmıştır.
- ❖ Uzun paragraflar, akışı bozmayacak şekilde iki paragrafa bölünmüştür.
- ❖ C1 seviyesine ait olan birleşik yapılı fiiller seviyeye uygun hâle getirilmiştir. Getirilemeyen yapılar ise hikâyede kullanılmamıştır.
- ❖ İçerisinde şiddet, argo ya da müstehcen ifade barındıran cümleler sadeleştirilmiş hikâyede kullanılmamıştır.
- ❖ Hikâyede bulunan güncelliğini kaybetmiş kelimeler değiştirilmiştir.
- ❖ Hikâyede “dedi” aktarım fiili korunmuştur.
- ❖ Hikâyenin olay örgüsüne ve kahramanlarının özelliklerine müdahale edilmemiştir.
- ❖ Karşılıklı konuşmalarda tekrarlanan ifadeler, sadeleştirilen hikâyede kullanılmamıştır.
- ❖ Etkinliklerde “-ken” yapısı verilmiştir.

5.3.1. Bay Büre Oğlu Bamsı Beyrek Etkinlikleri

1. ETKİNLİK

Tahmin edelim, cümle kuralım.

şölen	bezirgân	kopuz
ozan	kaftan	

1. Ticaretle uğraşan, tüccar kişiye denir.
2. Ozanların çaldığı telli Türk sazına denir.
3. Çoğu ipekten yapılan bir çeşit uzun, süslü üst giysisine denir.
4. Sazla ya da sazsız ezgiler ve şiirler söyleyen kişiye denir.
5. Büyük ziyafete denir.

şölen

.....

bezirgân

.....

kopuz

.....

ozan

.....

kaftan

.....

2. ETKİNLİK

İşaretleyelim.

Aşağıdaki cümlelerin karşısına doğru ise “D”, yanlış ise “Y” yazınız.

	Doğru	Yanlış
1. Bay Büre Bey'in oğlu Bamsı Beyrek'tir.		
2. Banı Çiçek, Yalancı Yaltacuk'u seviyor.		
3. Bamsı Beyrek, on altı yıl esir kalmış.		
4. Bezirgânların eşyalarını kâfirlerden Beyrek almış.		
5. Banı Çiçek, Bayındır Han'ın kızıdır.		

3. ETKİNLİK

Cevaplayalım.

Aşağıdaki soruları okuduğunuz metne göre cevaplayınız.

1. Bay Büre Bey, Bayındır Han'ın ziyafetinde neden ağladı?
2. Dede Korkut, Bay Büre'nin oğluna neden Bamsı Beyrek adını verdi?
3. Bamsı Beyrek, kâfirlerin elinden nasıl kurtuldu?
4. Bay Büre Bey'in gözleri neden kör oldu?
5. Dede Korkut, hanlar için neler istedi?

4. ETKİNLİK

İşaretleyelim.

1. Aşağıdakilerden hangisi hikâyede adı geçen Oğuz beylerinden biri değildir?

A) Bayındır Han B) Bay Büre Bey

C) Kazan Han D) Aruz Bey

2. Deli Karçar kimdir?

A) Bayındır Han'ın oğlu B) Banı Çiçek'in kardeşi

C) Kazan Bey'in yeğeni D) Kâfir beyi

3. Beyrek, Banı Çiçek ile hangi hayvanı avlarken tanışmış?

A) deve B) koyun

C) geyik D) aslan

4. Bamsı Beyrek, Kazan Han'dan ne istemiş?

A) çadır B) at

C) yemek D) ok ve yay

5. Kazan Han, hangi Oğuz beyinin babasıdır?

A) Uruz Bey B) Bay Büre Bey

C) Deli Karçar D) Bamsı Beyrek

5. ETKİNLİK

Cümle kuralım.

1. deli / bunca / istemedi / ozan / nimeti.

.....

2. kırk / düğün / gece / gün / kırk / yaptılar.

.....

3. Allah / kız / da / çocuğu / bana / versin / bir.

.....

4. Bayındır / hizmet / Han'a / etseydi.

.....

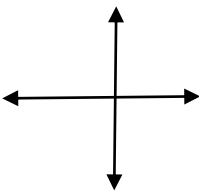
5. han / düğünün / olsun / kutlu / kızı.

.....

6. ETKİNLİK

Belirleyelim, yazalım.

Aşağıdaki hikâye haritasını okuduğunuz metne göre doldurunuz.

	HİKÂYENİN ADI	
ZAMAN		HİKÂYEDEKİ KİŞİLER
	HİKÂYEDEKİ OLAY	

7. ETKİNLİK

Yeniden yazalım.

Aşağıdaki cümleleri “-ken” ekini kullanarak yeniden yazınız.

1. Beyrek geyik avladı. Banı Çiçek’i gördü.

.....

2. Beyrek uyuyordu. Beyrek’in çadırını kâfirler bastı.

.....

3. Kız kardeşi Beyrek’e kaftanını verdi. Onu tanıdı.

.....

4. Beyrek, olanları kırk yiğidine anlattı. Kırk yiğit hüngür hüngür ağladı.

.....

5. Bamsı Beyrek, çadırda oturuyordu. Bezirgânlar geldi.

.....

8. ETKİNLİK

Cevaplayalım.

1. Banı Çiçek, Beyrek’i ne zaman gördü? (Geyik avla-)

.....

2. Bay Büre Bey ne zaman ağladı? (Ziyafette yemek ye-)

.....

3. Beyrek, Banı Çiçek ile ne zaman nişanlandı? (Güreş-)

.....

9. ETKİNLİK

Konuşalım.

Sizin sevdiğiniz hikâyenin adı nedir? Bu hikâyenin kahramanları ile Bay Büre Oğlu Bamsı Beyrek adlı hikâyenin kahramanları arasında nasıl bir benzerlik vardır? Anlatınız.

10. ETKİNLİK

Okuyalım, yazalım.

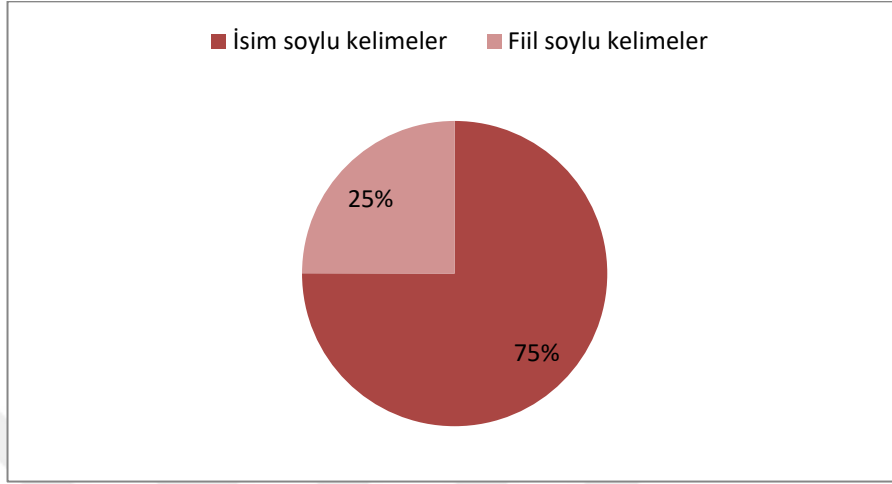
Kopuz, Türklerin millî sazıdır ve Türkler için önemli bir müzik aletidir. Kökeni Hun Türklerine kadar dayanmaktadır. Bazı kaynaklarda ozanların kopuzu çalmadan önce öptükleri ve başlarına koydukları yazmaktadır. Hatta kopuzu yere koymanın günah olduğu da söylenmektedir.

Siz de kültürünüzde önemli olan bir müzik aletini tanıtan kısa bir yazı yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

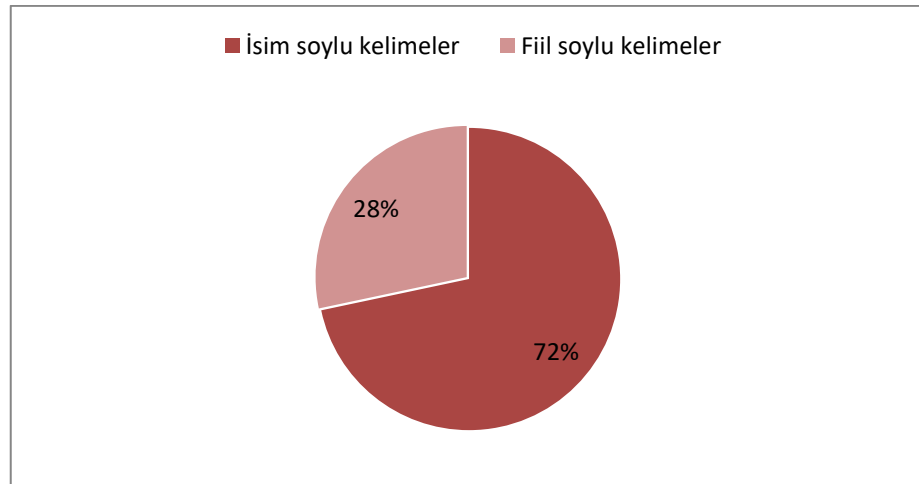
5.4. Kazan Oğlu Uruz Bey'in Tutsak Olması

Kazan Oğlu Uruz Bey'in Tutsak Olması adlı hikâyenin özgün hâlinde 2107 kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerden 1581 tanesi isim soylu, 526 tanesi fiil soyludur. Şekil 13'te bu kelimelerin oranları gösterilmiştir.

Şekil 13.Özgün hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları

Sadeleştirilmiş hikâyede ise toplam da 1257 kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerden 901 tanesi isim soylu, 356 tanesi fiil soyludur. Şekil 14'te bu kelimelerin oranları gösterilmiştir.

Şekil 14. Sadeleştirilmiş hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları

Hikâyelerde en çok tekrar eden kelimeler sıklıklarına göre sıralanmıştır. Özgün hikâyede en çok tekrar eden beş kelimenin oranları şöyledir: Kazan (% 33), oğul (% 20), geldi (% 20), dedi (% 16), kâfir (% 11). Sadeleştirilmiş hikâyede ise en çok tekrar edilen kelimelerin oranları şöyledir: Kazan (% 41), Uruz (% 19), dedi (% 16), geldi (% 13), kâfir (% 11). Hikâyenin sadeleştirilmesi aşamasında öge eksikliği olan cümleler tamamlandığından Kazan ve Uruz kelimelerinin oranlarında artış olduğu görülmektedir.

Özgün hikâyedeki cümlelerin üçü devrik, diğerleri kurallıdır. Hikâyedeki devrik cümlelerin görünümü şu şekildedir: “Düşman kime derler, baba?”, “Savaşı seyrede seyrede Uruz aşka geldi.”, “Benden daha iyi Tanrı size bir oğul verir!” B1 seviyesinde cümlelerin kurallı olması metnin daha kolay anlaşılmasını sağlayabilir. Bu sebeple sadeleştirilmiş metinde devrik cümleler kullanılmamıştır. Ayrıca hedef seviye için öge eksikliği bulunan cümlelerin tamamlanmasının yararlı olacağı düşünülmüştür. Aşağıda öge eksikliği olan cümleler gösterilmekte ve tamamlanmış hâlleri koyu renkle belirtilmektedir.

- **(Onun)** düşman karşısına çıkmasını istemiyordu.
- **(Kâfir)**, Uruz’a ok atmaya başladı.
- **(Uruz’un)** atını vurdular, üzerine üşüştüler.
- Ancak **(kâfirler)** bu kırk yiğidi şehit ettiler.
- **(Kazan Bey)** atına bindi, evine geldi.
- **(Oğlanı)** kapının önüne atmışlar.
- Herkes **(oğlanın)** üstüne basıyordu.
- **(Kâfirler)** baban geldi.
- **(Onu)** yakalamaya gidiyoruz, dediler.
- **(Onlar da)** oğlanın elini çözdüler ve gözünü açtılar.
- **(Uruz)**, babasının karşısına çıktı.
- **(Onlarla)** döne döne savaştı.
- **(Bey, karısına)** şöyle seslendi:
- **(Oğuz beyleri)** temiz sudan abdest aldılar.

Bunların dışında hikâyenin sadeleştirilme aşamasında şunlara dikkat edilmiştir:

- ❖ Söz sanatlarının yoğun olduğu cümleler öğrencide zihin karışıklığına yol açabileceği düşüncesiyle sadeleştirilmiş hikâyede kullanılmamıştır.
- ❖ Anlatım bozukluğu olan cümleler düzeltilmiştir.
- ❖ B2 seviyesinde verilmesi gereken birleşik zamanlar, basit zamana ya da B1 seviyesinde verilen şimdiki zamanın hikâyesine dönüştürülmüştür.
- ❖ Seviye üzeri olan fiilimsiler seviyeye uygun hâle getirilmiştir.
- ❖ C1 seviyesinde verilmesi gereken *diye* edatı ile B2 seviyesinde verilmesi gereken *meğer* bağlacı hikâye dışı bırakılmıştır. Ancak A2 seviyesinde görüldüğü varsayılan *diye sormak* ve *diye cevap vermek* yapıları hikâyede tutulmuştur.
- ❖ Uzun cümle yapıları anlaşılmayı artırmak için kısaltılmıştır.
- ❖ C1 seviyesine ait olan birleşik yapılı fiiller seviyeye uygun hâle getirilmiştir. Getirilemeyen yapılar ise hikâyede kullanılmamıştır.
- ❖ İçerisinde şiddet ve argo ifade barındıran cümleler sadeleştirilmiş hikâyede kullanılmamıştır.
- ❖ Hikâyede bulunan güncelliğini kaybetmiş kelimeler değiştirilmiştir.
- ❖ Hikâyede “dedi” aktarım fiili korunmuştur.
- ❖ Hikâyenin olay örgüsüne ve kahramanlarının özelliklerine müdahale edilmemiştir.
- ❖ Etkinliklerde şimdiki zamanın hikâyesi verilmiştir.

5.4.1. Kazan Oğlu Uruz Bey’in Tutsak Olması Etkinlikleri

1. ETKİNLİK

Tahmin edelim.

ganimet

rekât

namert

ipek

Bir tür böceğin ördüğü kozadan elde edilen ve kumaş yapımında kullanılan ince parlak tel ve bundan yapılan kumaş.
Namazda bir kıyam, bir rükû ve iki secdeden oluşan bölüm.
Savaşta düşmandan zorla ele geçirilen mal.
Korkak, alçak, mert olmayan.

2. ETKİNLİK

Cevaplayalım.

Aşağıdaki soruları okuduğunuz metne göre cevaplayınız.

<p>1. Uruz Bey kimdir?</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>2. Kazan Bey, oğlu Uruz ile neden ava çıkmak istiyor?</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>3. Kazan Bey, Uruz'un düşmanla savaşmasını neden istemiyor?</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>4. Uruz'un tutsak olduğunu babası nasıl anlıyor?</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>5. Uruz, Kazan Han'ın kendisini kurtarmasını niçin istemiyor?</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

3. ETKİNLİK

İşaretleyelim.

	Doğru	Yanlış
1. Uruz, çok cesaretlidir.		
2. Dede Korkut, Oğuz halkı için iyi dilekler diliyor.		
3. Kâfirler, Uruz'u öldürüyor.		
4. Uruz, Dede Korkut'un oğludur.		
5. Kazan Han, Uruz'un tutsak olmasına üzülüyor.		

4. ETKİNLİK

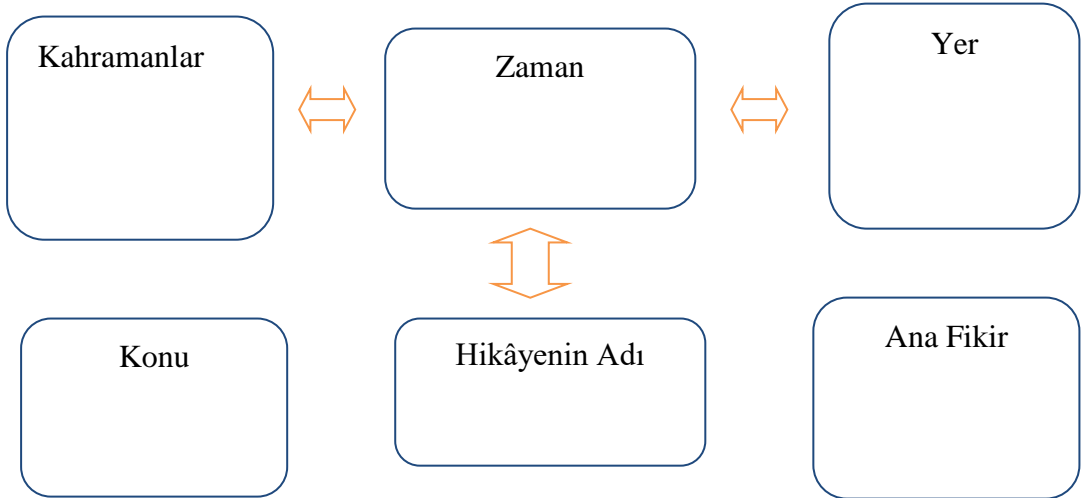
Sıraya koyalım.

	Kazan Bey, Uruz'u kurtarmaya gitti.
	Uruz'un annesi Oğuz beylerine ziyafet vermiş.
1	Kazan Han, oğlu ile ava çıkmış.
	Kâfirler, Uruz'u esir almış.
	Oğuz beyleri, kâfirlerle savaşmışlar.
	Uruz, babasına eve dönmesi için yalvarmış.

5. ETKİNLİK

Dolduralım.

Aşağıdaki hikâye haritasını okuduğunuz metne göre doldurunuz.

6. ETKİNLİK

Cümle kuralım.

1. Kazan / saldıracığını / oğluna / söyledi / kâfire.

.....

2. Burla / öte / Hatun / biraz / yandan / bekledi.

.....

3. verdi / yiğitlere / hediyeler / yürekli.

.....

4. kâfir / yerde / çıktı / iyi / karşıma.

.....

5. Kazan / haberi / Bey'in / olanlardan / yoktu.

.....

7. ETKİNLİK

Boşlukları dolduralım.

Aşağıdaki boşlukları uygun fiillerle doldurunuz.

Seviniyordu, istiyordu, dinliyordu, korkuyorlardı, seviyordu

1. Uruz, babasının sözünü
2. Burla Hatun, oğlunun ava çıkmasına
3. Kâfirler, Kazan Bey'den
4. Burla Hatun, eşini çok
5. Dede Korkut, Kazan Han'ın iyi olmasını

8. ETKİNLİK

Cümle yazalım.

Aşağıdaki fiilleri kullanarak cümleler yazınız.

okuyordu, uyuyordu, geziyordu, götürüyordu, yiyordu

1. cümlem:
2. cümlem:
3. cümlem:
4. cümlem:
5. cümlem:

9. ETKİNLİK

Konuşalım, canlandıralım.

Kazan Oğlu Uruz Bey'in tutsak olması adlı hikâyedeki olay hakkında ne düşünüyorsunuz? Siz, Uruz'un yerinde olsaydınız babanızın sözünü dinler miydiniz? Anlatınız ve hikâyeyi canlandırınız.

10. ETKİNLİK

Yazalım.

Aşağıdaki kelimeleri kullanarak kısa bir hikâye yazınız.

düşman

kılıç

geyik

çadır

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

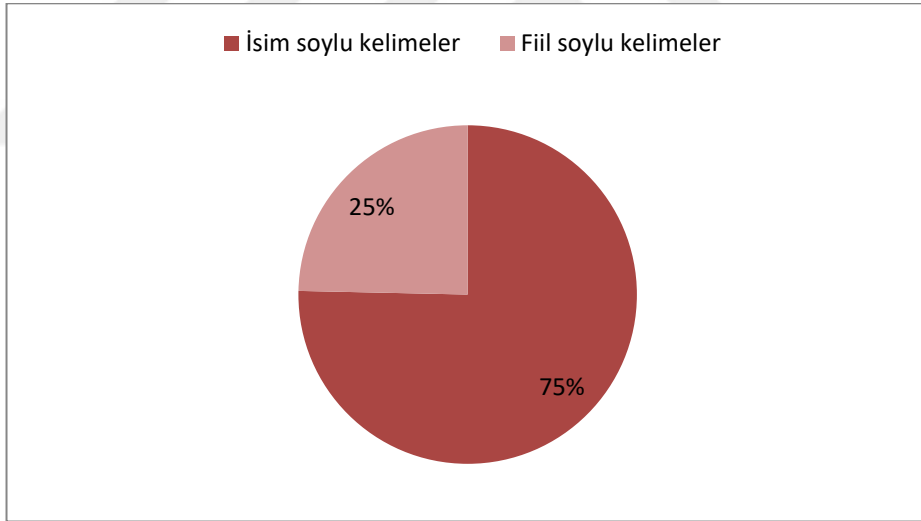
.....

.....

.....

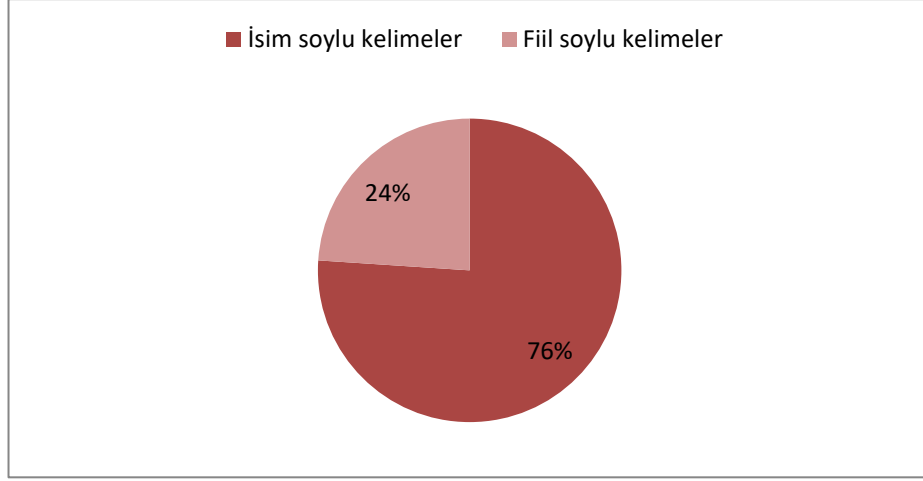
5.5. Duha Koca Oğlu Deli Dumrul

Duha Koca Oğlu Deli Dumrul adlı hikâyenin özgün hâlinde 1452 kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerden 1094 tanesi isim soylu, 358 tanesi fiil soyludur. Şekil 15'te bu kelimelerin oranları gösterilmiştir.

Şekil 15. Özgün hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları

Sadeleştirilmiş hikâyede ise toplam da 1148 kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerden 873 tanesi isim soylu, 275 tanesi fiil soyludur. Şekil 16'da bu kelimelerin oranları gösterilmiştir.

Şekil 16. Sadeleştirilmiş hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları

Yukarıdaki şekiller incelendiğinde sadeleştirilmiş hikâyede, özgün hikâyedeki isim soylu ve fiil soylu sözcüklerin oranlarına yakınlık sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir.

Hikâyelerde en çok tekrar eden kelimeler sıklıklarına göre sıralanmıştır. Özgün hikâyede en çok tekrar eden beş kelimenin oranları şöyledir: Deli Dumrul (% 38), olsun (% 18), Azrail (% 16), oğul (% 14), benim (% 13). Sadeleştirilmiş hikâyede ise en çok tekrar eden beş kelimenin oranları şöyledir: Deli Dumrul (% 49), Azrail (% 22), benim (% 10), Allah (% 10), olsun (%13). Özne eksikliği olan cümlelerin tamamlanmasından dolayı sadeleştirilmiş hikâyede Deli Dumrul ve Azrail kelimelerinin kullanım oranlarında artış olmuştur.

Özgün hikâyedeki cümlelerin biri devrik, diğerleri kurallıdır. Hikâyedeki devrik cümlenin görünümü şu şekildedir: “Kapatın kapıları!” B1 seviyesinde cümlelerin kurallı olması metnin daha kolay anlaşılmasını sağlayabilir. Bu sebeple sadeleştirilmiş metinde devrik cümle kullanılmamıştır. Seviye itibariyle öge eksikliği bulunan cümlelerin tamamlanmasının yararlı olacağı düşünülmüştür. Aşağıda öge eksikliği olan cümleler gösterilmekte ve tamamlanmış hâlleri koyu renkle belirtilmektedir.

- **(Bu Deli Dumrul)** bir kuru çayın üzerine köprü yapmış.
- Günlerden bir gün, **(Deli Dumrul’un)** köprüsünün yanına bir Yörük obası konmuş.

- **(Onunla)** savaşıyım, bu güzel yiğidin canını kurtarayım.
- **(Allah)**, Azrail'e emretti.
- **(Azrail'i)** ne kapıcılar gördü, ne bekçiler.
- **(Canını)** verir misin ya da benimle savaşır mısın?
- **(Deli Dumrul)** kalktı.
- **(Deli Dumrul)** şöyle dedi:
- Ey Azrail, söyle **(ona)** yerine can bulsun, kurtulsun! dedi.
- Azrail'de **(Deli Dumrul'a)** Allah'ın izniyle yerine bir can bulursa kurtulacağını söyledi.
- **(Allah)** al kanatlı Azrail'e emretti.
- Kötü yere gitmişsin **(ben)** gidemem.
- Azrail, **(Deli Dumrul'un)** canını almak için geldi.
- Başka kim **(sana canını)** verir ki! dedi.
- Babamdan can istedim, **(canını)** vermedi.
- Anamdan can istedim, **(canını)** vermedi.
- **(Allah)**, Azrail'e emretti.

Bunların dışında hikâyenin sadeleştirilme aşamasında şunlara dikkat edilmiştir:

- ❖ B2 seviyesinde verilmesi gereken birleşik zamanlar, basit zamana ya da B1 seviyesinde verilen şimdiki zamanın hikâyesine dönüştürülmüştür.
- ❖ Seviye üzeri olan fiilimsiler seviyeye uygun hâle getirilmiştir.
- ❖ C1 seviyesinde verilmesi gereken *diye* edatı ile B2 seviyesinde verilmesi gereken *meğer* bağlacı hikâye dışı bırakılmıştır. Ancak A2 seviyesinde görüldüğü varsayılan *diye sormak* ve *diye cevap vermek* yapıları hikâyede tutulmuştur.
- ❖ Hikâyedeki imla ve noktalama hataları düzeltilmiştir.
- ❖ Uzun cümle yapıları anlaşılmayı artırmak için kısaltılmıştır.
- ❖ C1 seviyesine ait olan birleşik yapılı fiiller seviyeye uygun hâle getirilmiştir. Getirilemeyen yapılar ise hikâyede kullanılmamıştır.
- ❖ İçerisinde şiddet, argo ya da müstehcen ifade barındıran cümleler sadeleştirilmiş hikâyede kullanılmamıştır.
- ❖ Hikâyede “dedi” aktarım fiili korunmuştur.

- ❖ Hikâyenin olay örgüsüne ve kahramanlarının özelliklerine müdahale edilmemiştir.
- ❖ Etkinliklerde işteş fiiller verilmiştir.

5.5.1. Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Etkinlikleri

1. ETKİNLİK

Tahmin edelim.

Anlamları verilen kelimeleri harflerini düzenleyerek tahmin ediniz.

Çarpışmak, vuruşmak, muharebe etmek.

A S A V Ş

Kuş avında kullanılan yırtıcı bir kuş.

D Ğ A N O

Nöbet bekleyen, nöbet sırası kendisinde olan kimse.

N B T Ç İ Ö E

Genellikle yüksek koyaklarla derince yarılp parçalanmış düz yüzeyler.

A L Y A Y

2. ETKİNLİK

Cevaplayalım.

Aşağıdaki soruları okuduğunuz metne göre cevaplayınız.

1. Deli Dumrul, Azrail ile neden savaşmak istemiş?

.....
.....

2. Azrail, Deli Dumrul'dan ne istemiş?

.....
.....

3. Deli Dumrul'a canını vermeyi kim kabul etmiş?

.....
.....

4. Allah, Deli Dumrul'u ve eşini nasıl ödüllendiriyor?

.....
.....

3. ETKİNLİK

İşaretleyelim.

	DOĞRU	YANLIŞ
1. Deli Dumrul'un köprüsü varmış.		
2. Azrail, Deli Dumrul'un canını almış.		
3. Deli Dumrul'a annesi canını vermiş.		
4. Deli Dumrul, Azrail ile savaşmak istemiş.		

4. ETKİNLİK

İşaretleyelim.

1. Deli Dumrul, yaşamak için hangisinden can istememiş?

A) annesinden B) babasından

C) eşinden D) teyzesinden

2. Allah, Deli Dumrul'a ve eşine kaç yıl ömür vermiş?

A) 140 yıl B) 40 yıl

C) 100 yıl D) 65 yıl

5. ETKİNLİK

Sıralayalım.

Deli Dumrul'un can istedikleri kişileri hikâyedeki sırasına göre sıralayınız.

babası

annesini

eşini

1.

2.

3.

6. ETKİNLİK

Cümle kuralım.

1. Deli Dumrul'a / vermeyi / kadın / canını / etti / kabul.

.....

2. Oğuz / Deli Dumrul / ülkesinde / yiğit / bir / vardı / adında.

.....

3. Azrail / aldı / o / canını / yiğidin.

.....

4. Azrail / bastı / üstüne / göğsünün.

.....

5. Deli Dumrul / gitti / yanına / annesinin.

.....

7. ETKİNLİK

Tamamlayalım.

Aşağıdaki boşlukları –İş ya da –İaş eklerinden uygun olanı ile tamamlayınız.

1. Azrail ve Deli Dumrul döv.....
2. Oba halkı ölen çocuk için ağla.....
3. Deli Dumrul, Azrail ile yemek yerken karşı.....

8. ETKİNLİK

İşaretleyelim.

FİİL	KARŞILIKLI YAPMA	BİRLİKTE YAPMA
dövüşmek		
gölüşmek		
ağlaşmak		

bağrıışmak		
kaçışmak		
dertleşmek		
sözleşmek		
mektuplaşmak		

9. ETKİNLİK

Konuşalım.

Okuduğunuz hikâyeyi beğendiniz mi? Sebebi ile anlatınız. Daha sonra arkadaşlarınızla hikâyenin bir bölümünü canlandırınız.

10. ETKİNLİK

Yazalım.

Aşağıdaki hikâyeyi tamamlayınız ve hikâyeye başlık veriniz.

.....

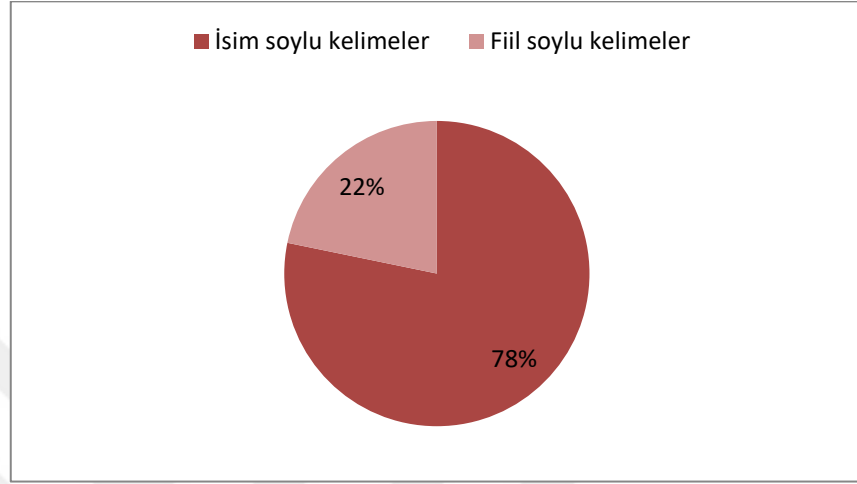
Pınar, bir gün kitapçıya gitti. Kitapçıda en çok okumak istediği kitabı aramaya başladı. O anda birden telefonu çaldı. Arayan annesi idi. Pınar, telefonu açtı ve konuşmaya başladı. Annesinin sesi çok telaşlı geliyordu.

Annesi:

.....
.....
.....
.....

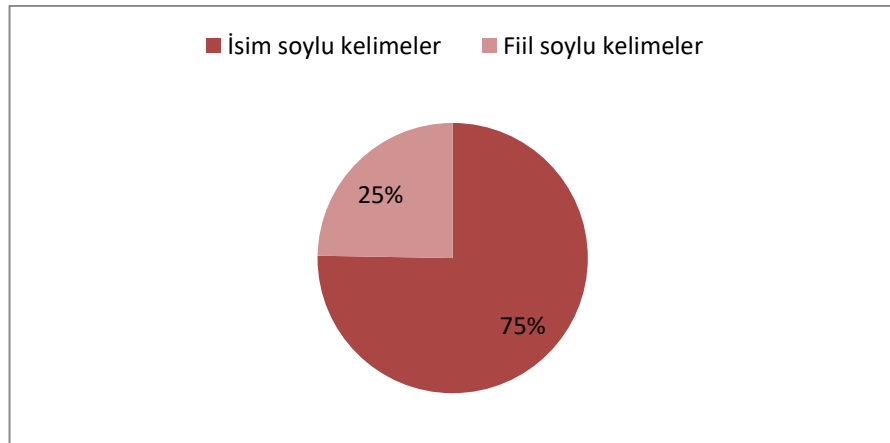
5.6. Kanlı Koca Oğlu Kanturalı Boyu

Kanlı Koca Oğlu Kanturalı Boyu adlı hikâyenin özđün hâlinde 2430 kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerden 1901 tanesi isim soylu, 529 tanesi fiil soyludur. Şekil 17’de bu kelimelerin oranları gösterilmiştir.

Şekil 17. Özđün hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları

Sadeleştirilmiş hikâyede ise toplam da 1731 kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerden 1303 tanesi isim soylu, 428 tanesi fiil soyludur. Şekil 18’de bu kelimelerin oranları gösterilmiştir.

Şekil 18. Sadeleştirilmiş hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları

Yukarıdaki şekiller incelendiğinde Kanlı Koca Oğlu Kanturalı Boyu adlı hikâyenin sadeleştirilmiş hâlinde, özđün hikâyedeki isim soylu ve fiil soylu sözcüklerin oranlarına yakınlık sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir.

Hikâyelerde en çok tekrar eden kelimeler sıklıklarına göre sıralanmıştır. Özgün hikâyede en çok tekrar eden beş kelimenin oranları şöyledir: Kanturalı (% 33), dedi (%29), yiğit (%13), geldi (% 13), Oğuz (% 12). Sadeleştirilmiş hikâyede ise en çok tekrar eden kelimelerin oranları şöyledir: Kanturalı (% 45), dedi (% 21), Selcen Hatun (% 21), Kanlı Koca (% 7), vardı (% 6). Hikâyenin sadeleştirilmesi aşamasında öge eksikliği olan cümleler tamamlandığından Kanturalı kelimesinin oranında artış olduğu görülmektedir.

Özgün hikâyedeki cümlelerin üçü devrik, diğerleri kurallıdır. Hikâyedeki devrik cümlelerin görünümü şu şekildedir: “Yıkılsın Oğuz illeri!”, “Buldum oğul, hünerin varsa!”, “Giderken Kanturalı şöyle dedi.” B1 seviyesinde cümlelerin kurallı olması metnin daha kolay anlaşılmasını sağlayabilir. Bu sebeple sadeleştirilmiş metinde devrik cümleler kullanılmamıştır. Ayrıca hedef seviye için öge eksikliği bulunan cümlelerin tamamlanmasının yararlı olacağı düşünülmüştür. Aşağıda öge eksikliği olan cümleler gösterilmekte ve tamamlanmış hâlleri koyu renkle belirtilmektedir.

- **(Kanlı Koca'nın)** bir yiğit oğlu vardı.
- **(Bu oğlana)** Kanturalı derlerdi.
- Ben yerimden kalkmadan o **(yerinden)** kalksın.
- Ben atıma binmeden o **(atına)** binsin.
- Babası **(oğluna)** kız buldun mu? dedi.
- Kim onları öldürürse **(ona)** kızımı vereceğim.
- **(Kanturalı)** babasını karşıladı, elini öptü.
- **(Kanturalı'yı)** uğurladılar.
- **(Beyin)** etrafını yüz bin kâfir askeri sarmış.
- Bu sırada **(adamlar)** demir zincirlerle boğayı getirdiler.
- **(Boğa)**, Kanturalı'nın üzerine gitti.
- **(Kanturalı)**, **(boğayı)** meydanın başına getirdi.
- Kanturalı, **(boğanın)** kuyruğundan tuttu.
- **(Boğayı)** üç kere yere vurdu.
- Kanturalı'nın yiğitleri, **(beyimiz)** aslandan nasıl kurtulsun dediler.
- **(Kanturalı)** yiğitlerine, kopuz çalmalarını ve kendisini övmelerini söyledi.
- **(Aslana)** öyle bir yumruk vurdu ki aslanın çenesi kırıldı.

- Sonra (**aslanı**) yere vurdu.
- Kıskanç kâfirler (**devenin ağzını**) bağlamadılar.
- Hemen altı cellat (**Kanturalı'nın**) başına geldi.
- Bir taraftan da kendisi (**düşmana**) saldırdı.

Bunların dışında hikâyenin sadeleştirilme aşamasında şunlara dikkat edilmiştir:

- ❖ B2 seviyesinde verilmesi gereken birleşik zamanlar, basit zamana ya da B1 seviyesinde verilen şimdiki zamanın hikâyesine dönüştürülmüştür.
- ❖ Seviye üzeri olan fiilimsiler seviyeye uygun hâle getirilmiştir.
- ❖ C1 seviyesinde verilmesi gereken *diye* edatı ile B2 seviyesinde verilmesi gereken *meğer* bağlacı hikâye dışı bırakılmıştır. Ancak A2 seviyesinde görüldüğü varsayılan *diye sormak* ve *diye cevap vermek* yapıları hikâyede tutulmuştur.
- ❖ Hikâyedeki imla ve noktalama hataları düzeltilmiştir.
- ❖ Uzun cümle yapıları anlaşılmayı artırmak için kısaltılmıştır.
- ❖ C1 seviyesine ait olan birleşik yapılı fiiller seviyeye uygun hâle getirilmiştir. Getirilemeyen yapılar ise hikâyede kullanılmamıştır.
- ❖ İçerisinde şiddet, argo ya da müstehcen ifade barındıran cümleler sadeleştirilmiş hikâyede kullanılmamıştır.
- ❖ Hikâyede bulunan güncelliğini kaybetmiş kelimeler değiştirilmiştir.
- ❖ Hikâyede “dedi” aktarım fiili korunmuştur.
- ❖ Hikâyenin olay örgüsüne ve kahramanlarının özelliklerine müdahale edilmemiştir.
- ❖ Etkinliklerde edilgen çatı verilmiştir.

5.6.1. Kanlı Koca Oğlu Kanturalı Boyu Etkinlikleri

1. ETKİNLİK

Tahmin edelim, bulalım.

Aşağıda anlamları verilen kelimeleri bulmacadan bulunuz.

1. Ölüm cezasına çarptırılanları öldürmekle görevli olan kimse.
2. Gelin için hazırlanan her türlü eşya, cihaz.
3. Su ile karışan toprak.
4. Beceri, marifet.
5. Olması başka durumların gerçekleşmesini gerektiren şey.

hüner

cellat

şart

çamur

çeyiz

Ç	A	M	U	R	Ç
A	S	H	F	E	E
Ş	A	R	T	N	Y
K	L	B	Y	Ü	İ
P	İ	R	N	H	Z
C	E	L	L	A	T

2. ETKİNLİK

Cevaplayalım.

Aşağıdaki soruları okuduğunuz metne göre cevaplayınız.

1. Kanlı Koca'nın oğlunun adı nedir?

.....
.....

2. Kanturalı, kimin kızına âşık oldu?

.....
.....

3. Kanturalı, sevdiği kız ile evlenmek için neler yaptı?

.....
.....

4. Kanturalı, Selcen Hatun'u neden öldürmek istedi?

.....
.....

5. Kanturalı, kâfirlerin elinden nasıl kurtuldu?

.....
.....

3. ETKİNLİK

İşaretleyelim.

	DOĞRU	YANLIŞ
1. Selcen Hatun, Kanturalı ile evlenmek istemedi.		
2. Kanturalı, Kanlı Koca'nın oğludur.		

3. Kanturalı, kâfirlerle savaşırken gözünden yaralandı.		
4. Selcen Hatun'un babası Kanturalı'yı çok sevdi.		
5. Kanturalı, güçlü bir kız ile evlenmek istiyordu.		

4. ETKİNLİK

İşaretleyelim.

1. Aşağıdakilerden hangisi Kanturalı'nın savaştığı hayvanlardan biri değildir?

A) ASLAN GÖRSELİ	B) BOĞA GÖRSELİ	C) DEVE GÖRSELİ	D) FİL GÖRSELİ
---------------------	--------------------	--------------------	-------------------

5. ETKİNLİK

Cümle kuralım.

1. Kanlı / bir / sonra / zaman / illerine / gitti / Oğuz / Koca.

.....

2. oturmuş / bir / bey / taht / üzerine.

.....

3. kırıldı / boğanın / kemikleri.

.....

4. Kanturalı / Hatun'u / tanıdı / dağıtan / düşmanı / Selcen.

.....

5. Kanturalı'nın / yanına / gittiler / babasının.

.....

6. ETKİNLİK

Boşlukları dolduralım.

getirdiler, yiğit, dediler, ağlamaya, kanturalı, kızı

Bu sırada adamlar demir zincirlerle boğayı Boğa diz üstü çöktü. Düşmanlar: “Şimdi boğa yiğidi alır atar, öldürür. Bu Oğuz illeri yıkılsın! Kırk bir bey oğluyla bir bey için ölür mü?” Bunu duyan kırk yiğit başladı. Onların ağlayışını gören: “Yiğitlerim ağlamayın, alın elinize kopuzunuzu, beni övün!” dedi.

7. ETKİNLİK

İşaretleyelim.

1. Kanturalı yiğitleri tarafından

A) övdü B) övüldü C) dövdü D) sevdi

2. Hünerini gösteren Kanturalı beyler tarafından tebrik

A) etti B) yaptı C) yapıldı D) edildi

3. Sınavda başarılı olan öğrenciye ödül

A) nakledildi B) gösterildi C) verildi D) edildi

4. Trafik kurallarına uymayan adam polisler tarafından

A) uyardı B) uyarıldı C) döndü D) geldi

5. Bu konu ile ilgili çalışma

A) yapılmadı B) söylendi C) verdi D) yapmadı

8. ETKİNLİK

Tamamlayalım.

1. Hasta olan adama ilaç yaz.....
2. Yeni bina iki yıl içinde bitir.....
3. Otobüslerde yaşlı insanlara yer ver.....
4. Kütüphanelerde gürültü yap.....
5. Türkçe sınavı yap.....
6. Kazada yaralananlar hastaneye götür.....
7. Yüksek sesle müzik dinle.....
8. Duruşmada her iki taraf da suçlu bul.....

9. EKİNLİK

Konuşalım.

Kanturalı'nın Selcen Hatun ile evlenmek için hayvanlarla savaşması hakkında ne düşünüyorsunuz? Siz, Kanturalı'nın yerinde olsanız nasıl davranırdınız? Anlatınız.

10. ETKİNLİK

Yazalım.

Okuduğunuz hikâyede geçen hayvan isimlerini bulunuz. Bu isimleri kullanarak kısa bir yazı yazınız.

Hikâyede Geçen Hayvan İsimleri

.....
.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

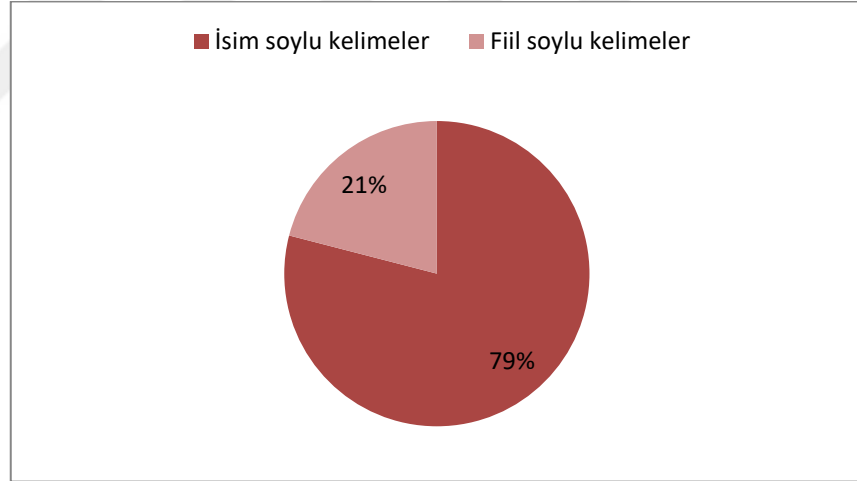
.....

.....

.....

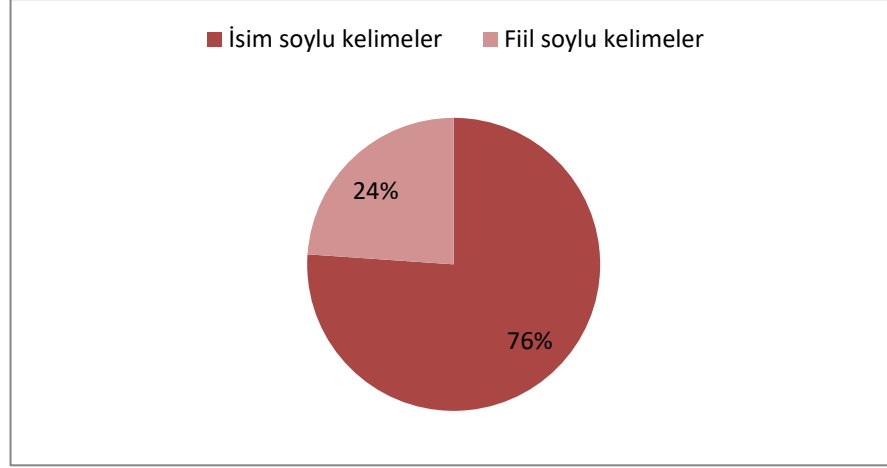
5.7. Kazılık Koca Oğlu Yeğenek

Kazılık Koca Oğlu Yeğenek adlı hikâyenin özgün hâlinde 944 kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerden 746 tanesi isim soylu, 198 tanesi fiil soyludur. Şekil 19’da bu kelimelerin oranları gösterilmiştir.

Şekil 19. Özgün hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları

Sadeleştirilmiş hikâyede ise toplam da 619 kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerden 471 tanesi isim soylu, 148 tanesi fiil soyludur. Şekil 20’de bu kelimelerin oranları gösterilmiştir.

Şekil 20. Sadeleştirilmiş hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları

Hikâyelerde en çok tekrar eden kelimeler sıklıklarına göre sıralanmıştır. Özgün hikâyede en çok tekrar eden beş kelimenin oranları şöyledir: Kazılık Koca (% 28), Yeğenek (%25), oğlu (%18), dedi (% 17), vurdu (% 12). Sadeleştirilmiş hikâyede ise en çok tekrar eden kelimelerin oranları şöyledir: Yeğenek (% 35), Kazılık Koca (% 21), dedi (% 17), kale (% 17), gitti (% 10). Sadeleştirilen hikâyede özne eksikliği olan cümleler tamamlandığından Yeğenek kelimesinin kullanım oranının arttığı görülmektedir.

Özgün hikâyedeki cümlelerin tamamı kurallıdır. Cümlelerin kurallı olması metnin daha kolay anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu da B1 seviyesinde olan öğrenciler için olumlu bir durumdur. Ayrıca hedef seviye için öge eksikliği bulunan cümlelerin tamamlanmasının yararlı olacağı düşünülmüştür. Aşağıda öge eksikliği olan cümleler gösterilmekte ve tamamlanmış hâlleri koyu renkle belirtilmektedir.

- Bayındır Han (**ona**) izin verdi.
- (**Başından**) kanlar akmaya başladı.
- (**Delikanlı**) babasını öldü biliyordu.
- Direk (**Dündar'ın**) elinden kılıcı aldı.
- Ancak (**kâfiri**) yenemedi.
- (**Tanrı'ya**) şöyle dedi:
- Yeğenek arkasından yetişti, (**düşmanı**) öldürdü.
- (**Kâfirler**) tutsak olan Kazılık Koca'yı salmışlar.

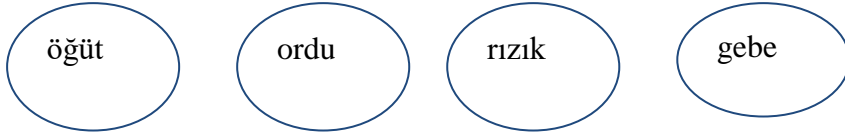
Bunların dışında hikâyenin sadeleştirilme aşamasında şunlara dikkat edilmiştir:

- ❖ B2 seviyesinde verilmesi gereken birleşik zamanlar, basit zamana ya da B1 seviyesinde verilen şimdiki zamanın hikâyesine dönüştürülmüştür.
- ❖ Seviye üzeri olan fiilimsiler seviyeye uygun hâle getirilmiştir.
- ❖ C1 seviyesinde verilmesi gereken *diye* edatı ile B2 seviyesinde verilmesi gereken *meğer* bağlacı hikâye dışı bırakılmıştır. Ancak A2 seviyesinde görüldüğü varsayılan *diye sormak* ve *diye cevap vermek* yapıları hikâyede tutulmuştur.
- ❖ Hikâyedeki imla ve noktalama hataları düzeltilmiştir.
- ❖ Uzun cümle yapıları anlaşılmayı artırmak için kısaltılmıştır.
- ❖ Hikâyede bulunan güncelliğini kaybetmiş kelimeler değiştirilmiştir.
- ❖ Hikâyede “dedi” aktarım fiili korunmuştur.
- ❖ Hikâyenin olay örgüsüne ve kahramanlarının özelliklerine müdahale edilmemiştir.
- ❖ Oğuz beylerinin isimlerinin peş peşe sıralandığı cümle öğrencide zihin karışıklığına yol açabileceği düşüncesiyle “Bayındır Han, yirmi dört sancak beyi gelsin. Seninle birlikte gitsin!” şeklinde sadeleştirilmiştir.
- ❖ Etkinliklerde mAktA zarf- fiil eki verilmiştir.

5.7.1. Kazılık Koca Oğlu Yeğenek Etkinlikleri

1. ETKİNLİK

Tahmin edelim.

1. Karnında yavru bulunan kadına veya hayvana denir.
2. Bir devletin silahlı kuvvetlerinin tümüne denir.
3. Bir kimseye yapması veya yapmaması gereken şeyler için söylenen söze denir.
4. Yiyecek, içecek şey, azık anlamında olan kelimeye denir.

öğüt:

ordu:

rızık:

gebe:

delikanlı:

2. ETKİNLİK

Cevaplayalım.

Aşağıdaki soruları okuduğunuz metne göre cevaplayınız.

1. Yeğenek kimin oğludur?

.....
.....

2. Kazılık Koca, neden tutsak olmuş?

.....
.....

3. Yeğenek, babasının tutsak olduğunu nasıl öğrenmiş?

.....
.....

4. Yeğenek, rüyasında ne görmüş?

.....
.....

5. Kazılık Koca, kâfirlerin elinden nasıl kurtulmuş?

.....
.....

3. ETKİNLİK

İşaretleyelim.

	HİKÂYEDE VAR	HİKÂYEDE YOK
1. Yeğenek'in annesini adı		
2. Kazılık Koca'nın annesi ve babası		
3. Bayındır Han'ın kim olduğu		
4. Yeğenek'in babasını kurtarması		
5. Dede Korkut'un dilek dilemesi		

4. ETKİNLİK

İşaretleyelim.

1. Aşağıdakilerden hangisi “Deneyim” anlamındaki kelimedir?

- A) tecrübe B) bilmek
C) tutsak D) kurtarmak

2. Aşağıdakilerden hangisi “Savaşta ele geçen düşman, esir” anlamındaki kelimedir?

- A) kale B) tutsak
C) özgür D) hanım

5. ETKİNLİK

Sıralayalım.

Aşağıda okuduğunuz hikâyenin olayları karışık olarak verilmiştir. Bunları örnekteki gibi sıralayınız.

1	Kazılık Koca, savaş için Bayındır Han'dan izin istemiş.
	Yeğenek, babasını kurtarmış.
	Yeğenek, babasının esir olduğunu öğrenmiş.
	Bayındır Han, babasını kurtarması için Yeğenek'e izin vermiş.
	Dede Korkut, Oğuz halkı için iyi dilekler dilemiş.
	Kazılık Koca, savaşta esir düşmüş.

6. ETKİNLİK

Cümle kuralım.

1. Yeğenek / sürdü / kâfirin / üstüne / atını.

.....

2. Kazılık / tutsak / Koca'yı / salmışlar / kâfirler / olan.

.....

3. Yeğenek / anlattı / rüyasını / bu / arkadaşlarına.

.....

4. Direk / vardı / kalenin / adında / beyi / bir.

.....

5. Yeğenek / idi / adı / oğlanın.

.....

7. ETKİNLİK

Tamamlayalım.

Aşağıdaki boşlukları “-makta / -mekte” ekleriyle tamamlayınız.

1. Ayşe, bulmaca çöz..... çok başarılı.
2. Her gün spor yap..... fayda var.
3. İnsanlar arasındaki sorunları çöz..... çok başarılısın.
4. Lezzetli yemekler yap..... üstüne yok.
5. Üniversite seçimi için bir uzmana danış..... fayda var.

8. ETKİNLİK

Cevap verelim.

Hangi işleri yapmakta başarılısınız? Resimlere göre örnekteki gibi cevap veriniz.

Piyano çalan insan görseli	Boks yapan insan görseli	Yüzen insan görseli	Araba kullanan insan görseli
1	2	3	4

1. Piyano çalmakta çok başarılıyım. Piyano çalmakta üstüme yok.
2.
3.
4.

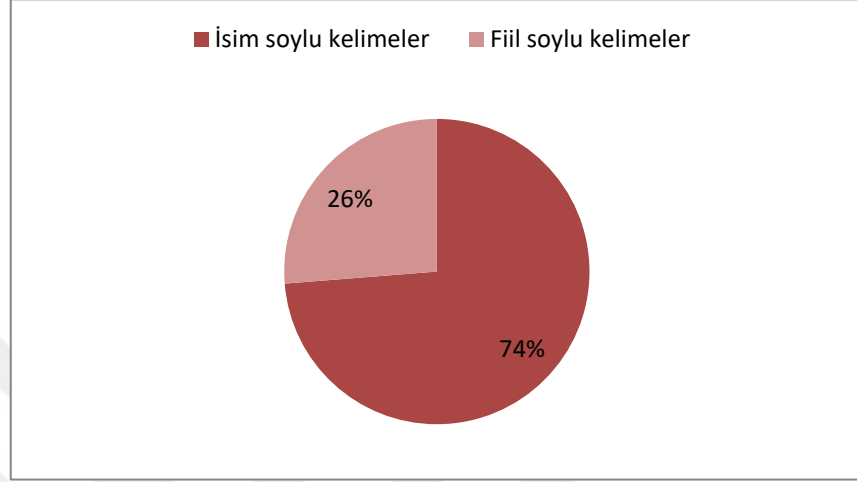
9. ETKİNLİK

Konuşalım.

Okuduğunuz metnin türü hikâyedir. Siz hikâyeye mi roman mı okumayı seviyorsunuz? Sebebiyle birlikte anlatınız.

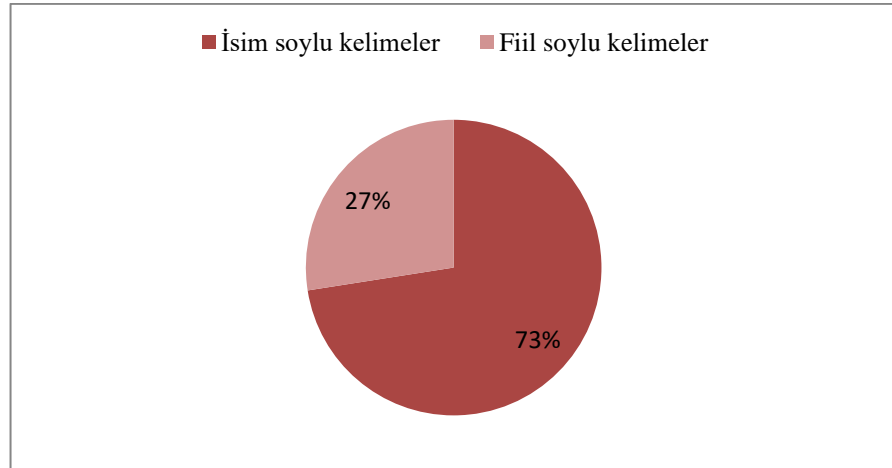
5.8. Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi

Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi adlı hikâyenin özgün hâlinde 1870 kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerden 1379 tanesi isim soylu, 491 tanesi fiil soyludur. Şekil 21'de bu kelimelerin oranları gösterilmiştir.

Şekil 21. Özgün hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları

Sadeleştirilmiş hikâyede ise toplam da 1456 kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerden 1056 tanesi isim soylu, 400 tanesi fiil soyludur. Şekil 22'de bu kelimelerin oranları gösterilmiştir.

Şekil 22. Sadeleştirilmiş hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları

Yukarıdaki şekiller incelendiğinde sadeleştirilmiş hikâyede, özgün hikâyedeki isim soylu ve fiil soylu sözcüklerin oranlarına yakınlık sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir.

Hikâyelerde en çok tekrar eden kelimeler sıklıklarına göre sıralanmıştır. Özgün hikâyede en çok tekrar eden beş kelimenin oranları şöyledir: dedi (% 34), Tepegöz (% 20), geldi (% 19), Basat (% 14), Aruz (% 13). Sadeleştirilmiş hikâyede ise en çok tekrar eden kelimelerin oranları şöyledir: Tepegöz (% 34), Basat (% 29), dedi (% 20), Aruz (% 9), halk (%8).

Özgün hikâyedeki cümlelerin altısı devrik, diğerleri kurallıdır. Hikâyedeki devrik cümlelerin görünümü şu şekildedir: “Vurdukça kese büyüdü.”, “Ayağına beni gönderdiler.”, “Günde altmış adam isterim yemeye.”, “Tepegöz’ün aşını pişirmek için.”, “Kor muyum seni kara polat kılıcımı çalmayınca”, “Kadir Tanrı vermesin kimseye.” B1 seviyesinde cümlelerin kurallı olması metnin daha kolay anlaşılmasını sağlayabilir. Bu sebeple sadeleştirilmiş metinde devrik cümle kullanılmamıştır. Ayrıca hedef seviye için öge eksikliği bulunan cümlelerin tamamlanmasının yararlı olacağı düşünülmüştür. Aşağıda öge eksikliği olan cümleler gösterilmekte ve tamamlanmış hâlleri koyu renkle belirtilmektedir.

- **(Oğuz halkı)** buna sevindi.
- **(Oğlanı)** tekrar getirdiler.
- **(Çoban)** peri kızına saldırdı.
- **(Keseyi)** sapan taşıyla vurdu.
- **(Bir iki yiğit)** atından indi.
- **(Keseye)** tekme attı.
- Çocuk dadıyı emerken **(dadı)** öldü.
- Sonunda **(onu)** evinden kovdu.
- **(Onlar da)** yedi kere kaçtılar, yedi kere döndüler.
- **(Oğlanın)** anası ağladı.
- **(Basat’ın)** babası geldi.
- **(Basat)** bir ok daha attı.
- **(Tepegöz’ü)** sırtından vurdu.

- Ok (**Tepegöz'ün sırtından**) geçmedi.
- (**Adamlara**) “Bunun ölümü nasıl olur?” dedi.
- (**Onlar da**) bilmiyoruz, dediler.
- (**Adamlar**) şişi ısıttılar.
- Basat (**şişi**) eline aldı.
- (**Tepegöz**):
- (**Koçun**) derisini yüzdü.
- Basat hançeriyle (**ağı**) kesti, (**ağdan**) kurtuldu.
- (**Bunlara**) bakarken kendinden geçti.
- (**Tepegöz**):
- Şöyle vurayım ki, (**mağara**) darmadağın olsun, dedi.
- (**Basat**) birinden dışarı çıktı.

Bunların dışında hikâyenin sadeleştirilme aşamasında şunlara dikkat edilmiştir:

- ❖ B2 seviyesinde verilmesi gereken birleşik zamanlar, basit zamana ya da B1 seviyesinde verilen şimdiki zamanın hikâyesine dönüştürülmüştür.
- ❖ Seviye üzeri olan fiilimsiler seviyeye uygun hâle getirilmiştir.
- ❖ B2 seviyesinde verilmesi gereken *meğer* bağlacı hikâye dışı bırakılmıştır.
- ❖ Hikâyedeki imla ve noktalama hataları düzeltilmiştir.
- ❖ Uzun cümle yapıları anlaşılmayı artırmak için kısaltılmıştır.
- ❖ Uzun paragraflar akışı bozulmayacak şekilde ikiye ayrılmıştır.
- ❖ İçerisinde şiddet ve argo ifade barındıran cümleler sadeleştirilmiş hikâyede kullanılmamıştır.
- ❖ Hikâyede “dedi” aktarım fiili korunmuştur.
- ❖ Hikâyenin olay örgüsüne ve kahramanlarının özelliklerine müdahale edilmemiştir.
- ❖ Etkinliklerde ettirgen çatı verilmiştir.

5.8.1. Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi Etkinlikleri

1. ETKİNLİK

Tahmin edelim, cümle kuralım.

Çobanların omuzlarına aldıkları dikişsiz, kolsuz üstlük.

sapan görseli

İki ucu ip, ortası örme olan bir taş atma aracı.

yüzük görseli

Parmağa geçirilen genellikle metal halka.

kepenek görseli

Bir ucu sivri, bazen silah gibi kullanılabilen ince uzun çubuk.

şiş görseli

kepenek:

sapan:

yüzük:

şiş:

2. ETKİNLİK

İşaretleyelim.

	DOĞRU	YANLIŞ
1. Tepegöz, Bayındır Han'ın oğludur.		
2. Tepegöz'ü Kazan Han öldürmüş.		
3. Basat, Tepegöz'ün gözünü kör etmiş.		
4. Tepegöz'ün gözünden başka bir yerinde et yoktur.		
5. Tepegöz' peri annesi yüzük vermiş.		

3. ETKİNLİK

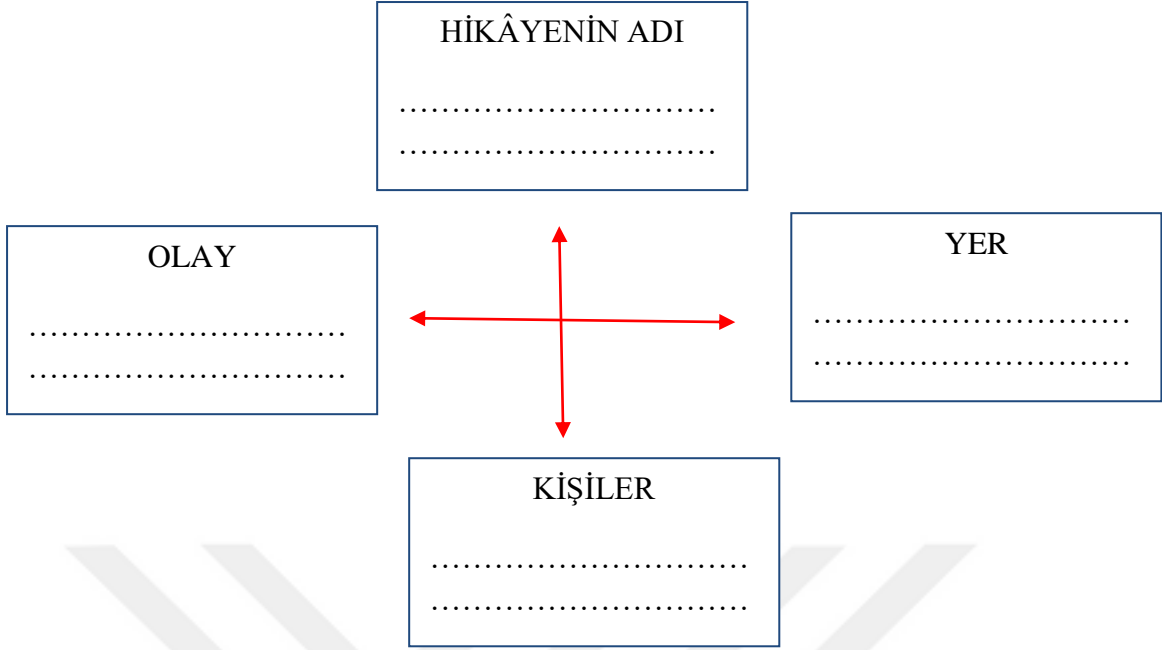
Cevaplayalım.

Aşağıdaki soruları okuduğunuz metne göre cevaplayınız.

<p>1. Tepegöz'e annesi neden yüzük vermiş?</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>2. Oğuz halkı Tepegöz'e nasıl bir teklifte bulunmuş?</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>3. Basat, Tepegöz'ü neden öldürmüş?</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>4. Tepegöz'ü Oğuz halkının başına kim göndermiş?</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

4. ETKİNLİK

Belirleyelim, yazalım.

5. ETKİNLİK

Cümle kuralım.

1. Basat / gitti / kapısına / mağaranın.

.....

2. Basat / ile / kesti / hançeri / çizmeyi.

.....

3. Tepegöz / mağarada / olabileceğini / anladı / Basat'ın.

.....

4. Oğuz / Basat'ı / beyleri / karşıladılar.

.....

5. Basat'ın / doldu / yaşla / gözleri.

.....

6. ETKİNLİK

Dolduralım.

çıkardı, gitti, ikiye, sordu, kılıcı

Basat mağaranın kapısına Kınısız olan kılıcın sürekli hareket ettiğini gördü. Ben buna hemen el sürmeyeyim, dedi. Kendi kılıcını, bu kılıca tuttu. Kılıcı ikiye bölündü. Bir ağaç getirdi. Kılıç onu da parçaladı. Eline yayını aldı, okla kılıcı tutan zinciri vurdu. Kılıç yere gömüldü. Basat yerden çıkardı. Geldi, Tepegöz'e :

7. ETKİNLİK

Örnekteki gibi yeniden yazalım.

1. Ali kitap aldı.

Ali babasına kitap aldırdı.

2. Annem evi temizledi.

.....

3. Babam bilgisayarımı tamir etti.

.....

4. Öğretmenimiz sınıfın pencerelerini açtı.

.....

5. Ahmet, arabayı tamir etti.

.....

6. Öğrenciler yeni bir proje yaptı.

.....

8. ETKİNLİK

İşaretleyelim.

1. Ayşe, kızını erken

A) uyudu B) uyuttu C) uyumuş

2. Annem bize yemek

A) yaptırmıyor B) yaparsa C) yaparken

3. Ablam bulaşıkları bana

A) yıkadı B) yıkayacak C) yıkattı

4. Çocuğa yemek

A) yedirdi B) yedi C) yemiş

5. Öğretmen, öğrencilere Türkçe şarkılar

A) dinletti B) dinledi C) dinleyecek

9. ETKİNLİK

Sorularla konuşalım.

1. Okuduğunuz hikâyeyi beğendiniz mi? Neden?

2. Okuduğunuz hikâyenin en çok etkilendiğiniz bölümü neresidir? Nedir?

3. Okuduğunuz hikâyede nereyi değiştirmek istersiniz? Neden?

10. ETKİNLİK

Yazalım.

Tepegöz ile karşılaştığımızı hayal ediniz. Nasıl davranırdınız, neler yapardınız?
Yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

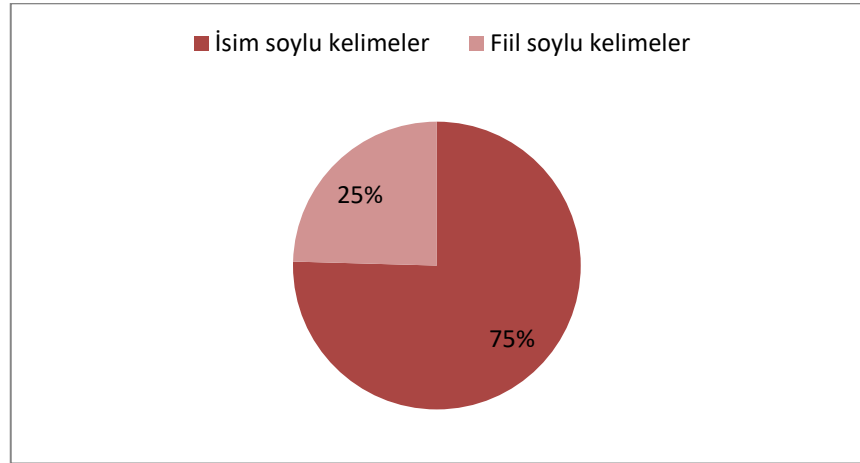
.....

.....

.....

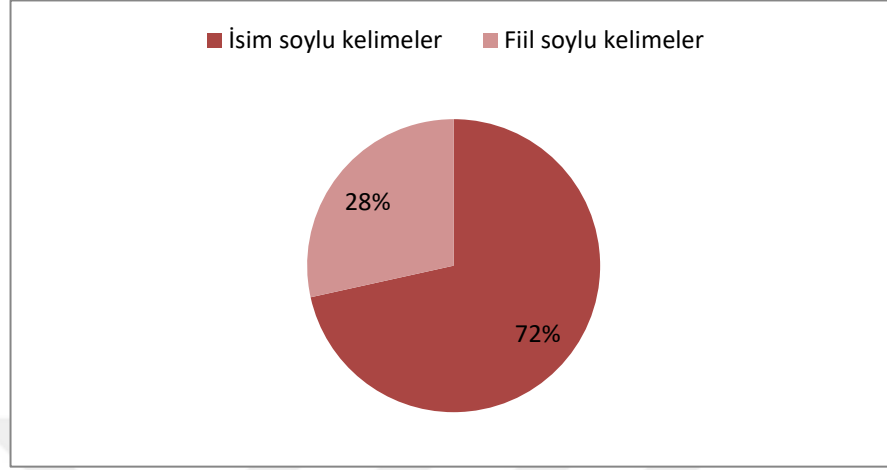
5.9. Beğil Oğlu Emren

Beğil Oğlu Emren adlı hikâyenin özgün hâlinde 1759 kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerden 1327 tanesi isim soylu, 432 tanesi fiil soyludur. Şekil 23'te bu kelimelerin oranları gösterilmiştir.

Şekil 23. Özgün hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları

Sadeleştirilmiş hikâyede ise toplam da 1300 kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerden 930 tanesi isim soylu, 370 tanesi fiil soyludur. Şekil 24’te bu kelimelerin oranları gösterilmiştir.

Şekil 24. Sadeleştirilmiş hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları

Hikâyelerde en çok tekrar eden kelimeler sıklıklarına göre sıralanmıştır. Özgün hikâyede en çok tekrar eden beş kelimenin oranları şöyledir: dedi (% 29), Beğil (%22), oğlan (%20), geldi (% 15), verdi (% 14). Sadeleştirilmiş hikâyede ise en çok tekrar eden kelimelerin oranları şöyledir: dedi (% 43), verdi (% 23), divan (% 12), bana (% 12), geldi (% 10).

Özgün hikâyedeki cümlelerin on beşi devrik, diğerleri kurallıdır. Devrik cümlelerin görünümü şu şekildedir: “Nedir hâlin?”, “Altındaki al aygırı ver bana.”, “Kan terletip koşturayım senin için!”, “Sırtı pek demir zırhın ver bana.”, “Yeni yaka diktireyim senin için!”, “Kara polat kılıcını ver bana.”, “Gafil başlar keseyim senin için!”, “Kargı dalı süngünü ver bana.”, “Göğsünden erler sançayım senin için!”, “Ak yelekli okunu ver bana.”, “Erden ere geçireyim senin için!”, “Ala gözlü üç yüz yiğidini yoldaşığa ver bana.”, “Muhammed yoluna vuruşayım senin için!”, “Ağzını öpeyim oğul!” B1 seviyesinde cümlelerin kurallı olması metnin daha kolay anlaşılmasını sağlayabilir. Bu sebeple sadeleştirilmiş metinde devrik cümle kullanılmamıştır. Ayrıca hedef seviye için öge eksikliği bulunan cümlelerin tamamlanmasının yararlı olacağı düşünülmüştür. Aşağıda öge eksikliği olan cümleler gösterilmekte ve tamamlanmış hâlleri koyu renkle belirtilmektedir.

- Bir at, bir kılıç ve bir gürz (**verdi**).
- Bayındır Han (**buna**) pek bozuldu.
- Dede Korkut kılıcı (**Beğil'in**) beline bağladı.
- (**Beğil**) atına bindi.
- (**Han**), “Beyler! Beğil’e av etiyle ziyafet verelim!” dedi.
- İyi ise (**avı**) boğazlıyordu.
- (**Beğil**):
- (**Beğil'in**) atını çektiler.
- (**Beğil**) aşa gözlü yiğitlerini aldı, evine gitti.
- (**Geyiğe**) yetişti, yayını boynuna taktı.
- (**Ayağı**) kırıldı.
- (**Gözcü**) haber verdi.
- Sıçradı, (**düşmanın**) üstüne çıktı.

Bunların dışında hikâyenin sadeleştirilme aşamasında şunlara dikkat edilmiştir:

- ❖ B2 seviyesinde verilmesi gereken birleşik zamanlar, basit zamana ya da B1 seviyesinde verilen şimdiki zamanın hikâyesine dönüştürülmüştür.
- ❖ Seviye üzeri olan fiilimsiler seviyeye uygun hâle getirilmiştir.
- ❖ C1 seviyesinde verilmesi gereken *diye* edatı ile B2 seviyesinde verilmesi gereken *meğer* bağlacı hikâye dışı bırakılmıştır. Ancak A2 seviyesinde görüldüğü varsayılan *diye sormak* ve *diye cevap vermek* yapıları hikâyede tutulmuştur.
- ❖ Tamlayan eki eksik olan cümle düzeltilmiştir: “...Bayındır Han’ın divanına gidiyordu.”
- ❖ Hikâyedeki imla ve noktalama hataları düzeltilmiştir.
- ❖ Uzun cümle yapıları anlaşılmayı artırmak için kısaltılmıştır.
- ❖ Uzun paragraflar akışı bozulmayacak şekilde üçe ayrılmıştır.
- ❖ İçerisinde şiddet ve argo ifade barındıran cümleler sadeleştirilmiş hikâyede kullanılmamıştır.
- ❖ Hikâyede “dedi” aktarım fiili korunmuştur.
- ❖ Hikâyenin olay örgüsüne ve kahramanlarının özelliklerine müdahale edilmemiştir.
- ❖ Etkinliklerde zarf-fiil ekleri (-alı, -DIĞIndan beri) verilmiştir.

5.9.1. Beğil Oğlu Emren Etkinlikleri

1. ETKİNLİK

Tahmin Edelim.

dizginlemek

gürz

keder

inlemek

övmek

Birinin veya bir şeyin iyiliklerini, üstünlüklerini söyleyerek değerini yüceltmek.
Silah olarak kullanılan ağır topuz.
Acı, üzüntü, dert, sıkıntı, ızdırap, tasa.
Ata dizgin takmak veya atı yürütmek için dizginini oynatmak.
Acı, üzüntü belirten kesik sesler çıkarmak.

2. ETKİNLİK

İşaretleyelim.

1. Aşağıdakilerden hangisi düşman ilinden gelen hediyelerden biri değildir?

A) gürz

B) kılıç

C) at

D) ok

2. Bayındır Han, kendisine gelen hediyeleri kime vermiş?

- A) Kazan Han'a B) Dede Korkut'a
C) Emren'e D) Beğil'e

3. Beğil, avdayken neresini kırmış?

- A) ayağını B) kolunu
C) burnunu D) boynunu

3. ETKİNLİK

Cevaplayalım.

Aşağıdaki soruları okuduğunuz metne göre cevaplayınız.

1. Bayındır Han, niçin kederlenmiş?

.....
.....

2. Beğil, Bayındır Han'a niçin kızmış?

.....
.....

3. Beğil'e karısı ne yapmasını söylemiş?

.....
.....

4. Beğil, ayağını nasıl kırmış?

.....
.....

5. Beğil, düşmanların saldıracağını nasıl öğrenmiş?

.....
.....

4. ETKİNLİK

Eşleştirelim.

Beğil

Emren

Bayındır Han'ın
nöbetçisi

Korkusuz

Düşmanla savaşmış

İyi bir avcı

5. ETKİNLİK

Cümle kuralım.

1. Beğil / vardı / adında / yiğit / bir.

.....

2. iyi / boğazlıyordu / ise / avı.

.....

3. konuşmadı / yüzlü / hatunuyla / ay.

.....

4. padişahına / rast / öfkelenenin / işi / gitmez.

.....

5. Beğil / gün / divan / çıkmadı / beş / toplantılarına.

.....

6. ETKİNLİK

Eşleştirelim, cümle kuralım.

razı olmak

Çözüm yolu, çıkar yolu bulamamak.

çaresiz kalmak

Uygun bulmak, beğenmek, benimsemek,
istemek, kabul etmek.

razı olmak

.....
.....

çaresiz
kalmak

.....
.....

7. ETKİNLİK

Cevaplayalım.

1. Ne zamandan beri telefon kullanıyorsun?

.....

2. Ne zamandan beri Türkiye’de yaşıyorsun?

.....

3. Ne zamandan beri spor yapıyorsun?

.....

4. Anneni ne zamandan beri görmedin?

.....

5. Bu romanı ne zamandan beri yazıyorsun?

.....

8. ETKİNLİK

İşaretleyelim.

1. Hasta hiçbir şey yapmıyor, sadece uyuyor.

A) oldum olalı B) olalı C) olduğu

2. Seni çok değişmişsin.

A) görmeyeli B) sevmedi C) görmedi

3. Cep telefonu icat uzaktaki akrabalarım ile konuşabiliyorum.

A) edildiğinden beri B) yapılalı C) yapıldığından beri

4. Onu çok uzun zaman oldu.

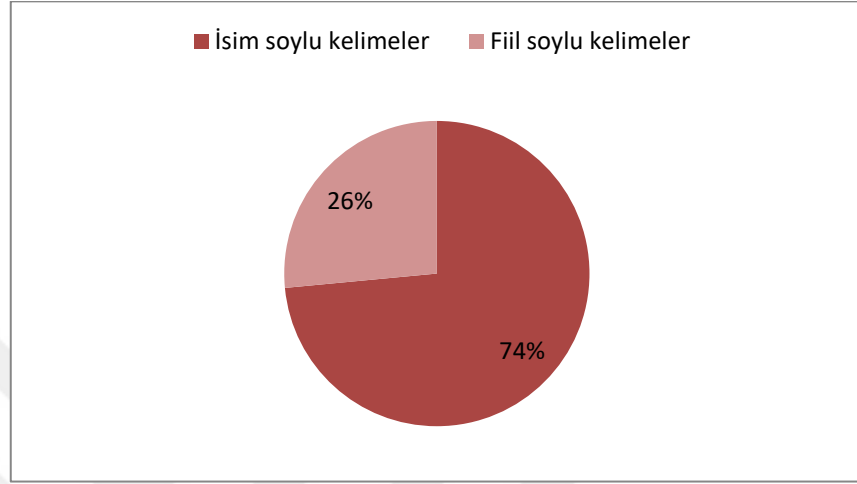
A) aramadım B) aramadığımdan beri C) aramayalı

5. Kaza otobüse hiç binmiyorum.

A) olduğundan beri B) gittiğinden beri C) geldiğinden beri

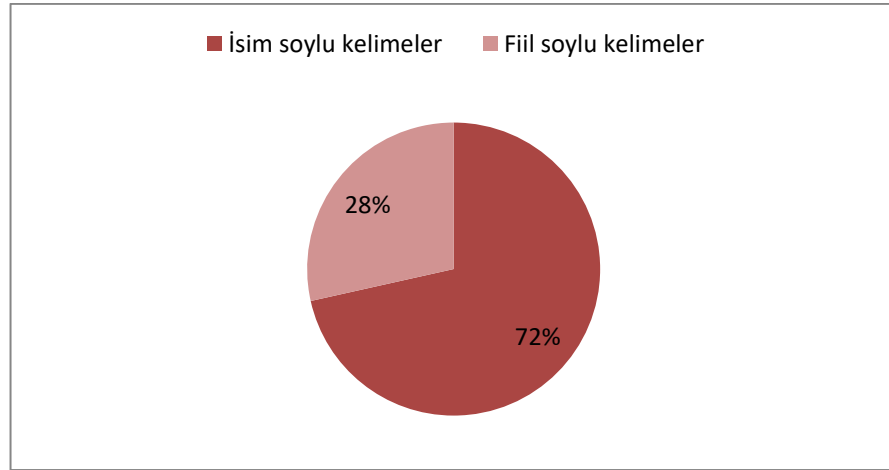
5.10. Uşun Koca Oğlu Seğrek

Uşun Koca Oğlu Seğrek adlı hikâyenin özđün hâlinde 1604 kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerden 1179 tanesi isim soylu, 425 tanesi fiil soyludur. Şekil 25'te bu kelimelerin oranları gösterilmiştir.

Şekil 25. Özđün hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları

Sadeleştirilmiş hikâyede ise toplam da 1172 kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerden 838 tanesi isim soylu, 334 tanesi fiil soyludur. Şekil 26'da bu kelimelerin oranları gösterilmiştir.

Şekil 26. Sadeleştirilmiş hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları

Hikâyelerde en çok tekrar eden kelimeler sıklıklarına göre sıralanmıştır. Özgün hikâyede en çok tekrar eden beş kelimenin oranları şöyledir: dedi (% 28), yiğit (% 24), kardeş (% 20), Eğrek (% 14), geldi (% 14). Sadeleştirilmiş hikâyede ise en çok tekrar eden kelimelerin oranları şöyledir: dedi (% 29), kardeş (% 23), geldi (% 18), baba (% 17), Uşun Koca (%13).

Özgün hikâyedeki cümlelerin yedisi devrik, diğerleri kurallıdır. Hikâyedeki devrik cümlelerin görünümü şu şekildedir: “Üç yüz silahlı yiğit bunun yanına toplandı akın için”, “Ela gözlerini aç yiğit!”, “Kimsin sen kudretli Oğuz ilinden gelen yiğit?”, “Dedem Korkut’un kopuzu hürmetine çalmadım kılıcı.”, “Ala sabah yerimden kalktığım, kardeşim için.”, “Ak boz atları koşturduğum, kardeşim için.”, “Bizimki yener umarız!” B1 seviyesinde cümlelerin kurallı olması metnin daha kolay anlaşılmasını sağlayabilir. Bu sebeple sadeleştirilmiş metinde devrik cümle kullanılmamıştır. Ayrıca hedef seviye için öge eksikliği bulunan cümlelerin tamamlanmasının yararlı olacağı düşünülmüştür. Aşağıda öge eksikliği olan cümleler gösterilmekte ve tamamlanmış hâlleri koyu renkle belirtilmektedir.

- **(Bunun)** iki oğlu vardı.
- Kazan Bey **(Eğrek’e)** izin verdi.
- **(Causus)** bunu haber verdi.
- **(Oğlan)** büyüdü, korkusuz bir yiğit oldu.
- **(Seğrek)** babasının evine geldi, atından indi.
- **(Oğlan)** anasının babasının elini öptü, yola çıktı.
- **(Oğlan)** üç gün üç gece at sürdü.
- **(Bey)** “Bu defa üç yüz kişi gidin!” dedi.
- **(Adamlar)** geldi.
- **(Eğrek’in)** saçını sakalını kestiler.
- **(Eğrek’in)** elindeki kopuzu gördü.
- **(Uşun Koca)** büyük oğluna da gelin aldı.

Bunların dışında hikâyenin sadeleştirilme aşamasında şunlara dikkat edilmiştir:

- ❖ B2 seviyesinde verilmesi gereken birleşik zamanlar, basit zamana ya da B1 seviyesinde verilen şimdiki zamanın hikâyesine dönüştürülmüştür.

- ❖ Seviye üzeri olan fiilimsiler seviyeye uygun hâle getirilmiştir.
- ❖ C1 seviyesinde verilmesi gereken *diye* edatı ile B2 seviyesinde verilmesi gereken *meğer* bağlacı hikâye dışı bırakılmıştır. Ancak A2 seviyesinde görüldüğü varsayılan *diye sormak* ve *diye cevap vermek* yapıları hikâyede tutulmuştur.
- ❖ Uzun cümle yapıları anlaşılmayı artırmak için kısaltılmıştır.
- ❖ Uzun paragraflar akışı bozulmayacak şekilde ikiye ayrılmıştır.
- ❖ İçerisinde şiddet, argo ve müstehcen ifade barındıran cümleler sadeleştirilmiş hikâyede kullanılmamıştır.
- ❖ Hikâyede “dedi” aktarım fiili korunmuştur.
- ❖ Hikâyenin olay örgüsüne ve kahramanlarının özelliklerine müdahale edilmemiştir.
- ❖ Etkinliklerde dönüşlü çatı verilmiştir.

5.10.1 Uşun Koca Oğlu Seğrek Etkinlikleri

1. ETKİNLİK

Tahmin edelim.

yüce

koru

kısrak

beşik

1. Yüksek, büyük, ulu anlamında olan kelimeye denir.
2. Bebekleri yatırmaya ve sallayarak uyutmaya yarayan, tahta veya demirden yapılmış sallanır bir çeşit küçük karyolaya denir.
3. Bakımlı küçük ormana denir.
4. Dişi ata denir.

2. ETKİNLİK

Cevaplayalım.

Aşağıdaki soruları okuduğunuz metne göre cevaplayınız.

1. Seğrek kimdir?

.....
.....

2. Eğrek, neden tutsak oluyor?

.....
.....

3. Seğrek, ağabeyinin tutsak olduğunu nasıl öğreniyor?

.....
.....

4. Düşmanlar, Seğrek'ten kurtulmak için nasıl bir plan yapıyor?

.....
.....

3. ETKİNLİK

İşaretleyelim.

	DOĞRU	YANLIŞ
1. Seğrek, düşmanlara tutsak olmuş.		
2. Eğrek, kardeşini tanıyamamış.		
3. Düşmanların casusu varmış.		
4. Ters Uzamış, Eğrek'i öfkelenmiştir.		
5. Seğrek'in babası Kazan Han'dır.		

4. ETKİNLİK

Sıralayalım.

1	Eğrek, Kazan Han'dan savaş için izin istedi.
	Seğrek, ağabeyini kurtardı.
	Seğrek, ağabeyini kurtarmak için babasından izin aldı.
	Düşmanlar Seğrek'e ve adamlarına saldırdı.
	Düşmanlar Eğrek'i kardeşinin üzerine gönderdiler.
	Eğrek ve Seğrek birbirlerine sarıldılar.

5. ETKİNLİK

Eşleştirelim.

yola çıkmak

Bir kimseyi çok sıkıntılı bir duruma sokmak.

dünyayı başına dar etmek

Bir yere varmak için bulunduğu yerden ayrılarak yolculuğa başlamak, harekete geçmek.

6. ETKİNLİK

Tamamlayalım.

Aşağıdaki boşlukları uygun kelimelerle tamamlayınız.

emretti, Oğuz, atı, salavat, uyudu, kaleye

Düşmanın bir casusu vardı. Geldi, beye haber verdi. ilinden gözü kara bir yiğit geldi. At bakıcılarını öldürdü. Kısrakları koruya soktu, dedi. Bey altmış silahlı adam gönderdi, oğlanı yakalamalarını Bunlar gittiler. Oğlanın sesleri duydu, oğlanı uyandırdı. Oğlan gördü ki, atlılar geliyor. Kalktı, adı güzel Muhammed'e getirdi. Atına bindi. Düşmanları kovaladı. Yine uykusu geldi. Atının dizginlerini bileğine bağladı,

7. ETKİNLİK

Tamamlayalım.

1. Ünlü futbolcu dün sakatla..... .
2. İşe geç kalmamak için erkenden uya..... .
3. Annem düğüne gitmek için giy..... .
4. Çocuk sınavı geçtiği için sev..... .
5. Beğendiği elbiseyi bulmak için saatlerce etrafına bak..... .

8. ETKİNLİK

Yerleştirelim.

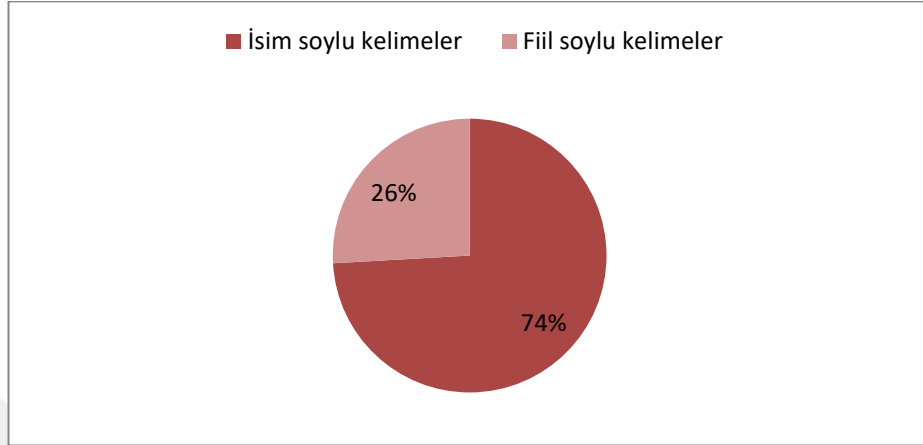
Aşağıdaki kelimeleri uygun yerlere yerleştirelim.

saklandı, ayrıldı, boşandı, zehirlendi, taşındık

1. Teyzem geçen yıl eşinden
2. Bu eve geçen ay
3. Köpeğim tarihi geçmiş mamayı yediği için
4. Annesiyle kavga eden Enes bahçeye
5. Ablam işinden

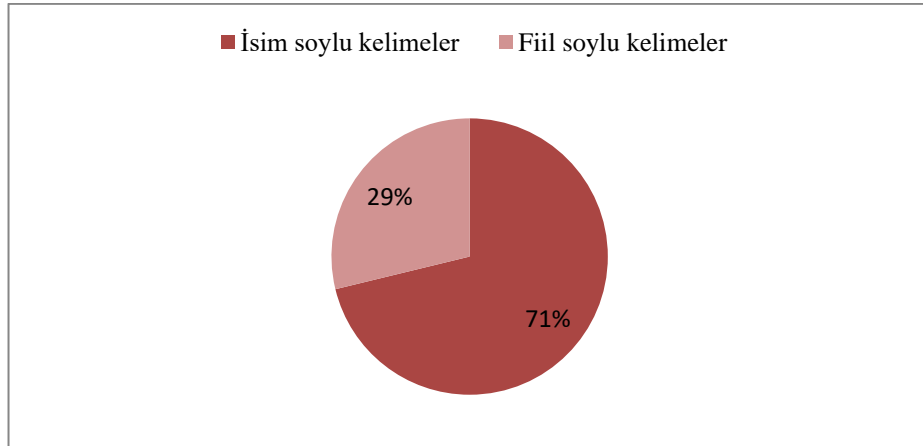
5.11. Salur Kazan'ın Tutsak Olup Oğlu Uruz'un Kurtarması

Salur Kazan'ın Tutsak Olup Oğlu Uruz'un Kurtarması adlı hikâyenin özgün hâlinde 1865 kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerden 1382 tanesi isim soylu, 483 tanesi fiil soyludur. Şekil 27'de bu kelimelerin oranları gösterilmiştir.

Şekil 27. Özgün hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları

Sadeleştirilmiş hikâyede ise toplam da 1382 kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerden 984 tanesi isim soylu, 398 tanesi fiil soyludur. Şekil 28'de bu kelimelerin oranları gösterilmiştir.

Şekil 28. Sadeleştirilmiş hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları

Hikâyelerde en çok tekrar eden kelimeler sıklıklarına göre sıralanmıştır. Özgün hikâyede en çok tekrar eden beş kelimenin oranları şöyledir: Kazan (% 37), dedi (%25), geldi (%15), oğlu (% 11), yiğit (% 12). Sadeleştirilmiş hikâyede ise en çok tekrar eden kelimelerin oranları şöyledir: Kazan (% 52), dedi (% 23), geldi (% 10), Uruz (% 9), adam (% 6). Sadeleştirilen hikâyede öge eksikliği olan cümleler tamamlandığından Kazan kelimesinin tekrar edilme oranının arttığı görülmektedir.

Özgün hikâyedeki cümlelerin on ikisi devrik, diğerleri kurallıdır. Devrik cümlelerin görünümü şu şekildedir: “Yolda arabanın gıcirtısından Kazan uyandı, gerindi, kendini bağlayan urganları hep parçaladı.”, “Yemin et bize bir daha düşmanlık etmeyeceğine ve bizi öv, Oğuz’u da yer!”, “Doğru yol varken, eğri yoldan gelmem vallahi!”, “Kudretli Oğuz ilinde bir oğlum var, Uruz adlı”, “Bir kardeşim var Kara Göne adlı”, “Eline geçirmişken, bre kâfir, öldür beni!”, “Birgün, ata binip divan toplantısına gelirken birisi buna:”, “Sen Kazan Han’ın oğlu değilsin herhalde!”, “Bay Büre Han oğlu Bamsı Beyrek derler bana”, “Bre yiğit, önünde bu askerın”, “Eylik Koca oğlu Dönebilmez Dölek Evren derler bana!”, “Uruz yine döndü, bir kılıç darbesi daha vurmak için.” B1 seviyesinde cümlelerin kurallı olması metnin daha kolay anlaşılmasını sağlayabilir. Bu sebeple sadeleştirilmiş metinde devrik cümle kullanılmamıştır. Ayrıca hedef seviye için öge eksikliği bulunan cümlelerin tamamlanmasının yararlı olacağı düşünülmüştür. Aşağıda öge eksikliği olan cümleler gösterilmekte ve tamamlanmış hâlleri koyu renkle belirtilmektedir.

- **(Şahini)** Tomanın Kalesi’ne inerken gördüler.
- **(Kazan’ın)** yemeğini, suyunu değirmen taşının deliğinden veriyorlardı.
- **(Kazan’a)** sordu:
- **(Onlara)** danıştı.
- **(Oğlan)** büyüdü, delikanlı oldu.
- **(Amcası)** geldi.
- **(Birbirlerine)** danıştılar.
- **(Burada)** keşişler bekliyordu.
- **(Keşişlerin)** yanına tüccar gibi gittiler.
- **(Düşmanlar)** toplandılar, ne yapacaklarını konuştular.
- Bütün silahlarını **(ona)** verdiler.

- (Onu) yenemedi.

Bunların dışında hikâyenin sadeleştirilme aşamasında şunlara dikkat edilmiştir:

- ❖ B2 seviyesinde verilmesi gereken birleşik zamanlar, basit zamana ya da B1 seviyesinde verilen şimdiki zamanın hikâyesine dönüştürülmüştür.
- ❖ Seviye üzeri olan fiilimsiler seviyeye uygun hâle getirilmiştir.
- ❖ C1 seviyesinde verilmesi gereken *diye* edatı ile B2 seviyesinde verilmesi gereken *meğer* bağlacı hikâye dışı bırakılmıştır. Ancak A2 seviyesinde görüldüğü varsayılan *diye sormak* ve *diye cevap vermek* yapıları hikâyede tutulmuştur.
- ❖ Hikâyedeki noktalama hataları düzeltilmiştir.
- ❖ Uzun cümle yapıları anlaşılmayı artırmak için kısaltılmıştır.
- ❖ İçerisinde şiddet ve argo ifade barındıran cümleler sadeleştirilmiş hikâyede kullanılmamıştır.
- ❖ Hikâyede “dedi” aktarım fiili korunmuştur.
- ❖ Hikâyenin olay örgüsüne ve kahramanlarının özelliklerine müdahale edilmemiştir.
- ❖ Etkinliklerde zıt anlamlı kelimeler ve sıfat- fiil ekleri (-An, +Dİk, -AcAk) verilmiştir.

5.11.1. Salur Kazan’ın Tutsak Olup Oğlu Uruz’un Kurtarması Etkinlikleri

1. ETKİNLİK

Tahmin edelim, bulmacadan işaretleyelim.

keşiş

tüccar

bürümek

kuyu

1. Sarmak, kaplamak, örtmek, basmak, istila etmek anlamına gelen kelimeye denir.
2. Yeraltı suyundan yararlanmak üzere insan eliyle açılmış, genellikle çember biçiminde derin çukura denir.
3. Ticaret yapan, ticaretle uğraşan kimseye denir.
4. Rahip anlamında olan kelimeye denir.

H	I	Y	K	F	Ş	E
T	V	U	I	P	İ	Ç
A	A	M	A	F	Ş	A
B	Ü	R	Ü	M	E	K
D	U	O	L	S	K	J
T	Ü	C	C	A	R	N
K	U	Y	U	H	C	B

2. ETKİNLİK

Cevaplayalım.

Aşağıdaki soruları okuduğunuz metne göre cevaplayınız.

1. Kazan Bey'in şahini nereye konmuş?

.....
.....

2. Düşmanlar, Kazan Han'ı neden serbest bırakmak istediler?

.....
.....

3. Düşmanlar, Kazan Han'dan ne istediler?

.....
.....

4. Uruz, babasının tutsak olduğunu nasıl öğreniyor?

.....
.....

5. Annesi, Uruz'a babasının tutsak olduğunu neden söylememiş?

.....
.....

3. ETKİNLİK

İşaretleyelim.

	HİKÂYEDE VAR	HİKÂYEDE YOK
1. Uruz'un ne zaman doğduğu		
2. Kazan Han'ın nasıl tutsak olduğu		
3. Kazan Han'ın düğünü		
4. Uruz'un babasını kurtarması		
5. Uruz'un babasının tutsak olduğunu öğrenmesi		

4. ETKİNLİK

Dolduralım.

HİKÂYENİN ADI	
ZAMAN	OLAY
YER	

5. ETKİNLİK

Cümle kuralım.

1. Uruz'un / doldu / gözleri / yaşla.
2. oğul / sağdır / ama / korktum / sana / baban / söylemeye.
3. bunları / taşa / keşişler / tuttu.

4. koydular / taşı / ağzına / kuyunun / bir / değirmen.

.....

5. at / yer / olarak / biniyor / kızıma / altında / olarak.

.....

6. ETKİNLİK

Eşleştirelim.

ölü

akşam

sabah

diri

erken

büyük

küçük

geç

7. ETKİNLİK

Yeniden yazalım.

1. Sempozyum İstanbul'da olacak. 200 bilim insanının katılması bekleniyor.

İstanbul'da olacak sempozyuma 200 bilim insanının katılması bekleniyor.

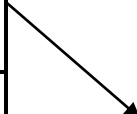
2. Sporcular, birazdan sahaya çıkacak. Onlar şimdi antrenman yapıyorlar.

.....

3. Yeni öğrenciler için tanışma programı düzenlenecek. Öğrenciler şimdi fakülteye geldiler.
-

8. ETKİNLİK

Eşleştirelim.

Arkadaşımın düğünü iki hafta sonra olacak.		Gelecek zaman anlamı
Seni dinleyecek sabrım kalmadı.		Nitelik belirtme anlamı
Onu bekleyecek vaktim yok.		
Teyzeme yarın gideceğim.		
Çalışacağım dersler bitmedi.		
Alışverişe yarın gideceğiz.		

9. ETKİNLİK

Konuşalım.

Sizin ülkenizde de okuduğunuz hikâyeye benzer bir hikâye var mı? Varsa kahramanların, olayların benzer ve farklı yönlerini anlatınız.

10. ETKİNLİK

Yazalım.

Kahramanları Kazan Han ve Uruz olan bir hikâye yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

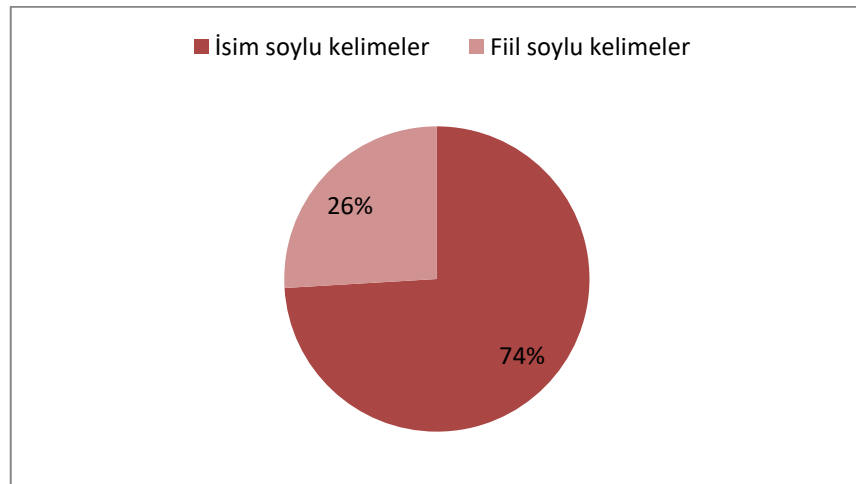
.....

.....

.....

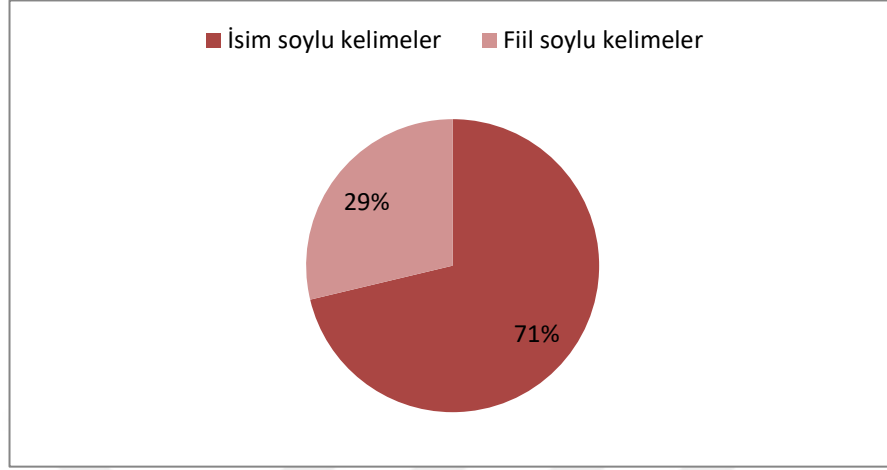
5.12. Dış Oğuz'un İç Oğuz'a İsyanı ve Beyrek'in Ölümü

Dış Oğuz'un İç Oğuz'a İsyanı ve Beyrek'in Ölümü adlı hikâyenin özgün hâlinde 1384 kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerden 1025 tanesi isim soylu, 359 tanesi fiil soyludur. Şekil 29'da bu kelimelerin oranları gösterilmiştir.

Şekil 29. Özgün hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları

Sadeleştirilmiş hikâyede ise toplam da 1020 kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerden 727 tanesi isim soylu, 293 tanesi fiil soyludur. Şekil 30’da bu kelimelerin oranları gösterilmiştir.

Şekil 30. Sadeleştirilmiş hikâyedeki isim ve fiil soylu kelimelerin oranları

Yukarıdaki şekiller incelendiğinde Dış Oğuz’un İç Oğuz’a Saldırması ve Beyrek’in Ölümü adlı hikâyenin sadeleştirilmiş hâlinde, özgün hikâyedeki isim soylu ve fiil soylu sözcüklerin oranlarına yakınlık sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir.

Hikâyelerde en çok tekrar eden kelimeler sıklıklarına göre sıralanmıştır. Özgün hikâyede en çok tekrar eden beş kelimenin oranları şöyledir: dedi (% 25), Kazan (%22), Aruz (%20), Oğuz (% 17), Beyrek (% 16). Sadeleştirilmiş hikâyede ise en çok tekrar eden kelimelerin oranları şöyledir: Kazan (% 34), Aruz (% 23), Beyrek (% 22), dedi (% 14), beyler (% 7). Hikâyenin sadeleştirilmesi aşamasında öge eksikliği olan cümleler tamamlandığından Kazan ve Aruz kelimelerinin oranlarında artış olduğu görülmektedir.

Özgün hikâyedeki cümlelerin yedisi devrik, diğerleri kurallıdır. Hikâyedeki devrik cümlelerin görünümü şu şekildedir: “Siz ne dersiniz, beyler?”, “Bilir misin seni niçin çağırdık?”, “Karından mı öğrendin bu işi kavat?”, “İstersen yüz parçaya ayır beni!”, “Yarın kıyamet gününde elim Kazan Han’ın yakasında olsun, benim kanımı yerde korsal!”, “Kalk ayağa!”, “Her biri bir rakip seçti kendine.” B1 seviyesinde cümlelerin kurallı olması metnin daha kolay anlaşılmasını sağlayabilir. Bu sebeple sadeleştirilmiş metinde devrik cümleler kullanılmamıştır. Seviye

itibarıyla öge eksikliği bulunan cümlelerin tamamlanmasının yararlı olacağı düşünülmüştür. Aşağıda öge eksikliği olan cümleler gösterilmekte ve tamamlanmış hâlleri koyu renkle belirtilmektedir.

- Ey Kılbaş, bu Dış Oğuz beyleri (**divana**) her zaman geliyorlardı.
- (**Sen**) Kazan'a düşman olmuşsun, bildim!
- (**Aruz Bey**) aygır, deve, koç kestirdi.
- (**Bize**) katılmazsa ben sakalından tutayım, siz de öldürün!
- (**Beyrek**) selam verdi.
- (**Aruz bunu**) iyi bil!
- Beyler (**yerlerinden**) kalktılar, gittiler.
- (**Kırk yiğidi**) Beyrek'in atının kuyruğunu kesti.
- (**Beyrek**) Kazan Bey, benim kanımı Aruz'a bırakmasın, dedi!
- Ancak kılıç (**Kazan'ı**) yaralamadı.
- (**Aruz**) attan düştü.
- Af dilediler, (**Kazan'ın**) elini öptüler.

Bunların dışında hikâyenin sadeleştirilme aşamasında şunlara dikkat edilmiştir:

- ❖ B2 seviyesinde verilmesi gereken birleşik zamanlar, basit zamana ya da B1 seviyesinde verilen şimdiki zamanın hikâyesine dönüştürülmüştür.
- ❖ Seviye üzeri olan fiilimsiler seviyeye uygun hâle getirilmiştir.
- ❖ C1 seviyesinde verilmesi gereken *diye* edatı ile B2 seviyesinde verilmesi gereken *mademki* bağlacı hikâye dışı bırakılmıştır. Ancak A2 seviyesinde görüldüğü varsayılan *diye sormak* ve *diye cevap vermek* yapıları hikâyede tutulmuştur.
- ❖ Hikâyedeki imla ve noktalama hataları düzeltilmiştir.
- ❖ Uzun cümle yapıları anlaşılmayı artırmak için kısaltılmıştır.
- ❖ İçerisinde şiddet ve argo ifade barındıran cümleler sadeleştirilmiş hikâyede kullanılmamıştır.
- ❖ Okur da zihin karışıklığı yaratabileceği düşüncesiyle Oğuz beylerinin peş peşe sıralandığı cümle “Oğuz beyleri hep gelsin.” şeklinde sadeleştirilmiştir.
- ❖ Hikâyede bulunan güncelliğini kaybetmiş kelimeler değiştirilmiştir.
- ❖ Hikâyede “dedi” aktarım fiili korunmuştur.

- ❖ Hikâyenin olay örgüsüne ve kahramanlarının özelliklerine müdahale edilmemiştir.
- ❖ Etkinliklerde gereklilik kipi verilmiştir.

5.12.1. Dış Oğuz'un İç Oğuz'a İsyanı ve Beyrek'in Ölümü Etkinlikleri

1. ETKİNLİK

Tahmin edelim, eşleştirelim.

Tutuklu veya hükümlülerin içine konulduğu kapalı yer.

vasiyet

Kuş veya yaban hayvanlarını yakalamaya yarayan araç veya düzenek.

rakip

Bir kimsenin ölümünden sonra yapılmasını istediği şey.

zindan

Herhangi bir işte, bir yarışta, birbirini geçmeye çalışan, aynı şeyi elde etmeye uğraşan kimse.

tuzak

2. ETKİNLİK

İşaretleyelim.

	DOĞRU	YANLIŞ
1. Aruz, Kazan Han'a düşman olmuş.		
2. Aruz, Kazan Han'ı öldürmüştü.		
3. Beyrek'i, Kazan Han öldürmüştü.		
4. Beyrek, Kazan'dan intikamını almasını istemiştir.		
5. Aruz'u, Kazan öldürmüştü.		

3. ETKİNLİK

Cevaplayalım.

Aşağıdaki soruları okuduğunuz metne göre cevaplayınız.

1. Aruz Han, Kazan Han'a neden düşman olmuş?

.....
.....

2. Aruz Han, Kazan'a düşman olması için kimi yanına çağırmış?

.....
.....

3. Beyrek, Kazan Han'a niçin düşman olmamış?

.....
.....

4. Kazan'ın, Aruz'u öldürmesinin sebebi nedir?

.....
.....

4. ETKİNLİK

Sıralayalım.

	Aruz Bey ölmüş.
1	Kazan Han, çadırını yağmalatmış.
	Aruz, Kazan'a düşman olmuş.
	Aruz, Beyrek'i çağırmış.
	Beyrek ölmüş.
	Beyrek, Kazan'a düşman olmamış.

5. ETKİNLİK

Cümle kuralım.

1. Aruz'a / beylerine / ve / Oğuz / Dış / haber / gitti.

.....

2. Kazan'ın / kapandılar / ayağına.

.....

3. Beyrek / aldı / kız / bizden.

.....

4. Kazan'ın / Oğuzlar / geldiğinde / evi / bir / yağmalanıyordu / araya.

.....

5. Kazan'ın / gelsin / ne / başına / gelirse.

.....

6. ETKİNLİK

Eşleştirelim.

1. intikam	() duymak
2. işitmek	() sorun
3. sıkıntı	() öç

7. ETKİNLİK

Yeniden yazalım.

Aşağıdaki cümleleri “gerek”, “lazım”, “şart” ve “zorunda” kelimelerini kullanarak yeniden yazınız.

Cümle	gerek	lazım	şart	zorunda
Çok çalışmalısın.				Çok çalışmak zorundasın.
Sigarayı bırakmalısın.		Sigarayı bırakman lazım.		
Ailenle daha çok vakit geçirmelisin.	Ailenle daha çok vakit geçirmen gerek.			
Hasta olan arkadaşını ziyaret etmelisin.			Hasta olan arkadaşını ziyaret etmen şart.	

8. ETKİNLİK

Yeniden yazalım.

Fiillere “-mAlı” eki getirerek yeniden yazınız.

1. Teyzeni araman gerek.

.....

2. Yeni kimliklerimizi haftaya almamız lazım.

.....

3. Odanı toplamak zorundasın.

.....

4. İngilizceyi çok iyi bilmek zorundasın.

.....

5. Bu kitabı sınava kadar bitirmen gerek.

.....

9. ETKİNLİK

Tamamlayalım, canlandıralım.

KAZAN HAN'IN SORUNU

Kazan Han: Dedem Korkut, benim büyük bir sorunum var! Bana bir tek sen yardım edebilirsin.

Dede Korkut: Kazan oğul, söyle bakalım.

Kazan Han: Dayım Aruz bana düşman oldu. Ben onunla savaşmak istemiyorum. Kendisi benim dayım olur. Büyüklere saygısızlık etmek bizlere yakışmaz. Dayım ile nasıl barışabilirim?

Dede Korkut: Kazan Han, aferin sana. Büyüklere saygısızlık etmek sana yakışmaz. Dayım Aruz ile ben konuşayım. Ondan özür dilediğini, onu üzmemek istemediğini söyleyeyim.

Kazan Han:

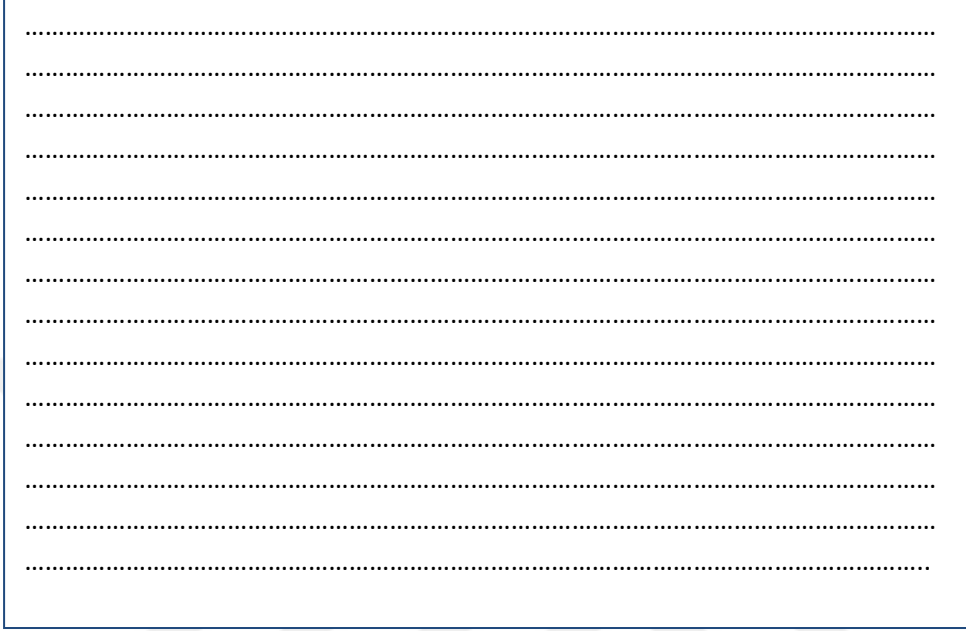
.....

.....

10. ETKİNLİK

Yazalım.

Okuduğunuz hikâyenin sonunu değiştirerek tekrar yazınız.

A large rectangular box with a blue border, containing 15 horizontal dotted lines for writing. The box is positioned in the upper middle section of the page. Below the box, there are several diagonal grey lines forming a decorative pattern.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç ve Öneriler

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi yeni bir alan olmasına rağmen gerek teorik gerekse pratik alanda yapılan çalışmaların büyük bir ivme kazandığı görülmektedir. Hazırlanan materyaller aracılığıyla öğrenciler Türkçenin yapısını, söz varlığını öğrenmekte ve aynı zamanda Türk kültürü ile de etkileşim içine girmektedirler.

Hedef dilde bağımsız olarak kültürel etkileşime en uygun seviye, B1 seviyesidir. Eşik düzey olan B1 seviyesindeki bir öğrenci hedef dilde normal uzunluktaki bir metni okuyabilir ve hedef kültür ile kaynak kültür arasında karşılaştırma yapabilir. Bu sebeple çalışmanın dil düzeyi B1 olarak belirlenmiştir.

Sadeleştirme sürecinde Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'ndeki B1 seviyesine ait okuma kazanımları ve Kesit Yayınları tarafından çıkarılan Türkçeye Yolculuk kitaplarının B1 seviyesinde kullanılan dil bilgisi yapıları dikkate alınmıştır. Hikâyelerin başlıkları, olay örgüleri ve kahramanları değiştirilmemiştir. B1 seviyesinin üzerinde olan birleşik zamanlar, fiilimsiler, bağlaçlar, birleşik yapıllı fiiller seviyeye uygun hâle getirilmiştir. Seviyeye uygun hâle getirilemeyen kelimeler ya da cümleler ise hikâye dışı bırakılmıştır. Uzun cümleler ve paragraflar bölünerek kısaltılmıştır. Devrik cümleler, kurallı cümle hâline getirilmiştir. Hikâyelerin anlaşılabilirliğini artırmak için öge eksikliği olan cümleler tamamlanmıştır. Argo ve müstehcen ifadeler sadeleştirilmiş hikâyelerde yer verilmemiştir. Hikâyelerin bu şekilde, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrenciler için kullanılabilmesi düşünülmektedir.

Yardımcı okuma kitaplarının sonundaki etkinlikler, öğrencilerin dil bilgisi yapılarını kavramalarını, öğrendikleri kelimelerin kalıcılığının artmasını ve dört temel becerinin gelişmesini sağlar. Bu çalışmada, her hikâyenin sonuna tüm becerileri kapsayacak nitelikte etkinlikler hazırlanmıştır. Ayrıca yapılan alan yazın araştırması sonucunda Türkçe öğrenen yabancılar için okuma metinleri hazırlamaya

yönelik bir yönergenin olmadığı, sadeleştirme çalışmalarının sadece uygun dil bilgisi yapılarının metinlere yerleştirilerek yapıldığı görülmüştür. Bu sebeple bundan sonra yapılacak olan çalışmalarda araştırmacılara, okuma metinleri hazırlama aşamasında yol göstermesi için okuma metinlerinin sadeleştirilme sürecine dair bir yönerge örneği hazırlanmaya çalışılmıştır. Çalışma, bu yönüyle alanda yapılmış bireysel bir çalışma olarak değerlendirilmemelidir.

Sonuç olarak Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde çalışma yapacak ve yardımcı okuma kitabı hazırlayacak kişilere verilebilecek önerileri şu şekilde sıralayabiliriz:

- ❖ Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanan materyallerin etkili bir şekilde kullanılması için öğrencilerin seviyeleri göz önünde bulundurulmalıdır.
- ❖ Öğrencilere ihtiyaç analizi yapılmalıdır. Programlar, materyaller bu analizin sonuçlarına göre hazırlanmalıdır.
- ❖ Her seviye için yeterlikler göz önüne alınarak sadeleştirme çalışmaları yapılmalıdır. Bu çalışmada B1 düzeyinde sadeleştirme yapılmıştır. B1 düzeyinde yapılacak sadeleştirme çalışmalarında şöyle bir yönerge kullanılabilir:

İÇERİK ÖZELLİKLERİ

1. Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi esas alınmalıdır.
2. Müstehcen ifadeler metin dışı bırakılmalıdır.
3. Okurun psikolojisini bozacak unsurlara yer verilmemelidir.
4. Siyasi ve ideolojik ifadelere yer verilmemelidir.
5. Metinlerde kültürel etkileşimi sağlayacak unsurlara yer verilmelidir.
6. Kahramanların fiziksel ve karakter özelliklerine müdahale edilmemelidir.
7. Mekânlarla ilgili verilen bilgiler değiştirilmemelidir.
8. Kültürel etkileşimi engelleyecek din, dil, ırk ayrımı yapan ifadelere yer verilmemelidir.
9. Metinlerde argo ifadeler kullanılmamalıdır.
10. Metnin okura vermek istediği mesaj bozulmamalıdır.

11. Başlıklar, okura metnin içeriği ile ilgili ipucu verdikleri için değiştirilmemelidir.
12. Metnin özgün ve sadeleştirilmiş hâlindeki olaylar birbiriyle çelişmemelidir.
13. Metnin özü bozulmamalıdır.
14. Yazarın bakış açısına müdahale edilmemelidir.
15. Özgün metindeki bölümler arası geçişlere sadık kalınmalıdır.

DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ

16. Düzeyin gerektirdiği dil bilgisi konuları esas alınmalıdır.
17. TDK Türkçe Sözlük'ün ve Yazım Kılavuzu'nun son basımı esas alınmalıdır.
18. Anlatım bozukluğu olan cümleler düzeltilmelidir.
19. Cümleler daha açık ve anlaşılır olmalıdır.
20. Devrik cümleler, kurallı cümlelere dönüştürülmelidir.
21. Metnin kolay anlaşılması için öge eksikliği olan cümleler uygun öge ile tamamlanmalıdır.
22. İmla ve noktalama hataları düzeltilmelidir.
23. Uzun cümleler bölünerek kısaltılmalıdır.
24. Uzun paragraflar bölünerek kısaltılmalıdır.
25. Anlaşılması zor olan kelimeler yerine eşdeğerleri seçilmeli, seçilemiyor ise kelime sadeleştirilen metinde kullanılmamalıdır.
26. Yabancı okurların Türkçenin zenginliğini görmesi için atasözleri ve deyimler sadeleştirilmiş metinde yer almalı ve bunlara yönelik etkinlikler hazırlanmalıdır.
27. Yabancı dillerden alınmış ve dilimize henüz yerleşmemiş kelimeler yerine Türkçe kelimeler kullanılmalıdır.
28. Mecazlı ifadeler hedef düzeye uygun hâle getirilmelidir.

- ❖ Hikâyelerde öğrencilerin anlamını bilmediği kelimelerin sayısı fazla olmamalı ve mutlaka hikâyelerden sonra kelime çalışmaları yapılmalıdır.
- ❖ Görseller olayların yorumlanabilmesi için önemlidir. Yardımcı okuma kitaplarında kültürel etkileşimi destekleyecek görsellerden faydalanılmalıdır.

- ❖ Okuma metinlerinde kültürel etkileşimi engelleyecek din, dil, ırk ayrımı yapan ifadeler yer almamalıdır.
- ❖ Her seviye için öğrencilerin kullanması gereken kelime sıklığı sözlüğü hazırlanmalıdır.
- ❖ Bu çalışmada kültürel etkileşime uygun olduğu için Dede Korkut Hikâyeleri sadeleştirilmiştir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda kültürel etkileşimi sağlayacak olan başka eserler de sadeleştirilebilir.
- ❖ Yardımcı okuma kitaplarının çıkış noktası öğrencilerin okuma becerisini geliştirmek olsa da, metnin sonunda tüm becerileri geliştirmeye yönelik etkinlikler hazırlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Akyol, Hayati, “Metinlerden Anlam Kurma”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Sayı 13, 2003 s. 49- 59.

Akyol, Hayati, *Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri*, Pegem Akademi, Ankara, 2016.

Akyol, Hayati, *Türkçe İlk Okuma Yazma Öğretimi*, Pegem Akademi, Ankara, 2015.

Atalay Demir, Tazegül, “Türkçe Eğitiminde Dede Korkut Hikâyeleri’nin Karakter Eğitiminde Kullanımı: Çalışma Yaprakları.”, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 18, 2016 s.363- 394.

Aygüneş, Mehmet, *Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Okuma Becerisini Geliştirme Yolları*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2007.

Balcı, Ahmet, *İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlık ve İlgileri Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2009.

Başaran, Mustafa ve Akyol, Hayati, “Okuduğunu anlama ve Metne Karşı Geliştirilen Tutum Üzerinde Metnin Bilgi Verici veya Hikâye Edici Olmasının Etkisi”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 2 (1), 2009 s. 11- 23.

Bölükbaş, Fatma ve Keskin, Funda, “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Metinlerin Kültür Aktarımındaki İşlevi”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Sayı 5(4), 2010 s. 221- 235.

Cibaroğulları, Funda, *Edebi Metinlerin Yabancı Dil Fransızca’nın Öğretiminde Kullanımı*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2007.

Çangal, Önder, *Yabancılara Türkçe Öğretiminde Dil İhtiyaç Analizi: Bosna-Hersek Örneği*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2013.

Demirel, Özcan ve Şahinel, Melek, *Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri için Türkçe Öğretimi*, PegemA Yayıncılık, Ankara, 2006.

Demirel, Özcan, *İlköğretim Okullarında Yabancı Dil Öğretimi*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1999.

Deveci, Handan, Belet, Dilek ve Türe, Hatice, “Dede Korkut Hikâyelerinde Yer Alan Değerler”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 46, 2013 s. 294- 321.

Develi, Hayati, *Dede Korkut Hikâyeleri*, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2006.

Duman, Gül Banu, “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Materyal Geliştirme ve Materyallerin Etkin Kullanımı”, *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, Sayı 1 (2), 2013 s. 1- 8.

Durak, Elif, *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Bağlamında Avrupa Ortak Dil Kriterleri Sorunsalı*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007.

Durmuş, Mustafa, “İkinci/Yabancı Dil Öğretiminde Sadeleştirilmiş Metin Sorunları Üzerine”, *Bilig*, Sayı 65, Bahar 2013 s. 135- 150.

Erişek, Özcan ve Yücel, Fatma, “Dil Öğretiminde Yazınsal Metinlerin Yeri”, *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Dergisi*, Sayı 2(3), 2002 s. 63- 76.

Erkul, Rasih, *Cümle ve Metin Bilgisi*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2004.

Ermağan, Atun Evrim, *Fransızca Öğretiminde Edebî Metinlerin Kullanımı*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2016.

Eryiğit, Aydan “Yabancılara Türkçe Öğretiminde Kısa Hikâyelerin Kullanımı”, *Bilkent Üniversitesi VII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri*, 2012 s. 106- 111.

Gültekin, İbrahim, “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yardımcı Okuma Kitaplarından ve Metinlerden Yararlanma”, *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yöntem ve Uygulamalar*, Ed. Hayati Develi vd., Yunus Emre Enstitüsü, 2016.

Gültekin, İbrahim, Balcı, Mustafa vd., *Türkçeye Yolculuk B1 Ders Kitabı*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2017.

Günay, V. Doğan, *Metin Bilgisi*, Papatyabilim Üniversite Yayıncılığı, İstanbul, 2017.

Güneş, Firdevs, “Türkçe Öğretiminde Metin Seçimi”, *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 2013b s. 1- 12.

Güneş, Firdevs, “Türkçede Metin Öğretimi Yerine Metinle Öğrenme”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 11, 2013a s. 603- 637.

Güneş, Firdevs, *Etkinliklerle Hızlı Okuma ve Anlama*, Pegem Akademi, Ankara, 2015.

Güneş, Firdevs, *Türkçe Öğretimi Yaklaşımlar ve Modeller*, Pegem Akademi, Ankara, 2017.

<http://tdk.gov.tr/> Erişim tarihi: 20/08/2018.

Karatay, Halit, *İlköğretim Türkçe Öğretmeni Adaylarının Okuduğunu Anlama Becerileri Üzerine Alan Araştırması*, Yayımlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2007.

Karatay, Halit, *Okuma Eğitimi Kuram ve Uygulama*, Pegem Akademi, Ankara, 2014.

Kutlu, Adem, *Yabancılarla Türkçe Öğretiminde Ömer Seyfettin’in Kaşığı ve Perili Köşk Adlı Hikâyelerinin A1-A2 Seviyesine Uyarlanması*, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2015.

Melanlıoğlu, Deniz, “Dil Öğretiminde Metin ve Metin Seçimi”, *Uygulamalı Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi El Kitabı II. Cilt*, Ed. Hayati Develi vd., Kesit Yayınları, İstanbul, 2017.

Mert Lüle, Esra, “Türkçenin Eğitimi ve Öğretiminde Dört Temel Dil Becerisinin Geliştirilmesi Sürecinde Kullanılabilecek Etkinlik Örnekleri”, *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(1), 2014 s. 23-48.

Parlak, F. Ferhan, *Dede Korkut Hikâyeleri'nin Türk Tarihindeki Yeri*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1999.

Sarıbaş, Murat, *Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Metnine göre Yabancılara Türkçe Öğretiminde A1-A2-B1-B2 Seviyesinde Okuma Etkinlikleri ve Örnekleri*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2014.

Şahin, Ayten, *Avrupa Dil Gelişim Dosyası Bağlamında Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Okuma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Malzeme Oluşturma*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2010.

Şahin, Veysel, “Dede Korkut Hikâyelerinde İyilik Kültürü”, 1. Ulusal İyilik Sempozyumu, *Elazığ Millî Eğitim Müdürlüğü Yayınları*, 2009 s. 1- 13.

Şimşek, Pınar, *Yabancılara Türkçe Öğretiminde Okuma Metinleri ve Yardımcı Okuma Kitapları Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, 2011.

Tayşi Karakuş, Esra, “Dil Becerileri- Anlama (Dinleme ve Okuma Becerileri)”, *Uygulamalı Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi El Kitabı 1. Cilt*, Ed. Hayati Develi vd., Kesit Yayınları, İstanbul, 2017.

TELC, “Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi”, *Avrupa Konseyi / Modern Diller Bölümü*, Almanya, 2013.

Torun, Yeter, “Dede Korkut Hikâyelerinde Barınma ile İlgili Sözler ve Bu Sözlerin Birliktelik Kullanımları Üzerine”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(3), 2011 s.1251- 1263.

Tunay, Alp, *Avrupa Dil Çerçevesi'nin Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarına Uygulanışının Değerlendirilmesi*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, 2010.

Turan, Dilek, "İki Dilli Çocuk Kitaplarında Kültürel Aktarım 'Dedem Korkut Boy Boyladı' Adlı Eserin Almanca Çevirisinde Türk Kültürünün Yansıtılması", *International Journal of Language Academy*, 4(4), 2016 s. 205- 218.

Turanlı, S. Adem, "Yabancı Dil Öğretiminde 'Yoğun' ve 'Kapsamlı' Okuma", *Millî Eğitim*, Sayı 180, Güz 2008 s. 305-313.

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2005.

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011.

Uzdu, Funda, *Betimleyici Metinlerin Dilsel Özellikleri ve Bu Tür Metinler Yoluyla Sözcük Öğretimi*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2008.

Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2000.

Yıldırım, Muhammet, *Dede Korkut Destanlarının Kültürel Açından İncelenmesi ve Eğitimde Kullanılabilirliği*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, 2011.

<http://turkcemre.blogspot.com/2016/02/yardmc-okuma-kitaplar.html> adlı adresten 10 Haziran 2018 tarihinde alınmıştır.

<https://www.facebook.com/YabancilaraTurkceOgretimi/photos/a.171571466324747/1012359592245926/?type=3&theater> adlı adresten 29 Ağustos 2018 tarihinde alınmıştır.

EKLER

EK- 1: Özgün Metin

Dirse Han oğlu Boğaç Han

Hanım Hey!

Kam Gan oğlu Bayındır Han, her yıl büyük bir toy düzenleyip Oğuz beylerini misafir eder, ağırlardı. Yine böyle bir toy düzenleyip otağını kurdurmuş, bin yere ipek halılar döşemiş, attan aygır, deveden buğra, koyundan koç¹ kestirmiş, ziyafet vermişti. Bayındır Han bu yıl, gelen misafirleri için bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere de kara otağ kurdurmuştu.

— Oğlu olanı ak otağa, kızı olanı kızıl otağa oturtun, oğlu kızı olmayanı ise kara otağa oturtun, altına kara keçe serin, önüne kara koyun yahnisinden getirin, yerse yesin, yemezse kalsın gitsin! diye emretmişti. Ulu Tanrı oğlu kızı olmayanı hor görmüştür, biz de hor götürürüz, demişti.

Oğuz beyleri birbir gelip toplanmaya başladılar. Bu beylerden biri de Dirse Han idi. O da tan vakti yerinden kalkıp, kırk yiğidini yanına alarak yola düştü, Bayındır Han'ın toyuna geldi. Bayındır Han'ın yiğitleri Dirse Hanı karşıladılar. Götürüp kara otağa oturtular. Altına kara keçe serdiler, önüne kara koyun etinden yahni getirdiler. Kendisinden alt düzeydeki kimselerin daha itibarlı olan ak ve kızıl otağlara oturtulduğunu gören Dirse Han sordu:

— Bayındır Han benim ne eksikliğimi gördü? Kılıcımdan mı gördü, soframdan mı gördü? Benden aşağı kimseleri ak otağa, kızıl otağa kondurdu; benim suçum nedir ki bana böyle davrandı?

— Hanım! Bayındır Han'ın buyruğu böyledir. Oğlu, kızı olmayanı Tanrı hor görmüştür, biz de hor görmekteyiz, demiştir!

Dirse Han yerinden kalktı, adamlarına:

— Yiğitlerim, kalkın, bu utanç bana ya bendendir, ya eşimdendir! dedi.

¹ Atın, devenin ve koyunun erkekleri.

Evine geldi ve eşine seslendi:
— Beri gel ey, başımın bahtı, evimin tahtı!
Eviden çıkıp yürüdüğünde selvi boylu
Topuklarına sarmaştığında kara saçlım,
Kuruğu yaya benzer çatma kaşlım,
Çifte badem sığmayan dar ağızlım,
Güz elmasına benzeyen al yanaklım,
Ağır başlı sevdiğim, kadınıml!

Görüyor musun, neler oldu?! Bayındır Han yerinden kalkmış, bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere de kara otağ kurdu. Oğlu olanı ağ otağa, kızı olanı kızıl otağa, oğlu kızı olmayanı kara otağa oturtun, altına kara keçe serin, önüne kara koyun yahnisinden getirin, yerse yesin, yemezse kalsın gitsin, diye emretmiş. Oğlu kızı olmayanı Ulu Tanrı hor görmüştür, biz de hor görürüz, demiş. Bana da böyle ettiler. Oğlum kızım yok diye kara otağa oturtup altına kara keçeler serdiler. Önüme kara koyun yahnisi getirdiler, beni horladılar. Bu ayıp bize benden midir, senden midir? Tanrı bize bir yiğit oğul vermez, ne dendir?

Dirse Han soyladı:

— Han kızı yerimden kalkayım mı?

İki yakandan tutup

Ayağımın altına alayım mı?

Kılıcımı elime alayım mı?

Başını gövdenden ayırayım mı?

Can acısını sana tattırayım mı?

Al kanını yer yüzüne döküyüm mi?!

Han kızı! Söyle bunun sebebini bana!

Pek gazap ederim şimdi sana!

Dirse Han'ın hatunu soylamış, görelim ne soylamış:

— Ey Dirse Han, bana gazap etme!

Bana acı sözler de söyleme!

Yerinden kalk, otağımı kurt!

Koyundan koç, deveden buğra kestir,

attan aygır!

İç Oğuz'un, Dış Oğuz'un beylerine ziyafetler ver!

Aç görseñ doyur,

Çıplak görse giydir!
Borçluyu borcundan kurtar!
Tepelerce et yağdır,
Göller gibi kırmızı sağdır!
Ulu toy eyle, dilek dile!
Olur da bir ağzı dualının duasıyla
Ulu Tanrı bize bir yiğit evlat vere!

Dirse Han, eşinin sözleriyle büyük bir toy verdi. İç Oğuz ve Dış Oğuz beylerini hep çağırdı. Aç görse doyurdu, çıplak görse giydirdi. Borçluların borcunu ödedi. Çok iyilikler, cömertlikler etti. İnsanlar el kaldırıp dua ettiler, dilek dilediler. Ulu Tanrı, birinin duasını kabul etti; eşi hamile kaldı. Bir zaman sonra da bir oğlan doğurdu. Dirse Han oğlunu dadılara verdi, büyüttü.

At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur. Doğan büyüktür. Oğlan on beş yaşına girdi. Oğlanın babası Bayındır Han'ın ordusuna katıldı. Bayındır Han'ın bir boğası, bir de buğrası² vardı. Bu boğa kayaya toslasa un gibi öğütürdü. Bir baharda, bir de sonbaharda bu boğayla buğrayı güreştirirler, Bayındır Han ile kudretli Oğuz beyleri seyreder, eğlenirlerdi. Yine bir bahar gününde boğayı ahırdan çıkardılar. Üç kişi sağ yanından, üç kişi de sol yanından zincirlerle boğayı tutmuşlardı. Getirip meydanın ortasında salıverdiler. Meğer, hanım, Dirse Han'ın oğlu, meydana üç arkadaşıyla aşık oynamaktaydı. Boğayı salıverenler, "Kaçın!" diye bağırıyorlardı. Üç çocuk kaçtı. Dirse Han'ın oğlu kaçmadı. Meydanın ortasında durdu, bekledi. Boğa kızgınlıkla çocuğun üstüne geldi, saldırdı. Oğlan yumruğunu şiddetle boğanın kafasına vurdu. Boğa arkası üstüne gitti; bir daha saldırdı. Oğlan yine yumruğuyla boğanın kafasına vurdu. Bu defa yumruğunu boğanın alınına dayadı, var gücüyle süre süre meydanın başına kadar getirdi. Boğayla bir hayli çekiştiler. Boğanın kürek kemiklerinin arası terledi. Ne oğlan boğayı yenebiliyor, ne boğa oğlanı. Oğlan düşündü: "Bir dama direk vururlar. O direk, dama dayanak olur. Ben bunun alınına niçin dayanak oluyorum?" Oğlan böyle düşündü ve yumruğunu boğanın alınından çekti, hızla kenara çekildi. Boğa ayakları üzerinde duramadı, tepesi üstüne yıkıldı. Oğlan hemen bıçağına el atıp boğanın başını kesti.

² Buğra: Erkek deve.

Oğuz beyleri oğlanın etrafına toplanıp tebrik ettiler, aferin dediler. "Dede Korkut gelsin, bu oğlana ad koysun, yanına alıp babasına götürsün, bu oğlana babasından beylik istesin, taht istesin!" dediler.

Dede Korkut geldi, oğlanı alıp babasının huzuruna çıkardı:

— Hey Dirse Han! Bu oğlana beylik ver, taht ver, erdemlidir!

Boynu uzun yüğrük at ver, binir olsun, hünerlidir!

Ağılından akça koyun ver bu oğlana, şişlik olsun, erdemlidir!

Kızıl deve ver bu oğlana, Yükle olsun, hünerlidir!

Altın direkli çadır ver bu oğlana, Gölge olsun, erdemlidir.

Omuzu kuşlu hil'at ver bu oğlana, Giysin, hünerlidir!

— Bu oğlan Bayındır Han'ın ak meydanında boğayla savaşır öldürmüştür. Senin oğlunun adı Boğaç olsun; adını ben verdim, yaşını Allah versin!

Bunun üzerine Dirse Han oğluna beylik verdi, taht verdi.

Tahta çıkan oğlan, babasının kırk yiğidinin adını anmaz, onlara eskisi gibi itibar etmez oldu. Eski itibar ve saygınlıklarını kaybeden bu kırk yiğit hasetlendiler, birbirlerine: "Gelin oğlanı babasına kötüleyelim, öyle kötüleyelim ki, onu öldürsün, bizim itibarımız, saygınlığımız eskisi gibi olsun!" dediler. Boğaç Han'ı öldürtmek için bir tuzak kurdular. Onu babasının gözünden düşürüp ortadan kaldırmaya karar verdiler.

Önce yirmisi gidip Dirse Han'a türlü yalanlar söylediler. Oğlunun genç kızlara el uzattığından, ihtiyar kadın ve erkeklere türlü saygısızlıklar ettiğiinden bahsettiler. Bu haberler Bayındır Han'ın kulağına giderse seni cezalandırır. Böyle oğlunun olmasından olmaması yeğdir, öldür onu! dediler.

Sonra öteki yirmisi gelip başka yalanlar söylediler. Senin oğlun ava çıkıp avlandı. Sonra annesinin yanına geldi, şarabın en keskininden içti de annesine bile sarkıntılık etti. Senin oğlun pek hayırsız, pek uğur-

suz çıktı. Karşıkı Ala Dağ'dan haberler aşır Bayındır Han'a giderse sana neler eder! Böyle oğul neye gerek, öldür onu! dediler.

Dirse Han:

— Böyle oğul bana gerekmez, getirin öldüreyim! dedi.

— Senin oğlun bizim sözümüzü dinlemez, bizim dememizle gelmez. Sen yerinden kalk, oğlunun yanına git. Ava çıkar, kuş avlama bahanesiyle de oklayıp öldür, başka türlü öldüremezsın!

Dirse Han, bunların sözüne inandı. Yerinden kalktı. Oğlunu da yanına alarak ava çıktı. Av avladılar, kuş kuşladılar. Bu kırk namertün birkaçı oğlanın yanına geldi şöyle dedi:

— Baban "Oğlum geyikleri sürüp getirsin, önünde vursun, at koşturmasını, kılıç çalışını, ok atışını göreyim; sevinip kıvanayım, güveneyim!" dedi.

Oğlan ne bilsin, bunların sözüne inandı. Babam benimle övünstün diye geyiği kovar getirir, babasının önünde vururdu. Bu kırk namert bu sefer Dirse Han'a:

— Cörür müsün Hanım, geyiği yazıdan yabandan kovup getirir, senin önünde öldürür. Geyiğe atar gibi yapıp seni vurmaktır niyeti. O seni öldürmeden sen onu öldür! dediler.

Bunun üzerine Dirse Han sert yayını eline alıp atının tizengisi üzerinde yükseldi. Öyle bir ok attı ki, oğlunu iki göğsünün ortasından vurdu. Al kanları akmaya başlayan oğlan atının boynuna sarıldı, yere düştü. Dirse Han varıp oğlunun yanında ağlamak, yas tutmak istediye de o kırk namert engel oldular. Dirse Han evine gitti.

Bu arada Dirse Han'ın hatunu da "Oğlançığımın ilk avıdır!" diyerek büyük bir ziyafet tertip etmiş, kudretli Oğuz beylerini çağırmişti. Kırk kızıyla Dirse Han'ı karşıladı, ancak eşinin yanında oğlunu görmedi. Oğlunun başına bir şey geldiğini düşündü; göğsü sıkıştı, yüreği yerinden oynadı; kara, çekik gözleri yaşla doldu. Dirse Han'a seslendi:

— Beri gel, ey başımın bahtı, evimin tahtı! Göz açıp gördüğüm, gönül verip sevdiğim! Yerinden kalktın, yüğrük atna bindin, yüce dağlara ava çıktın. İki gittin, bir gelirsin; yavrum hani? Karanlık gecede bulduğum oğlum hani? Gözlerim pek seğirmekte, a Dirse Han, oğlumu emzirdiğim göğüslerim pek sızlamakta! Yılan sokmadan akça tenim şişti; oğlumu göremedim bağrım yandı. Çoşkun akan derelere köprü yaptım. Kara donlu dervişlere adaklar verdim. Aç görsem doyur-

dum, çıplak görsem giydirdim Tepe gibi et yığdırdım, göl gibi kıımız sağdırdım. Dilek ile, dua ile bir oğulu güçlkle buldum. Biricik oğlum nerede Dirse Han, söyle bana? Karşıkı yüce dağlardan uçurumlara düştüyse, söyle bana! Deli ırmaklarda sele gittiyse söyle bana! Aslana, kaplana yem olduysa söyle bana! Azgın dinli kâfire tutsak olduysa söyle bana! Han babamın yanına gideyim; çok para, çok asker alayım, azgın dinli kâfirin üstüne varayım. Vurulup atımdan düşmedikçe, yemimle akça kanımı silmedikçe, parçalanıp yer üstüne düşmedikçe biricik oğlumun yolundan dönmeyeyim! Oğlumun haberini, a Dirse Han, söyle bana! Kara başım kurban olsun bugün sana!

Dirse Han, eşine cevap vermedi, o kırk namert:

— Oğlun sağ esendir, avdadır, bugün yarın gelir, kaygılanma. Bey sarhoş, o yüzden cevap veremez, dediler.

Dirse Han'ın eşi geri döndü, ancak çok sabredemedi, kırk kızını yanına alarak oğlunu aramaya gitti. Yaz kaş kan buzu erimeyen Kazılık Dağı'na vardı. Yüksek tepelere çıktı. Bir derenin içine kuzgunların inip çıktığını gördü, atını o tarafa sürdü.

Meğer Boğaç orada yere düşmüş, kuzgunlar kan görüp oğlunun üstüne konmak isterdi. Oğlan buraya düştüğünde boz ath Hızır gelip yarasını üç kez eliyle sığadı.

— Sana bu yaradan ölüm yoktur, korkma. Dağ çiçeği, annenin sütüyle birlikte senin yarana merhem olur, dedi; yine kayboldu.

Dirse Han'ın hatunu oğlunu böyle kanlar içinde yerde görünce feriyat ederek yanına koştu, ağlayarak başına neler geldiğini sordu. Annesinin sesini duyan oğlan gözlerini aralayıp yüzüne baktı:

— Ey anam, ak saçlı anam! Akar sularına beddua etme, Kazılık Dağı'nın günahı yoktur. Biten otlarına beddua etme, Kazılık dağının suçu yoktur. Koşuşan geyiklerine beddua etme, Kazılık Dağı'nın günahı yoktu. Aslanına, kaplanına beddua etme, Kazılık Dağı'nın suçu yoktur. Beddua edeceksen babama et; bu suç, bu günah babamındır, dedi ve ilave etti:

— Ağlama ana, bu yaradan bana ölüm yoktur. Boz ath Hızır bana geldi, yaramı üç kez sığadı. Dağ çiçeği ile annenin sütü sana merhemdir, dedi.

Bunun üzerine kırk kız dağ çiçeği topladılar. Annesi de memesini sık sık kanla karışık süt getirdi. Dağ çiçeği ile sütü oğlunun yarasına

süzdüler, ata bindirüp kendi ordusuna götürdüler. Oğlanı hekimlere emanet edip Dirse Han'dan sakladılar. Oğlanın yarası kırk günde iyileşti. Yine ata binip kılıç kuşanmaya, ava çıkmaya başladı. Dirse Han'ın haberi yok, o oğlunu öldü biliyor.

O kırk haramiler, oğlanın yaşadığını duydular. "Dirse Han oğlunun yaşadığını duyup gerçeği öğrenirse, hiçbirimizi sağ bırakmaz! Gelin, hanı yakalayalım, alıp kâfir illerine götürelim!" dediler. Dirse Han'ı yakaladılar, ak ellerini arkasına bağladılar, boynuna kıl sicim takıp vücudundan kan gelinceye kadar dövdüler. Dirse Han yaya, bunlar ath kâfir illerine yöneldiler. Oğuz beyleri Dirse Han'ın tutsak edildiğini duymadı.

Dirse Han'ın hatunu, kocasının esir edildiğini öğrendi ve durumu oğluna anlattı.

— Canım oğul, kalk yerinden, kırk yiğidini de yanına al. Babanı o kırk namerdin elinden kurtar. Baban sana kıydıysa da sen babana kıyma! dedi.

Boğaç annesinin sözüne karşı çıkmadı. Silahlarını aldı, atına bindi, kırk yiğidiyle babasının ardından gitti. O namertler bir yerde konmuşlar, şarap içiyorlardı. Boğaç'ın geldiğini gördüler, onu da yakalayıp babasıyla birlikte kâfirlere götürmek istediler. Bunların bu gelen yiğide kötülük yapacağını gören Dirse Han:

— Kırk yoldaşım, aman! Çözün benim elimi, kopuzumu da elime verin, ben o yiğidi geri döndüreyim. Sonra beni ister öldürün, ister salıverin! dedi.

Bunlar Dirse Han'ın elini çözdüler, kopuzunu verdiler. Dirse Han bu gelenin oğlu olduğunu bilmiyordu. Karşısına geçip soyladı, görelim hanım, ne soyladı:

— Boynu uzun Arap atlar giderse benim gider,
Senin de içinde biritin varsa yiğit, söyle!
Savaşıp vuruşmadan alıvereyim, geri dön!
Ağıllarımdan koyunlar giderse benim gider,
Senin de içinde şişeklerin varsa yiğit, söyle!
Savaşıp vuruşmadan alıvereyim, geri dön!
Ak yüzlü, ela gözlü gelinler giderse benim gider,
Senin de içinde nişanlın varsa yiğit, söyle!
Savaşıp vuruşmadan alıvereyim, geri dön!

Ak sakallı ihtiyarlar giderse benim gider,
Senin de içinde ak sakallı baban varsa yiğit, söyle!
Savaşıp vuruşmadan kurtarvereyim, geri dön!
Benim için geldinse eğer,
Oğulcuğumu öldürmüşüm ben.
Bana acımak gerekmez yiğit, geri dön!
Boğaç babasının bu sözleri üzerine soyladı, görelim harum, ne soy-
ladı:

— Boynu uzun Arap atlar giderse senin gider,
Benim de içinde biritim var, komam o kırk namerde!
Ağıllardan koyunlar giderse senin gider,
Benim de içinde şişeklerim var, komam o kırk namerde!
Ak yüzlü, ela gözlü gelinlerin,
Benim de içinde nişanlim var, komam o kırk namerde!
Senin ak sakallı ihtiyarların giderse,
Benim de içinde akli şaşmış, bilinci yitmiş babam var,
Komam o kırk namerde!

Boğaç kırk yiğidine işaret etti, kırk arap atlı yiğit Boğaç'ın etrafında toplandı, at sürüp savaştilar. Bu kırk namerdin kiminin boynunu vurdu, kimini tutsak etti; babasını kurtardı. Döndü evine geldi. Dirse Han burada oğlunun sağ olduğunu öğrendi.

Hanlar hanı Bayındır Han, Boğaç'a beylik verdi. Dedem Korkut geldi boy boyladı, soy soyladı, bu Oğuznameyi koştı, söyledi:

Onlar da bu dünyaya geldi, geçti

Kervan gibi konu göçtü.

Ecel aldı, yer gizledi,

Fani dünya kime kaldı?

Kara ölüm geldiğinde geçit versin, sağlığını, devletini Hak artırsın

Öğdüğüm yüce Tanrı dost olup yardım etsin!

Yom vereyim hanım:

Uçurumlu kara dağların yıkılmasın!

Gölgeli kaba ağacın kesilmesin!

Coşkun akan suların kurumamasın!

Kanatlarının ucu kırılmasın!

Ak boz atın koşarken sürçmesin!

Çarpışırken kılıcın gedilmesin!

Vuruşurken süngün kırılmasın!
Ak saçlı annenin yeri cennet olsun!
Ak sakallı babarın yeri uçmak olsun!
Ocağın sönmesin, tütüsün!
Kadir Tanrı seni namerde muhtaç etmesin!
Harım hey!

Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması

Bayındır Han'ın güveyi Ulaş oğlu Salur Kazan bir gün otağını kurdurmuş, büyük ziyafet tertip etmiş, kudretli Oğuz beylerini hep çağır-mış, yiyip içiyorlardı.

Biraz sarhoş olunca Ulaş oğlu Kazan Bey, dizlerinin üstüne çöktü, şöyle dedi:

— Beni dinleyin beyler! Yata yata yanımız ağrıdı. Haydi kalkalım, av avlayalım, kuş kuşlayalım, sığın geyik yıkalım. Yine dönüp gelelim, yiyelim içelim, hoşça vakit geçirelim!

Kıyan Selçük oğlu Deli Dündar, Kara Göne oğlu Kara Budak, "Doğrudur Kazan Han, gidelim!" dediler. At ağzılı Aruz Koca iki dizinin üstüne çöküp:

— Aşam Kazan! Kötü dinli Gürcistan'ın yanı başında oturuyorsun. Buraları kime emanet edip gidiyorsun? dedi.

Kazan:

— Oğlum Uruz üç yüz yiğitle benim evimi yurdumu korusun! dedi. Atını çektirip bindi. Dündar Bey, Kazan Han'ın kardeşi Kara Göne, Bayındır Han'ın düşmanını basan Şir Şemseddin, Bayburt hisarından parlayıp uçan Beyrek, Yeğenek Bey, saymakla tükenmez, daha pek çok kudretli Oğuz beyleri atlarına bindiler. Ala Dağ'a ava çıktılar.

Kâfirin casusu vardı, kâfirlerin azgını Şökli Melik'e haber verdi. Yedi bin kâfir atlarına bindiler, gece yarısı Kazan Bey'in yurduna geldiler, vurdular, yaktılar. Kaza benzer gelini, kızı ağlaştılar. Hazinesini yağmaladılar, katar katar şahbaz atlarını, kızıl develerini sürdüler. Kırk ince belli kızıyla boyu uzun Burla Hatun, Kazan Bey'in ihtiyar anası esir gitti. Oğlu Uruz üç yüz yiğidiyle eli bağlı, boynu bağlı gitti. Eylik Koca oğlu Sarı Kulmaş, şehit oldu. Kazan Bey'in olan bitenden haberi olmadı.

Kâfirler kendi aralarında konuştular:

— Beyler! Kazan'ın tavlâ tavlâ atlarına bindik, katar katar develeri-

ni aldık, hazinesini yağmaladık, oğlu Uruz'u, kırk ince belli kızıyla karısını tutsak ettik. Bu utançları Kazan'a verdik.

Kâfirin biri şöyle dedi:

— Bir şey daha kaldı. Kazan'ın Kapılı Derbend'de on bin koyunu var. Onları da alırsak Kazan'a büyük acı olurdu.

Bunun üzerine Şöklü Melik altı yüz adamını bu koyunları getirmeye yolladı.

Bu koyunların başında Karacuk Çoban adlı bir çoban vardı. Uyku-sunda korkulu bir rüya gördü, sıçradı uyandı. İki kardeşi vardı, Kıyan Gücü ve Demir Gücü. Bunları da yanına alıp ağlın kapısını kapattırdı. Üç yere tepe gibi taş yığı. Ala kollu sapanını yanına aldı, beklemeye başladı. Biraz sonra altı yüz kâfir atlısı çıkageldi.

— Ey çoban! Kazan Bey'in evini barkını hep yıktık, tavla tavla atlarımı aldık, bindik. Katar katar kızıl devesini götürdük. İhtiyar anasını esir ettik. Hazinesini yağmaladık. Kaza benzer kızını, gelinini esir ettik. Kırk yiğidiyle Kazan'ın oğlunu tutsak ettik. Kırk ince belli kızıyla Kazan'ın karısını ele geçirdik! Bre çoban! Bize boyun eğ, itaat et; seni öldürmeyelim, Şöklü Melik'e götürelim. Sana beylik ahverelim! dediler.

Karacuk Çoban:

— Konuşma bre köpek kâfir! İtimle bir çanakta yal yiyen azgın kâfir! Altındaki atı niye översin, keçim kadar gelmez bana! Başındaki miğferi niye översin, börtüm kadar gelmez bana! Belindeki doksan oku niye översin, ala kollu sapanımca gelmez bana! Hele gel de yiğitlerin sillesini bir gör, sonra geç git!

Kâfirler at sürdüler, ok yağdırdılar. Erler ejderhası Karacuk Çoban, sapanına koca koca taşları koydu, attı. Birini attı; ikisini, üçünü öldürdü. İkisini attı; üçünü, dördünü öldürdü. Kâfirlerin gözü yıldı. Karacuk Çoban kâfirin üç yüzünü sapan taşıyla öldürdü. İki kardeşi de okla vuruldu, şehit oldu. Çoban'ın taşı tükendi, koyunları, keçileri atmaya başladı. Dünya âlem kâfirlerin başına dar oldu. "Bu çoban hepimizi kıracak!" deyip kaçtılar.

Karacuk Çoban, şehit olan kardeşlerini gömdü. Kâfirlerin leşinden de bir büyük tepe yaptı, ateşe verdi. Yaralarını sardı. Yolun kıyısına oturup ağladı: "Salur Kazan, Bey Kazan! Ölü müsün, diri misin? Bu işlerden haberin yok mudur?!" dedi.

Meğer hanım, Bayındır Han'ın güveyi Ulaş oğlu Salur Kazan o ge-

ce uykusunda bir korkulu düş gördü. Düşünde, şahin kuşunun öldüğünü, gökten evinin üstüne yıldırımlar düştüğünü, karanlık bir dumandan yurdunu kapladığını, kuduz kurtların evine saldırdığını, kara devenin ensesinden kendini yakaladığını, saçlarının kargı gibi uzayıp yüzünü gözünü örttüğünü, bileğinden akan kanların on parmağına buluştuğunu gördü. Sıçrayıp uyandı, kardeşi Kara Göne'ye düşünü anlattı, yormasını istedi.

— Kara bulut senin devletindir. Kar ile yağmur senin askerlerindir. Saç kaygıdır, kan belâdır. Bundan ötesini ben yoramam, Allah hayra yorsun!

— Kara Göne, bu av şölenini sürdür, askerimin düzenini koru. Ben konur atını mahmuzlayıp üç günlük yolu bir günde alır, öğle olmadan yurduma varırım. Sağ esen ise akşam olmadan geri gelirim. Değilse, başınızın çaresine bakın!

Kazan Bey konur atını mahmuzladı, yurduna geldi. Yurdunun harap halini gördü, ondan haber sordu:

— Kavim kabilemele konduğum yurdum! Kulana,³ sığına,⁴ geyiğe yakın yurdum! Seni düşman ansızın nereden basmış güzel yurdum!

Kazan Bey yurdunun hallerini gördü, kara çekik gözleri yaşla doldu. Kara bağı sarsıldı, damarları çatlar oldu. Atını mahmuzladı, kâfirin izine düştü. Bir akarsuya geldi. "Su, Ulu Tanrı'nın yüzünü görmüştür, bu sudan haber alayım!" dedi. Görelim hanım, nice haberleşti:

— Çağıl çağıl kayalardan çıkan su,
Ağaç gemileri oynatan su,
Hasan ile Hüseyin'in hasreti su,
Bağın bahçenin süsü su,
Ayşe ile Fatıma'nın mehri su,
Şahbaz atların içtiği su,
Kızıl develerin geçtiği su,
Ak koyunların gelip çevresinde yattığı su!
Yurdumun haberini bilir misin, söyle bana!
Kara başım kurban olsun suyum sana!
Su nasıl haber versin? Sudan geçti. Bu kez bir kurt ile karşılaştı.

³ Kulan: Yaban epeği.

⁴ Sığın: Dağ keçisi.

“Kurt yüzü mübarektir, kurttan haber alayım!” dedi. Görelim hanım, nice haberleşti:

— Karanlık akşam bastığında günü doğan,
Kar ile yağmur yağdığında er gibi duran,
Yügrük atları kişneştiren,
Kızıl develeri bozlaştıran,
Akça koyunları kaçıştıran,
Arkasıyla sağlam ağılları yıkan,
Koyunların semizini yakalayıp tutan,
Parçalayıp yutan,
Köpeklerle boğuşan
Çobanları ürküten!

Yurdumun haberini bilir misin, söyle bana!

Kara başım kurban olsun, kurdum sana!

Kurt nasıl haber versin? Kurttan geçti. Karacuk Çoban’ın kara köpeğiyle karşılaştı, onunla haberleşti. Görelim hanım, nice haberleşti:

— Karanlık akşam basınca hav hav üren,
Ekşi ayran dökülünce şap şap içen,
Gelen hırsızları korkutan,
Korkutarak ürküten!

Yurdumun haberini bilir misin, söyle bana!

Kara başım sağ iken iyilikler edeyim, köpek sana!

Köpek nasıl haber versin? Köpek, Kazan’ın atının ayağına dolaştı, havlaştı, Kazan köpeğe bir sopa ile vurdu, köpek çekildi, geldiği yola gitti. Kazan da köpeğin peşinden Karacuk Çoban’ın bulunduğu yere geldi. Çobanı görünce ondan haber sordu. Görelim hanım, nice haberleşti:

— Karanlık akşam basınca kaygılı çoban,
Kar, yağmur yağınca çakmaklı çoban,
Dinle beni, anla dediğimi!
Ak ban evim⁵ buradan geçmiş, gördün mü, söyle bana!
Kara başım kurban olsun çoban sana!

Çoban:

— Ölmüş müydün, yitmiş miydin, a Kazan? Nerede gezerdin, nere-

⁵ Ak ban ev: Hana mahsus büyük otağ. Han çadırı.

deydin, a Kazan? Dün değil öteki gün evin burdan geçti. İhtiyar annen kara deve boynunda asılı geçti. Kırk ince belli kızıyla karın boyu uzun Burla Hatun, ağlayarak şurdan geçti. Kırk yiğitle oğlun Uruz başı açık, yalın ayak kâfirlerin yanında tutsak gitti. Tavla tavla şahbaz atlarına kâfir binmiş, katar katar kızıl develerine kâfir binmiş. Altınını, gümüşünü, bütün hazineni kâfir almış! dedi.

Çoban böyle deyince Kazan'ın aklı başından gitti, dünya âlem gözüne karanlık oldu, ah etti!

— Ağzın kurusun, dilin çürüsün Çoban! Kadir Tanrı senin başına belalar yazsın Çoban! dedi.

Çoban:

— Bana niye öfkeleniyorsan ağam Kazan? Benim üzerime de altı yüz kâfir geldi. İki kardeşim şehit oldu. Üç yüz kâfir öldürdüm, gaza ettim. Koyunlarını kâfire vermedim. Üç yerimden yaralandım, kara başım bunaldı, yalnız kaldım. Bu mudur suçum! dedi ve devam etti:

— Konur atna, süngünü, alaca kalkanını, kara polat kılıcını, sadağındaki seksen okunu, sert kırıklı yayını ver bana! Kâfire varayım, cümlesini öldüreyim, kanımı yenimle sileyim. Ölürsem senin uğruna öleyim, Allah izin verirse evini kurtarayım!

Çoban böyle deyince Kazan Han kahırlandı, sürdürü atna. Çoban arkasından yetişti. Kazan:

— Oğul çoban, nereye gidiyorsun?

— Ağam Kazan! Sen evini kurtarmaya gidiyorsan, ben de kardeşlerimin intikamını almaya gidiyorum!

Kazan:

— Oğul Çoban! Yiyecek bir şeyin var mıdır? Karnum aç!

Çoban:

— Gecedden bir kuzu pişirmiştim. Gel bu ağaç dibinde inelim, yiye-
lim.

Kazan "Eğer bu çobanla gidersem kudretli Oğuz beyleri beni knarlar. Çoban olmasa kâfiri yenemezdi, derler" diye düşündü. Çobanı bir ağaca sıkıca bağladı, atna bindi:

— Bre çoban! Karnın acıkmadan, gözün kararmadan bu ağacı sök yerinden. Yoksa burada kurda kuşa yem olursun! dedi.

Kazan gittikten sonra Çoban yüklendi, koca ağacı köküyle yerinden

Oğlan böyle deyince Burla Hatun'un göz yaşları revan oldu, Güz elması gibi yanağını yırttı, saçlarını yoldu. "Oğul! Oğul!" diye feryatlar ederek ağladı. Uruz:

— Ne ağlarsın, ne feryat edersin kadın ana? Bağrımı, yüreğimi niye dağlarsın? Ey anam, at olur da tayı mı olmaz? Kızıl develer olur da köşegi⁶ mi olmaz. Ak koyunlar olur da kuzusu mu olmaz? Sen sağ ol kadın anam, babam sağ olsun. Bir benim gibi oğul bulunmaz mı olur? dedi.

Uruz böyle deyince anası daha fazla duramadı. Kırk kızın arasına karıştı. Kâfirler Uruz'u asmaya hazırlandı. Uruz ağaçla söyleşti. Sonra gençliğine hayıflandı. "Beyliğe doymadım, özüme yazık! Gençliğime usanmadım, canıma yazık!" diye feryat etti, ağladı.

Tam bu sırada, sultanım, Salur Kazan ile Karacuk Çoban yetiştiler. Çobanın öyle bir sapanı vardı ki her seferinde on iki batman taş atardı. Taşın düştüğü yerde üç yıl ot bitmezdi. Dağda bayırda koyun kalsa, sapanın korkusundan kurt gelip yiyemezdi. Karacuk Çoban sapanını çatlattı, dünya âlem kâfirin gözüne karardı. Kazan "Karacuk Çoban! Ananı kâfirden isteyeyim, at ayağı altında kalmasın!" dedi.

Kazan Han, kâfire seslenip soylamış, görelim hanım ne soylamış:

— Bre Şöklı Melik!

Altın bacalı otağlarımı getirmişsin, sana gölge olsun.

Kıymetli hazinemi almışsın, sana harçlık olsun.

Kırk ince kız ile Burla Hatun'u götürmüşsün, sana esir olsun.

Kırk yiğitle oğlum Uruz'u götürmüşsün, kulun olsun.

Tavla tavla şahbaz atlarım sana binit olsun.

Katar katar develerim sana taşıt olsun.

İhtiyar ananı götürmüşsün, bre kâfir, ananı ver bana!

Savaşıp vuruşmadan geri döneyim, gideyim!

Şöklı Melik, Kazan'ın bu isteğini kabul etmedi. Aldıklarımız bizimdir, ananı da Yayhan Keşiş'in oğluna veririz. Ondan bir oğlu doğar, sana rakip çıkarırız, dediler. Onlar bu cevabı verince Karacuk Çoban öfkelendi:

— Bre dinsiz kâfir, akılsız kâfir! Karşıdaki karlı dağlar kocamıştır, otu bitmez. Coşkun akan ırmaklar kocamıştır, suyu gelmez. Şahbaz at-

⁶ Köşek: Deve yavrusu.

lar kocamıştır, tayı olmaz. Kızıl develer kocamıştır, köşek vermez. Kazan Han'ın anası kocamıştır, oğul vermez. Oğul almaksa muradın, Şökli Melik, kara gözlü kızını getir, Kazan'a ver. Senin kızından oğlu doğsun, onu Kazan Bey'e rakip çıkarırsınız! dedi.

Tam bu sırada kudretli Oğuz beyleri yetiştiler. Adam ejderhası Kara Göne koşup yetişti:

— Çal kılıcını Kazan kardeşim! Yettim, dedi.

Kıyan Selçük oğlu Deli Dünder, Kara Göne oğlu Kara Budak, Şir Şemseddin, Boz aygırlı Beyrek, Kazılık Koca oğlu Bey Yeğenek, At ağızlı Aruz Koca, Bıyığı karlı Büğdüz Emen, Eylük Koca oğlu Alp Evren, daha saymakla bitmeyen Oğuz beyleri yetiştiler. Arı sudan abdest aldılar, ak alınlarını yere kodular, iki rekat namaz kıldılar. Adı görklü Muhammed'e salavat getirdiler. Gümbür gümbür davullar dövüldü. Burması altın tunç borular çalındı. O gün ciğeri olan yiğitler belli oldu, korkaklar gizlenecek yer gözettiler. O gün bir ulu savaş oldu, meydan dolu baş oldu. Dış Oğuz beyleriyle Deli Dünder sağdan saldırdı, yiğitleriyle Kara Göne oğlu Budak soldan saldırdı. İç Oğuz beyleriyle Kazan ortadan saldırdı, Şökli Melik'in karşısına vardı. Böğürtüp atından düşürdü, kara başını kesip alca karını yeryüzüne döktü. Derelerde tepelerde kâfire kırgın girdi, leşine kuzgun üşüştü. On iki bin kâfir kılıçtan geçti, beş yüz Oğuz yiğitleri şehit oldu. Kaçanı Kazan Bey takip etmedi, aman dileyini öldürmedi.

Kudretli Oğuz beyleri ganimetler aldılar. Kazan Bey yurdunu, çoluk çocuğunu, hazinesini aldı, geri döndü. Altın tahtında oturdu, otağım yine kurdurdu. Karacuk Çobanı da imrahor yaptı. Yedi gün ziyafet oldu. Kırk köleyle kırk cariyeyle oğlu Uruz'un başı için azat etti. Yiğitlerine türlü hediyeler verdi. Dedem Korkut geldi, boy boyladı, soy soyladı. Bu Oğuzname'yi koştı, şöyle dedi:

Hani dediğim yeğ erenler,
Dünya benim diyenler?
Ecel aldı, yer gizledi.
Fani dünya kime kaldı?
Gelimli gidimli dünya,
Son ucu ölümlü dünya!
Yom vereyim hanım:
Karlı kara dağların yıkılmasını!

Gölgeli kaba ağacın kesilmesini!
Coşkun ırmakların kurummasını!
Kadir Tanrı seni namerde muhtaç etmesini!
Koşarken ak boz atının ayağı sürçmesini!
Vurduğunda çelik kılıcı gedilmesini!
Saldırığında ala gönderin kırılmasını!
Ak sakallı babarın yeri uçmak olsun!
Ak saçlı ananın yeri cennet olsun!
Son nefeste arı imandan ayırmasını!
Amin diyenler Tanrı yüzünü görsün!
Ak alınına beş kelime dua ettik, kabul olsun!
Allah'tan ümidin kesilmesini!
Derlesin toplasın,
Günahlarını adı güzel Muhammed Mustafa
Yüzü suyuna bağışlasın!
Hanım hey!

Bay Büre oğlu Bamsı Beyrek

Kam Gan oğlu Bayındır Han otağını kurdurmuş, bin yere ipek halılar döşetmiş, büyük bir ziyafet tertip etmişti. İç Oğuz ve Dış Oğuz beyleri hep gelmişlerdi. Bay Büre Bey de gelmişti. Bayındır Han'ın karşısında oğlu Kara Budak yayına dayanıp durmuştu. Sağ yanında Kazan Bey'in oğlu Uruz, sol yanında Kazılık Koca oğlu Yeğenek Bey durmuştu. Bay Büre Bey bunları görünce inleyip ah etti, eline mendilini alıp hümgür hümgür ağladı.

Bay Büre Bey böyle edince Bayındır Han'ın güveyi Kazan Bey, dizlerinin üzerine çöküp gözlerini Bay Büre Bey'e dikti:

— Niçin ağlayıp feryat ediyorsun, Bay Büre Bey?

— Kazan Han! Niçin ağlamayayım! Oğulda nasibim, kardeşde kaderim yok. Allah teala beni lanetlemiş, beyler! Tacım tahtım için ağlıyorum. Bir gün düşüp ölürsem yerime yurduma sahip olacak kimsem yok! Ne olurdu benim de bir oğlum olsa, Bayındır Han'ın karşısında yerini alsa, hizmet etse, ben de baksam, sevinsem, kıvansam, güvensen!

Bay Büre Bey böyle deyince kudretli Oğuz beyleri yüzlerini semaya çevirdiler, ellerini kaldırıp dua ettiler. "Allah teala sana bir oğul versin!" dediler. O zamanlarda beylerin duası dua, bedduası beddua idi; kabul olunurdu. Bay Bican Bey de yerinden kalkıp:

— Beyler! Benim için de bir dua edin. Allah teala bana da bir kız versin! dedi.

Kudretli Oğuz beyleri el kaldırıp dua ettiler. Bay Bican Bey:

— Beyler! Allah bana bir kız verecek olursa, siz tanık olun, benim kızım Bay Büre'nin oğluna beşik kertme yavuklu olsun! dedi.

Bir zaman sonra Allah, Bay Büre Bey'e bir oğul, Bay Bican Bey'e de bir kız verdi. Kudretli Oğuz beyleri bunu işittiler, sevindiler. Bay Büre Bey, bezirganlarını yanına çağırıp, varın Roma diyarına, oğlum büyü-yüncüye kadar, güzel hediyeler alın getirin! dedi. Bezirganlar yola düşüp gece gündüz gittiler. İstanbul'a vardılar. Eşsiz güzellikte hediyeler

aldılar. Bir deniz atından doğma boz aygır, bir sert kirişli yay, bir de altı kanatlı gürz aldılar. Yine yola düştüler.

Bu yanda Bay Büre'nin oğlu beş yaşına, beş yaşından on yaşına, on yaşından on beş yaşına girdi. Şahin bakaşlı bir güzel yiğit oldu. O zamanlarda bir oğlan baş kestese, kan dökmese adını koymazlardı. Oğlan bir gün atlandı, ava çıktı. Babasının tavlasına geldi. İmrakor bunu karşıladı, misafir etti. Yiyip içip otururlardı.

Bezirgânlar da Oğuz diyarına yakın gelmişler, Kara Derbend ağzında mola vermişlerdi. Evnük kalesi kâfirlerinin casusları bunu duydu, haber verdiler. Bezirgânlar uyurken baskın verdiler; vurdular, yağmaladılar. Bezirgânların büyüğü yakalandı, küçüğü kaçıp Oğuz diyarına geldi. Sınırdaki bir yerde bir ala sayvan⁷ gördü. Bir şehzadenin kırk yiğidiyle oturduğunu gördü. Yardım istemek için bunların yanına vardı.

— Ey yiğit! Biz on altı yıl önce Oğuz ülkesinden gitmiş, kâfir diyarından eşi görülmemiş malları Oğuz beylerine getirirdik. Pasin'in Kara Derbend ağzında mola vermiştik. Evnük kalesinin kâfirleri bizi bastı, kardeşim tutsak oldu. Maltımızı, nâkımızı hep yağmaladılar. Kapına geldim. Kara başının sadakası, bana yardım et, yiğit!

Oğlan şarap içerken içmez oldu, elindeki altın kadehi yere çaldı. Atını istedi, beni sevenler atlansın, dedi. Bezirgân önlerine düştü, bunları kâfirin olduğu yere getirdi. Kâfirler paraları bölüşmekteydiler. Bu Boz Oğlan geldi, bir demedi, iki demedi, kılıç vurdu, baş kaldıran kâfiri öldürdü, gaza etti. Bezirgânların malını kurtardı. Bezirgânlar:

— Ey yiğit! Sen bize erlik işledin. Gel bu mallardan dilediğini al! dediler. Yiğit bir deniz atından olma Boz aygır, bir altı kanatlı gürzü, bir de sert kirişli yayı beğendi. Bunları verin, dedi. Bezirgânlar ses çıkarmadı.

— Bre bezirgânlar, çok mu istedim? dedi.

— Niye çok olsun! Ama bizim beyimizin bir oğlu vardır, bu üç nesneyi ona götürmemiz gerek!

— Bre kimdir beyinizin oğlu?

— Bay Büre'nin oğlu vardır, Bamsı derler, dediler. Bu yiğidin Bay Büre'nin oğlu olduğunu bilemediler.

Oğlan, bunlardan minnetle almaktansa babamın yanında minnetsiz

⁷ Gölgelek. Güneşten korunmak için kurulmuş çadır.

alırım, dedi. Sürdü atını, yola düştü. Ardından bakakalan bezirganlar, "Ne güzel, ne mürüvvetli yiğit!" dediler.

Bezirganların geldiğini öğrenen Bay Büre sevindi, ala sayvanını kurdurdu, ipek halıları serdirdi. Geçti, yerine oturdu. Oğlunu da sağına oturttu. Oğlan bezirganlar konusundan hiç bahsetmedi. Biraz sonra bezirganlar geldiler. Gördüler ki, onları kurtaran yiğit Bay Büre'nin sağında oturmaktadır, varıp elini öptüler. Bay Büre bunların bu hareketine çok kızdı:

— Bre kavat oğlu kavatlar, baba dururken oğulun eli mi öpülür!

— Bu senin oğlun mudur, Hanım?

— Evet, oğlumdur.

— Öyleyse incinme Hanım, önce onun elini öptüğümüze. Eğer senin oğlun olmasaydı, bizim malımız Gürcistan'da gitmiş, hepimiz tutsak olmuştuk.

— Benim oğlum baş mı kesti, kan mı döktü?

— Evet, baş kesti, kan döktü, adam öldürdü.

— Bre, bu oğlan ad koyacak kadar yiğitlik gösterdi mi?

— Daha fazlasını yaptı sultanımı!

Bunun üzerine Bay Büre kudretli Oğuz beylerini çağırdı, misafir etti. Dede Korkut geldi, oğlana ad koydu. "Sen oğlunu 'Bamsam' diye severdin. Bunun adı Boz Aygırlı Bamsı Beyrek olsun, adını ben dedim, yaşını Allah versin!" dedi. Kudretli Oğuz beyleri el kaldırıp dua ettiler, adı kutlu olsun, dediler. Hep birlikte ava çıktılar.

Derken bir geyik sürüsü geldi. Bamsı Beyrek bir geyiği kovmaya başladı. Süre süre bir çimenlik yere geldi. Gördü ki, yeşil çayırın üstüne bir kırmızı otağ dikilmiş. Yarabbi, kimin otağı acaba? diye düşündü. Bilmez ki, evleneceği ala gözlü kızın otağıdır. Bu otağın üstüne gitmeye utandı. Kimin olursa olsun, hele ben avımı avlayayım, dedi. Tam otağın önünde geyiği yakaladı, vurdu.

Bu otağ Beyrek'in beşik kertme nişanlısı Banı Çiçek'in imiş. Banı Çiçek otağdan bakardı. Bre bu kavat oğlu kavat bize erlik mi taşıyor! dedi. Varım bunun avından pay isteyin, bakalım ne diyecek? dedi. Kısrıca Yenge denilen bir kadın vardı, bu gitti, pay istedi. Beyrek:

— Bre dadı! Ben avcı değilim, bey oğlu beyim. Hepsini sizin olsun! dedi. Sormak ayıp olmasın, bu otağ kimindir, dadı?

— Bey yiğit! Bu otağ Bay Bican Bey kızı Banı Çiçek'indir.

Beyreğin kanı kaynadı, edeple geri döndü. Beyreğin yüzü örtülüydü. Bunu öğrenen Banı Çiçek, babam hep seni yüzü örtülü Beyrek'e verdim! derdi. Bu olmasın! Bre çağırın şunu haberleşeyim! dedi.

Çağırıldılar, Beyrek geldi, Banı Çiçek yaşmakla örtündü, konuştular:

— Yiğit nereden geliyorsun?

— İç Oğuz'dan.

— İç Oğuz'da kimin nesisin?

— Bay Büre Bey oğlu Bamsı Beyrek'im.

— Ya niçin geldin buraya?

— Bay Bican Bey'in bir kızı varmış, onu görmeye geldim.

— O senin bildiklerinden değildir ki sana görünsün! Ben Banı Çiçek'in dadısıyım. Gel şimdi seninle ava çikalım, eğer benim atımı geçersen, onun atını da geçersin. Ok atalım, okun benimkini geçerse, onunkini de geçersin. Bir de güreş tutalım. Beni yenebilersen, onu da yenebilirsin!

Bu ikisi atlarına bindiler. Beyrek'in atı kızın atını geçti. Ok atıldılar. Beyrek'in oku kızın okundan ileri düştü. Güreşe başladılar. İki pehlivan gibi birbirlerine sarıldılar. Beyrek kızı kaldırıp yere vurmak istedi, kız kaldırıp Beyrek'i yere vurmak istedi. Beyrek bunaldı. Bu kıza yenilecek olursam kudretli Oğuz içinde bana utanç olur, insan içine çıkamam, dedi. Gayrete geldi. Kızı sarma oyununa getirdi, memesinden tuttu; kız gocundu. Bu kez belinden tuttu, sarmaya getirip arkası üstüne yere vurdu. Kız:

— Yiğit! Bay Bican'ın kızı Banı Çiçek benim, dedi. Beyrek üç öptü, bir dişledi.

— Düğünün kutlu olsun han kızı! deyip parmağındaki altın yüzüğü çıkardı, kızın parmağına takti. Bu aramızda nişan olsun han kızı dedi. Kız:

— Madem böyle oldu, bu işi tamamlayıp düğün yapmak gerek, dedi. Beyrek de "Başüstüne!" deyip evine geldi.

Ak sakallı babası karşıladı, ey oğul, bu gün Oğuz ülkesinde ilgi çekici ne gördün, dedi.

Oğlan:

— Ne göreyim, oğlu olan evermiş, kızı olan göçürmüş, kocaya vermiş, dedi.

— Evlenmek mi istiyorsun, ey oğul?

— Evet, evlenmek istiyorum.

— Oğuz'da kimin kızını alıvereyim sana?

— Baba, bana bir kız al ki, ben yerimden kalkmadan o kalksın! Ben atıma binmeden o binsin. Ben düşmanıma varmadan o bana baş getirsin. Böyle bir kız aliver bana!

— Oğul sen kız istemiyor, kendine yoldaş istiyorsun. Senin istediğin bu kız ancak Bay Bican Bey kızı Banı Çiçek'tir.

— Evet baba, ben de onu istiyorum.

Bunun üzerine babası şöyle dedi:

— Banı Çiçek'in bir deli kardeşi vardır, adına Deli Karçar derler. Kız isteyen öldürür. Biz kudretli Oğuz beylerini çağırıp danışalım, nasıl uygun görürlerse öyle davranalım!

Oğuz beyleri, bu kızı istemeye Dede Korkut'un gitmesinin uygun olacağını söylediler. Dede Korkut kabul etti, ancak Bayındır Han'ın tavlasından iki şahbaz yüğrük at istedi. Eğer kaçmam gerekirse birine biner, birini yedekte tutarım, dedi. Dede Korkut atlara bindi. Deli Karçar'ın yurduna vardı. Baş indirdi, bağır bastı, selam verdi. Deli Karçar, ağzından köpükler saçarak seslendi:

— Aleykümselam, ameli azmış, fiili dönmüş, Kadir Allah almına bel yazmış! Ayaklıların buraya geldiği, ağızlıların suyumdan içtiği yok, sana ne oldu, canından mı bezdin, ecelin mi geldi? Ne arıyorsun burarlarda?

— Karşı yatan kara dağına aşmaya geldim.

Akıntılı coşkun suyunu geçmeye geldim.

Tanrının buyruğu, peygamberin kavliyle

Aydan arı, gündün görklü kız kardeşim Banı Çiçeği

Bansı Beyrek'e istemeye geldim!

Dede Korkut böyle deyince, Deli Karçar, bre atını getirin, silahımı getirin! diye haykırdı. Bunu gören Dede Korkut durmadı, kaçtı. Atının biri yorulunca ötekine bindi. Beller, tepeler aştılar, sonunda Deli Karçar Dede Korkut'u yakaladı. Kılıcını öfke ile kaldırdı, istedi ki Dede Korkut'u tepelesin. Dede Korkut:

— Vurursan elin kurusun! dedi. Dileği kabul oldu, Hak tealarun emriyle Deli Karçar'ın eli yokarıda asılı kaldı. Deli Karçar:

— Meded aman! Tanrının birliğine yoktur güman. Sen benim elimi eski haline getir, ben Peygamberin kavliyle kız kardeşimi Beyrek'e ve-

reyim! dedi. Üç kere yemin etti, tövbe etti. Dede Korkut yine dua etti, Deli Karçar'ın eli eskisi gibi oldu. Dede Korkut'tan kız kardeşini vermek için bazı isteklerde bulundu. Bin dişi deve görmemiş buğra⁸ istedi. Bin kısrak görmemiş aygır istedi. Bin koyun görmemiş koç istedi. Bin kuyruksuz kulaksız köpek, bin de pire istedi. Bunları getirirseniz, kız kardeşimi veririm, yoksa bu defa sizi öldürürüm, dedi.

Dede Korkut döndü, Bay Büre'nin evine geldi. Olan biteni haber verdi. "Allah'ın inayeti, erenlerin himmeti oldu, kızı aldım!" dedi. Beyrek'e, anasına ve kız kardeşlerine müjdeciler gitti, hepsi sevindiler. Bay Büre, Deli Karçar'ın ne kadar mal istediğini sordu, Dede Korkut söyledi. Bay Büre Bey:

— Dede, üçünü ben bulsam ikisini sen bulur musun? Köpekle pireyi sen bul, diğerlerini ben bulayım! dedi. Bay Büre bey aygırları, buğraları, koçları hazırladı, Dede Korkut köpeklerle, pireleri buldu. Bunları alıp Deli Karçar'a götürdü. Deli Karçar aygırları gördü pek beğendi, develeri gördü pek beğendi, koçları gördü pek beğendi. Köpekleri gördü katla katla güldü.

— Ya pirelerim nerede, Dede? diye sordu.

— Hay oğul Karçar, bunlar adama üşüşür, pek bunalır. Hepsini bir yere topladım, gel gidelim, semizini al, zayıfını bırak, dedi. Deli Karçar'ı bir pireli ağla getirdi. Soydu, ağla soktu. Pireler Deli Karçar'a üşüştiler. Deli Karçar bunlarla baş edemeyince "İmdat Dede! Allah aşkına aç kapıyı çıkayım! dedi.

— Oğul, ne şamata ediyorsun, işte ismarladığın pireler bunlar, semizini al, zayıfını bırak!

— Hay Dede sultan! Tanrı bunların semizini de zayıfını da alsın. Beni hemen dışarı çıkar, meded!

Deli Karçar dışarı çıktı. Dede Korkut gördü ki adam perişan olmuş. "Var oğul, kendini suya at!" dedi. Deli Karçar koştu suya atladı. Pireler aktı gitti. Geldi, elbiselerini giydi, düğün hazırlıklarını yaptı.

Oğuz zamanında bir yiğit evlense ok atar, oku nereye düşerse orada gerdek otağı kurardı. Beyrek de okunu attı, gerdeğini kurdu. Nişanlısından bir kırmızı kaftan geldi. Pek beğendi, giydi. Yoldaşları, darıldılar. Sen kızıl kaftan giydin, biz beyaz giydik, dediler. Beyrek de sıray-

⁸ Buğra: Erkek deve.

la giyelim, en sonunda da bir fakire verelim, dedi. Bunlar kırk yiğidiyle oturdular, yiyip içtiler.

Kâfirin casusu vardı. Varıp Bayburt hisarı tekfuruna haber verdi. "Ne oturursun sultanım, Bay Bican sana vereceği kızı Beyrek'e verdi. Bu gece gerdeğe giriyor!" dedi. O melun yedi yüz kâfir ile yürüdü. Beyrek'in otağını bastı. Beyrek'in nayibi kılıcını çekti, benim başım Beyrek'e kurban olsun, dedi. Parelendi, şehit oldu. Kalan otuz dokuz yiğidiyle Beyrek tutsak oldu, gitti.

Tan attı, gün doğdu. Beyrek'in anası, babası gördüler ki, gerdek görünmez olmuş. Akılları başlarından gitti, ah ettiler. Baktılar nayib öldürülmüş. Beyrek'in babası "Oğul, oğul!" deyip ağladı. Ak saçlı anası gözyaşları döktü, yüzünü yırttı, saçlarını yoldu, ağladı. Döndüler evlerine geldiler. Kızı gelini gülmez oldu, ak ellerine al kına yakmaz oldu. Yedi kız kardeşi ak çıkardılar, karalar giydiler. "Vay beyim kardeş! Muradına erişemeyen yalnız kardeş!" deyip ağlaştılar, feryat ettiler.

Haber duyuldu, Beyrek'in yavuklusu ak çıkardı, karalar giydi. Güz elması gibi al yanağını yırttı, feryat edip ağladı.

Kıyan Selçük oğlu Deli Dündar ak çıkardı, kara giydi. Beyrek'in yoldaşları ak çıkarıp kara giydiler. Kudretli Oğuz beyleri Beyrek için yas tuttular.

Bu olayın üzerinden on altı yıl geçti. Beyrek'in ne ölüsünü bulan oldu, ne dirisini gören. Bir gün kızın kardeşi Deli Karçar, Bayındır Han'ın divanına geldi. Diz çöküp şöyle dedi:

— Devletli hanın ömrü uzun olsun! Beyrek diri olsa on altı yıldan beri gelirdi. Bir yiğit çıkıp dirisi haberini getirirse kıymetli hediyeler vereceğim. Ölüsü haberini getirene kız kardeşimi vereceğim! dedi.

Yalancı oğlu Yaltacuk diye birisi vardı. Meğer Beyrek vaktiyle buna bir gömlek bağışlamıştı; giymez, saklardı. Vardı, gömleği kana buluştırdı. Bayındır Han önüne koydu. Bayındır Han sordu:

— Bre bu ne gömleğidir?

— Beyrek'i Kara Derbend'de öldürmüşler. İşte nişanı sultanım!

Bunu duyan beyler hüngür hüngür ağlaştılar. Bayındır Han: "Biz bu gömleği tanımıyoruz, götürün yavuklusuna gösterin, baksın; zira o dikmiştir, bilir!" dedi. Gömleği Banı Çiçek'e götürdüler, gördü, tanıdı. Yakasını parçaladı, güz elması gibi al yanağını yırttı, ağladı:

Vay göz açıp gördüğüm

Gönül verip sevdiğim
Vay al duvağımın sahibi
Vay gözüm başım umudu Han Beyrek!

Beyrek'in anasına babasına haber oldu. Yurduna şiven düştü. Ak çıkardılar, kara giydiler. Kudretli Oğuz beyleri Beyrek'ten ümit kestiler. Yalancı oğlu Yaltacık küçük düğününü yaptı, büyük düğüne gün koydular.

Beyrek'in babası Bay Büre bey bezirgânları çağırdı. "Bre bezirgânlar! Varın, diyar diyar gezin. Beyrek'in ölüsü yahut dirisi haberini getirin!" dedi. Bunlar hazırlıklarını görüp yola çıktılar. Gece gündüz demeden yürüdüler. Bayburt hisarına geldiler. Meğer o gün kâfirin bayram günüydü. Her biri yemekte içmekte idi. Beyrek'i de getirip kopuz çaldırırlardı. Beyrek bezirgânları gördü, haber soruştu: Anasını, babasını, yoldaşlarını, nişanlısı Banı Çiçek'i sordu. Bezirgânlar da olan biteni haber verdiler. Ana babasının, yoldaşlarının, kız kardeşlerinin kendisinin yasını tuttuklarını, nişanlısı Banı Çiçek'in ise Yalancı oğlu Yaltacık'la evlenmek üzere olduğunu, bir an önce yurduna dönmesi gerektiğini söylediler. Beyrek kalktı, ağlaya ağlaya kırk yiğidinin yanına geldi.

— Hey benim kırk yoldaşım, bilir misiniz neler oldu? Yalancı oğlu Yaltacık benim ölüm haberimi götürmüş. Babamın evine şiven girmiş. Kaza benzer gelini, kızı ak çıkarmış, kara giymiş. Göz açıp gördüğüm, gönül verip sevdiğim Banı Çiçek, Yalancı oğlu Yaltacık'a varır olmuş! dedi. Kırk yiğit sarıklarını yere çaldılar, hüngür hüngür ağlaştılar.

Meğer kâfir beyinin bir kızı vardı. Her gün Beyrek'i görmeye gelirdi. O gün yine geldi. Gördü ki Beyrek üzgün:

— Niçin üzgünsün, yiğit? Her geldiğimde seni şen şakrak gördüm. Şimdi n'oldün? dedi.

Beyrek:

— Nasıl üzgün olmayayım? On altı yıldır babamın tutsağırım. Ana babama, kavim kardaşa hasretim. Bir kara gözlü yavuklum vardı. Yalancı oğlu Yaltacık denilen kişi benim ölüm haberini götürmüş, onunla evleniyormuş! dedi.

Kız, Beyrek'e aşık olmuştu.

— Eğer seni urganla hisardan aşağı salıp kurtarırsam, sağcakla ana babana kavuşacak olsan, gelip beni bunda helalîğe alır mısın? dedi.

Beyrek, sağlıkla yurduna kavuşacak olursa, onunla evleneceğine dair yemin etti. Kız da bir urgan getirip Beyrek'i hisardan aşağı indirdi. Beyrek Allah'a şükretti, yola çıktı. Yolda kâfirin yilkısına⁹ rastladı. Kendi deniz atından olma Boz aygırı da orada idi. Boz aygır Beyrek'i tanıdı. şaha kalktı, kişnedi. Beyrek atına bindi, hisarın karşısına geldi, seslendi:

Bre kötü dinli kâfir!

Benim ağzıma sövüyordun, katlanamadım.

Kara donuz etinden yedirdin, katlanamadım.

Tanı bana yol verdi, gider oldum, bre kâfir!

Otuz dokuz yiğidim emanettir, bre kâfir!

Birini eksik bulursam, yerine on öldürürüm;

Onunu eksik bulursam, yerine yüz öldürürüm, bre kâfir!

Otuz dokuz yiğidim emanettir, bre kâfir!

Kırk kâfir bunun ardından atlandılar, peşine düştüler, yetişemediler, döndüler.

Beyrek Oğuz diyarına geldi. Bir ozan gördü. Nereye gittiğini sordu. Ozan, Yalancı oğlu Yaltacuk'un Beyrek'in nişanlısıyla evlendiğini, onun düğününe gittiğini söyledi. Beyrek ozandan kopuzunu istedi, yerine boz aygırı verdi, sonra gelir alırım, dedi.

Beyrek kopuzu aldı, babası yurdunun yakınına geldi. Birkaç çobanın hem ağlaştığını, hem de yolun kıyısına taş yığdıklarını gördü. Ne yaptıklarını sordu. Çobanlar:

— Bizim beyimizin bir oğlu vardı, on altı yıldır ölüsünü, dirisini kimse görmedi. Yalancı oğlu Yaltacuk ölüsü haberini getirdi, nişanlısını ona verir oldular. Burdan geçerse, vuralım onu. Yalancı oğlu Yaltacuk'a varmasın, dengine varsın! dediler. Beyrek, "Yüzünüz ak olsun, ağanızın ekmeği size helal olsun!" dedi.

Buradan babasının evi yakınına geldi. Bunların evlerinin önünde bir ulu ağaç, dibinde bir pınar vardı. Küçük kızkardeşinin pınardan su almaya geldiğini gördü. Kız, "Kardaş Beyrek!" der ağlar, "Toyun düğünün kara oldu!" der ağlar. Beyrek'e pek dokundu, dayanamadı, gözlerinin yaşı revan oldu. Kızkardeşine sordu:

— Bre kız, niye ağlarsın, feryat edersin ağabey diye? Yoksa senin

⁹ Yılku: At sirtüsü.

ağabeyin yok mu oldu? Şu karşıki yaylalar, akarsular, tavla tavla şahbaz atlar, katar katar develer kimin? Bu karalı göklü otağ¹⁰ kimin ey kız, söyle bana! Kara başım kurban olsun sana!

Kız cevap verdi:

— Çalma ozan, söyleme ozan!

Ben kara yazılı kızın nesine gerek!

Bu karşıki dağları soruyorsan,

Ağam Beyrek'in yaylağıydı;

O gideli yayladığım yok.

Bu soğuk soğuk suları soruyorsan,

Ağam Beyrek'in içtiydi,

O gideli içtiğim yok.

Tavla tavla şahbaz atları soruyorsan,

Ağam Beyrek'in binitiydi;

O gideli bindiğim yok.

Karalı göklü otağı soruyorsan,

Ağam Beyrek'in otağıydı;

O gideli göçtüğüm yok.

A ozan, karşıki dağlardan aşır geldiğinde

Beyrek adlı bir yiğit görmedin mi?

Adı ünlü şehirlerden geçtiğinde

Beyrek adlı bir yiğit görmedin mi?

Bre ozan, söyle bana,

Kara başım kurban olsun, ozan sana!

Benim karşıki kara dağlarım yıkıldı,

Gölgeli kaba ağacım kesildi,

Bu dünyada bir kardaşım vardı,

Alındı, senin haberin yok!

Çalma, söyleme ozan!

Ben kara yazılırun nesine gerek,

Karşında düğün var, oraya git!

Beyrek, küçük kız kardeşinin yanından ayrıldı; büyük kızkardeşlerinin yanına gitti. Bunlar da karalı göklü otağda oturmaktaydılar. Beyrek bunların yanına vardı, karnının aç olduğunu söyleyip yemek iste-

¹⁰ Kara ve gök renkleri Türklerde matemî ifade eden renklerdir.

di. Yemek getirdiler, Beyrek'in karnını doyurdular. Ağanızın başı, göz-
zū sadakası, bana bir kaftan verin, giyip düđüne gideyim, dedi. Bey-
rek'in bir kaftanı vardı, buna verdiler. Boyu boyuna, beli beline, kolu
koluna yakıştı. Büyük kızkardeşi Beyrek'e benzetti, kara çekik gözleri
kan yaş doldu. Soyladı, görelim hanım ne soyladı:

— Kara çekik gözlerin çökmeseydi

Ağam Beyrek derdim, ozan sana!

Yüzünü kara saçın örtmeseydi

Ağam Beyrek derdim, ozan sana!

Kalın bileklerin incelmeseydi,

Ağam Beyrek derdim, ozan sana!

Apul apul yürüyüşünden

Aslan gibi duruşundan,

Çevrilip bakışından,

Ağam Beyrek'e benzetirim, ozan seni,

Sevindirdin, yerindirme ozan beni.

Beyrek düşündü: Gördün mü, kızlar bu kaftanla beni tanıdılar,
kudretli Oğuz beyleri de tanırlar. Hele ben bir göreyim dostum, düş-
manım kimdir?

Beyrek kaftanı çıkardı, attı. "Bir eski kaftan verdiniz, başımın etini
yediniz!" dedi. Bir eski deve çulu buldu, deldi boynuna geçirdi. Kendini
deliliğe vurdu. Düğüne geldi.

Gördü ki, düğünde güvey ok atar. Kara Göne oğlu Budak, Kazan
Bey oğlu Uruz, beyler başı Yeğenek, Gaflet Koca oğlu şir şemseddin,
kızın kardeşi Deli Karçar da ok atarlardı. Bunlar atıkça Beyrek "Elin
var olsun!" derdi. Güvey olan atınca da "Elin kurusun, parmakların çü-
rüsün, hey domuz oğlu domuz!" derdi. "Sen güveylere kurban ol!"
derdi. Yalancı oğlu Yaltacık öfkelen-di:

— Bre kavat oğlu kavat! Sana düşer mi bana böyle söz söylemek!
Gel bre kavat, benim yayımı çek. Yoksa şimdi boynunu vururum!"

Beyrek Yaltacık'un yayını çekti, yay kabzasından iki parçaya ayrıl-
dı. Götürdü, önüne attı. "Turgay kuşu avlamak için iyi!" dedi. Yalancı
oğlu Yaltacık, yayının parçalanmasına pek öfkelen-di. "Bre Beyrek'in
yayını getirin!" dedi. Getirdiler. Beyrek yayını görünce yoldaşları gel-
di aklına, ağladı.

— Beyler! Sizin aşkınıza çekeyim yayı, atayım oku!

Meğer bunlar güveyin yüzüğüne ok atarlarmış. Beyrek okla yüzüğü vurdu, parçaladı. Oğuz beyleri bunu görünce ellerini vurdular, gü-lüştüler. Kazan Bey de bunu seyrediyordu, adam gönderdi, Beyrek'i çağırttı. Deli ozan geldi, baş indirdi, bağır bastı, selam verdi:

— Ağ ban evli, gök sayvanlı, şahbaz atlı, yol çavuşlu, bol nimetli, düşmüş fakirin arkası, miskinlerin umudu, Bayındır Han'ın güveyi, töl-lü kuşun yavrusu, Türkistan'ın direği, Amıt suyunun aslanı, Karaçu-ğun kaplanı, konur atın sahibi, Han Uruz'un babası Kazan Han! Oğuz beyleri! Devletiniz kutlu olsun! dedi. Kazan:

— Benden ne istersin deli ozan? Otağ mı istersin, köle mi istersin, altın mı istersin, vereyim! dedi.

— Sultanım, bana izin ver de şölen yemeğinin yanına varayım, kar-nım aç, karnımı doyurayım!

— Deli ozan, bunca nimeti tepti, koyun bugünkü beyliğim onun ol-sun. Nereye isterse gitsin, ne dilerse yapsın!

Beyrek şölen yemeğinin olduğu yere vardı, karnımı doyurduktan sonra kazanları devirdi, yemekleri döktü. Sonra kızların olduğu yere gitti. Davulcuları, zurnacıları dövdü, kovdu. Kadınların, kızların otağı-na girdi. Kazan Beyin hatunu Burla hatun öfkelen-di. "Bre kavat oğlu deli kavat, ne haddine bulunduğum yere izinsiz gelmek!" dedi. Beyrek: "Kazan Han'dan bana izin vardır!" dedi. Burla Hatun, mademki Kazan Han'dan izni vardır, otursun, dokunmayın, dedi. Ne istediğini sordu. Beyrek kocaya varan kızın çıkıp oynamasını istedi.

Kısırca Yenge derler bir kadın vardı, ona, sen çık oyna, nereden bi-lecek deli ozan, dediler. Kısırca Yenge kalktı, kocaya varan kız benim, deyip oynamaya başladı. Beyrek:

— Senin ne oyunlar oynadığını ben bilirim, evinizin ardında deve çobanlarıyla. Senin muradını onlar verir; benim seninle işim yok! Ko-caya varan kız kalksın, kol kaldırıp oynasın, ben de kopuz çalayım! de-di.

Boğazca Fatma derler, bir kadın vardı, ona, sen kalk oyna dediler. Kalktı, kızın kaftanını giydi, çal deli ozan, oynayayım, kocaya varan kız benim! dedi. Beyrek:

— Seni de iyi bilirim! Evinizin ardı derecik değil miydi? İtinizin adı Barak değil miydi? Senin adın kırk oynaşlı Boğazca Fatma değil miydi? Başka ayıplarımı da söylerim iyi bill dedi.

Bunun üzerine Burla Hatun, kalk oyna, elinden ne gelir, dedi, Banu Çiçek kırmızı kaftanını giydi, yüzüğü görünmesin diye ellerini yenine çekti, oynamaya kalktı. Deli ozan çaldı, söyledi:

— Han kızı sensin belli,
Ben bu yerden gideli
Deli olmuşsun, deli!
Çok karlar yağmış, dize varmış,
Han kızının evinde hizmetçi kalmamış
Testi almış suya gitmiş.
Bileğinden on parmağını soğuk vurmuş.
Kızıl altın getirin, han kızına tırmak yapın,
Kusurlu han kızı, ere varmak ayıp olur.

Böyle deyince Banu Çiçek: "Bre deli ozan! Ben kusurlu muyum ki, bana kusur koşuyorsun!" dedi. Gümüş gibi ak bileklerini açtı. Beyrek'in taktığı yüzük görüldü. Beyrek yüzüğü tanıdı. Burada soylamış, görelim ne soylamış:

— Beyrek gideli Bambam tepesine çıktın mı kız?
Aranıp dört yanına baktın mı kız?
Uzun kara saçlarını yoldun mu kız?
Kara gözlerinden acı yaşlar döktün mü kız?
Güz elması gibi al yanağını yırttın mı kız?
Sen kocaya varırsın, altın yüzük benimdir, ver bana, kız!
Banu Çiçek:

— Beyrek gideli Bambam tepesine çıktığım çok,
Uzun kara saçlarımı yolduğum çok,
Güz elması gibi al yanağımı yırttığım çok,
Gelenden gidenden sorduğum çok,
Gitti gelmez bey yiğidim, han yiğidim Beyrek diye ağladığım çok,
Sevdiceğim Bamsı Beyrek sen değilsin,
Altın yüzük senin değildir,
Altın yüzükte çok nişan vardır,
Altın yüzüğü istersen nişanımı söyle bana!
Beyrek:
— Sabah vakti han kızı, yerimden kalkmadım mı?
Boz aygırın beline binmedim mi?
Senin çadırın önünde geyik vurmam mı?

Sen beni yanını çağırmadın mı?
Senin ile meydanda at yarıştırmadık mı?
Senin atını benim atım geçmedi mi?
Senin okunu benim okum geçmedi mi?
Güreşte ben seni yenmedim mi?
Üç öpüp bir dişleyip
Altın yüzüğü parmağına takmadım mı?
Sevdiceğin Bamsı Beyrek ben değil miyim?
Böyle deyince kız bildi ki, bu Beyrek'tir. Ayakalarına kapandı. Dadılar hemen Beyrek'e kaftan getirdiler, giydirip donattılar. Kız atına bindi, Beyrek'in anasıyla babasına müdelemeye gitti. Şöyle dedi:
— Kara dağın yıkılmıştı, yüceldi işte.
Coşkun suların çekilmişti, çağladı işte.
Kaba ağacın kurumuştu, yeşerdi işte.
Şahbaz atın kocalmıştı, tay verdi işte.
Kızıl develerin kocalmıştı, köşek verdi işte.
Ak koyunun kocalmıştı, kuzu verdi işte.
On altı yıllık hasretin Beyrek geldi işte.
Kayınbabam, kayınanam, bana muştuluk ne verirsiniz?
Beyrek'in anası şöyle dedi:
— Diline kurban olayım, gelinciğim,
Yoluna kurban olayım, gelinciğim.
Yalansa bu sözler, gerçek olsun gelinciğim!
Sağ esen çıkıp gelirse
Karşı yatan kara dağlar
Sana yaylak olsun!
Soğuk soğuk suları
Sana içit olsun!
Kölelerim, hizmetçilerim
Sana cariye olsun!
Şahbaz şahbaz atlarım
Sana binit olsun!
Katar katar develerim
Sana yüklet olsun!
Ağılda akça koyunlarım
Sana şölen olsun!

Altınım, gümüşüm
Sana harçlık olsun!
Altın bacalı çadırım
Sana gölgelik olsun!
Kara başım kurban olsun sana, gelinciğim!
Tam bu sırada Beyrek'i getirdiler. Kazan Bey:
— Muştuluk, Bay Büre Bey, oğlun geldi! dedi.
Bay Büre Bey'in ağlamaktan gözleri kör olmuştu. Şöyle dedi:
— Oğlum olduğunu nereden bileyim! Serçe parmağını kanatın, ka-
nım bir mendile bulaştırın, gözlerime süreyim. Gözlerim açılacak olur-
sa bu gelen Beyrek'tir.

Kanlı mendili sürünce Allah tealanın kudretiyle gözleri açıldı.

— Oğul oğul, altın bacalı çadırımın direği oğul!

Kaza benzer kızımın gelinimin çiçeği oğul!

Görür gözümün aydını oğul!

Tutar belimin kuvveti oğul!

Kudretli Oğuz'un imrencesi canım oğul!

diyerek sevinçten çok ağladı.

Yalancı oğlu Yaltacak bunu işitti, korkusundan kaçtı, Tana sazlığına saklandı. Beyrek ardına düştü, sazlığa geldi. "Bre ateş getirin!" dedi. Sazlığı ateşe verdiler. Yaltacak gördü ki, yanıyor, sazlıktan çıktı, Beyrek'in ayaklarına kapandı, kılıcı altından geçip af diledi. Beyrek de af fetti.

Kazan Bey: "Gel muradına eriş, düğün yapalım" dediyse de Beyrek: "Yoldaşlarımı çıkarmayınca, hisarı almayınca muradına ermem!" dedi. Kazan Bey:

— Beyrek uğruna, beni seven atlansın, dedi.

Kudretli Oğuz beyleri atlandılar. Bayburt hisarına vardılar. Kâfirler de bunları karşıladılar. Oğuz beyleri arı sudan abdest aldılar, ak alınlarını yere koydular, iki rekât namaz kıldılar. Adı güzel Muhammed'e salavat getirdiler. Gümbür gümbür davullar dövüldü. Bir kıyamet sa-vaş oldu, meydan dolu baş oldu. Kazan Bey, Şöklü Melik'i böğürtüp atından yıktı. Deli Dünder Bey, Kara Melik'i kılıçladı. Kara Budak, Kara Aslan Melik'i yere yıktı. Derelerde, tepelerde kâfire kırgın girdi, yedi kâfir beyi kılıçtan geçti. Beyrek, Yeğenek, Kazan Bey, Kara Budak, Deli Dünder, Kazan oğlu Uruz Bey hisara hücum ettiler. Beyrek otuz

dokuz yiğidini sağ esen buldu, Allah'a şükretti. Kâfirin kilisesini yıktılar, keşişini öldürdüler. Ezan okuttular, aziz Tanrı adına hutbe okuttular.

Beyrek, Banı Çiçek'i aldı, düğüne başladı. Kırk gün, kırk gece toy düğün yaptılar. Dede Korkut geldi, kopuz çaldı, boy boyladı, soy soy-ladı. Gazi erenler başına neler geldiğini söyledi. Bu Oğuzname, Beyrek'in olsun, dedi.

Yom vereyim hanım:
Uçurumlu kara dağların yıkılmasın!
Gölgece kaba ağacın kesilmesin!
Ak sakallı babanın yeri uçmak¹¹ olsun,
Ak saçlı ananın yeri cennet olsun!
Oğulla kardaştan ayırmasın!
Son nefeste arı imandan ayırmasın!
Amin, amin diyenler didar görsün!
Derlesin, toplansın, günahınızı
Adı güzel Muhammed Mustafa
Yüzü suyuna bağışlasın, hanım hey!

¹¹ Uçmak: Cennet.

Kazan oğlu Uruz Bey'in Tutsak Olması

Hanım Hey!

Bir gün Ulaş oğlu Kazan Bey yerinden kalkmış, kara yerin üstüne otağlarını diktirmiş, bin yerde ipek halıları döşetmiş, glgeliklerini kurdurmuş, doksan bin genç Oğuz sohbetine toplanmıştı. Koca ağızlı şarap küpleri her yere konulmuş, altın kadehler dizilmıştı. Güzel kâfir kızları al şarabı altın kadehlerle gezdirmekte, yenilip iilmekte idi.

Oğlu Uruz, Kazan Bey'in karşısında yayına yaslanmış duruyordu. Sağ yanında kardeşi Kara Gne, sol yanında dayısı Aruz oturmuştu. Kazan, sağına baktı kah kah güldü, soluna baktı sevindi. Karşısında oğlu Uruz'u gördü, ellerini dizine vurdu, ağladı. Bu durum, Uruz'un hoşuna gitmedi. İleri geldi, diz çöktü. Babasına şöyle dedi:

— nm anla, sözüm dinle babam Kazan!

Sağına baktın kah kah güldün,

Soluna baktın çok sevindin,

Bana baktın, ağladın!

Sebepler nedir söyle bana,

Kara başım kurban olsun, babam sana!

Söylemezsen, ben yerimden kalkarım,

Kara gzly yiğitlerimi yanıma alırım,

Abaza illerine ben giderim,

Altın haa ben elimi basarım,

Keşişin elini ben öperim,

Kara gzly kâfir kızını ben alırım,

Bir daha senin yanına ben gelmem!

Ağlamamın sebebi nedir, söyle bana,

Kara başım kurban olsun, babam sana!

Kazan Bey, oğlunun yüzüne baktı. şöyle dedi:

— Beri gel, koum oğul!

Sağıma baktım, kardeşim Kara Gne'yi gördüm,

Baş kesmiş, ganimet almış, ad kazanmıştır.
Soluma baktım, dayım Aruz'u gördüm,
Baş kesmiş, ganimet almış, ad kazanmıştır.
Karşıma baktım, seni gördüm.
On altı yaşına girdin,
Yay çekmedin, ok atmadın,
Baş kesmedin, kan dökmedin,
Kudretli Oğuz içinde ganimet almadın,
Bir gün düşüp ölsem, yerime sen kalsan
Tacımı tahtımı sana vermezler diye
Sonumu düşünüp ağladım, ey oğul!
Uruz bunun üzerine şöyle dedi:
— A bey baba, deve kadar büyümüşsün
Köşek kadar aklın yok!
Dağ kadar büyümüşsün
Darı kadar beynin yok.
Hüneri oğul atadan mı görür öğrenir,
Yoksa atalar oğuldan mı öğrenir?
Ne zaman beni alıp kâfir diyarına götürdün
Eline kılıç alıp baş kestir ?
Ben senden ne gördün, ne öğreneyim?
Kazan Bey güldü:

— A beyler, Uruz doğru söyledi, güzel söyledi, şeker yedi. Siz bu sohbeti dağıtmayın, yiyin için; ben oğlumu alayım, ava gideyim. Yedi günlük azıkla yola çıkayım. Ok attığım, kılıç çaldığım, baş kestiğim yerleri göstereyim, dedi.

Kazan Bey, oğlunu alıp dağlara ava çıktı, av avladı, kuş kuşladı, geyik vurdu. Yeşil çayırlar üstüne çadır kurdu, birkaç gün beyleriyle yedi, içti.

Meğer Başıaçık kavminin Tatyın Kalesinden, Aksaka Kalesinden kâfirin casusları vardı. Bunlar gelip tekfura haber verdiler. "Hay ne durursun?! İtini ulutmayan, kendini miyavlatmayan, yiğitler başı Kazan, oğluyla sarhoş oldu, yatıyor!" dediler. Derhal on altı bin kara elbiseli kâfir atlandı, Kazan'ın üzerine yürüdü. Kazan ve adamları baktılar, altı bölük toz gördüler. Kimisi, geyik sürüsüdür, dedi; kimisi, düşman

tozudur, dedi. Kazan Bey, geyik olsa ya bir, ya iki bölük olurdu, bu gelen düşmandır, dedi.

Toz yarıldı, gün gibi ışıladı, deniz gibi çalkalandı, orman gibi karardı. Kazan konur atını çekti, bindi. Uruz:

— Beri gel ağam Kazan!

Bu deniz gibi kararıp gelen nedir?

Ateş gibi parlayıp, yıldız gibi ışılayıp gelen nedir?

Ağız dilden beş kelime haber bana

Kara başım kurban olsun, babam sanal

— Beri gel, Aslanım oğul!

Kara deniz gibi çalkanıp gelen kâfir ordusudur.

Güneş gibi ışılayıp gelen, kâfir miğferidir.

Yıldız gibi parlayıp gelen, kâfirin süngüsüdür.

Bu gelen sapık dinli düşman kâfirdir, oğul!

— Düşman kime derler, baba?

— Düşman ona derler ki, biz onları bulsak öldürürüz; onlar bizi bulsalar öldürürler.

— Baba, savaşta bey yiğitler adam öldürse, kan sorarlar mı, dava ederler mi?

— Oğul, bin kâfir öldürsen kimse senden davacı olmaz. Sapık dinli kâfir iyi yerde karşıma çıktı, lakin sen kötü yerde bana ayakbağı oldun!

— Beri gel, ağam Kazan!

Yerimden kalkıp bedevi atımı beslerdim, bu gün için!

Günü geldi!

Ak meydanda koşturayım senin için.

Yılan gibi süngümü sakladım bugün için,

Günü geldi!

Düşmanın karnına, göğsüne saplayayım senin için.

Kara polat kılıcımı sakladım, bu gün için

Günü geldi!

Kötü dinli kâfir başını kestireyim senin için.

Demir zırhımı sakladım bu gün için,

Günü geldi!

Yakalarını diktireyim senin için.

Sağlam miğferler sakladım bu gün için,

Günü geldi!

Kaba çomak altında ezdireyim senin için.

Kırk yiğidimi saklardım bu gün için.

Günü geldi!

Kâfir başını kestireyim senin için.

Aslan adımı saklardım bu gün için.

Günü geldi!

Yaka tutup kâfirle savaşıyım senin için.

Ağız dilden birkaç kelime haber bana!

Kara başım kurban olsun, babam sana!

Kazan Bey oğlunun henüz savaşa hazır olmadığını düşünüyor, düşman karşısına çıkmasını istemiyordu.

— Oğul oğul, ey oğul! Düşmana girip baş kesmedin, adam öldürüp kan dökmedin. Ala gözlü kırk yiğidini yanına al, göğsü güzel yüce dağlar başına çık. Benim savaşmamı, benim dövüşmemi, benim vuruşmamı, benim kılıçlaşmamı gör, öğren! Bize pusu ol, oğul! dedi.

O zamanlarda, oğullar babalarının bir sözünü iki etmezlerdi. Uruz, babasının sözüne karşı çıkmadı, geri döndü. Uzak bir yerde süngüsünü yere saplayıp bekledi.

Kâfir yaklaşınca Kazan Bey atından indi, arı sudan abdest aldı, iki rekât namaz kıldı, adı güzel Muhammed'i andı. Kara dinli kâfire göz karartı, haykırdı, at saldı, kılıç vurdu. Gümür gümür davullar çalındı, tunç borulur öttü. Mert yiğitler o gün döne döne savaştı. Kılıçlar çalındı, oklar atıldı, süngüler dürtüldü. O gün korkaklar sapa yer aradı.

Savaşı seyrede seyrede Uruz aşka geldi: "Beni seven yiğitlerim, ne durursunuz, kâfirin bir ucundan da biz girelim! dedi.

Uruz, kâfirin sağına at sürdü. Ağaçsız yerlere dolu yağmış, kaz sürüsüne şahin dalmış gibi oldu. Kâfir bunaldı, okuna davrandı. Uruz'un atını vurdular, üzerine üşüştüler. Uruz'un kırk yiğidi attan indi, kalkanlarının bağını kısa bağlayıp, kılıçlarını sıyırdı, Uruz'u kurtarmaya çalıştı. Lakin bu kırk yiğidi şehit ettiler; oğlanı tutup bağladılar, boynuna kıl organ takıp yüz üstü sürüyerek götürdüler. Ak etinden kan çıkıncaya kadar dövdüler; "Baba!" diye ağlattılar, "Ana!" diye inlettiler. Uruz böylece tutsak oldu.

Kazan Bey'in olan bitenden haberi yoktu. Düşman yenildi, kaçtı sandı. Atını çevirdi, geri geldi. Oğlunu koyduğu yerde bulamadı. "A

beyler, oğlan nereye gitti acaba?" diye sordu. Beyler de: "Çocuk dediğin kuş yürekli olur, kaçıp anasına gitmiştir!" dediler. Kazan Bey yüzünü kararttı, öfkelenildi: "Beyler, Tanrı bize bir hayırsız oğul vermiş, varayım onu anasının yanından alayım, kılıçla parçalayayım, altı parçaya ayırıp altı yolun ayırdına atayım. Bir daha kimse yazıda yabanda yoldaşımı koyup kaçmasın!" dedi. Konur atını ökçeledi, eve geldi.

Han kızı Burla Hatun, Kazan Bey'in geldiğini işitti, attan aygır, dededen buğra, koyundan koç kestirdi. "Oğlanlığımın ilk avıdır, kudretli Oğuz beylerine ziyafet vereyim." dedi. Kazan'ın geldiğini görünce yerinden kalktı, samur kürkünü giydi, Kazan Bey'i karşıladı. Sağına baktı, soluna göz gezdirdi, oğlanlığını, Uruz'u göremedi. Kara bağı sarsıldı, yüreği yerinden oynadı, gözleri yaş doldu. Kazan'a döndü, soyladı, görelim hanım ne soyladı:

— Beri gel ey başımın bahtı, evimin tahtı

Göz açıp gördüğüm

Gönül verip sevdiğim

Bey yiğidim Kazan!

İki vardın bir gelirsin, yavrum hani?

Karanlık gecede bulduğum oğlum hani?

Yalçın yalçın kayalardan uçurdun mu?

Aslanlara yedirdin mi?

Ak ellerini kollarından bağlattın mı?

Kâfir önünce yürüttün mü?

Dili damağı kuruyup dört yanına baktırdın mı?

Kara gözden acı yaşın döktürdün mü?

Kadın Ana, Bey baba diye ağlattın mı?

Sonra yine soyladı:

— Kargı mızrak oynatanlar vardı geldi,

Altın mızrak oynatana Yarab n'oldu?

Küheylan ata binenler vardı geldi,

Arap atlı bir oğula Yarab n'oldu?

Kul geldi, nayip geldi,

Yalnız bir oğula Yarab n'oldu?

Oğlumun haberini Kazan söyle bana!

Söylemezsen yana yana ilenirim Kazan sana!

Burla Hatun daha çok sözler soyladı. Kazan Bey'den oğlumun habe-

rini istedi. Bunları duyunca Kazan Bey'in aklı başından gitti; göğsü daraldı, yüreği sıkıştı. "Güzelim, merak etme, avdadır! Avda kalan oğul için kaygılanma. Bana mühlet ver, yedi güne kadar onu getiririm, yerde ise çıkarırım, gökte ise indiririm. Bulursam buldum; bulamazsam Tanrı verdi, Tanrı aldı, neyleyim! Ben de seninle feryad ederim!" dedi.

Kazan Han geri döndü, yola çıktı. "El altından da buyruk buyurdu, doksan bin genç Oğuz ardımca gelsin, oğul tutsaktır, Oğuz beyleri bilsin!" dedi. Oğlunun tutsak edildiği yere geldi. Kırk yiğidini ölmüş, yüğrük atını oklanmış gördü; oğlunun cesedini bulamadı. Anladı ki, oğlu kâfire tutsaktır; ağladı, feryat etti. Kâfirin ardına düştü.

Kâfir, Kara Derbend'e konmuştu. Oğlana kara çoban giysisi giydirmişler, kapı önüne atmışlar, giren basar, çıkan basardı. Bunu bir eziyet ile öldürelim, derlerdi. Tam bu sırada Kazan yetişti. Kâfir, Kazan Bey'in geldiğini görünce korktu, kimisi atına bindi, kimisi zırhını giymeye çalıştı. Oğlan başını kaldırdı, bre kâfir bu ne haldir? dedi. Baban geldi, yakalamaya gidiyoruz, dediler. Oğlan bunlardan aman diledi, babasıyla konuşmak için izin istedi. Elini çözüp gözünü açtılar. Babasının karşısına çıktı. Kâfirlerin ikisini bir arada öldürmek, ocağını söndürmek istediklerini söyledi. Anasına oğul acısı yanında bir de eş acısı yaşatmamasını söyledi:

— Kara gözlü kız kardeşimi ağlatma!
Kocamış anamı sızlatma!
Oğul için baba ölmek ayıp olur
Yaradan hakkı için, baba, geri dön!
Eve git.

— Anama haberlerimi doğruca anlat. Yüğrük atlar sağ olsa, tayt olur; develerin yavrusu olur, koyunlar kuzular. Er yiğitler sağ olsa oğlu doğar, sen sağ ol, anam sağ olsun! Benden daha iyi Tanrı size bir oğul verir. Savaşma, geri dön baba! diye seslendi.

Kazan Bey şöyle dedi:

— Oğul oğul ey oğul!
Benim canım kurban olsun
Canım oğul senin için.
Sen gideli ağlamam durmadı,
Gümbür gümber davullarım dövülmedi,
Ulu divanın kurulmadı,

Seni bilen bey oğulları
Ak çıkardı kara giydi,
Kaza benzer kızım gelinim
Ak çıkardı kara giydi
İhtiyar anan gözyaşı döktü
Ak sakallı baban kedere daldı,
Dönüp buradan oğul, eve varsam
Akça yüzlü anan karşı gelip "Oğul?" dese
Ak elleri ardına bağlı, diyeyim mi?
Ak boynuna kıl urgan takılı, diyeyim mi?
Kâfir yanınca yayan yürür, diyeyim mi?
Kıl kepenek boyuncuğuna sürünür, diyeyim mi?
Ağır bukağı topuğunu döver, diyeyim mi?
Benim şerefim nerede kalır, oğul?

Kazan, oğluna, artık ihtiyarladığını, bir daha oğlunun olmayacağını, olsa da Uruz'un yerini tutmayacağını ve kâfire saldıracığını söyledi. Konur atından yere indi. Akıp giden arı sudan abdest aldı, ak alnını yere koydu, namaz kıldı, ağladı. Kadir Tanrı'dan hacet diledi, yüzünü yere sürdü. Muhammed'e salavat getirdi. Deve gibi bağtırdı, aslan gibi kükredi, nara çekip haykırdı, tek başına kâfire at saldı, kılıç çaldı. Döne döne savaştı. Kâfiri yenmek istedi, yenemedi. Birden gözüne bir kılıç darbesi geldi, kanı aktı, gözüne indi. Kendini sarp yerlere attı.

Öte yanda, Burla Hatun bir miktar beklemişti. Sabredemedi, kırk kızını yanına alıp atına bindi, kılıcını kuşandı. Kazan Bey'i aramaya gitti. Gele gele, Kazan'a yakın geldi. Kazan Bey karısını tanımadı, şöyle seslendi:

— Atının dizginini çek yiğit!
Doğruca yüzüme bak yiğit!
Altındaki atı bana ver yiğit!
Elindeki mızrağı bana ver yiğit!
Yanındaki kılıcı bana ver yiğit!
Bu günümde yiğit umut ol bana
Ne istersen vereyim yiğit sana!
Burla Hatun eşine seslenip kendini tanıttı, n'olmuş sana böyle, çal kılıcını yetiştim! dedi.

Bu sırada Oğuz beyleri bir bir yetişti. Kazan Bey'in kardeşi Kara

Göne, Kıyan Selçük oğlu Deli Dünder, Gaflet Koca oğlu Şir Şemseddin, Boz Aygırlı Beyrek, Kazılık Koca oğlu Yeğenek, Döğer Bey, Emen Bey, Aruz Bey, daha sayısız Oğuz beyleri yetiştiler,

— Çal kılıcın ağan Kazan, yettim! dediler. Arı sudan abdest alıp iki rekat namaz kıldılar. Adı güzel Muhammed'e salavat getirdiler. Kâfire at saldılar, kılıç vurdular. O gün öyle bir savaş oldu, meydan dolu baş oldu. Şekli Melik'i böğürtüp attan yıktılar. Kara Tüken Melik'i kılıçlayıp yere saldılar. Boğacık Melik'i vurup düşürdüler. Derelerde tepelerde kâfire kırgan girdi; kimi öldü, kimi esir edildi. Oğuz'dan üç yüz yiğit şehit oldu.

Kazan oğlunun yanına geldi, ellerini çözdü, kucaklaştılar. Geri döndüler. Oğuz beyleri pek çok ganimet aldılar. Yedi gün yiyip içtiler. Kazan Bey, oğlu başına kırk köle, kırk cariye azat etti. Yürekli yiğitlere ihsanlarda bulundu.

Dede Korkut geldi, kopuz çaldı, bu Oğuzname'yi koştı, söyledi:

Şimdi nerde anlattığım bu yiğitler,

Dünya benim diyenler,

Ecel aldı, yer gizledi,

Fani dünya kime kaldı?

Gelimli gidimli dünya,

Sonunda ölümlü dünya!

Yom vereyim hanım:

Uçurumlu dağların yıkılmasın!

Gölgeli kaba ağacın kesilmesin!

Coşkun akan suların kurumasin!

Kanatlarının ucu kırılmasın!

Kadir Tanrı seni namerde muhtaç etmesin!

Koşarken atının ayağı sürçmesin!

Vuruşurken kılıcın gedilmesin!

Allah'tan ümidin kesilmesin!

Son nefeste anı imandan ayırmasın!

Ak alınına beş kelime dua kıldı, kabul olsun!

Günahınızı derlesin toparlasın

Adı güzel Muhammed'e bağışlasın!

Hanım hey!

Duha Koca oğlu Deli Dumrul

Hanım hey!

Meğer hanım, Oğuz ülkesinde Duha Koca oğlu Deli Dumrul derler bir er vardı. Bir kuru çayın üzerine köprü yaptırmış, geçenden otuz üç akçe, geçmeyenden döve döve kırk akçe alırdı. Niçin böyle yapıyorsun, diyenlere de, benden gözükkara, benden güçlü er varsa çıksın döğüşelim; benim erliğim, yiğitliğim Roma'ya, Şam'a kadar yayılsın, ünlensin, derdi.

Günlerden bir gün, köprüsünün yanına bir yörük obası konmuş, bu obada yakışıklı bir delikanlı hastalanmıştı. Allah'ın emriyle o delikanlı öldü. Oba halkı, kimisi "Oğul!" diye, kimisi "Kardeş!" diye ağlaştı. Feryat figan arşa çıktı. Bu sırada Deli Dumrul atını koşturup geldi:

— Bre kavatlar, ne ağlıyorsunuz? Benim köprümün yanında bu kargaşa nedir? Niye feryat ediyorsunuz? dedi.

— Hanım! Bir delikanlımız vardı, öldü; onun için ağlıyoruz.

— Bre delikanlıyı kim öldürdü?

— Vallahi bey yiğit! Allah'tan buyruk oldu, al kanatlı Azrail o yiğidin canını aldı!

Deli Dumrul:

— Bre Azrail dediğiniz kimdir ki insanın canını alır? Ey Kadir Allah! Birliğin, varlığın hakkı için Azrail'i benim karşıma çıkar! Savaşayım, dövüşeyim, bu güzel yiğidin canını kurtarayım. Bir daha bu yiğidin canını almasın! dedi. Döndü evine geldi.

Hak tealaya Deli Dumrul'un sözü hoş gelmedi. "Bak, bak, bre deli kavat benim birliğim bilmez, birliğime şükretmez, benim ulu dergâhımda gezer, benlik eder!" dedi. Azrail'e emretti:

— Var o deli kavatın gözüne görün, benzini sarart, canını hurlat, al!

Deli Dumrul kırk yiğidiyle yiyip içip oturuyordu. Ansızın Azrail çıkageldi. Ne kapıcılar gördü, ne bekçiler! Azrail'i görür görmez dünya alem Deli Dumrul'un gözüne karanlık göründü, tutar eli tutmaz, görür gözü görmez oldu.

— Bre ne heybetli kocasin!
Kapıcılar seni görmedi,
Nöbetçiler seni duymadı.
Görür gözüm görmez oldu,
Tutar elim tutmaz oldu.
Canım titredi, çoştı.
Altın kadehim yere düştü.
Ağzımın içi buz gibi oldu.
Kemiklerim tuz gibi oldu.
Bre sakalığı ak koca,
Gözü görmez bunak koca!
Bre ne heybetli kocasin, söyle bana!
Belam tokunur bugün sana!
Azrail, Deli Dumrul'un bu küstah sözlerine öfkeleni, şöyle dedi:

— Bre deli kavat!
Görmez gözümü niye beğenmezsin?
Güzel gözlü kızların gelinlerin
Canını çok aldım ben.
Ağarmış sakalımı niye beğenmezsin?
Ak sakallı, kara sakallı yiğitlerin
Canını çok aldım ben. Sakalımın ağarması bundandır.
Bre Azrail'i yakalasam da delikanlımın canını kurtarsam diyordun.
İşte şimdi senin canını almaya geldim. Verir misin, yoksa savaşır mı-
sın?

— Bre al kanatlı Azrail sen misin?
— Evet benim!
— Bu güzel yiğitlerin canını sen mi alıyorsun?
— Evet, ben alıyorum.
— Hey kapıcılar! Kapatın kapıları! Bre Azrail, ben seni geniş yerde
arıyordum, dar yerde elime girdin. Şimdi ben seni öldüreyim, yiğidin
canını kurtarayım!

Deli Dumrul kara polat kılıcını sıyrdı, Azrail'in üstüne hamle etti.
Azrail bir güvercin oldu, pencereden uçtu gitti. Erenler ejderhası Deli
Dumrul ellerini birbirine vurdu, kah kah güldü.

— Yiğitlerim! Azrail'in gözünü öyle bir korkuttum ki koca kapıyı

biraktı, dar pencereden kaçtı, elimden güvercin olup uçtu, kor muyum ben onu doğanıma aldırmaıncal dedi.

Kalktı, atına bindi, doğanı aldı, Azrail'in peşine düştü. Bir iki güvercin vurdu, döndü. Evine dönerken Azrail atının gözünü göründü, at ürktü, Deli Dumrul'u üstünden attı. Deli Dumrul'un başı bunaldı, gözleri karardı. Ak göğsünün üstüne Azrail basıp kondu. Evvelce murlar iken, şimdi hırlamaya başladı. Şöyle dedi:

— Bre Azrail aman!

Tanrının birliğine yoktur güman!

Ben seni böyle bilmemiştim,

Gizlice can aldığını duymamıştım!

Bizim büyük dağlarımız olur,

O dağlarda bağlarımız olur,

Bağlarda kara şalkımlı üzümler olur,

O üzümü sıkırlar al şarabı olur.

O şaraptan içen sarhoş olur,

İçkiliydim, duymadım.

Ne söyledim, bilmedim.

Beyliğime usanmadım,

Gençliğime doymadım,

Canımı alma Azrail, medet!

— Deli kavat! Bana niçin yalvarıyorsun, Allah'a yalvar! Benim elimde ne var? Ben de bir emir kuluyum.

— Ya can veren, can alan Allah mıdır?

— Evet, odur!

— Ya sen ne işlemekçisin. Sen aradan çık, ben Allah'la konuşayım!

Deli Dumrul burada soylamış, görelim hanım, ne soylamış:

— Yücelerden yücesin

Kimse bilmez nicesin,

Güzel Tanrı.

Cahiller seni yerde, gökte arar,

Sen müminler gönlündesin.

Dayım duran Cebbar Tanrı.

Benim canımı alacaksan sen al,

Azrail'e bırakma!

Deli Dumrul'un bu sözleri Allah tealanın hoşuna gitti. Azrail'e, bu

deli kavat benim birliğimi anladı, Őkretti ey Azrail, söyle yerine can bulsun, kurtulsun! dedi. Azrail de, Allah'ın emriyle, yerine bir can bursursa kurtulacağını söyledi.

Deli Dumrul atını sũrdũ, babasının yanına geldi. Elini Őpti:

— Ak sakallı aziz babam! Bilir misin neler oldu?

Ben bir kũfir sũz söyledim. Hak teaların hoşuna gitmedi.

Al kanatlı Azrail'e emretti, o da geldi benim akça göđsũme kondu.

Hırlatıp canımı alır oldu.

Ey baba, senden can istiyorum, verir misin;

Yoksa oğul Deli Dumrul diye ağlar mısın? dedi.

Babası:

— Ey oğul! Canımın parçası oğul!

Doğduğunda dokuz buğra kurban ettiğim, evimin direği oğul!

Kaza benzer kızımın, gelinimin çiçeği oğul!

Karşiki kara dağlarım gerekse, söyle gelsin,

Azrail'in yaylası olsun!

Soğuk pınarlarım gerekse, ona iĉit olsun!

Tavla tavla atlarım ona binit olsun!

Katar katar develerim ona yũklet olsun!

Akça koyunlarım ona Ölen olsun.

Altın gũmũŐ gerekliyorsa, ona harĉlık olsun!

Ne var ki, dũnya tatlı, can aziz.

Canıma kıyamam, bilesin.

Benden aziz, benden sevgili annen var, oğul, annene git!

Babasından yũz bulamayan Deli Dumrul annesine geldi:

— Ana, bilir misin neler oldu?

Gũkyũzũnden al kanatlı Azrail uĉup geldi,

Benim akça göđsũme basıp kondu,

Hırlatıp canımı alır oldu,

Babamdan can diledim ana, vermedi.

Senden can dilerim ana, verir misin?

Yoksa oğul Deli Dumrul diye ağlar mısın?

Ak yũzũnũ tırnak ile yırtar mısın?

Uzun kara saĉlarını yolar mısın?

Annesi cevap verdi, Öyle dedi:

— Oğul, oğul, ey oğul!

Dokuz ay karnımda taşıdığım oğul!
On ay olunca dünyaya getirdiğim oğul!
Dolama beşiklerde belediğim oğul!
Ak sütümü emzirdiğim oğul!
Akça burçlu hisarlar da esir olaydın oğul!
Kötü dinli kâfir elinde tutsak olaydın oğul!
Altın gümüş verip seni kurtaraydım oğul!
Kötü yere gitmişsin, varamam!
Dünya tatlı, can aziz,
Canıma kıyamam, bilesin!

Annesi de Deli Dumrul'a canını vermedi. Azrail geldi, canımı al-
ya. Deli Dumrul, bre Azrail aman, Tanrının birliğine yoktur güman, di-
ye yalvardı. Azrail:

— Bre deli kavat! Daha ne aman diliyorsun? Ak sakalılı baban sana
canını vermedi, ak saçlı anan sana canını vermedi. Başka kim verir ki!
dedi.

— Bir hasretim vardır, onu göreyim!

— Bre Deli, hasretin kimdir?

— El kızını karım var, ondan iki yavrum var. Emanetim var, onlara
ismarlayayım, sonra gel canımı al!

Deli Dumrul geldi, helalinin yanına. Şöyle dedi:

— Bilir misin neler oldu?

Gökyüzünden al kanatlı Azrail uçup geldi,

Benim akça göğsüm basıp kondu.

Benim tatlı canımı ahır oldu.

Babamdan can istedim, vermedi.

Anamdan can istedim, vermedi.

Dünya şirin, can tatlı, dedi.

Şimdi, yüksek yüksek kara dağlarım

Sana yaylak olsun!

Soğuk soğuk pınarlarım

Sana içit olsun!

Tavla tavla atlarım

Sana binit olsun!

Katar katar develerim

Sana yüklet olsun!

Akça koyunlarım
Sana şölen olsun!
Altın bacalı otağım
Sana gölgelik olsun!
Gözün kimi tutarsa
Gönlün kimi severse
Sen onunla evlen!
İki yavrucuğumu öksüz koma!
Kadın burada soylamış, görelim hanım ne soylamış:
— Ne dersin, ne soylarsın?
Göz açıp gördüğüm,
Gönül verip sevdiğim,
Koç yiğidim, şah yiğidim!
Karşı yatan kara dağları
Senden sonra ben neyerim!
Yaylar ise mezarım olsun!
Soğuk pınarlarından içer isem
Benim kanım olsun!
Altınımı, gümüşünü harcar isem
Benim kefenim olsun!
Şahbaz atlarına biner isem
Benim tabutum olsun!
Senden sonra birini sevip koynuna girsem
Ala yılan olup beni soksun!
Senin korkak annen baban
Ne var ki bir canda, senin için kıyamamışlar!
Arş tanık olsun, Kürsi tanık olsun,
Yer tanık olsun, gök tanık olsun,
Kadir Tanrı tanık olsun,
Benim canım senin canına kurban olsun!
Kadın böyle deyip kendi canını Deli Dumrul'a vermeyi kabul etti.
Azrail geldi, canını almaya. Erenler ejderhası Deli Dumrul, yoldaşına
kıyamadı. Allah'a yalvardı, görelim nasıl yalvardı:
— Yücelerden yücesin,
Kimse bilmez nicesin
Güzel Tanrı!

Çok cahiller seni yerde, gökte arar,
Sen müminler gönlündesin!
Dayım duran Cebbar Tanrı!
Ulu yollar üstüne imaretler yapayım
Senin için!
Aç görsem doyurayım
Senin için!
Yalnızcak görsem giydireyim
Senin için!
Alacaksan, ikimizin canını birlikte al!
Bırakırsan ikimizin canını birlik bırak!
Keremi çok kadir Tanrı.

Deli Dumrul'un bu sözleri Hak tealarun hoşuna gitti. Azrail'e emretti: "Git, Deli Dumrul'un anasıyla babasının canlarını al! Bu ikisine yüz kırk yıl ömür verdim!" dedi. Azrail de onların canını aldı. Deli Dumrul eşiyile yüz kırk yıl yaşadı.

Dede Korkut geldi, boy boyladı, soy soyladı. Bu boy Deli Dumrul'un olsun, benden sonra da alp ozanlar söylesin, alni açık cömert erenler dınlesin, dedi.

Yom vereyim hanım:
Uçurumlu kara dağların yıkılmasın!
Gölgelice kaba ağacın kesilmesin!
Çoşkun akan suların kurumasin!
Kadir Tanrı seni namerde muhtaç etmesin!
Ak alınna beş kelime dua ettik, kabul olsun!
Derlesin toplasın, günahınızı
Adı güzel Muhammed'e bağışlasın
Hanım hey!

Kanlı Koca oğlu Kanturalı Boyu

Hanım hey!

Oğuz zamanında Kanlı Koca denilen bir gürbüz er vardı. Yetişmiş bir yiğit oğlu vardı. Kanturalı derlerdi. Kanlı Koca dedi ki:

— Babam öldü, ben kaldım; yerini yurdunu tuttum. Yarın ben öldüğümde oğlum kahr, bundan iyisi yoktur ki, gözüm görürken, oğlum, gel seni evlendireyim.

— Baba! Bana layık bir kız bulabilir misin? Ben yerimden kalkmadan o kalksın; ben yüğrük atma binmeden o binsin; ben kâfir iline varmadan o varıp baş getirmiş olsun!

— Oğul sen kız değil, bir yürekli cengâver istersin. Onun arkasında yiyip içesin, hoşça vakit geçiresin!

— Evet, baba! Öyle istiyorum. Şimdi sen gidersin, bana cici bici bir Türkmen kızı alr gelirsin. Sırtımı dayasam yıkılır, üzerine düşerim, karnı yırtılır!

— Oğul öyleyse kızı bulmak senden; malı, çeyizi vermek benden!

Babası böyle deyince erenler ejderhası Kanturalı yerinden kalktı, kırk yiğidini yanına aldı. İç Oğuz'u dolaştı, kız bulamadı. Döndü evine geldi. Babası, kız buldun mu? diye sordu. "Yıkılsın Oğuz illeri! Bana layık kız bulamadım!" dedi. Babası:

— Ey oğul, kız arayan böyle aramaz, dedi.

— Ya nasıl arar, baba?

— Oğul, sabah gidip öğlen gelmek, öğlen gidip sabah gelmek olmaz. Oğul, mala davara sen bakadur, sana kız aramaya ben gideyim!

Kanlı Koca sevinçle yerinden kalktı, yanına ihtiyar adamlar aldı. İç Oğuz'a girdi, bulamadı; Dış Oğuz'a girdi, bulamadı. Dolandı, dolaştı, yolu Trabzon'a geldi. Meğer Trabzon tekfurunun çok güzel, eşsiz bir kızı vardı. Sağma şoluna çiftler yay çeker, attığı ok yere düşmezdi. Tekfur kızıyla evlenmek isteyenlere bir şart koşmuştu. Tekfurun üç azgın hayvanı vardı. Kim onları yener, öldürürse, kızını vereceğim; yeneme-

yenlerin başını keseceğim! demişti. Böylelikle, otuz iki kâfir beyinin başı kale burçlarına asılmıştı. Bu hayvanlardan biri aslan, biri kara boğa, biri de kara buğra denilen bir deve idi. Bunların her biri sanki birer ejderhaydı. Burçlara başları asılan yiğitler aslanla buğranın yüzünü bile görmemişler, kara boğa tarafından helak edilmişlerdi.

Kanlı Koca bu başları ve bu hayvanları gördü; başındaki biti ayağına toplandı. Varayım oğluma haber vereyim. Hüneri varsa gelsin alsın, yoksa Oğuz ilindeki kızlara razı olsun, dedi.

At ayağı çevik, ozan dili çabuk olur, Kanlı Koca bir zaman sonra Oğuz illerine geldi. Kanturalı'ya, baban geldi, diye haber verdiler. Karşıladi, elini öptü.

— Canım babam, bana yarar kız buldun mu?

— Buldum oğul, hünerin varsa!

— Altın gümüş mü ister, katar katar aygır mı ister.

— Hüner gerek, oğul, hüner!

— Baba! Yeleşi kara yüğük atıma eyer takayım. Kanlı kâfir iline akın salayım, baş keseyim, kan dökeyim, kâfire kan kusturayım. Kul cariyeye getireyim!

— Hey canım oğul! Hüner dediğim o değil! O kız için üç hayvan beslemişler. Her kim o hayvanları yenerse, kızı ona verecekler. Yemezse de başını kesecekler.

— Baba, mademki bu sözü bana söyledin, benim gitmem şart olmuştur. Alnıma kara, yüzüme utanç olmasın. Kadın anam, bey babam, esen kalın!

Kanlı Koca, bu haberi oğluna verdiği pişman oldu. Ona korkunç şeyler anlatayım, ola ki vazgeçer, diye düşündü.

— Ey oğul, gideceğin yerin yolları vardır, dolambaçlıdır. Balçığı vardır, atlı batıp çıkamaz. Ormanı vardır, ala yılan geçemez. Kalesi vardır, göklere değer. Güzeli vardır, bir bakışta gönül alır. Ha demeden baş kesen cellatları vardır. Sirtında kalkan oynar savaşçısı vardır. Kötü yerlere yeltendin, geri dön oğul! Ananı babanı ağlatma oğul! dedi.

Kanturalı, bütün bu zorlukları yenebileceğini söyledi:

— Ya varırım, ya varamam; ya gelirim, ya gelemem.

Ya kara buğranın altında kalırım,

Ya boğanın boynuzuna denk gelirim,

Ya aslanın pençesinde parçalanırım!

Ya varırım, ya varantam; ya gelirim, ya gelemem!

Esen kalın bey baba, kadın ana!

Gördüler ki, Kanturalı için bu bir onur meselesidir; "Yolun açık olsun, sağ esen gelesin!" deyip uğurladılar. Kanturalı anasının babasının ellerini öptü. Kırk yiğidini yanına aldı; yedi gün, yedi gece at koşturdu; kâfir serhaddine vardı, çadır kurdu.

Kanturalı yüğrük atın koşturur, gürzünü göğe fırlatır, atından inip yere düşmeden gürzünü tutar, "Hey kırk yiğidim, kırk yoldaşım! Hak yardım etse şu üç hayvanı yensem de Sarı giysili Selcen Hatunu alsam, anamın babamın evine dönsem!" derdi.

Bunlar böyle söyleşirken, tekfura haber gitti, Oğuz'dan Kanturalı derler bir yiğit, kızını istemeye gelmiş, dediler. Kâfirler yedi fersah yerden Kanturalı ve adamlarını karşıladılar, niçin geldiniz? dediler. Vermeye, almaya geldik! dediler. Bunlara izzet ikram ettiler. Ak çadıra kondurdular, Altlarına değerli halılar döşediler, akça koyun etinden yedirdiler. Yedi yılkh kırmızı şarap sundular. Alıp tekfura getirdiler.

Tekfur bir taht üzerine oturmuş, etrafını zırhlara bürünmüş yüz bin kâfir askeri sarmıştı. Kız da meydanda bir köşkte oturmuş, seyrediyordu. Yanındaki kızlar al giysiler, kendisi sarı giysi giymişti. Kanturalı geldi, kara şapkalı tekfura selam verdi. Tekfur selamını aldı. "Yiğit, nereden gelirsin?" diye sordu. Kanturalı, Tanrı buyruğu, peygamber kavliyle kızını almaya geldiğini söyledi. Tekfur "Bu yiğidin sözü güzel, eğer elinde hüneri varsa kızını verelim!" dedi. Kanturalı'yı anadan doğma soymalarını emretti. Soydular. Kanturalı önüne bir peştamal bağladı. Alıp meydana getirdiler.

Kanturalı çok güzel bir yiğitti. Oğuz'da dört yiğit güzelliklerinden ötürü yüzleri örtülü gezerdi. Biri Kanturalı, biri Kara Çekür ve oğlu Kırk Kınık, biri de Boz aygırlı Beyrek idi. Kanturalı yüzünü açtı. Onda ki güzelliği gören kız kendinden geçti, yanındaki kızlara "Hak teala babamın gönlüne merhamet nasip etse de beni bu yiğide verse!" dedi. "Bunun gibi bir yiğidin bu canavarların elinde helak olması yazıktır!"

Bu sırada demir zincirlerle boğayı getirdiler. Boğa diz üstü çöktü. Boynuzuyla bir mermer taşa vurdu; taş yoğurdu, peynir gibi didikle-di. Kâfirler: "Şimdi yiğidi alır atar, yere serer, öldürür. Yıkılsın bu Oğuz illeri! Kırk yiğit bir bey oğluyla bir kız uğruna ölür mü?" dediler. Bunu işiten kırk yiğit ağlaştılar. Onların ağladığını gören Kanturalı:

"Yiğitlerim ağlamayın, alın elinize kopuzumu, beni övün!" dedi.

Yiğitleri kopuz çalıp Kanturalı'yı övdüler.

Babanın evinde hizmetçiler inek sağar görmedin mi?

Boğa boğa dedikleri kara inek buzağısı değil mi?

Alp erenler rakibinden yüz çevirir mi?

Sarı giysili Selcen Hatun köşkten bakar!

Kime baksa aşkile ateşe yakar!

Kanturalı, sarı giysili kız aşkına bir hu!

Kanturalı:

— Bre boğanızı salıverin gelsin! dedi.

Boğayı salıverdiler. Boynuzu elmas süngü gibi! Sürdü, Kanturalı'nın üstüne geldi. Kanturalı, adı güzel Muhammed'e salavat getirdi, boğanın alınına öyle bir yumruk vurdu ki, boğa arka ayakları üstüne çöktü. Alınına yumruğunu dayadı, sürdü, meydanın başına çıkardı. Çok uğraştılar, ne boğa yener, ne Kanturalı yener. Boğa gümgüm solmaya başladı, alını terledi. Kanturalı düşündü: Bu dünyayı erenler, akılla bulmuşlar. Bunun önünden sıçrayıp kenara çekileyim, ne hünerim varsa ardından göstereyim! dedi. Adı güzel Muhammed'e salavat getirip sıçradı, boğanın önünden çekildi. Boğa boynuzu üstüne düşdü. Kanturalı, kuyruğundan tuttu, üç kere kaldırıp yere vurdu. Boğanın kemikleri kırıldı; bastı, boğazladı, derisini yüzdü. Etini meydanda koyup derisini Tekfur'a getirdi. Kızı istedi. Tekfur: "Kızı verin, şehirden sürün, çıksın gitsin!" dedi.

Tekfur'un kardeşinin oğlu vardı. "Hayvanların efendisi aslandır. Onunla da hüner göstereyim, kızı ondan sonra verelim!" dedi. Vardılar, aslanı meydana getirdiler. Aslan kükredi. Meydanda ne kadar at varsa kanı terledi. Kanturalı'nın yiğitleri, aslandan nasıl kurtulsun deyip ağlaştılar. Onlara, kopuz alıp kendini övmelerini söyledi. Yiğitleri kopuz çalıp Kanturalı'yı övdüler.

Kanturalı:

— Bre kâfir, koyver aslanı gelsin! dedi.

Aslanı salıverdiler. Kanturalı Tanrı'ya sığındı, koluna bir kepenek doladı. Adı güzel Muhammed'e salavat getirdi, öyle bir yumruk vurdu ki, aslanın çenesi kırıldı. Sonra kaldırdı yere vurdu. Tekfur'a geldi. "Yarın kızını bana ver!" dedi. Tekfur: "Getirin kızı verin, bu yiğidi gözüm tuttu, gönlüm sevdi, ister dursun ister gitsin!" dedi. Yine kardeşi-

nin oğlu "Hayvanların ulusu devedir. Deveyle de hünerini göstereceğin, ondan sonra kızı verelim!" dedi. Bugünde Tanrı'nın yardımı, beylerin paşaların da himmeti Kanturalı'ya oldu. Tekfur: "Devenin ağzını yedi yerden bağlayın!" dedi. Kıskanç kâfirler bağlamadılar. Yularını çözüp salıverdiler. Kanturalı deveyle biraz boğuştuysa da, çok yorulmuştu, kaydı düştü. Hemen altı cellat başına geldiler, kılıç sıyırdılar. Burada Kanturalı'nın yoldaşları şöyle dedi:

— Hey Kanturalı!

Kara Boğa geldi, parçaladın,

Erkek aslan geldi belini büktün.

Bir devenin karşısında mı yenildin.

Karlı dağlardan haber aşar,

Coşkun sulardan haber geçer,

Kudretli Oğuz illerine haber varır,

Kanturalı bir deveye yenilmiş, derler.

Büyük küçük herkesin diline düşersin.

Anan baban kederlenir.

Hanım! Yerinden kalkmazsan,

Altı cellat ensende kılıç tutar, başını keserler.

Aşağıdan yukarı bakmaz mısın,

Sarı giysili Selcen Hatun işaret eder, görmez misin.

Deve burnundan yenilir, der bilmez misin?

Kanturalı ayağa kalktı. Ben bu devenin burnundan tutacak olsam, kız sözüyle tuttu derler. Yarın Oğuz iline haber gider, devenin elinde kalmıştı, kız kurtardı, derler. Bre yoldaşlarım, kopuz çalın, övün beni! dedi. Kırk yiğit kopuz çalıp Kanturalı'yı övdü.

Kanturalı, adı güzel Muhammed'e salavat getirdi, deveye bir tekme vurdu. Deve böğürdü. Bir daha vurdu. Deve ayağı üstünde duramadı, yıkıldı. Basıp iki yerden boğazladı, sırtından iki deri parçası kesti, Tekfur'un önüne koydu. Askerlerinin eyer bağı, üzenği kayışı kopar, lazım olur! dedi.

Tekfur, Kanturalı'yı sevdi. Kırk yerde otağ diktirdi, kızıl ala gerdek kurdurdu. Kanturalı ile kız gerdeğe koydular.

Oğuz yiğidinin öfkesi kabardı, kılıcını çıkardı, yere vurdu. "Ben bu yer gibi parçalanayım, toprak gibi savrulayım! Kendi kılıcıma, okuma hedef olayım! Oğlum doğmasın, doğarsa da on güne varmasın, eğer

ben bey babamın, kadın anamın yüzünü görmeden bu gerdeği girersem!" dedi. Çadırını yıktı, atına bindi, yola çıktı. Yedi gün yedi gece at koşturdu. Oğuz serhaddine geldi, çadır kurdu. Yiğitlerine "Varın haber verin, babam beni karşılasın!" dedi. Bu yerde kuğu kuşları, turnalar, turaçlar, keklikler uçar, soğuk sular akardı. Selcen Hatun bu yeri beğendi, burada yediler, içtiler, eğlendiler.

O zamanlarda Oğuz yiğitlerinin başına ne gelse uykuda gelirdi. Kanturalı uyudu. Kız düşündü: "Beni sevenler çoktur. Olur a, birileri baskın vermesin, tutup yiğidimi öldürmesin, beni geri götürmesin!" dedi. Kanturalı'nın atına zırh giydirdi, kendisi de zırha büründü. Sün-güsünü eline aldı, bir yüksek yere çıktı, gözledi.

Meğer hanım, Tekfur pişman oldu. Üç hayvanı öldürdüğü için bir kızcağızını aldı, gitti! dedi. Altı yüz zırhlı kâfir seçti, Bunlar gece gündüz at sürdüler, geldiler. Kız bunların geldiğini gördü. Kanturalı'nın yanına geldi. Soylamış, görelim hanım, ne soylamış:

— Gafil olma, kara başını kaldır yiğit!

Güzel, ela gözlerini aç yiğit!

Kollarından ak ellerin bağlanmadan

Ak alnın kara yere sürülmeden

Gafletile güzel başın kesilmeden

Al kanların yeryüzüne dökülmeden

Düşman yetişti, kalk ayağa,

Yatacak yer mi buldun, yurt mu buldun, n'oldu sanal

Kanturalı yerinden sıçrayıp uyandı, kalktı. Ne söylüyorsun, güzelim? dedi.

— Yiğidim, üzerine düşman geldi. Uyarmak benden, savaşıp hüner göstermek senden! dedi.

Kanturalı baktı ki gelin at üstünde, zırh giyinmiş, elinde süngüsü. Yer öptü, şükretti, maksadımız Hak teala dergâhında hasıl oldu, dedi. Arı sudan abdest aldı, ak alnını yere koydu, iki rekât namaz kıldı. Atına bindi, adı güzel Muhammed'e salavat getirdi. Kâfire at sürdü. Selcen Hatun da atını sürdü, Kanturalı'nın önüne geçti.

— Güzelim, nereye gidiyorsun?

— Yiğidim, bu gelen kâfir kalabalıktır. Savaşalım dövüşelim. Ölenimiz ölür, kalanımız otağa gelsin, dedi.

Selcen Hatun, düşmana at sürdü. Kaçanı kovmadı, aman dileyeni

öldürmedi. Sandı ki, düşman yenildi. Kılıcının kabzası kanlı otağına geldi. Kanturalı'yı bulamadı. Tam bu sırada Kanturalı'nın anası babası geldi. Gördüler ki bu kızın kabzası kanlı, oğulları görünmez. Kaygıya düştüler. Kızdan oğullarını sordular. Kız bunların kaynanasıyla, kayınbabası olduğunu anladi. Onlara inip oturmalarını söyledi. Kendisi Kanturalı'yı aramaya çıktı. Bir yüksek yerden baktı. Bir derenin içine kuzgun inip çıktığını gördü. Vardı, gördü ki, Kanturalı'nın atını oklamışlar, gözünden vurulmuş, yüzünü kan bürümüş, durmadan kanını siliyor. Kâfirler üstüne üşüşüp kılıç çalıyorlar, Kanturalı kâfiri önüne katıp kovalıyor. Selcen Hatun bunu görünce içine bir ateş düştü. Kaz sürüsüne şahin girmiş gibi kâfire at sürdü. Bir ucundan kırdı, öbür ucundan çıktı. Kanturalı bir kimsenin düşmanı önüne katıp kovduğunu gördü, kim olduğunu bilemedi, sordu:

Yelesi kara yüğrük ata binen yiğit, ne yiğitsin?

Gafil başları kesen yiğit, ne yiğitsin?

İzinsiz benim düşmanıma saldıran yiğit, ne yiğitsin?

İzinsiz düşmana saldırmak bizim ilde ayıptır;

Bre, yürü, doğan olup uçayım mı,

Sakalınla boğazından tutayım mı?

Gafil başını senin keseyim mi?

Al kanını yeryüzüne dökseyim mi?

Kara başını terkiye asayım mı?

Bre eceli gelmiş yiğit, ne yiğitsin?

Geri dön!

Selcen Hatun şöyle dedi ;

— Hey yiğidim, bey yiğidim,

Develer yavrusundan, atlar tayından,

koyunlar kuzusundan vazgeçer mi?

Alp yiğitler sevdiklerine kıyar mı?

Bey yiğidim, düşmanın bir ucu senin, bir ucu da benim!

Kanturalı düşmanı dağıtan yiğidim Selcen Hatun olduğunu anladi. Bir taraftan da kendisi saldırdı. Düşmanı yendiler. Selcen Hatun Kanturalı'yı atının terkisine aldı. Giderken Kanturalı şöyle dedi:

— Selcen Hatun, sen şimdi Oğuz iline vardığımızda, Oğuz'un kızı gelini topladığında, herkes sözünü söylediğinde çıkar övünürsün,

Kanturalı çaresiz kaldı, atının terkisine aldım, kurtardım, dersin. Gözüm döndü, gönlüm karardı, öldüreceğim seni!

— Bey yiğit, övünürse er övünsün, aslandır.

Övünmeklik kadınlara bühtandır.

Övünmekle kadın er olmaz.

Seninle öpüşmedim, sevişmedim,

Al duvağım altından söyleşmedim.

Tez sevdin, tez usandım, kavat oğlu kavat!

Kadir Allah bilir, ben seni seviyorum, kıyma bana!

Kanturalı, yok, illa öldüreceğim, dedi. Kız öfkelen-di:

— Bre kavat oğlu kavat, ben altan alıyorum, sen üsteliyorsun! Bre kavat oğlu, okunla mı, kılıcınla mı, gel beri, boy ölçüşelim!

Kız atını sürdü, bir yüksek yere çıktı. Sadağından doksan okunu çıkardı, yere koydu. Temrenli ok ile vurmaya kıyamadı, iki okun temrenini çıkardı. Nişan aldı, seslendi:

— Yiğit, at okunu!

— Kızların sırası öncedir, sen at!

Kız Kanturalı'ya öyle bir ok attı ki başında olan bit ayağına indi. Kanturalı ileri gelip Selcen Hatun'u kucakladı, barıştılar. Kanturalı Selcen Hatun'un güzelliğini övdü; "Ben seni öldürmeye kıyar mıydım, öz canıma kıyarım, sana kıymam, ben seni sınıdım!" dedi.

Selcen Hatun da, "Ben de sana temrensiz ok attım, seni öldürmeye kıyar mıydım, ben de seni sınıdım!" dedi. Hasılı, bunlar birbirlerine sevgilerini söylediler. Sarıldılar. Atlarına binip Kanturalı'nın babasının yanına geldiler. Kanlı Koca, oğlunu gördü, Allah'a şükürler etti. Oğuz iline girdiler. Çadırlar kurup büyük ziyafetler verdiler. Attan aygır, dededen buğra, koyundan koç kestirdiler. Kudretli Oğuz beylerini çağırıp düğün ettiler.

Dede Korkut geldi, kopuz çaldı, boy boyladı, soy soyladı, gazi erenler başına ne geldiğini söyledi:

Hani şimdi, anlattığım bey erenler,

Dünya benim diyenler?

Ecel aldı, yer gizledi,

Fani dünya kime kaldı?

Gelimli gidimli dünya

Son ucu ölümlü dünya!

Yomı vereyim hanım:
Ecel geldiğinde anı imandan ayırmasın!
Kadir Tanrı seni namerde muhtaç etmesin!
Allah'tan ümidin kesilmesin!
Ak alınma beş kelime dua ettik, kabul olsun!
Amin diyenler Tanrı yüzünü görsün!
Derlesin toplansın günahınızı
Adı güzel Muhammed'e bağışlasın!
Hanım hey!

Kazılık Koca oğlu Yeğenek

Kam Gan oğlu Bayındır Han yerinden kalkmış, otağını kara yerin üstüne diktirmış, ala gölgeleğini gökyüzüne kurdurmuştu. Bin yerde ipek halılar döşenmiş, İç Oğuz beyleri sobbete gelmişti. Yiyilip içilmek- te idi.

Kazılık Koca derler bir kişi vardı, Bayındır Han'ın veziri idi. şara- bın coşkusuyula dizinin üzerine çöküp Bayındır Han'dan akın için izin istedi. Bayındır Han destur verdi, nereye dilersen git! dedi.

Kazılık Koca, tecrübeli bir kişiydi. Yarar erlerini topladı, silahlarını hazırladı, yola çıktı. Çok dağlar, dereler, tepeler geçti. Günlerden bir gün, Karadeniz kıyısında Düzmürd Kalesine geldi.

Kalenin, Arşun oğlu Direk denilen bir tekfuru vardı. Bu kâfirin alt- mış arşın kadar boyu vardı. Altmış batmanlık gürz salları, pek sert bir yay çekerti. Kazılık Koca kaleye varır varmaz cenge başladı. O tekfur kaleden çıktı, meydana girdi, er diledi. Kazılık Koca bunu gördüğü gi- bi saldırdı, kâfirin ensesine bir kılıç vurdu. Zerre kadar kestiremedi. Sı- ra kâfire geldi. O altmış batmanlık gürz ile Kazılık Koca'nun tepesinden öyle bir vurdu ki, yalan dünya başına dar oldu, şelale gibi kanı akma- ya başladı. Kazılık Koca'yı yaka paça kaleye götürdüler. Yiğitleri dur- mayıp kaçtı.

Kazılık Koca tam on altı yıl bu kalede tutsak kaldı. Emen derler bir yiğit vardı, altı kere bu kaleye saldırdıysa da alamadı.

Meğer hanım, Kazılık Koca tutsak olduğu vakit bir oğlancığı var- mış, bir yaşında. On beş yaşına girdi, delikanlı oldu. Babasını öldü bi- lirdi, babasının tutsak olduğunu saklamışlar, söylenmesini yasak et- mişlerdi. Oğlarının adı Yeğenek idi. Günlerden bir gün Yeğenek oturup beyler ile sohbet ederken Kara Göne oğlu Budak ile bozuştu, birbirine söz atıştılar. Budak :

— Ne diye boş yere konuşuyorsun? Madem er istiyorsun, varıp ba- banı kurtarsana! On altı yıldır tutsaktır, dedi.

Yeğenek bu haberi işitince göğsü daraldı, yüreği oynadı. Kalktı Bayındır Han'ın huzuruna vardı, yüzünü yere koydu, şöyle dedi:

— Devletli hanım! Beni babamın tutsak olduğu kaleye gönder.

Bayındır Han, yirmi dört sancak beyi gelsin, diye emretti. Kıyan Selçük oğlu Deli Dündar, Eylik Koca oğlu Dölek Evren, Yağrınçı oğlu El Almış, Toğsun oğlu Rüstem, Deli Evren, Soğan Sarı seninle birlikte gitsin! dedi. Saymakla Oğuz erenleri tükenmez, Bayındır Han yirmi dört sancak beyini Yeğenek'in yanına koştu. Bunlar silahlarını hazırladılar.

Yeğenek o gece bir düşünme gördü. Düşünde ak boz atlarını koşturan alplar gördü. Ak tolgalı alpları yanına aldı. Düşünde ak sakallı Dede Korkut ona öğüt verdi. Kara dağları aştı, Karadeniz'e girdi. Gemi yapıp gömleğini yelken etti. Denizi yapıp geçti. Kara dağın bir yanında alını, başı parlayan bir er gördü. Kargı dalından süngüsünü alıp o ere gitti. Tam süngüsünü sancağa zaman onun dayısı Emen olduğunu anladı. Döndü selam verdi. Oğuz illerinden kimsin, diye sordu. Gözlerini açıp "Oğul Yeğenek, nereye gidiyorsun?" diye sordu. Yeğenek "Düz-mürd kalesine gidiyorum, babam orada tutsakmış!" dedi. Dayısı "Ben bunca güçlü yiğit idim, o kaleye yedi kere vardım, alamadım, benden daha yiğit olamazsın Yeğenek'im!" dedi. Yeğenek "Sen sağdan soldan toplama, beş paralık ulufe için savaşan yoldaşlarla gittin, o yüzden alamadın!" dedi.

Yeğenek bu düşünme arkadaşlarına anlattı. Meğer dayısı Emen yakınında imiş. Bunlar cümle beyler ile yoldaş olup gittiler, Düz-mürd Kalesine ulaştılar, muhasara ettiler.

Kâfirler bunu görünce Arşun oğlu Direk tekfura haber verdiler. O melun kaleden çıkıp bunlardan er diledi. Kıyan Selçük oğlu Deli Dündar kalktı, geldi. Altmış tutamlık süngüsünü sançmak istedi, sançamadı, Tekfur yakalayıp vurdu, süngüsünü elinden aldı, altmış batman güz ile Dündar Bey'in tepesinden öyle bir vurdu ki, koca dünya başına dar oldu, çevirdi atını geri döndü. Dölek Evren de altı kanatlı güzülle at sürüp saldırdı. Kâfire hamle kıldı, yenemedi. Tekfur bunun da güzünü aldı, kafasına vurdu, bu da atını döndürüp geri geldi. Hanım, yirmi dört sancak beyi Tekfur karşısında çaresiz kaldı.

Sonunda Kazılık Koca oğlu Yeğenek, taze yiğit, Yaradan Allah'a sığındı, ölümsüz Tanrıyı övdü, şöyle dedi:

— Yücelerden yücesin,
Kimse bilmez nicesin,
Aziz Tanrı!
Sen anadan doğmadın,
Sen babadan olmadın,
Kimsenin rızkını yemedin,
Kimseye zulmetmedin.
Her yerde birsin,
Her yerde görürsün!
Birliğine sığındım Kadir Tanrı,
Medet senden!
Kara giysili kâfire at sürerim,
İşimi rast getir!

Yeğenek Tekfur'un üstüne atını sürdü, rüzgâr gibi vardı, kâfirin omuzuna öyle bir kılıç vurdu, zırhını doğradı, altı parmak derinliğinde yara açtı. Tekfurun kara kanı şoruldadı, gözü karardı, kendinden geçti. Hemen döndü, kaleye kaçtı. Yeğenek ardından yetişti, tam hisar kapısından girmişken ensesine kara polat kılıcıyla öyle bir vurdu ki, başı top gibi yere düştü. Sonra Yeğenek atını döndürdü, ordusuna geldi.

Tutsak olan Kazıbk Koca'yı salıvermişler, çıkıp geldi. Hay bey yiğitler, kâfiri kim öldürdü, dedi. Sonra geride bıraktıklarını, eşini, çocuğunu, mallarını sordu. Yeğenek cevap verdi:

— Develerin gebe idi, erkek doğurdu.
Kısrakların gebe idi, aygır doğurdu.
Koyunların gebe idi, koç doğurdu.
Ele gözlü helalın gebe idi, aslan doğurdu.

Yeğenek babasıyla görüştü, sonra da kudretli Oğuz beyleri görüştü. Her birlikte hisara hücum ettiler, yağmaladılar. Kalenin kilisesini yıkıp yerine mescit yaptılar, Ulu Tanrı adına hutbe okuttular. Ganime-tin en iyisinden Bayındır Han'ın payını ayırdılar, kalanını gazilere üleştirdiler. Döndüler, evlerine geldiler.

Dede Korkut gelip boy boyladı, soy soyladı. Bu Oğuzname Yeğenek'in olsun, dedi.

Yom vereyim hanım:
Uçurumlu kara dağların yıkılmasın!

Gölgelice kaba ağacın kesilmesin!
Ak sakallı babanın yeri uçmak olsun!
Ak saçlı ananın yeri cennet olsun!
Son nefeste anı imandan ayırmasın!
Ak alınna beş kelime dua kıldık, kabul olsun!
Günahımızı adı güzel Muhammed Mustafa
Yüzü suyuna başışlasın!
Hanım hey!

Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi

Hanım hey!

Meğer hanım, bir gün Oğuz halkı oturur iken üstüne düşman geldi, gece vaktinde. Korkup kaçtılar. Kaçıp giderken Aruz Koca'nın oğlanı düşmüş, bir aslan bulup götürmüş, beslemiş. Oğuz kavmi zamanla yine gelip yurduna kondu. Bayındır Han'ın yalancı haber getirdi, sazlık içinden bir aslan çıkıp atlara saldırıyor; apul apul yürüyüşü insan gibi, ama atları basıp kanlarını somuruyor! dedi.

Beyler bindiler, aslan yatağı olan yere geldiler. Aslanı kaldırıp oğlanı yakaladılar. Aruz oğlanı alıp evine getirdi. Sevindiler; yemeler, içmeler oldu. Ama ne kadar getirdilerse de oğlan durmadı, yine aslan yatağına gitti. Tekrar tutup getirdiler.

Dede Korkut geldi, nasihat etti. "Oğlum! Sen insansın, hayvanlarla arkadaşlık etme! Gel, güzel yiğitlerle gez dolaş, iyi atlara bin. Büyük kardeşin Kıyan Selçük, senin adın da Basat olsun; adını ben verdim, yaşını Allah versin!" dedi.

Oğuz halkı yine bir gün yaylaya göçtü. Aruz'un bir çobanı vardı, adına Konur Koca oğlu Sarı Çoban derlerdi. Ondan önce yaylaya kimse geçemezdi. Yaylada Uzun Pınar denilen bir pınar vardı; pınara periler gelmişti. Ansızın koyunlar ürktü, çoban kalktı baktı, peri kızları kanat kanada bağlanmışlar, uçarlar. Hemen kepeneğini bunların üzerine attı, birini yakaladı. Tamah edip peri kızına saldırdı. Koyunlar kaçmaya başladı. Peri kızı kanat çırpıp kaçtı:

— Çoban, yıl bitince bende emanetin var, gel al! Ama Oğuz'un başına bela getirdin, dedi.

Çoban'ın içine korku düştü.

Zaman geçti, Oğuz yine yaylaya göçtü. Çoban yine bu pınara geldi. Yine koyun ürktü, kaçmaya başladı. Çoban baktı ki yerde bohça gibi bir kese. Çoban huylandı, sapan taşıyla vurdu. Vurdukça kese büyüdü. Çoban bu keseyi bıraktı, kaçtı; koyunun ardına düştü.

Meğer o sırada Bayındır Han beyleriyle gezintiye çıkmıştı. Bu pınara geldiler ve gördüler ki, ne idüğü belirsiz bir nesne var. İndi, bir iki yiğit bunu tekmeledi. Onlar teptikçe büyüdü. Aruz Koca da indi, tepti, kese büyüdü. Tekmelerken Aruz Koca'nın mahmuzu dokundu, kese yırtıldı, içinden bir çocuk çıktı. Gövdesi insan gibi, tepesinde bir gözü vardı. Aruz bu çocuğu eteğine sardı: "Hanım! Bunu bana verin. Oğlum Basat'la birlikte büyüteyim!" dedi. Bayındır Han da: "Al senin olsun!" dedi.

Aruz, Tepegöz'ü aldı evine getirdi. Bir dadı geldi, emzirmek istedi. Çocuk bir emdi, olanca sütünü aldı; iki emdi, kanını aldı; üç emdi, canını aldı. Birkaç dadı daha getirdiler, hep öldürdü. Baktılar olmuyor, bunu süt ile besleyelim, dediler. Günde bir kazan süt yetmiyordu. Böyle böyle beslediler; büyüdü, gezmeye başladı. Çocuklarla oynar oldu. Çocukların kiminin burnunu, kiminin kulağını yemeye başladı. Hasılı, halk bunun elinden aciz kaldılar. Aruz'a şikâyet edip ağlaştılar. Aruz Tepegöz'ü dövdü, sövdü, yasaklar koydu, kâr etmedi; sonunda evinden kovdu.

Tepegöz'ün peri anası gelip oğlunun parmağına bir yüzük geçirdi. "Oğul, sana ok batmasın, tenini kılıç kesmesin!" dedi. Tepegöz, Oğuz'un içinden çıktı, bir yüce dağa vardı. Yol kesti, adam öldürdü, büyük harami oldu. Üzerine birkaç adam gönderdiler; ok attılar batmadı; kılıç vurdular, kesmedi. Süngü sançtılar, deymedi. Tepegöz yakaladığı, bulduğu adamları yemeye başladı. Oğuz yiğitleri toplanıp üzerine yürüdü. Tepegöz öfkeleni. Bir ağacı yerinden koparıp üstelerine attı, elli kişiyi helak etti. Alplar başı Kazan'a öyle bir vurdu, dünya başına dar oldu. Kazan'ın kardeşi Kara Göne, Tepegöz elinde çaresiz kaldı. Tozan oğlu Alp Rüstem şehit oldu. Uşun Koca oğlu Seyrek şehit oldu, Demir elbiseli Mamak elinde helak oldu. Bıyığı karlı Büğdüz Emen elinde çaresiz kaldı. Ak sakallı Aruz Koca'ya kan kusturdu; oğlu Kıyan Selçük'ün ödü yarıldı, öldü. Oğuz halkı, Tepegöz'le baş edemedi, korktu kaçtı. Tepegöz bunların önüne geçti, gitmelerine izin vermedi. Yedi kere kaçtılar, yedi kere geri döndürdü. Tepegöz karşısında çaresiz kaldılar.

Vardılar, Dede Korkut'u çağırdılar, onunla danıştılar. Gelin, vergi verelim, dediler. Dede Korkut'u Tepegöz'e gönderdiler. Vardı selam verdi:

— Oğul Tepegöz, Oğuz kavmi elinde çaresiz kaldı, bunaldı. Ayağına beni gönderdiler. Sana vergi verelim, dediler. Tepegöz:

— Günde altmış adam isterim yemeye, dedi. Dede Korkut:

— Böyle olursa sen adam bırakmaz, tüketirsin, dedi. Günde iki adam verelim, beş yüz de koyun verelim, dedi. Tepegöz:

— Tamam, öyle olsun! Ayrıca iki adam daha verin, yemeğimi pişirinler! dedi.

Dede Korkut geldi, Oğuz'a söyledi. Yünlü Koca ile Yapağlı Koca adlı kimseleri gönderdiler, Tepegöz'ün aşını pişirmek için. Dört oğlu olan da birini verdi, üçü kaldı. Üç oğlu olan birini verdi, ikisi kaldı; iki oğlu olan birini verdi, biri kaldı.

Kapak Han denilen bir kimsenin iki oğlu vardı. Birini vermiş, biri kalmıştı. Yine sıra dolaşıp ona geldi. Anası feryat edip ağladı. Meğer, Aruz'un oğlu Basat gazaya gitmişti. O sırada geldi. Kadıncağız Basat'a geldi, girip selam verip ağladı, yardım istedi. Basat ne istediğini sordu. Kadın olup biteni, Tepegöz'ün yaptıklarını, birçok insanı helak ettiğini, Basat'ın babasına kan kusturduğunu, kardeşi Kıyan Selçük'ü öldürdüğünü anlattı. Herkesin sırayla bir çocuğunu verdiğini, sıranın tekrar kendisine geldiğini, son çocuğunu da istediklerini söyledi.

Basat'ın gözleri yaşla doldu. Kardeşi için ağladı, feryat etti. O kadıncağıza bir esir verdi, var oğlunu kurtar, dedi. Kadın sevindi, Aruz Koca'ya varıp oğlu Basat'ın geldiğini muştuladı.

Oğuz beyleri Basat'ı karşıladılar. Basat babasının elini öptü. Anasıyla kucaklaştı, görüşüp ağlaştılar. Oğuz beyleri hep toplandı, yediler, içtiler. Basat:

— Beyler, kardeşim uğruna Tepegöz'le savaşmak isterim, ne dersiniz? dedi.

Kazan Bey, çıktı, Tepegöz'ün neler yaptığını anlattı, kendisinin bile başedemediğini söyleyip gitmemesini, anasını babasını ağlatmamasını istedi.

Basat ısrar etti, Kazan Bey de sen bilirsin, dedi. Babası ağladı, "Gitme, ocağımı kimsesiz koma!" dedi. Basat yine ısrar etti. "Yok, ak sakallı aziz babam, gideceğim!" dedi. Silahlarını aldı, kuşandı; babasının, anasının elini öptü, helallaştı.

Basat, Tepegöz'ün olduğu Salahane Kayasına geldi. Tepegöz'ün yalnız başına, sırtını güneşe vermiş uyuduğunu gördü. Sadığından bir

ok çıkardı, sırtından vurdu. Ok geçmedi, parçalandı. Bir ok daha attı, o da parçalandı. Tepegöz, yanındaki aşçılara "Bu yerin sineği de pek rahatsız ediyor!" dedi. Basat'ın attığı oklardan biri Tepegöz'ün önüne düştü. Tepegöz sıçradı; baktı, Basat'ı gördü. Elini eline vurdu, kah kah güldü. "Oğuz'dan yine bize bir turfanda kuzu geldil" dedi. Basat'ı yakaladı, boğazından tuttu, salladı, çizmesinin koncuna soktu.

— Bre kocalar, ikinci vakti bunu bana kızartın, yiyeyim! dedi; yine uyudu.

Basat'ın hançeri vardı, çizmeyi yardı, çıktı. "Bre kocalar, bunun ölü mü nasıl olur?" diye sordu. Bilmiyoruz, dediler. "Ama gözünden başka yerinde et yoktur."

Basat, Tepegöz'ün başucuna geldi, göz kapağını kaldırdı, baktı. Gördü ki, gözü ettir. "Bre kocalar, şişi ocağa koyun, kızsın." dedi. Şişi kızdırdılar, Basat eline aldı, adı güzel Muhammed'e salavat getirdi, şişi Tepegöz'ün gözüne öyle soktu ki, gözü kör oldu. Feryadından dağ taş yankılandı. Basat sıçradı, koyunların olduğu mağaraya saklandı.

Tepegöz, Basat'ın mağarada olduğunu anladı. Mağaranın kapısını tutup bir ayağını kapının bir yanına, öteki ayağını diğer yanına koydu.

— Bre koyun başları erkek, bir bir gel geç! dedi. Koyunlar birbir geçmeye başladı. Her birinin başını sığadı. Sakar koç, gel geç! diye seslendi. Bir koç yerinden kalktı. Basat derhal yerinden fırladı, hemencecik koçu boğazlayıp derisini yüzdü, kuyruğuyla başını deriden ayırmadı, kendisi postun içine girdi. Tepegöz'ün önüne geldi. Tepegöz bunun Basat olduğunu anladı.

— Ey sakar koç! Benim neremden helak olacağımı bildin, şöyle çarpayım seni mağara duvarına ki, kuyruğun mağarayı yağlasın, dedi. Basat, koçun başını Tepegöz'e uzattı. Tepegöz boynuzundan tutunca deri elinde kaldı. Basat Tepegöz'ün ayakları arasından sıçrayıp çıktı. Tepegöz sordu:

— Oğlan kurtuldun mu?

— Tanrım kurtardı.

— Bre oğlan, al şu parmağımdaki yüzüğü parmağına tak, sana ne ok, ne kılıç zarar vermesin!

Basat yüzüğü parmağına geçirdi. Tepegöz sordu:

— Oğlan, yüzüğü parmağına takındın mı?

— Takındım.

Tepegöz, Basat'ın üzerine ağ attı. Basat hançeriyle vurdu, kesti, sıçradı, kurtuldu. Gördü ki, yüzük yine Tepegöz'ün ayakları dibinde duruyor. Tepegöz:

— Oğlan, şu kümbeti görüyor musun?

— Görüyorum.

— Orada benim hazinem var, bu kocalar almasın, var mühürle!

Basat kümbetin içine girdi. Altın ve gümüşle doluydu. Bakarken kendinden geçti. Tepegöz geldi, kümbetin kapısını tuttu. Basat'a içeride olup olmadığını sordu. Girdim, dedi.

— Şöyle vurayım ki, darmadağın olasın, dedi.

Birden Basat'ın diline geldi, "Lailaheillallah, Muhammedun Resulullah" dedi. O anda kümbet yarıldı, yedi yerden kapı açıldı, birinden dışarı çıktı. Tepegöz elini kümbete soktu, kümbeti darmadağın etti. Tepegöz:

— Oğlan, sana ölüm yokmuş! Şu mağarayı gördün mü? Orada iki kılıç var. Biri kınlı, biri kınızsız. Benim başımı kınızsız olan keser. Git getir, benim başımı kes, dedi. Basat mağaranın kapısına vardı. Kınızsız bir kılıcın durmadan inip çıktığını gördü. Ben buna hemen el sürmeyeyim, diye düşünüp kendi kılıcını çıkardı, bu kılıca tuttu. Kılıcı ikiye böldü. Gitti, bir ağaç getirdi, onu da ikiye parçaladı. Eline yayını aldı, okla kılıcı tutan zinciri vurdu, kılıç düştü, yere gömüldü. Kılıcı kabzasından sıkıca tuttu, çıkardı. Geldi, Tepegöz'e sordu:

— Bre Tepegöz, nasılsın?

— Bre oğlan, daha ölmedin mi?

— Tanrım kurtardı.

Bunun üzerine Tepegöz şöyle dedi:

— Kalarda koparda ey yiğit, yerin ne yerdir?

Karanlık gecede yolunu kaybetesen, umudun kimdir?

Şanlı bayrak yücelten hanınız kimdir?

Vuruş günü önde giden alpınız kimdir?

Ak sakallı babanın adı nedir?

Alp eren adını gizlemek ayıp olur,

Adın nedir yiğit, söyle bana!

Basat, Tepegöz'e şöyle demiş:

— Kalarda koparda yerim Gün Ortaç.

Karanlık gecede yolumu kaybetsem umudum Allah.

Şanlı bayrak yücelten hanımız Bayındır Han.
Vuruş günü önden giden alpımız Salur oğlu Kazan.
Atamın adını sorarsan kaba ağaç,
Anamın adını sorarsan kükremiş aslan.
Benim adımı sorar olsan Aruz oğlu Basat'ır.
Tepegöz:

— Öyleyse biz kardeşiz, kıyma bana! dedi.
— Bre kavat, ak sakallı babamı ağlatmışsın,
Ak saçlı ihtiyar anamı inletmişsin,
Kardaşım Kıyan Selçük'ü öldürmüşsün.
Akça yüzlü yengemi dul bırakmışsın.
Ala gözlü yavrularını öksüz komuşsun.
Kormuyum seni kara polat kılıcımı çalmayınca
Tepeli, börklü başını kesmeyince,
Alca kanını yeryüzüne dökmeyince,
Kardaşım Kıyan'ın öcünü almayınca?
Komam!

Tepegöz şöyle dedi:
— Ak sakallı kocaları çok ağlattım,
Ak sakallı bedduası tuttu herhal, gözüm seni.
Ak saçlı nineleri çok ağlattım,
Gözyaşı tuttu herhal, gözüm seni.
Bıyığı terlemiş yiğitleri çok yedim,
Yiğitlikleri tuttu herhal, gözüm seni.
Elleri kınalı kızcağızları çok yedim,
Lanetleri tuttu herhal, gözüm seni.
Kadir Tanrı vermesin kimseye,
Bu çektiğim göz acısını.
Gözüm gözüm, ay gözüm, biricik gözüm!

Basat öfkeyle yerinden fırladı. Tepegöz'ü deve gibi dizleri üstüne çökertti, kendi kılıcıyla Tepegöz'ün boynunu vurdu. Yay kırışını başına taktı, sürüye sürüye mağara kapısına geldi. Yünlü Koca ile Yapağlı Koca'yı Oğuz'a muştucu gönderdi. At ağızlı Aruz Koca'nın evine müjdeci geldi: Muştuluk! Oğlun Tepegöz'ü tepeledi, dedi. Kudretli Oğuz beyleri Salahane Kayasına geldiler, Tepegöz'ün başını oraya getirdiler.

Dede Korkut geldi, kopuz çaldı, gazi erenler başına ne geldiğini anlattı, Basat'a dua etti:

— Kara dağa vardığında aşit versin.

Coşkun sulardan geçtiğinde geçit versin!

Erlikle kardeşinin kanını aldın,

Kudretli Oğuz beylerini beladan kurtardın.

Kadir Allah yüzünü ağ etsin, Basat! dedi.

Ölüm vakti geldiğinde anı imandan ayırmasın!

Günahınızı adı güzel Muhammed Mustafa'ya bağışlasın!

Hanım hey!

Begil oğlu Emren

Kam Gan oğlu Bayındır Han yerinden kalkmış, otağını kara yerin üzerine diktirmiş; bin yere ipek halılar dōřenmiř, İ Oğuz ve Dış Oğuz beyleri hep toplanmıştı.

Bunlar yiyip içerken G¼rcistan'ın haracı geldi. Bir at, bir kılıç ve bir g¼rz. Bayındır Han pek bozuldu. Dedem Korkut sordu:

— Hanım, niçin bozuldunuz, kederlendiniz?

— Niçin bozulmayayım! Her yıl altın g¼m¼ř gelirdi, beylere yiğitlere verirdik, g¼n¼lleri hoş olurdu. Şimdi bunları kime verelim? Kimin bunlarla g¼nl¼ hoş olur?

— Hanım! Bunların ¼¼n¼ de bir yiğide verelim. Alsın, Oğuz ¼lkesinin sınırlarını beklesin!

— Kime verelim?

Bayındır Han sağına baktı, soluna baktı, kimse razı olmadı. Beğil derler, bir yiğit vardı, ona baktı, sen ne dersin? dedi. Beğil razı oldu. Kalktı, yer ¼pt¼.

Dede Korkut kılıcı beline bağladı, g¼rz¼ omuzuna, yayı koluna astı. Şahbaz atını çektirdi, bindi. oluğunu çocuğunu, yakın husunlarını aldı Oğuz ¼lkesinden g¼ etti, G¼rcistan sınırına varup yerleşti. N¼betilik etti. D¼řman gelse başını keser, Oğuz'a armağan g¼nderirdi.

Beğil, yılda bir kere Bayındır Han divanına gelirdi. Yine Bayındır Han'dan, hemen gelsin, diye haber geldi. Beğil vardı, hediyelerini sundu, harun elini ¼pt¼. Han da Beğil'i misafir etti, iyi at, iyi kaftan, çok para verdi; ¼ g¼n ağırladı. "Beyler! Beğil'e av etiyile ziyafet verelim!" dedi. Av duyurusu yapıldı. Hazırlıklar tamamlandı. Beylerin kimisi atını, kimisi kılıcını, kimisi de yay çekip ok atmasını ¼verdi. Salur Kazan ne atını ¼vd¼, ne kendini; ama beylerin h¼nerlerini s¼yledi. ¼ y¼z altmış altı alp ava gitse, geyik peşine d¼řse, Beğil ne yay kurar, ne ok atardı. Hemen yayı bileğinden çıkartır, geyiğin, sığının boynuna takar, çekip durdururdu. Yakaladığı av zayı ise kulağına işaret kordu, belli olsun

diye. Semiz ise boğazlardı. Beyler bir geyik vursalar, kulağı kesik olsa, Beğil'in avidir, derler; ona gönderirlerdi. Bayındır Han, "Bu hüner atın mıdır, erin midir?" diye sordu. "Erindir", dediler. Bayındır Han, "Hayır, at işlemese er övünmez, hüner atındır!" dedi. Bu söz Beğil'e hoş gelmedi.

— Alplar içinde bizi yakamızdan çamura yıktın! dedi. Bayındır Han'ın hediyelerini önüne attı, küstü, divandan çıktı. Atını çektiler. Ala gözlü yiğitlerini yanına aldı, evine geldi. Kendini karşılayan yavrularını okşamadı. Ay yüzlü hatunuyla söyleşmedi. Hatunu sordu:

— Göz açıp gördüğüm,
Gönül verip sevdiğim!
Kalkıp yerinden geldin,
Yiğitlerini yanını aldın,
Ala Dağdan gece geçtin,
Çoşkun ırmakları gece geçtin,
Ak alınlı Bayındır Han divanına gece vardın,
Beylerle yedin içtin,
Oğuz birbiriyle mi tartıştı?
Garip başın kavgada mı kaldı?
Hani beyim, altında iyi atın yok!
Altında altın miğferin, sırtında ceben yok!
Ela gözlü yavrularını okşamazsın,
Akça yüzlü sevdiğinle söyleşmezsin,
Nedir halin?

Beğil cevap verdi:
— Yerimden kalkıp geldim,
Atıma binip geldim.
Kara dağdan gece aşım,
Çoşkun sudan gece geçtim.
Bayındır divanına vardım,
Beyler ile yedim içtim.
Oğuz'u barışık gördüm,
Han'ın yüzü bizden dönmüş gördüm.
Eli obayı göçürün,
Gürcistan'a gidelim,
Oğuz'a asi oldum, bilin!

Karı şöyle dedi:

— Beyim, bey yiğidim! Padişahlar Tanrının gölgesidir. Padişahına asi olanın işi rast gitmez. Senin gönlün kederlenmiş, ava çık, gönlün açılsın!

Beğil gördü ki, karısının sözleri doğrudur. Atını çektirip bindi, ava gitti. Av avlayıp gezerken önüne bir yaralı geyik çıktı. Beğil bunun üzerine at sürdü, yetişti, yayının kirşini boynuna taktı. Geyik can acısıyla kendini yüksek bir yerden aşağı attı. Beğil de atını dizginleyemedi, o da uçtu. Sağ ayağı bir kayaya çarptı, kırıldı. Beğil yerinden kalktı, büyük kardeşim, büyük oğlum yok, diye ağladı. Atının koşumlarını çıkardı, ayağını kaftanının altından sıkıca bağladı. Var gücüyle atının yalesine yapıştı, avcılardan uzaklaştı, evine geldi. Oğlu Emren Bahadır, babasını karşıladı. Babasını böyle gördü, ne olduğunu sordu; kâfirlerin saldırısına mı uğradın, yiğitlerin kırıldı mı, diye sordu. Beğil, saldırıya uğramadığını, yiğitlerinin iyi olduğunu söyledi. “Oğul! üzülme, üç gündür iyi değilim, beni atımdan indir, döşeğime yatır!” dedi. Aslan yavrusu yine aslan olur. Çocuk babasını attan indirdi, yatağına yatırdı, üzerini örttü, kapısını kapatıp çıktı.

Beri yanda yiğitler gördüler ki av dağılmış, herkes evine geldi. Beğil beş gün divan toplantılarına çıkmadı. Ayağının kırıldığını kimseye söylemedi. Bir gece döşeğinde acı acı inledi, ah etti. Karısı, bey yiğidim, kalabalık düşman gelse geri dönmez, bacağına ok saplansa inlemez din. İnsan karısına sırrını söylemez mi, nedir halin? dedi. Beğil, attan düştüğünü, ayağının kırıldığını söyledi. Karısı elini eline vurdu. Hizmetçi kadına söyledi. Hizmetçi çıkıp kapıcıya söyledi. Otuz iki dişten çıkan cümle halka yayıldı, Beğil'in ayağının kırıldığını herkes duydu.

Meğer kâfirin casusu vardı. Hemen bu haberi Tekfur'a ulaştırdı. Tekfur adamlarına:

— Varın Beğil'i yakalayın, ellerini bağlayın, gafil başını kesin, alca karını yeryüzüne dökün! İlini yurdunu yağmalayın, kızını gelinini esir edin! dedi.

Beğil'in de bir casusu vardı. Beğil'e haber gönderdi. Düşman üzerine geliyor, hazırlanın! dedi.

Beğil bu haberi aldı. Yukarı baktı: “Gök irak, yer sert!” dedi. Oğlunu çağırdı.

— İki gözümün aydını oğul! Gör başıma neler geldi! Yerimden

kalktım, atıma bindim. Av avlayıp, kuş kuşlayıp gezerken atımdan düştüm, ayağım kırıldı. Benim kara başıma neler geldi! Kara haber kara dağdan aşmış, Tekfur Şöklü Melik'e ulaşmış. Şöklü Melik adamlarına emretmiş, Beğil'i yattığı yerde tutun, yurdunu yağmalayın, kızını gelinini esir edin, demiş. Oğul! Kalk yerinden, atna bin! Gece gündüz deme sür, Bayındır Han divanına var. Bayındır Han'a selam ver. Kazan Bey'in elini öp. Ak sakallı babamın başı deritte, de! Hemen yardımına koşun, gitmezseniz memleket bozulup harap olur, de!

Oğlan babasına şöyle cevap verdi:

— Baba ne söylersin, ne dersin?

Bağrımı, yüreğimi ne dağlarsın?

Yerimden kalktığım çok,

Yüğük atma bindiğim çok.

Ala Dağ'ı avlanıp aştığım yok!

Bayındır Han divanını vardığım yok!

Kazan kimdir, elini öptüğüm yok!

Altındaki al aygırı ver bana,

Kan terletip koşturayım senin için!

Sırtı pek demir zırhın ver bana,

Yeni yaka diktireyim senin için!

Kara polat kılıcını ver bana,

Gafil başlar keseyim senin için!

Kargı dah süngünü ver bana,

Göğsünden erler sançayım senin için!

Ak yelekli okunu ver bana,

Erden ere geçireyim senin için!

Ala gözlü üç yüz yiğidini yoldaşlığa ver bana,

Muhammed yoluna vuruşayım senin için!

Beğil sevindi:

— Ağzını öpeyim oğul! Sakın benim geçmiş günümü aratma! dedi.

Bre zırhını getirin, oğlum giysin. Al aygırını getirin, oğlum binsin.

Halk korkuya düşmeden oğlum varsın, meydana girsin! dedi. Oğlanı

donattılar. Emren, anası babasıyla vedalaştı, ellerini öptü. Üç yüz yiğidi

yanına alarak savaş meydanına çıktı.

Al aygır ne zaman düşman kokusu alsın, ayağını yere vurur, yerin

tozunu göğe çıkarırdı. Kâfirler bunu gördü: "Bre bu at Beğil'indir, biz

kaçarız!" dediler. Tekfur: "Hele durun, iyi bakın! Bu gelen Beğil'se, ben hepinizden önce kaçırım!" dedi, Gözcüleri gözledi. Gördü ki, at Beğil'in, ama Beğil üstünde değil, kuş kadar bir oğlanlık oturur! Gelip haber verdi: "At, silah, miğfer hep Beğil'in, ama Beğil içinde değil!" dedi. Tekfur emretti: "Yüz adam seçin, biraz gürültü kopanın, oğlan çocuğu kuş yürekli olur, meydanı kor, kaçarı!" dedi. Yüz kâfir oğlanın üzerine geldi. Burada kâfir soylamış, görelim hanım, ne soylamış:

— Oğlan oğlan, ay oğlan!

Haramzade oğlan!

Altında al aygırı sıska oğlan!

Kara polat kılıcı gedik oğlan!

Elindeki süngüsü kırk oğlan!

Ak kirişli yayı kısa oğlan!

Sadağında doksan oku seyrek oğlan!

Yanındaki yoldaşları gevşek oğlan!

Kara gözleri titrek oğlan!

Şöklü Melik sana çok kızdı,

Şu oğlanı tutun, dedi,

Ellerini bağlayın, dedi,

Gafil başını kesin, dedi,

Al kanımı dökün, dedi,

Ak sakallı baban varsa ağlatma!

Ak saçlı anan varsa inletme!

Yalnız yiğit alp olmaz,

Eceli gelmiş kavat oğlu kavat,

Hadi bas git buradan!

Oğlan bunlara cevap verdi, soyladı, görelim hanım ne soyladı:

— Herze söz söyleme bre itim kâfir!

Altımda al aygırımı niçin beğenmezsin,

Seni gördü oynuyor!

Kara polat kılıcımı niçin beğenmezsin,

Kargı dalı süngümü niçin beğenmezsin,

Göğsünü delip göğze ulaştır.

Akça kirişli yayım zan zan inler,

Yanımdaki yiğitlerim savaş diler,

Alp ere korku vermek ayıp olur,

Beğil gel, bre kâfir dövüşelim!

Kâfirler: "Oğuz'un arsız, Türkmenin delisine benzer, bakın hele şuna!" dediler. Tekfur: "Varın sorun, Beğil'in nesidir!" dedi. Kâfirler geldiler, Beğil'in nerede olduğunu sordular, sen Beğil'in nesisin, dediler.

Beğil'in oğlu cevap verdi:

— Bre kâfir sen beni bilmez misin? Ak ahlmlı Bayındır Han'ın beylerbeyisi Salur Kazan'ın kardeşi Kara Göne geldi, Dönebilmez Dölek Evren geldi, Tozan oğlu Alp Rüstem geldi, Boz atlı Beyrek geldi, Beğil'in evinde yer içerlerdi, senden casus geldi, senin saldıracağını haber verdi. Beğil, al aygırına beni bindirdi, kara polat kılıcını verdi, kargı dahil süngüsünü verdi, yanındaki üç yüz yiğidini yanıma verdi, beni gönderdi. Ben Beğil'in oğluyum, bre kâfir, gel dövüşelim!

Tekfur, bre kavat oğlu kavat, ben sana varayım, dedi. Altı kanatlı gürzünü aldı, oğlanın üzerine saldırdı. Gürzüyle oğlana yaman bir darbe vurdu, oğlanın kalkanı parçalandı, miğferi ezildi. Yaraladıysa da yenemedi. Gürzle savaştılar, kılıçla vuruştular, omuzları doğrandı, kılıçları ufalandı. Birbirlerini yenemediler. Süngüyle savaştılar, göğüsleri yaralandı, süngüleri kırıldı, birbirlerini yenemediler. At üzerinde birbirlerine sarılıp tutuştular. Kâfirin gücü fazlaydı. Oğlan çaresiz kaldı. Allah'a yalvarıp şöyle dedi:

— Yücelerden yücesin, yüce Tanrı!
Kimse bilmez nicesin, güzel Tanrı!
Sen âdeme tac giydirdin,
Şeytana lanet ettin,
Bir suçtan ötürü dergâhından kovdun.
İbrahim'i ateşe attırdın,
Ateşi gül bahçesi yaptın.
Birliğine sığındım,
Aziz Allah, rabbim Allah, bana medet!
Kâfir:

— Oğlan, yenildin de Tanrına mı yalvayıyorsun! Senin bir Tanrın varsa, benim yetmiş iki puthanem var! dedi. Oğlan:

— Ey asi melun! Sen putlarına yalvayıyorsan ben de âlemleri yoktan var eden Allahuma sığınıyorum! dedi.

Hak teâlâ Cebrail'e buyurdu: Ya Cebrail! Var şu kuluma kırk er

kuvveti verdim! dedi. Oğlan kâfiri kaldırdı, yere vurdu. Burnundan oluk gibi kanı aktı. Sıçrayıp üstüne çıktı, boğazını tuttu. Kâfir: Yiğit, aman! dedi. Sizin dininiz nedir? Dinine girdim, dedi. Parmak kaldırıp şehadet getirdi, müslüman oldu. Öteki kâfirler kaçtılar. Akıncılar kâfirin ilini yurdunu talan edip kızını gelinini esir ettiler. Oğlan babasına mustucu gönderdi. Dönüp evlerine geldiler. Beğil, oğluna kara dağdan yaylak verdi. Yüğrük atlar verdi, akça koyunlardan şölen verdi. Ala gözlü oğluna ak duvaklı gelin aldı. Oğlunu götürdü, Bayındır Han divanına vardı, el öptü. Padişah, Kazan oğlu Uruz'un sağ yanında ona yer gösterdi; hilat giydirdi.

Dede Korkut geldi, kopuz çaldı, bu Oğuznameyi koştı, Beğil oğlu Emren'in olsun dedi. Gazilerin başına gelenleri anlattı.

Yom vereyim hanım:

Uçurumlu kara dağların yıkılmasın!

Gölgeli kaba ağacın kesilmesin!

Allah'tan ümidin kesilmesin!

Günahınızı adı güzel Muhammed'e bağışlasın!

Hanım hey!

Uşun Koca oğlu Seğrek

Oğuz zamanında Uşun Koca derler bir kişi vardı. İki oğlu vardı. Büyük oğlunun adı Eğrek idi. Yiğit, gözü kara, korkusuz bir genç idi. Ne zaman istese Bayındır Han'ın divanını girebilirdi. Beyler beyi Kazan divanında buna hiç kapı baca yoktu. Herkesi geçip Kazan'ın önüne otururdu. Kimseye iltifat etmezdi.

Meğer hanım, yine bir gün beyleri geçip Kazan'ın önüne oturunca, Ters Uzamış adlı bir yiğit öfkelenmişti:

— Bre Uşun Koca oğlu! Bu oturan beylerin her biri oturduğu yeri kılıcının hakkıyla aldı. Ya sen baş mı kestir, kan mı döktün; aç mı doyurdun, çıplak mı giydirdin? dedi. Eğrek:

— Bre Ters Uzamış, baş kesip kan dökmek hüner midir?

— Hünerdir ya!

Ters Uzamış'ın sözü Eğrek'e dokundu. Kalktı, Kazan Bey'den akın için izin istedi. Kazan Bey izin verdi. Üç yüz silahlı yiğit bunun yanına toplandı akın için.

Bunlar meyhaneye girdiler, beş gün yiyip içtiler. Sonra Gökçe Deniz'e kadar olan yerleri talan ettiler. Pekçok ganimet aldılar. Yolu, Alınca Kalesine uğramıştı. Kara Tekfur burada bir koru kurdu, içine türlü hayvanlar doldurup Oğuz yiğitlerine tuzak etmişti. Bunlar korunun kapısını kırıp girdiler. Geyik, kaz, tavuk ne buldularsa kesip yediler. Atlarının eyerlerini, kendilerinin de zırhlarını çıkardılar. Kâfirin casusu vardı, bunu haber verdi. "Bre ne durursunuz, Oğuz'dan bir bölük atlı geldi. Korunun kapısını kırıp girdi, atlarının eyerlerini, zırhlarını çıkardılar!" dedi. Altı yüz kâfir bunların üzerine saldırdı, yiğitleri öldürdü, Eğrek'i tutsak edip Alınca Kalesi'nde zindana attılar.

Olan bitenin haberi Oğuz illerinde duyuldu. Uşun Koca'nın evinde feryat koptu. Kaza benzer kızı, gelini ak çıkarıp kara giydi. Anasıyla babası "Oğul, oğul!" diye ağlaştı.

Meğer hanım, Uşun Koca'nın bir de küçük oğlu vardı, Seğrek derlerdi. Büyüdü, gözü kara, korkusuz bir yiğit oldu. Bir gün bir eğlenceye vardı, yiyip içtiler. Seğrek sarhoş oldu. Dışarı çıktı, bir öksüz oğlan ile bir kızanın kavga ettiğini gördü. "Bre ne yapıyorsunuz!" deyip ikisine de birer şaplak vurdu. Eski elbisenin biti, öksüz oğlanın dili acı olur. Bu öksüz oğlan: "Bre bizim öksüzlüğümüz bize yetmez mi, niye vuruyorsun? Hünerin varsa kardeşin Alınca Kalesi'nde esirdir, git onu kurtar!" dedi. Seğrek kardeşinin adını sordu. Eğrek'tir, dediler.

Babasının evine geldi, atından indi, babasının ağzını aradı. Şöyle dedi:

— Ey baba, yerimden kalktım!

Yüğrük atıma bindim.

Karşıkı Ala Dağ'ın eteğine vardım.

Oğuz illerinde eğlence varmış, gittim.

Yiyip içerken bir ak boz atlı geldi,

Çok zamanmış Eğrek derler bir yiğit tutsakmış

Kadir Tanrı yol vermiş, çıkıp gelmiş,

Büyük küçük kalmadı, o yiğidi karşılamaya gitti,

Baba ben de gideyim mi, ne dersin?

Babası cevap verdi:

— Ağzın için öleyim ay oğul!

Dilin için öleyim ay oğul!

Karşıkı kara dağım yıkılmıştı,

Yüceldi yine.

Coşkun akan suyum çekilmişti,

Çağladı yine.

Kaba ağacım kurumuştur,

Yeşerdi yine.

Kudretli Oğuz beyleri gittiyse sen de git!

O yiğide vardığında ak boz atından yere in,

El bağlayıp o yiğide selam ver!

Elini öp boynuna sarıl,

Kara dağımın yücesi kardeş, del!

Ne duruyorsun oğul, sür atını!

Oğlan burada babasına öfkelenmişti:

— Ağzın kurusun, dilin çürüsün baba! Bir kardeşim varmış da

onun için endişelenmezmişim. Baba hakkı Tanrı hakkı olmasaydı, seni kılıcımınla parçalar, başını keser, kanını dökerdim, zalim baba! dedi.

Seğrek, kardeşini aramaya, bulup kurtarmaya karar verdi. Anası, babası "Gitme!" dese de dinlemedi. "Beni yolumdan ayırmayın! Abimin hapsedildiği kaleye varmayınca, öldüğünü veya yaşadığını öğrenmeyince, öldüyse öcünü almayınca Oğuz diyarına gelmeyeceğim!" dedi.

Anası babası ağlaşıp Kazan Bey'e adam gönderdiler. "Oğlan kardeşini aramaya gidiyor, bize ne öğüt verirsin?" dediler. Kazan bey: "Ayağına pranga vurun!" dedi. Bunun bir nişanlısı vardı; gitmesini engellemek için alelacele düğün dernek kurdular. Attan aygır, deve den buğra, koyundan koç kestiler, büyük ziyafet verdiler; oğlanı gerdeği koydular. Kızla ikisi bir döseğe girince oğlan kılıcını çıkardı, kızla kendi arasına koydu. "Bu kılıcımınla doğranayım, okumla vurulayım; eğer abimin yüzünü görmeden bu gerdeğe girersem!" dedi. Kalktı, tavladan bir şahbaz at çıkardı, eyerledi. Zırhını giydi.

— Ey kız, beni bir yıl bekle. Bir yılda gelmezsem iki yıl bekle. İki yılda gelmezsem üç yıl bekle. Gelmezsem o vakit öldüğümü bilesin. Aygır atını kurban et, ölü aşımı dağıt. Gözün kimi tutarsa, gönlün kimi severse onunla evlen.

Kız, gerekirse on yıl bekleyeceğini, iyi haber getirene at, elbise vereceğini, kötü haber getirenin başını keseceğini söyledi Gerdeğe gir, ondan sonra git! dedi. Oğlan, yemin ettim, dönmem! dedi.

Kız, bana uğursuz diyeceklerine utanmaz desinler deyip kayınbabasıyla kaynanasına seslendi, onlara haber verdi. Oğlunuz gidiyor, haberiniz olsun! dedi. Ana baba, ne kadar "Gitme!" dedilerse de kâr etmedi. Sonunda bunlar "Yürü oğul, uğurun açık olsun, sağ esen varıp gelesin!" dediler. Ellerini öptü, yüğrük atına sıçrayıp yola düştü.

Üç gün üç gece at koşturdu. Kardeşinin yakalandığı koruya geldi. Yılkıcı kâfirlerin at sürülerini güttüğünü gördü. Kılıç çekip altı kâfir tepeledi. Kısrakları getirdi, o koruya soktu. Yine üç gün, üç gece at koşturdu. Sonra uykusu geldi, atının dizginini bileğine bağladı, uyudu.

Meğer kâfirin bir casusu vardı. Gelip tekfıra haber verdi. Oğuzdan bir gözü kara yiğit geldi. Yılkıcıları öldürdü, kısrakları koruya soktu, dedi. Tekfur altmış silahlı adam gönderip yakalamalarını em-

retti. Bunlar vardılar. Demir zırhlarının sesinden, at kişnemesinden oğlanın aygırı bunların geldiğini duydu, çekip oğlanı uyandırdı. Oğlan gördü ki bir alay atlı geliyor, sıçradı kalktı, adı güzel Muhammed'e salavat getirdi, atına bindi. Kafirleri kaleye kaçırdı. Yine uykusu geldi, yattı uyudu, atının dizginini bileğine taktı.

Kâfirlerin sağ kalanları kaçarak Tekfur'a geldiler. Tekfur: "Tuh yüzünüze, altmış kişi bir oğlanı tutamadınız!" dedi. Bu defa yüz kâfir oğlanın üstüne geldiler. At yine oğlanı uyandırdı. Oğlan, adı güzel Muhammed'e salavat getirip kâfire kılıç çaldı. Bunları yine kaçırdı. Yine aynı yere geldi, uyku bastırıldı, uyudu; atının dizginini bileğine taktı. Bu defa at oğlanın bileğinden boşandı, kaçtı.

Kâfirler yine Tekfur'a geldiler. "Bu defa üç yüz kişi gidin!" dedi. "Gitmeyiz, hepimizi öldürür!" dediler. Tekfur: "Ya ne yapacağız? Varın şu tutsak olan yiğidi çıkarın, dinsizin hakkından imansız gelir! At verin, zırh kuşandırın!" dedi. Geldiler Eğrek'e:

— Yiğit! Tekfur sana merhamet etti. Şurada bir deli yiğit var, gelip geçen yolculara saldırıp çoluğun çocuğun ekmeğini elinden alıyor, o deliyi yakala, öldür; seni salıverelim! dediler.

Eğrek, olur, dedi. Saçını sakalını kestiler; bir at, bir de kılıç verdiler. Üç yüz kâfiri ona yoldaş koştular. Oğlanın üzerine geldiler. Bu üç yüz kâfir geride durdu. Oğlanı uzaktan gösterdiler. Eğrek: "Gelin, gidelim, yakalayalım!" dedi. Kâfirler: "Tekfur sana emretti, sen git!" dediler. Eğrek: "İşte uyuyor, gelin yakalayalım!" dedi. Kâfirler "Ne uyması, koltuğu altından bakıyor! Kalkar, koca dünyayı başımıza dar eder!" dediler. Eğrek: "Ben gideyim, elini ayağını bağlayayım, sonra siz gelin!" dedi. At sürüp yanına geldi, atından indi. Atının dizginini bir dala bağladı. Baktı gördü ki, aym ondördüne benzeyen bir güzel, ela gözlü genç. Buram buram terlemiş, uyuyor. Gelenden giden-den haberi yok! Dolandı, başı ucuna geldi. Belindeki kopuzu gördü. Çıkarıp eline aldı. Soylamış, görelim hanım, ne soylamış:

— Yerinden kalkıp gelen yiğit,
Yügrük atına binen yiğit,
Ala Dağ'dan gece aşan yiğit,
Akıntılı sulardan geçen yiğit,
Gurbet ele gelen yatar uyur mu?
Bencileyin ak ellerini bağlatıp

Domuz damında uyur mu?
Ak sakallı babasını, ak saçlı anasını
Ah ettirip ağlatır mı?
Niçin uyuyorsun yiğit?
Gafil olma, güzel başını kaldır yiğit!
Ela gözlerini aç yiğit!
Kimsin sen kudretli Oğuz ilinden gelen yiğit?
Dört yanını kâfir çevirdi, bilesin yiğit!
Oğlan sıçradı kalktı. Kılıcının kabzasına yapıştı ki, buna çalsın.
Elindeki kopuzu gördü.

— Bre kâfir! Dedem Korkut'un kopuzu hürmetine çalmadım kılıcı. Eğer elinde kopuz olmasaydı, abimin başı için seni iki parça ederdim! dedi. Çekti, kopuzu elinden aldı.

— Ala sabah yerimden kalktığım, kardeşim için.
Ak boz atları koşturduğum, kardeşim için.
Kalenizde tutsak var mıdır kâfir, söyle banal
Kara başım kurban olsun, kâfir sana!
Büyük kardeşi Eğrek oğlana kim olduğunu, nereden geldiğini sordu, adını nedir, dedi:

— Develerim güden devecim misin?
Atlarımı güden yalkıncım mısın?
Koyunlarımı güden çobanım mısın?
Kulağıma sır söyleyen nayibim misin?
Beşikte koyup gittiğim kardeşim misin?
Yiğit söyle bana,
Kara başım kurban olsun, bugün sana!

Oğlan Oğuz diyarından geldiğini, babasının adının Uşun Koca, kendi adının Seğrek olduğunu, Eğrek isimli abisinin olduğunu söyledi:

— Develerini güden devecimim!
Atlarını güden yalkıncım!
Beşikte koyup gittiğin kardeşimim!

İki kardeş kucaklaştılar. Eğrek, küçük kardeşinin boynunu, Seğrek de abisinin elini öptü. Kâfirler karşıdan bakışıp "Bunlar güreşmeye başladı. Bizimki yener umarız!" dediler. Bu iki kardeş atlarına binip kılıçlarını çektiler, kâfirin üstüne hücum ettiler. Kâfirleri yenip ka-

leye kaçırdılar. Gelip yine o koruya ulaştılar. Buradaki atları çıkardılar, sürdüler, gece gündüz at sürüp Oğuz serhaddine geldiler.

Seğrek burada babasına muştucu gönderdi. Muştucular gelip Uşun Koca'ya haber verdiler. Oğullarının ikisi birden sağ salim geldi, dediler. Gümbür gümbür davullar çalındı. Altın, tunç borular öttürdü. Otağlar dikildi. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kesildi. Uşun Koca oğullarını karşıladı, kucaklaştılar, hal hatır soruştular. Büyük oğluna da gelin getirdi. İki kardeş birbirine sağdıç oldular. Düğünlerini yaptılar. Dede Korkut gelip boy boyladı, soy soyladı.

Evvel ahir uzun yaşın sonu ölüm.

Ölüm geldiğinde Allah arı imandan ayırmasın!

Günahınızı Muhammed Mustafa

Yüzü suyuna bağışlasın.

Amin diyenler, Tanrının yüzünü görsün!

Hanım hey!

Salur Kazan Tutsak Olup Oğlu Uruz'un Kurtarması

Meğer hanım, Trabzon Tekfuru Kazan Han'a bir şahin göndermişti. Bir gece Kazan Han beyleriyle yiyip içip otururken şahinci başına seslendi:

— Bre, sabah şahinleri al, gizlice ava gidelim! dedi.

Bunlar sabah erkenden ava çıktılar. Bir kaz sürüşü gördüler. Kazan, şahini saldı, alamadı. şahin uçmaya başladı. Gözlediler, Tomanın Kalesi'ne indiğini gördüler. Kazan Bey, pek kederlendi. şahinin peşine düştü. Dere teppe aştı, kâfir iline geldi. Derken Kazan'ı uyku bastı. Beyleri: "Harım, dönelim!" dediler. Kazan: "Biraz daha gidelim!" dedi. Baktı, bir kale gördü. Kazan: "Beyler, gelin yatıp uyuyalım!" dedi. Kazan Han'ı küçük ölüm bürüdü. Meğer hanım, Oğuz beyleri yedi gün uyurlardı; onun için 'küçük ölüm' derlerdi.

O gün Tomanın Kalesi'nin tekfuru da ava çıkmıştı. Casus geldi, haber verdi: "Bir bölük atlı geldi, içlerinde beyleri yattı, uyudu." dedi. Tekfur: "Varın kim olduğunu öğrenin" dedi. Gelenler, bunların Oğuz erenleri olduğunu anladı, gelip Tekfur'a haber verdiler. Tekfur hemen askerlerini toplayıp bunların üzerine yürüdü. Kazan'ın beyleri düşmanın geldiğini gördüler. "Kazan Bey'i bırakıp gidersek Oğuz ilinde bizi öldürürler. En iyisi burada ölelim!" dediler. Kâfiri karşıladılar, vuruştular. Kazan'ın yirmi beş beyi şehit oldu. Kazan'ı üzerine çullanıp uyuduğu yerde yakaladılar. Elini ayağını sıkıcı bağladılar, bir arabaya yüklediler; kalın organlarla arabaya bağladılar. Çekip götürdüler.

Yolda arabanın gıcırtsından Kazan uyandı, gerindi, kendini bağlayan organları hep parçaladı. Arabanın üstüne oturdu. Ellerini birbirine vurup güldü. Kâfirler:

— Ne gülüyorsun? diye sordu.

— Bre kâfirler! Bu arabayı beşiğim sandım, sizi yanın yumru dadılarım sandım!

Kazan'ı getirdiler Tomanın Kalesi'de bir kuyuya hapsedtiler. Kuyunun ağzına bir değirmen taşı koydular. Yemeğini suyunu değirmen taşının deliğinden veriyorlardı.

Bir gün, Tekfur'un karısı Kazan'ı görmeye geldi. Zindancıya kuyuyu açtırdı. Sordu:

— Kazan Bey, nasılsın? Keyfin yerin altında mı iyidir, yoksa yerin üstünde mi? Orada ne yiyor, ne içiyorsun; neye biniyorsun?

— Ölülerinize yemek verdiğinizde ellerinden alıp yiyorum. At diye ölülerinizin en rahvanına biniyorum, ötekileri de yedekte tutuyorum.

— Aman Kazan, dinin için! Yedi yaşında bir kızcağzım öldü, ona binme!

— Ölüleriniz içinde ondan rahvanı yok! Hep ona biniyorum!

— Vay! Senin elinden ne dirimiz, ne ölümüz kurtulmuş!

Kadın geldi, Tekfur'a söyledi:

— Merhamet et, o Tatarı kuyudan çıkar. Kızcağzımın belini kızar, yer altında at diye kızcağzıma binermiş! Ölülerimizi hep toplar, verdiğimiz yemekleri ellerinden alıp yemiş, Elinden ne ölümüz, ne dirimiz kurtulurmuş! Dinin aşkına o adamı kuyudan çıkar! dedi.

Tekfur beylerini topladı, danıştı. Gelin Kazan'ı kuyudan çıkarın, bizi övsün, Oğuz halkını yersin, bir daha bize düşmanlık etmemeye yemin etsin, salıverelim! dedi.

Vardılar, Kazan'ı kuyudan çıkarıp getirdiler "Yemin et bize bir daha düşmanlık etmeyeceğine ve bizi öv, Oğuz'u da yer! Seni salıverelim, var git!" dediler. Kazan: "Doğru yol varken, eğri yoldan gelmem vallahi!" dedi. Kâfirler, Kazan güzel yemin etti, dediler. Şimdi de bizi öv! dediler. Kazan: "Ben yerin üstüneyken adam övmem! Varın bir adam getirin, üstüne bineyim, öyle öveyim sizi! dedi.

İri yarı bir kâfir vardı; getirdiler. Üstüne eyer koydurdu, ağzına gem taktırdı. Çıktı adamın sırtına bindi, mahmuzuyla vurdu, kaburgasını karnına yapıştırdı. Dizginleri çekti, ağzını ayırdı, adamı öldürdü. Çöktü üstüne oturdu, bre kopuzumu getirin, sizi öveyim, dedi. Gittiler, kopuzu getirdiler. Kazan Han şöyle dedi:

— On bin düşman gördüm oyun saydım, Yirmi bin otuz bin, yüz bin düşman gördüm, bana mısın demedim, yüz çevirmedim. Elime kılıcımı aldım, Muhammed'in dini aşkına kılıç vurdum, baş kestim. Hiç övürmedim. Övünenleri hoş görmedim! Eline geçirmiş iken, bre kâfir, öldür beni! Vur kılıcını, kes başını! Kendi aslını, kendi soyumu yermem, kötülerem. Oğuz beyleri dururken, sizi övmem!

Kazan Bey devam etti:

— Yüce dağlardan kayalar kopsa ökçemle, uyluğumla tutan Kazan'ım ben!

Firavun şişler yükleyip yerinden çıksa kaba ökçemle perçin yapan Kazan'ım ben!

Bey oğulları kavgaya tutuşsa, kamçı vurup ayıran Kazan'ım ben!
Yüce dağları sis bassa, boran kopsa, atımın kulağı görünmez olsa,
Erenler kılavuzsuz yolunu bulamasa, kılavuzsuz yolunu bulan Kazan'ım ben!

Yedi başlı ejderhaya karşı vardım, heybetinden sol gözüm yaşardı.
Behey namert, korkak gözüm, bir yilandan niçin korktun! dedim.
O zaman bile övünmedim. Övünen yiğitleri hoş görmedim.
Eline geçirmişken, bre kâfir, çal kılıcını, kes başımı, öldür beni.
Zerrece yüz çevirmem. Kendi aslımı, kendi soyumu yermem, kötüle-
mem!

Oğuz beyleri dururken, sizi övmem!
Kazan Bey yine devam etti, vaktiyle yapığın yiğitlikleri, kahramanlıklar
anlattı. Kendi soyunu kötülemedi, kâfiri övmedi.

— Ak Kaya'nın kaplanının erkeğinde köküm var,
Kırlarda geyiklerinizi gezdirmez!
Ak Saz'ın aslanunda köküm var,
Alaca kısıklarınızı durdurmaz!
Kurt yavrusu erkeğinde köküm var,
Akça koyunlarınızı gezdirmez!
Aksungur kuşunun erkeğinde köküm var,
Ala ördek, kara kazınızı uçurtmaz!
Kudretli Oğuz ilinde bir oğlum var, Uruz adlı,
Bir kardeşim var Kara Göne adlı
Yeni doğanınızı büyütmez!
Eline geçirmişken, bre kâfir, öldür beni!
Kılıcından zerrece yüz çevirmem!
Kendi aslımı, kendi soyumu kötülemem,
Oğuz erenleri dururken, sizi övmem.
İt gibi hav hav eden, kötü soylu,
Küçük domuz şölenli,
Bir torba saman dōşekli,
Yarım kerpiç yastıklı,

Ağaçtan yontma tanrı,
Köpeğim kâfir!
Oğuz'u görürken seni övmem!
Öldürürsen, bre kâfir, öldür beni!
Öldürmezsen, Tanrı korsa, ben öldürürüm seni!

Kâfirler, bu bizi övmedi, gelin öldürelim! dediler. Beyleri toplandı, danıştı, bunun oğlu, kardeşi var, bunu öldürmek olmaz, dediler. Getirdiler, domuz damına hapsedtiler.

At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur. Kazan'ın ölüsünü, dirisini kimse bilmedi. Meğer bunun bir oğlu vardı, büyüdü, delikanlı oldu. Birgün, ata binip divan toplantısına gelirken birisi buna:

— Sen Kazan Han'ın oğlu değilsin herhalde! dedi. Uruz öfkelendi:

— Bre kavat! Benim babam Bayındır Han değil midir? dedi.

— Hayır, o annenin babası, senin deden!

— Bre, benim babam ölü mü, sağ mı?

— Sağ, Tomanın Kalesi'nde hapis.

Böyle deyince oğlan kederlendi. Atını çevirdi, geri döndü. Anasına geldi.

— Bre ana, ben Bayındır Han'ın oğlu değilmişim,

Kazan Han oğluymuşum.

Bre kavat kızı, bunu bana niçin söylemedin?

Ana hakkı Tanrı hakkı olmasaydı

Kara polat kılıcımı çekerdim,

Gafil başını keserdim,

Alca kanını yeryüzünü dökerdim!

Anası ağladı. "Oğul, baban sağdır, ama söylemeye korkardım. Kâfire varırsın, helak olursun diye söylemezdim, canım oğul!" dedi. "Amcana adam gönder, gelsin, görelim ne der!" dedi. Uruz amcasına adam yolladı. Geldi. "Ben babamın tutsak olduğu kaleye gidiyorum!" dedi. Danıştlar, cümle beylere haber saldılar. "Uruz babasını kurtarmaya gidiyor, silahlanıp gelin!" dediler. Asker toplandı, Kara Göne ordunun başı oldu, borular çalıp yola çıktılar.

Yol üzerinde pek sarp bir yerde bir kilise vardı, keşişler beklerdi. Bunlar tüccar kıyafetine girip bezirgân gibi vardılar. Keşişler gördü ki, bu gelenler tüccara benzemiyor, kaçıp kiliseye girdiler. Sordular:

— Kimsiniz?

— Bezirgânuz!

— Yalan söylüyorsunuz!

Keşişler bunları taşla tuttu. Uruz atından indi.

— Babamın altın kadehinden şarap içen, beni seven atından insin, bunun kapisına birer güz vuralım, dedi.

On altı yiğit attan indi, kalkanlarını tuttu, güzlerini aldı, kapiya birer güz vurup ufaladılar. İçeri girdiler. Buldukları kâfiri kırdılar, esir almadılar, malını yağmaladılar. Kâfirin bir süğürtmacı vardı. Manastırın alındığını görünce vardı Tekfur'a haber verdi. "Ne oturuyorsunuz, üstünüze düşman geldi, hazırlanın!" dedi. Toplandılar, ne yapacaklarını konuşular. Bazıları, Kazan'ı bunların karşısına çıkaralım, dövüştürelim, dediler. Kazan'ı haptiden çıkardılar. "Üstümüze düşman geldi, bizi kurtarırsan seni salıveririz!" dediler. "Hem bir daha saldırmamaya and içersen sana haraç da veririz!" dediler. Kazan: "Vallahi doğru yolu görürken eğri yoldan gelmeyeyim!" dedi. Kâfirler, Kazan yemin etti diye sevindi.

Tekfur ordusunu topladı. Kazan'a zırh getirdiler, giydirdiler. Kılıç, güz, süngü bütün silahları verdiler.

Bu sırada Oğuz erenleri alay alay geldi, gümbür gümbür davulları, nağaraları çalındı. Kazan gördü ki, ak boz atlı, alemli, demir zırhlı bir yiğit Oğuz'un önüne geldi, çadırını diktirtti, alay bağladı, durdu. Onun arkasından Kara Göne geldi, alay bağladı, durdu. Burada Kazan, at sürdü, meydana girdi. Er diledi. Boz atlı Beyrek karşısına çıktı. Kazan sordu:

— Yerinden kalkıp gelen yiğit, kimsin?

Demir zırhlar giyen yiğit, kimsin?

Adın nedir yiğit, söyle bana!

— Bre kâfir bilmez misin?

Bayburt hisarından parlayıp uçan,

Nişanlısını başkası alırken tutup alan,

Bay Büre Han oğlu Bamsı Beyrek derler bana,

Berî gel, bre kâfir, dövüşelim!

— Bre yiğit, önünde bu askerin

Bir ak sancaklı alay geldi,

Bir yiğit çadırın herkesten önce dikti,

Ak boz ata binen o yiğit,

Kimdir, kimin nesidir?

Yiğit, başın için, söyle bana!

Beyrek:

— Bre kâfir, kimin nesi olacak, beyimiz Kazan'ın oğlu! dedi.

Kazan gönlünden, elhamdulillah, oğlum büyük bir er olmuş, dedi.

Beyrek, bre kâfir, onu bunu niye sorup durursun, dedi, Kazan'ın üstüne at sürdü, altı kanatlı gürztiyle Kazan'a bir darbe savurdu. Kazan, kim olduğunu bildirmemi, Beyrek'in bileğinden tuttu, çomağını elinden aldı, ensesine bir çomak vurdu. Beyrek atının boynuna düştü, geri döndü. Kazan: "Beyrek, var beyine söyle, o gelsin!" dedi.

Bunu gördü, Eylik Koca oğlu Dönebilmez Dölek Evren meydana girdi. Kazan buna da sordu:

— Sabah vakti yerinden kalkan yiğit, kimsin sen!

Yüğük atını oynatıp gelen yiğit, kimsin sen!

Er adını gizlemek ayıp olur, adını söyle bana!

Dölek Evren:

— Bre kâfir benim adımı bilmez misin?

Kâfirleri rezil edip horlayan,

İlden çıkıp yedi kalenin kilidini alan,

Eylik Koca oğlu Dönebilmez Dölek Evren derler bana!

Dölek Evren, süngüsünü aldı, Kazan'a vurmaya yeltendi, vuramadı. Kazan at sürdü, bunun süngüsünü elinden aldı, kafasına vurdu, süngü parçalandı.

— Bre kavat oğlu! Beyine söyle o gelsin! dedi.

Kazan yine er istedi. Bu sefer Tozan oğlu Alp Rüstem at sürdü, meydana girdi. Kazan buna da adını sordu. Alp Rüstem, Kazan'a at sürdü, yeneemedi. Kazan buna da bir darbe vurup gönderdi, söyle beyin gelsin, dedi.

Kazan, yine er istedi. Uruz'un atının dizginlerini amcası Kara Göne tutmuştu, ansızın çekti aldı. Kılıcını kırından sıyırdı, babasının üzerine at sürdü. Kıpırdamasına fırsat vermeden omuzuna bir kılıç darbesi indirdi, zırhını kesti, omuzunda dört parmaklık yara açtı. Kazan'ın alca kanı şorladı, aktı, koynuna doldu. Uruz yine döndü, bir kılıç darbesi daha vurmak için. Burada Kazan oğluna soylamış, görelim hanım, ne soylamış:

— Kara dağımın doruğu oğul!

Gözlerimin aydını oğul!

Alpim Uruz, aslanım Uruz!

Ak sakallı babana kıyma oğul!

Uruz'un kara, çekik gözleri yaşla doldu. Atından indi, babasının elini

öptü. Kazan da yere indi, oğlunun boynunu öptü. Beyler hep at sürüp geldiler. Cümlesi atlarından inip Kazan'ın elini öptüler. Sonra hep birlikte kâfire hücum ettiler, kılıç vurdular. Derelerde, tepelerde kâfire kargın girdi. Kaleyi aldılar, kilisesini yıkıp mescit yaptılar. Uruz, kanlı kâfir elinden babasını kurtardı, kudretli Oğuz iline geldi. Akça yüzlü anasına muştucu gönderdi. Kaza benzer gelini, kızı karşılayıp Kazan'ın elini öptüler. Kazan Bey, otağını kurdurdu, yedi gün yedi gece toy düğün ettiler, yiyip içtiler.

Dede Korkut geldi, kopuz çaldı. Gazi erenlerin başına neler geldiğini anlattı.

— Hani övdüğümüz erenler,
Dünya benim diyenler?
Ecel aldı, yer gizledi.
Fani dünya kime kaldı?
Gelimli gidimli dünya,
Son ucu ölüm'lü dünya!
Yom vereyim hanım!
Ölüm vakti geldiğinde arı imandan ayırmasın!
Tanrı seni namerde muhtaç etmesin!
Beş kelime dua kıldık, kabul olsun!
Amin amin diyenler, Tanrı yüzünü görsün!
Günahırızı adı güzel Muhammed Mustafa
Hürmetine bağışlasın!
Hanım hey!

Dış Oğuz'un İç Oğuz'a İsyanı ve Beyrek'in Ölümü

Kazan Bey, üç yılda bir İç Oğuz ve Dış Oğuz beylerini toplar; eşinin elinden tutup otağından çıkar ve otağını yağmalatır. Kazan yine evini yağmalattı, ama bu sefer Dış Oğuz yoktu, sadece İç Oğuz yağmaladı. Dış Oğuz beylerinden Aruz, Emen ve öteki beyler bunu işittiler:

— Bak bak! Şimdiye kadar Kazan'ın evini birlikte yağmalardık. Şimdi suçumuz nedir ki birlikte yağmalamadık? dediler. İttifakla Kazan Bey'in divanına gelmediler, düşmanlık bağladılar.

Kılbaş denilen bir kimse vardı, Kazan buna sordu:

— Bre Kılbaş, bu Dış Oğuz beyleri her zaman gelirlerdi, şimdi niçin gelmediler?

— Hanım, bilmez misin niçin gelmediler? Evini yağmalattığımda Dış Oğuz yoktu, sebep budur!

— Düşman oldular, öyle mi?

— Hanım! Ben gideyim, onların dost mu, düşman mı olduğunu öğreneyim.

Kılbaş birkaç adamıyla at sürüp Kazan'ın dayısı Aruz'un evine geldi. Aruz da altın bacalı otağını diktirmiş, çocuklarıyla oturmakta idi. Kılbaş gelip Aruz'a selam verdi:

— Kazan sıkıntıya düştü, dayım Aruz gelsin! dedi. Üzerime düşman geldi. Develerimi bağırtdı, atlarımı kişnetti, kaza benzer kızımız gelinimiz kan ağladı? Başıma neler geldi, Aruz dayım yetişsin! dedi.

Aruz:

— Bre Kılbaş! Ne zaman Üç Ok ile Boz Ok bir araya gelse, Kazan evini o zaman yağmalatır. Suçumuz ne idi ki bu yağmada biz yoktuk? Kazan'ın başına gelen gelsin, dayısı Aruz'u ansın dursun! Biz Kazan'a düşmanız, iyi bilsin! dedi.

Kılbaş:

— Bre kavat! Kazan Han yerinden kalksın, Ala Dağ'a çadırını, otağını dik-

ti. Üç yüz altmış alp erenler başına toplandı, yeme içme arasında beyler seni andı. Üstümüze düşman müşman gelmedi.

Ben senin dostluğunu, düşmanlığını sinamaya geldim. Kazan'a düşman imişsin, bildim! dedi.

Kılbaş, çıkıp gitti. Aruz gayet kederlendi. Dış Oğuz beylerine adam saldı. Emen gelsin, Alp Rüstem gelsin, Dönebilmez Dölek Evren gelsin, öteki beyler hep gelsin, dedi. Dış Oğuz beyleri toplandılar, otağlarını kurdurdular. Aıtan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirdi, Dış Oğuz beylerine ziyafet verdi.

— Beyler ben sizi niçin çağırırım, biliyor musunuz?

— Bilmiyoruz!

— Kazan bize Kılbaş'ı göndermiş. İlime yurduma düşman geldi, dayım Aruz bana gelsin, demiş. Kılbaş'a söyledim, ne zaman yağma olsa Dış Oğuz beyleri de birlikte yağmalardı, beyler gelir, Kazan'ı selamlarlar idi, bu kez çağırmadı, dedim. Bre kavat, biz Kazan'a düşmanız! dedim. Siz ne dersiniz beyler?

— Ne diyelim, iyi demişsin. Mademki sen Kazan'a düşman oldun, biz de düşmanız.

Kur'an getirdiler, bütün beyler el basıp and içtiler. Senin düşmanına düşman, dostuna dostuz! dediler. Aruz cümlesine hilatlar giydirdi.

— Beyler! Beyrek bizden kaz almıştır, güveyimizdir, ama Kazan'ın da has beyidir. Bizi Kazan'la banıştır diye çağırırım, bize katılmasını söyleyelim. Katılmazsa, ben sakalından tutayım, siz kılıç vurun, öldürün! Beyrek'i aradan çıkaralım, sonra Kazan'la işimize bakarız! dedi.

Beyrek'e adam gönderdiler. Beyrek yiğitleriyle yiyip içmekte idi. Aruz'un adamı geldi, selam verdi. Aruz'un selam söylediğini, Beyrek gelsin, Kazan'la bizi banştırın, dediğini söyledi.

Beyrek, olur, dedi. Atına bindi, kırk yiğidiyle Aruz'un evine geldiler. Dış Oğuz beyleri de oturmakta idi. Selam verdi, girdi. Aruz:

— Bilir misin seni niçin çağırırız?

— Niçin çağırırız?

— Biz hepimiz Kazan'a aslı olduk, and içtik. Sen de bize katıl, and iç!

Beyrek şöyle dedi:

— Ben Kazan'ın nimetini çok yedim,

Bilmezsem gözüme dursun!

Yügrük atlarına çok bindim,

Bilmezsem tabutum olsun!
İyi kaftanlarını çok giydim,
Bilmezsem kefenim olsun!
Otağına, çadırına çok girdim,
Bilmezsem zindanım olsun!
Ben Kazan'dan dönmem, iyi bil!

Aruz, kendilerine kahlmayı reddeden Beyrek'in sakalından tuttu. Öteki beyler Beyrek'e kıyamadı. Beyrek, Aruz'un kendini tuzağa düşürdüğünü anladı:

— Aruz, bunu bana edeceğini bilseydim, yüğrük atıma binerdim. Demir zırhımı giyerdim. Kılıcımı belime bağlardım. Miğferimi başıma giyerdim. Süngümü elime alırdım. Beylerimi yanımdan ayırmazdım. Bre kavat, tuzak kurup er tutmak kan işidir. Karından mı öğrendin bu işi kavat? dedi.

— Bre herze söyleme, kanına susama, gel and iç!

— Vallahi ben Kazan'ın yoluna başıma koymuşum, dönmem. İstersen yüz parçaya ayır beni!

Aruz, Beyrek'in sakalını daha sıkı tuttu. Beylere baktı, gördü ki kimse gelmez, kılıcını çıkarıp uyluğuna vurdu. Beyrek'in kanı yere aktı, gözleri karardı. Bütün beyler kalktı, hep dağıldılar. Beyrek'i de atına bindirdiler. Adamları Beyrek'i alıp evine getirdiler. Beyrek adamlarına şöyle dedi:

— Yiğitlerim, yerinizden kalkın!
Ak boz atımın kuyruğunu kesin!
Ala Dağ'dan gece aşın,
Akıntılı suları yarıp geçin,
Kazan'ın divanına yetişin!
Ak çıkarıp kara giyin,
Sen sağ ol, Beyrek öldü, deyin!

— Olanı biteni anlatın. Dış Oğuz beyleri toplanmış, sana düşman olmuş, Beyrek'i de aralarına çağırmuş, Kur'an getirip and içirmek istemişler, Beyrek and içmemiş, ben Kazan'dan dönmem, demiş. Namert dayın öfkelenip Beyrek'i kılıçladı. Beyrek "Yarın kıyamet gününde elim Kazan Han'ın yakasında olsun, benim kanımı yerde korsa!" dedi, deyin!

Beyrek yine soylamış, şöyle demiş:

— Yiğitlerim, Aruz oğlu Basat gelmeden,
Elim günüm talan edilmeden,
Develerim bozlaşmadan,
Yüğrük atlarım kişneşmeden,

Koyunlarım meleşmeden,
Kızım gelinim ağlaşmadan,
Akça yüzlü sevdiceğimi Aruz oğlu Basat gelip almadan
Kazan Bey yetişsin,
Benim kanımı Aruz'a komasın,
Akça yüzlü sevdiğimi kendi oğluna alıversin,
Ahiret hakkını helal etsin,
Beyrek padişahlar padişahu Allah'a vardı, bilsin!

Beyrek'in anasına, babasına, karısına haber gitti. Evinde feryad u figan koptu. Kaza benzer kızı gelini, ak çıkardı, kara giydi. Akboz atının kuyruğunu kestiler, kırk yiğidi kara giyiniş gök sarıydılar. Beyrek, diye çok ağladılar. Varıp Kazan'ın elini öptüler. "Sen sağ ol, Beyrek öldü!" dediler. "Namerd dayın tuzak kurmuş, bizi hileyle çağırdılar. Biz asi olduk, siz de asi olun diye and içirmek, Kur'an el bastırmak istediler. Biz asi olmadık. Dayın namerd Aruz, Beyrek'e öfkeleni, kılıç vurdu. Sen sağ ol hanım, Beyrek Hakk'a vasil oldu. Kazan Han benim kanımı Aruz'a komasın, dedi!" dediler.

Kazan bu haberi işitti, mendilini alıp hüngür hüngür ağladı. Cümle beyler ağlaştılar. Kazan evine kapandı, yedi gün divan toplantılarına çıkmadı. Ağladı, oturdu. Cümle beyler hep toplandı. Kazan'ın kardeşi Kara Göne, Kılbaş'ı çağırdı:

— Kılbaş, git söyle, ağam Kazan gelsin, divana çıksın. "Bir yiğit senin için aramızdan eksildi. Hem vasiyet etmiş, benim kanımı komasın, alsın demiş. Varalım, düşmanı haklayalım!" de! dedi.

Kılbaş:

— Sen kardeşisin, sen git, dedi.

Hasılı, ikisi birlikte gittiler. İçimizden bir yiğit senin uğrunda aramızdan eksildi. Size ısmarlamış, kanımı alsın demiş. Varalım, öcünü alalım! Ağlamakla bir şey mi olur? Kalk ayağa! dediler.

Kazan:

— Doğru dersiniz! Tez silahların! Beyler hep atlansın, dedi.

Cümle beyler atlandı. Kazan'ın konur atını çektiler, bindi. Borular çalındı, kösler dövüldü. Gece gündüz at sürdüler.

Aruz'a ve cümle Dış Oğuz beylerine haber oldu. İşte Kazan geldi, dediler. Bunlar da askerlerini toplayıp Kazan'ın karşısına çıktılar. Üç Ok ile Boz Ok karşılaştı.

Aruz: "Benim rakibim Kazan olsun!" dedi. Emen: "Benimki Ters

Uzamiş olsun!" dedi. Alp Rüstem "Benim rakibin Ense Koca oğlu Okçu Kozan olsun!" dedi. Her biri bir rakip seçti kendine. Alaylar bağlandı, davullar çalındı.

Aruz Koca, meydana at sürdü. Kazan'a seslendi:

— Bre kavat, sen benim rakibimsin, gel beri! dedi.

Kazan kalkanını aldı, süngüsünü başının üzerinde çevirdi, şöyle dedi:

— Bre kavat, alçaklıkla adam öldürmek nasıl olurmuş, sana göstereyim! dedi.

Aruz, Kazan'ın üzerine at sürdü, kılıç vurdu. Zerre kadar kestiremedi. Sıra Kazan'a geldi. Kazan, altmış tutamlık mızrağını koltuğunun altına sıkıştırdı, öyle bir vurdu ki, Aruz'un göğsünden yıldırım gibi geçti, attan düşürdü. Kazan, kardeşi Kara Göne'ye işaret etti, başını kes, dedi. Kara Göne attan indi, Aruz'un başını kesti.

Dış Oğuz beyleri bunu görüp hep attan indiler. Kazan'ın ayağına kapandılar, af dilediler, elini öptüler. Kazan bunları affetti. Beyrek'in öcünü aldı. Aruz'un evini yağmalattı. Yeşil çayrlara otağını kurdu.

Dede Korkut geldi, kopuz çaldı, gazi erenler başına neler geldiğini anlattı:

Hani dediğim bey erenler,

Dünya benim diyenler?

Ecel aldı, yer gizledi.

Fani dünya kime kaldı?

Gelimli gidimli dünya,

Son ucu ölümü dünya.

Uzun ömrün ucu ölüm, sonu aynlık.

Yom vereyim hanım:

Ölüm vakti geldiğinde arı imandan ayırmasın!

Ak sakallı babanın yeri uçmak olsun!

Ak saçlı ananın yeri cennet olsun!

Kadir Tanrı seni namerde muhtaç etmesin!

Ak alına beş kelime dua ettik, kabul olsun!

Amin, amin diyenler Tanrı'nın yüzünü görsün!

Derlesin toparlasın

Günahınızı Muhammed Mustafa'ya bağışlasın!

Hanım hey!

EK-2: Sadeleştirilmiş Metin

DİRSE HAN OĞLU BOĞAÇ HAN

Hanım hey!

Bayındır Han, her yıl büyük bir toy düzenliyordu. Bu toyda Oğuz beylerini misafir ediyordu. Yine böyle bir şenlik düzenlemiş. Çadırlarının kurulmasını istemiş. Yerlere ipek halılar döşetmiş. Aygır, deve, koç kesmiş, ziyafet vermiş. Bayındır Han bu yıl gelen misafirleri için bir yere ak çadır, bir yere kızıl çadır, bir yere de kara çadır kurulmasını istemiş.

— Oğlu olan ak çadıra, kızı olan kızıl çadıra, oğlu ve kızı olmayan ise kara çadıra otursun. Kara çadıra oturanın altına kara keçe serin, kara koyun etinden yemek getirin. Yemeği yerse yesin, yemezse kalksın gitsin! demiş.

Oğuz beyleri birer birer toplanmaya başladılar. Bu beylerden biri de Dirse Han idi. O da tan vakti uyandı. Kırk yiğidini yanına alarak yola çıktı. Bayındır Han'ın şenliğine geldi. Bayındır Han'ın yiğitleri Dirse Han'ı karşıladılar. Dirse Han'ın çocuğu yoktu. Yiğitler ona kara çadıra oturmasını söylediler. Altına kara keçe serdiler. Kara koyun etinden yemek getirdiler. Kendisinden alt düzeydeki kimseler daha itibarlı olan ak ve kızıl çadırlara oturdu. Dirse Han sordu:

— Bayındır Han benim ne eksikliğimi gördü? Yiğitliğimi mi soframı mı beğenmedi? Benden daha düşük rütbeli kimseler ak ve kızıl çadıra oturdu. Benim suçum nedir ki bana böyle davrandı?

— Hanım! Bayındır Han'ın emri böyledir. Çocuğu olmayanı Tanrı hor görmüştür, biz de hor görmekteyiz, dedi.

Dirse Han yerinden kalktı. Adamlarına:

—Yiğitlerim, kalkın gidelim! dedi.

Dirse Han evine gitti. Eşine seslendi:

Ey sevdiğim kadın! Biliyor musun, neler oldu neler? Bayındır Han bir yere ak çadır, bir yere kızıl çadır, bir yere de kara çadır kurmuş. Yiğitlerine oğlu olanı ak çadıra, kızı olanı kızıl çadıra, çocuğu olmayanı kara çadıra oturtun. Kara çadıra oturanın altına kara keçe serin, kara koyun etinden yemek getirin. Yemeği yerse yesin, yemezse kalksın gitsin! Çocuğu olmayanı Tanrı hor görmüş, biz de hor görmekteyiz, demiş! Bana da böyle ettiler. Çocuğum olmadığından benim kara çadıra oturmamı istediler. Altıma kara keçeler serdiler. Önüme kara koyun etinden yemek koydular. Bu ayıp bize benden midir, senden midir? Tanrı bize neden yiğit bir oğlan vermez?

Dirse Han'ın karısı eşine:

— Ey Dirse Han, bana öfkelenme!

Bana acı sözler de söyleme!

Yerinden kalk, çadırını kur!

Koç, deve ve aygır kestir!

Oğuz beylerine ziyafet ver!

Açları doyur,

Fakirleri giydir!

Borçlu insanları borcundan kurtar!

Toylar düzenle, ziyafet ver!

Dilek dile!

Belki ulu bir kişinin duasıyla Tanrı bize bir evlat verir!

Dirse Han, eşinin sözleriyle büyük bir toy verdi. Toya bütün Oğuz beyleri geldi. Aç insanları doyurdu, fakirleri giydirdi. Borçlu insanların borçlarını ödedi. Çok iyilik yaptı. İnsanlar onun için el açtı. Dua etti, dilek diledi. Tanrı bu duaları kabul etti ve Dirse Han'ın eşi hamile kaldı. Bir süre sonra da bir erkek doğurdu.

Zaman çabuk geçti. Çocuk on beş yaşına geldi. Oğlanın babası Bayındır Han'ın ordusuna katıldı. Bayındır Han'ın bir boğası ile bir de erkek devesi vardı. Bu boğa çok güçlüydü. İlbahar ve sonbaharda bu boğayla deveyi güreştiriyorlardı. Bayındır Han ile Oğuz beyleri bu güreşleri seyrederek eğleniyorlardı.

Yine bir bahar günü yiğitler boğayı ahırdan çıkardılar. Üç kişi sağ yanından, üç kişi de sol yanından zincirlerle boğayı tutmuşlar. Getirmişler, boğayı meydanın ortasında salmışlar. Bu sırada Dirse Han'ın oğlu, meydanda üç arkadaşıyla oyun oynuyordu. Boğayı salanlar "Kaçın!" dediler. Üç çocuk kaçtı ancak Dirse Han'ın oğlu kaçmadı. Meydanın ortasında durdu, bekledi. Boğa çocuğa saldırdı. Dirse Han'ın oğlu yumruğunu boğanın kafasına vurdu. Boğa biraz sendeledikten sonra çocuğa bir daha saldırdı. Çocuk tekrar yumruğuyla boğanın kafasına vurdu. Bu defa yumruğunu boğanın alnına dayadı. Var gücüyle süre süre boğayı meydanın başına kadar getirdi. Boğayla bir süre mücadele etti. Ne çocuk boğayı ne de boğa çocuğu yeniyordu. Çocuk biraz düşündükten sonra yumruğunu boğanın alnından çekti, hızla kenara çekildi. Boğa ayakları üzerinde duramadı, yere yıkıldı. Çocuk hemen bıçağını eline aldı. Boğayı öldürdü.

Oğuz beyleri hemen çocuğun etrafına toplandılar. Onu tebrik ettiler, aferin dediler. "Dede Korkut gelsin, bu çocuğa ad versin, yanına alsın babasına götürsün. Bu oğlana babasından beylik istesin, taht istesin!" dediler.

Dede Korkut geldi. Oğlanı babasının yanına götürdü:

— Dirse Han, bu oğlana beylik ver, taht ver, erdemlidir!

Boynu uzun güçlü at ver, beceriklidir!

Ağılından ak koyun ver bu oğlana, erdemlidir!

Kızıl deve ver bu oğlana, beceriklidir!

Altın direkli çadır ver bu oğlana,

Gölge olsun, beceriklidir!

Omzu kuşlu kaftan ver bu oğlana,

Gölge olsun, beceriklidir!

— Bu çocuk Bayındır Han'ın boğasıyla güreşti, onu yendi. Senin oğlunun adı Boğaç olsun. Adını ben verdim, yaşını Allah versin!

Bunun üzerine Dirse Han oğluna beylik verdi, taht verdi.

Tahta çıkan oğlan, babasının kırk yiğidinin adını anmaz, onlara eskisi gibi itibar etmez oldu. Eski itibar ve saygınlıklarını kaybeden bu kırk yiğit oğlanı kıskandı. Birbirlerine: “Gelin, oğlanı babasına kötüleyelim, öyle kötüleyelim ki onu öldürsün. Bizim itibarımız eskisi gibi olsun!” dediler. Kırk yiğit, Boğaç Han'ı öldürmek için bir tuzak kurdular. Onu babasının gözünden düşürmeye karar verdiler.

Önce yirmisi gitti. Dirse Han'a türlü yalanlar söylediler. Oğlun ihtiyar kadın ve erkeklere saygısızlık etti, dediler. Bu haberler Bayındır Han'ın kulağına giderse seni cezalandırır. Böyle oğlun olmasındansa olmaması iyidir, öldür onu! dediler.

Sonra öteki yirmisi gitti. Dirse Han'a başka yalanlar söylediler. Senin oğlun ava çıktı. Sonra annesinin yanına geldi, annesine saygısızlık etti. Senin oğlun pek hayırsız, pek uğursuz çıktı. Haberler Bayındır Han'a giderse sana neler eder! Böyle oğul neyine gerek, öldür onu! dediler.

Dirse Han:

— Böyle oğul bana gerekmez. Getirin onu öldüreyim! dedi.

— Senin oğlun bizim sözümüzü dinlemez, bizim sözümüzle gelmez. Sen yerinden kalk, oğlunun yanına git. Onu ava çıkar, kuş avlama bahanesiyle de öldür!

Dirse Han, bunların sözüne inandı, yerinden kalktı. Oğlunu da yanına alarak ava çıktı. Bu kırk yiğidin birkaçı oğlanın yanına geldi, şöyle dedi

— Baban "Oğlum geyikleri getirsin, önümde vursun. Oğlumun at koşturmasını, kılıç kullanmasını, ok atmasını göreyim. Sevineyim, mutlu olayım. Ona güveneyim!" dedi.

Oğlan bunların sözüne inandı. Geyiği getirdi, babasının önünde vurdu. Bu kırk namert bu sefer Dirse Han'a:

— Görür müsün Hanım, geyiği senin önünde vurur. Niyeti oku sana atmaktır. O seni öldürmeden sen onu öldür! dediler.

Bunun üzerine Dirse Han yayını eline aldı. Atının üzerinde yükseldi. Oku attı, oğlunu iki göğsünün ortasından vurdu. Oğlan yere düştü. Dirse Han gidip oğlunun yanında ağlamak, yas tutmak istedi. Ancak o kırk namert ona engel oldu. Dirse Han evine gitti.

Bu arada Dirse Han'ın karısı da “Oğlumun ilk avıdır!” diyerek büyük bir ziyafet tertip etmiş. Ziyafete Oğuz beylerini çağırmış. Kadın, kırk kızıyla Dirse Han'ı karşıladı. Eşinin yanında oğlunu göremedi. Oğlunun başına bir şey gelmiş olmasından korktu. Kara çekik gözleri yaşla doldu. Dirse Han'a seslendi:

— Ey sevdiğim adam! Yerinden kalktın. Atına bindin, yüce dağlara ava çıktın. İki gittin, bir geldin. Yavrum nerede? Karanlık gecede gelen oğlum nerede? Oğlumu göremedim bağrım yandı. Coşkun akan derelere köprü yapılmasını istedim. Dervişlere adaklar verdim. Aç görsem doyurdum, fakir görsem giydirdim. Dilek ile dua ile bir oğlu güçlkle buldum. Biricik oğlum nerede Dirse Han? Söyle bana.

Oğlum karşıdaki yüce dağlardan uçurumlara düştüyse söyle bana! Deli ırmaklarda sele gittiye söyle bana! Aslana, kaplana yem olduysa söyle bana! Düşmanlara tutsak olduysa söyle bana! Han babamın yanına gideyim, para ve asker alayım. Biricik oğlumu kurtarmadan yolumdan dönmeyeyim! Oğlumun haberini Dirse Han, söyle bana!

Dirse Han, eşine cevap vermedi. Kırk namert:

— Oğlun yaşıyor iyidir, avdadır. Bugün yarın gelir, telaş etme. Bey yorgun bu yüzden cevap veremez, dediler.

Dirse Han'ın eşi çok sabredemedi. Kırk kızını yanına alarak Kazılık Dağı'na oğlunu aramaya gitti. Yüksek tepelere çıktı. Bir derenin içinde kuzgunları gördü. Atını o tarafa sürdü.

Boğaç orada yere düşmüş. Kuzgunlar oğlanın üstüne konmak istemiş. Oğlan buraya düşünce üç kez boz atlı Hızır gelmiş. Yarayı tedavi etmiş.

—Hızır, sana bu yaradan bir şey olmaz, korkma. Dağ çiçeği, annenin sütüyle birlikte senin yarana merhem olur, demiş.

Dirse Han'ın eşi oğlunu yerde gördü. Bağırarak oğlunun yanına koştu. Oğlana ağlayarak bu durumun sebebini sordu. Annesinin sesini duyan oğlan gözlerini açtı. Annesinin yüzüne baktı:

— Ey anam, ak saçlı anam! Akarsularına, otlarına, geyiklerine, aslanına ve kaplanına beddua etme. Kazılık Dağı'nın günahı yoktur. Bu suç, bu günah babamındır, dedi ve ilave etti:

— Ağlama ana, bu yaradan bana bir şey olmaz. Boz atlı Hızır üç kez yanıma geldi. Yaramı tedavi etti. Dağ çiçeği ile annenin sütü sana merhemdir, dedi.

Bunun üzerine kırk kız dağ çiçeği topladı. Dağ çiçeği ile annesinin sütünü oğlanın yarasına sürdüler. Oğlanı kendi ordusuna götürdüler ve hekimlere emanet ettiler. Dirse Han'dan sakladılar. Oğlanın yarası kırk günde iyileşti. Oğlan yine ata binmeye, kılıç kullanmaya, ava çıkmaya başladı. Dirse Han'ın bundan haberi yoktu.

O kırk haramiler bunu duydular. “Dirse Han bunu duyarsa hiçbirimizi sağ bırakmaz! Gelin hanı yakalayalım, alalım kâfir illerine götürelim!” dediler. Kırk haramiler, Dirse Han'ı yakaladılar. Ellerini arkasına bağladılar. Dirse Han yürüyerek bunlar da atla kâfir illerine yöneldiler. Oğuz beyleri Dirse Han'ın başına gelenleri duymadı.

Dirse Han'ın eşi, kocasının durumunu öğrendi ve bunu oğluna anlattı.

— Canım oğul, kalk yerinden, kırk yiğidini de yanına al. Babanı o kırk namerdin elinden kurtar, dedi.

Boğaç annesinin sözüne karşı çıkmadı. Silahlarını aldı. Atına bindi, kırk yiğidiyle babasının peşinden gitti. O namertler bir köşede oturuyorlardı. Boğaç'ı gördüler. Onu da babasıyla birlikte götürmek istediler. Bunların bu gelen yiğide kötülük yapacağını gören Dirse Han:

— Kırk yoldaşım, aman! Çözün benim elimi, kopuzumu da elime verin. Ben oyiğidi geri göndereyim. Sonra beni ister öldürün ister salın! dedi.

Bunlar Dirse Han'ın elini çözdüler. Kopuzunu verdiler. Dirse Han, oğlunu tanıyamadı. Karşısına geçti, söyledi:

— Boynu uzun Arap atlar giderse benim gider,

Senin de içinde atın varsa yiğit, söyle!

Savaşmadan alayım, geri dön!

Ağıllarımdan koyunlar giderse benim gider,

Senin de içinde koyunların varsa yiğit, söyle!

Savaşmadan alayım, geri dön!

Ak yüzlü, ela gözlü gelinler giderse benim gider,

Senin de içinde nişanlın varsa yiğit, söyle!

Savaşmadan alayım, geri dön!

Ak sakallı ihtiyarlar giderse benim gider,

Senin de içinde ak sakallı baban varsa yiğit, söyle!

Savaşmadan kurtarayım, geri dön!

Eğer benim için geldiysen

Ben oğlumu öldürdüm

Bana acımak gerekmez yiğit, geri dön!

Boğaç babasına:

— Boynu uzun Arap atlar giderse senin gider,

Benim de içinde atım var, bırakmam o kırk namerde!

Ağıllardan koyunlar giderse senin gider,

Benim de içinde koyunlarım var, bırakmam o kırk namerde!

Ak yüzlü, ela gözlü gelinlerin,

Benim de içinde nişanlım var, bırakmam o kırk namerde!

Senin ak sakallı ihtiyarların giderse,

Benim de içinde ak sakallı babam var, bırakmam o kırk namerde!

Boğaç kırk yiğidine işaret etti. Kırk Arap atlı yiğit Boğaç'ın etrafında toplandılar, savaştılar. Boğaç, bu kırk namerdin kiminin boynunu vurdu, kimini tutsak etti. Babasını kurtardı. Döndü, evine geldi. Dirse Han burada oğlunun başına gelenleri öğrendi.

Bayındır Han, Boğaç 'a beylik verdi. Dedem Korkut geldi söyledi:

— Onlar da bu dünyaya geldi, geçti

Ecel aldı, yer gizledi

Fani dünya kime kaldı?

Sağlığımı, devletini Hak artırsın.

İyi haberler vereyim hanım:

Tanrı dostun olsun, sana yardım etsin!

Uçurumlu kara dağların yıkılmasın!

Gölgeli ağacın kesilmesin!

Coşkun akan suların kurumasin!

Kanatlarının ucu kırılmasın!

Atın koşarken sendelemesin!

Savaşırken kılıcımı iyi kullanasın!

Ak saçlı anneninin yeri cennet olsun!

Ak sakallı babanın yeri cennet olsun!

Tanrı seni namerde muhtaç etmesin!

Hanım hey!

SALUR KAZAN'IN EVİNİN YAĞMALANMASI

Bayındır Han'ın damadı Salur Kazan bir gün çadırını kurmuş. Büyük bir ziyafet tertip etmiş. Ziyafete Oğuz beylerini çağırılmış. Hep birlikte yemiş içmişler.

Kazan Bey, dizlerinin üstüne çöktü. Şöyle dedi:

— Beni dinleyin beyler! Yata yata yanımız ağrıdı. Haydi kalkalım, ava gidelim. Alageyik vuralım. Yine gelelim, yiyelim içelim. Hoşça vakit geçirelim.

Deli Dünder ve Kara Budak, “Doğrudur Kazan Han, gidelim!” dediler. Aruz Koca da iki dizinin üstüne çöktü:

— Ağam Kazan! Kâfir illerin yanı başında oturuyorsun. Buraları kime emanet ediyorsun? dedi.

Kazan:

— Oğlum Uruz, üç yüz yiğidiyle benim evimi, yurdumu korusun! dedi. Kazan Bey atına bindi. Diğer Oğuz beyleri de atlarına bindiler. Ala Dağ'a ava çıktılar.

Kâfirin casusu vardı. Casus Şöklü Melik'e haber verdi. Yedi bin kâfir atlarına bindiler. Gece yarısı Kazan Bey'in yurduna geldiler. Kazan Bey'in yurdunu vurdular, yaktılar. Gelinler, kızlar ağlaştılar. Kazan Bey'in hazinesini, atlarını, kızıl develerini aldılar. Kırk ince belli kızıyla boyu uzun Burla Hatun ve Kazan Bey'in ihtiyar anası da esir gitti. Oğlu Uruz üç yüz yiğidi ile eli bağlı, boynu bağlı gitti. Kazan Bey'in olanlardan haberi olmadı.

Kâfirler kendi aralarında konuştular:

— Beyler! Kazan'ın atlarına bindik. Develerini, hazinelerini aldık. Oğlu Uruz'u, karısını tutsak ettik. Bu utançları Kazan'a verdik.

Kâfirin biri şöyle dedi:

— Bir şey daha kaldı. Kazan'ın on bin koyunu var. Onları da alırsak Kazan'a büyük acı olur.

Bunun üzerine Şöklü Melik altı yüz adamını bu koyunları getirmeye yolladı.

Bu koyunların başında Karacuk Çoban adlı bir çoban vardı. Karacuk Çoban kötü bir rüya gördü. Uykusundan korkarak uyandı. Çobanın Kıyan Gücü ve Demir gücü adında iki kardeşi vardı. Çoban bunları da yanına aldı. Ağılın kapısını kapattı. Üç yere tepe gibi taş koydu. Sapanını yanına aldı. Beklemeye başladı. Biraz sonra altı yüz kâfir geldi.

— Ey çoban! Kazan Bey'in evini yurdunu yıktık, atlarına bindik. Kızıl develerini götürdük. İhtiyar anasını esir ettik. Hazinesini aldık. Kızını, gelinini, kırk yiğidiyle birlikte oğlunu esir ettik. Bize boyun eğ, itaat et. Seni öldürmeyelim. Seni Şöklü Melik'e götürelim. Sana beylik alalım! dediler.

Karacuk Çoban:

— Ey kâfir! Atını, başındaki miğferi (başı koruyan başlık), belindeki okunu niye övüyorsun? Gel de yiğitlerimi bir gör, sonra geç git!

Karacuk Çoban, kâfirler saldırırken sapanına büyük büyük taşlar koydu. Taşları birer birer attı. Üç yüz kişi öldü. Çobanın iki kardeşi de okla vuruldu. Şehit oldular. Çobanın taşı tükendi ve koyunları, keçileri atmaya başladı. Kâfirler “Bu çoban hepimizi öldürecek!” dediler ve kaçtılar.

Karacuk Çoban, şehit olan kardeşlerini gömdü. Ölenlerden büyük bir tepe yapıp ateşe verdi. Yaralarını sardı. Yolun kenarına oturup ağladı: “Salur Kazan, Bey Kazan! Ölü müsün diri misin? Bu işlerden haberin yok mu?” dedi.

Salur Kazan o gece kötü bir rüya gördü. Rüyasında, şahin kuşunun ölümünü, gökten evine yıldırım düşmesini, karanlık bir dumanın yurdunu kaplamasını, kurtların evine saldırmasını, kara devenin kendisini yakalamasını, saçlarının uzamasını gördü. Salur Kazan birden uyandı. Rüyasını kardeşi Kara Göne'ye anlattı.

— Kara bulut senin devletindir. Kar ile yağmur senin askerlerindir. Saç üzüntüdür, kan beladır. Allah rüyayı iyiye yorsun!

— Kara Göne, bu av şölenini sürdür, askerimin düzenini koru. Ben atımı alıyorum ve yurduma gidiyorum. Yurdum iyi ise akşam olmadan geri gelirim. İyi değilse başımızın çaresine bakın!

Kazan Bey atına bindi. Yurduna gitti. Yurdunun kötü hâlini gördü. Ondan haber sordu:

— Ailemin evi yurdum! Eşeğe, keçiye, geyiğe yakın yurdum! Seni düşman nereden işgal etmiş güzel yurdum?

Kazan Bey yurdunun hâlini gördü. Kara çekik gözleri yaşla doldu. Atına bindi. Kâfirin peşine düştü. Bir akarsuya gitti. “Su, Tanrı’nın yüzünü görmüş olabilir. Bu sudan haber alayım!” dedi. Görelim hanım ne söylemiş:

— Kayalardan çıkan su,

Gemileri oynatan su,

Bahçelerin süsü su,

Atların içtiği su,

Kızıl develerin geçtiği su,

Ak koyunların gelip çevresinde yattığı su!

Yurdumun haberini bilir misin, söyle bana?

Su bu soruya nasıl cevap versin? Kazan Han sudan geçti. Bu kez bir kurt ile karşılaştı. Görelim hanım, ne söylemiş:

— Karanlık olunca ortaya çıkan,

Kar ile yağmur yağarken yiğit gibi duran,

Atları, develeri, koyunları korkudan kaçırان,

Çobanları korkutan!

Yurdumun haberini bilir misin, söyle bana!

Kurt bu sorulara nasıl cevap versin? Kazan Han kurttan geçti. Karacuk Çoban’ın köpeğiyle karşılaştı. Görelim hanım, ne söylemiş:

— Akşam olunca hav hav diyerek havlayan,

Ekşi ayran dökünce şap şap içen,

Gelen hırsızları korkutan,

Yurdumun haberini bilir misin, söyle bana!

Köpek bu soruya nasıl cevap versin? Köpek, Kazan'ın atının ayağına dolaştı, havladı. Kazan köpeğe bir sopa ile vurdu ve köpek geri çekildi. Kazan da köpeğin peşinden Karacuk Çoban'ın yanına gitti. Çobanı gördü ve yurduna olanları sordu:

— Karanlık olunca telaşlanan çoban,

Dinle beni, anla dediklerimi!

Evim buradan geçmiş, gördün mü, söyle bana!

Çoban:

— Ölmüş müydün, buradan gitmiş miydin a Kazan? Nerede geziyordun, neredeydin a Kazan? Dün değil öteki gün evin buradan geçti. İhtiyar ananı, eşin Burla Hatun'u, oğlun Uruz'u tutsak ettiler. Atlarına, develerine bindiler. Altınını, gümüşünü bütün hazineni kâfir aldı! dedi.

Çobanın sözlerinden sonra Kazan'ın aklı başından gitti ve Kazan çobana kızdı!
Çoban:

— Ağam Kazan bana niye öfkeleniyorsun? Benim üzerime de altı yüz kâfir geldi. İki kardeşim şehit oldu. Kâfirlerle savaştım. Koyunlarımı kâfire vermedim. Üç yerimden yaralandım, yalnız kaldım. Suçum bu mudur? dedi ve devam etti.

— Atını, kalkanını, kılıcını, okunu, yayını bana ver! Allah izin verirse evini kurtarayım!

Çobanın sözlerine Kazan Han üzüldü. Atını sürdü. Çoban Kazan'ın arkasından yetişti.

Kazan:

— Oğul çoban, nereye gidiyorsun?

— Ağam Kazan! Sen evini kurtarmaya gidiyorsun. Ben de kardeşlerimin intikamını almaya gidiyorum!

Kazan:

— Oğul çoban! Yiyecek bir şeyin var mıdır? Karnım aç!

Çoban:

— Gecedен bir kuzu yemeği yaptım. Gel bu ağacın altında yiyelim. Kazan, “Eğer bu çobanla gidersem Oğuz beyleri beni kınarlar. Çoban olmasa kâfiri yenemeyeceğimi düşünürler.” dedi. Çobanı bir ağaca sıkıca bağladı ve atına bindi:

— Ey çoban! Karnın acıkmadan bu ağacı yerinden sök. Yoksa burada kurda kuşa yem olursun! dedi.

Çoban bütün gücüyle koca ağacı yerinden söktü. Kazan’ın peşinden gitti. Kazan arkasına baktı, çobanı gördü. “Ey çoban bu ağaç nedir?” dedi. Çoban:

— Ağam! Sen kâfirle savaşırken karnın acıkır, sana bu ağaçla yemek pişiririm! dedi. Bu sözler Kazan’ın hoşuna gitti. Atından indi, çobanı alnından öptü. Çobanın ellerini çözdü. “Eğer Allah evimi kurtarmama yardım ederse seni ahırlarımdan sorumlu kişi yapacağım!” dedi. İki birlikte yollarına devam ettiler.

Şöklı Melik ise öteki kâfirlerle eğleniyordu.

— Beyler! Kazan’a nasıl bir acı vermeli bilir misiniz? Karısı Burla Hatun’u getirin bize hizmet etmesini isteyelim!

Burla Hatun bunu duydu. Hemen kırk ince belli kızına öğüt verdi:

— Kazan’ın karısı hanginizdir, diye sorarlarsa kırk yerden seslenin! dedi.

Şöklı Melik’in adamları geldi. Kazan Bey’in karısı hanginiz, dedi. Kırk kızın kırkı birden cevap verdi. Adamlar Burla Hatun’u bulamadılar. Şöklı Melik bunun üzerine “Gidin, Kazan’ın oğlu Uruz’u çengele asın. Etlerini kavurma yapın, önlerine koyun. Kim yerse o Kazan’ın karısı değildir. Kim yemezse Kazan’ın karısı odur. Alın getirin, bize hizmet etsin!” dedi.

Burla Hatun oğlunun yanına gitti.

— Ey oğul! Kâfirlerin sözlerini duydum. Uruz'u hapisten çıkarın iple asın. Etini kavurma yapın kırk bey kızına verin. Kim yerse Kazan'ın karısı değildir. Kim yemezse Kazan'ın karısıdır. Getirin bize hizmet etsin, dediler. Burla Hatun “Ne edeyim oğul?” dedi.

Uruz:

— Bunlar nasıl sözdür ana? Sakın benim yanına uğrama! Benim için ağlama! Bırak beni çengele assınlar. Etimden kavurma etsinler. Kırk bey kızına versinler. Onlar bir yerse sen iki ye ana! Kâfirler seni bilmesin, tanımasın.

Oğlanın sözlerinden sonra Burla Hatun'un gözleri yaşla doldu. Burla Hatun yanağını yırtıp saçlarını yoldu. “Oğul! Oğul!” diyerek ağladı. Uruz:

— Niye ağlarsın ana? At olur da tayı olmaz mı? Deve olur da yavrusu olmaz mı? Koyun olur da kuzusu olmaz mı? Sen ve babam sağ olur da benim gibi bir oğul bulunmaz mı? dedi.

Uruz böyle deyince anası daha fazla duramadı. Kırk kızın arasına karıştı. Kâfirler Uruz'u asmaya hazırlanırken Uruz ağlamaya başladı.

Tam bu sırada, Salur Kazan ile Karacuk Çoban geldi. Çoban her seferinde sapanıyla on iki taş atıyordu. Taş atılan yerde üç yıl ot büyümezdi. Dağdaki koyunları sapanın korkusundan kurt yiyemezdi. Kazan “Karacuk Çoban! Anamı kâfirden isteyeyim. Anam atın ayağı altında kalmasın!” dedi.

Kazan, kâfire seslendi. Görelim hanım ne söylemiş:

— Ey Şökli Melik!

Altın bacalı çadırımı almışsın, sana gölge olsun.

Kıymetli hazinemi almışsın, sana harçlık olsun.

Eşim Burla Hatun'u, oğlum Uruz'u almışsın, sana esir olsunlar.

Atlarım, develerim sana taşıtsun.

İhtiyar anamı almışsın, kâfir, anamı ver bana!

Savaşmadan geri gideyim!

Şöklı Melik, Kazan'ın bu isteğini kabul etmedi. Aldıklarımız bizimdir, dedi. Çoban öfkeleni.

Tam bu sırada Oğuz beyleri yetiştiler. Kara Göne:

— Kazan kardeşim kılıcını kaldır! dedi.

Adları saymakla bitmeyen Oğuz beyleri yetiştiler. Temiz sudan abdest aldılar. İki rekât namaz kıldılar. Muhammed'e salavat getirdiler. Gümbür gümbür davullar, altın tunç borular çalındı. O gün büyük bir savaş oldu. Oğuz beyleri her taraftan saldırarak Şöklı Melik'in karşısına çıktılar. Beş yüz Oğuz yiğidi şehit oldu. Kazan Bey kaçanı takip etmedi, af dileyeni öldürmedi.

Oğuz beyleri ganimetler aldılar. Kazan Bey de yurdunu, çocuklarını, hazinesini aldı. Geri döndü. Altın tahtına oturdu. Çadırının yeniden kurulmasını istedi. Karacuk Çoban'ı ahırlarından sorumlu kişi yaptı. Yedi gün ziyafet oldu. Kazan Bey kırk köleyi oğlu Uruz için özgür bıraktı. Yiğitlerine türlü hediyeler verdi. Dedem Korkut söyledi:

— Dediklerim iyidir yiğitler,

Dünya benim diyenler,

Ecel aldı, yer gizledi.

Fani dünya kime kaldı?

İyi haber vereyim hanım:

Karlı kara dağların yıkılmasın!

Gölgeli ağacın kesilmesin!

Irmakların kurumasın!

Tanrı seni namerde muhtaç etmesin!

Koşarken atının ayağı takılmasın!

Çelik kılıcın aşınmasın!

Ak sakallı babanın yeri cennet olsun!

Ak saçlı ananın yeri cennet olsun!

Amin diyenlerin Tanrı yüzünü görsün!

Beş kelime dua ettik, kabul olsun!

Allah'tan ümidin kesilmesin!

Günahlarımı adı güzel Muhammed Mustafa için bağışlasın!

Hanım hey!

BAY BÜRE OĞLU BAMSİ BEYREK

Bayındır Han çadırını kurmuş. Yerlere ipek halı döşetmiş. Büyük bir ziyafet düzenlemiş. Bu ziyafete Oğuz beylerinin hepsi gelmiş. Bay Büre Bey de ziyafete gitmiş. Bayındır Han'ın karşısında oğlu duruyordu. Sağ yanında Kazan Bey'in oğlu Uruz, sol yanında Yeğenek Bey duruyordu. Bay Büre Bey bunları gördü ve üzüldü. Eline mendilini aldı, hüngür hüngür ağladı.

Bay Büre Bey'in üzüntüsünü gören Kazan Bey, dizlerinin üzerine çöktü. Gözlerini Bay Büre Bey'e dikti:

—Bay Büre Bey niçin ağlıyorsun?

—Kazan Han! Niçin ağlamayayım? Oğulda da kardeşide kaderim yok. Beyler, Allah beni cezalandırmış! Tacım tahtım için ağlıyorum. Benden sonra yerime yurduma sahip olacak kimsem yok! Keşke benim de bir oğlum olsaydı. Bayındır Han'a hizmet etseydi. Ben de sevinseydim, mutlu olsaydım.

Bay Büre Bey'in sözlerini duyan Oğuz beyleri yüzlerini gökyüzüne çevirdiler. Ellerini açtılar, dua ettiler. "Allah sana bir oğul versin!" dediler. O zamanlar da beylerin duaları ve bedduaları kabul oluyordu. Bay Bican Bey de yerinden kalkıp:

—Beyler! Benim için de bir dua edin. Allah bana da bir kız çocuğu versin! Dedi.

Oğuz beyleri el açtılar, dua ettiler. Bay Bican Bey:

—Beyler! Allah bana bir kız çocuğu verirse benim kızım Bay Büre Bey'in oğlu ile evlensin! dedi.

Bir zaman sonra Allah Bay Büre Bey'e bir oğul, Bay Bican Bey'e de bir kız verdi. Oğuz Beyleri bunu duydular ve buna sevindiler. Bay Büre Bey, bezirgânlarını yanına çağırdı. "Roma'ya gidin. Oğlum büyüyene kadar güzel hediyeler alın getirin!" dedi. Bezirgânlar, gece gündüz yol gittiler. İstanbul'a vardılar. Çok güzel hediyeler aldılar. Bir at, bir yay, bir de gürz (savaşlarda kullanılan bir çeşit silah) aldılar. Yine yola çıktılar.

Zaman çabuk geçti. Bay Büre Bey'in oğlu on beş yaşına girdi. Güzel bir yiğit oldu. O zamanlarda bir oğlan önemli bir iş yapmadan adını koymazlardı. Oğlan bir

gün atına bindi. Ava çıktı. Babasının ahırına geldi. Ahırlarda çalışan kişi bunu karşıladı, misafir etti. Birlikte oturuyorlardı.

Bezirgânlar da Oğuz bölgelerine yakın bir yerde mola vermişlerdi. Casuslar bunu duydular. Kâfirler bezirgânlar uyurken saldırdılar. Eşyalarını çaldılar. Bezirgânların büyüğü yakalandı. Küçük olanı Oğuz bölgesine gitti. Bir yerde güneşten korunmak için kurulmuş bir çadır ve bir şehzade gördü. Yardım istemek için bunların yanına gitti.

— Ey yiğit! Biz on altı yıl önce Oğuz beylerine hediye getirmek için Oğuz ülkesinden gittik. Geri dönerken bir yerde mola verdik. Kâfirler bize saldırdılar. Kardeşim esir oldu. Eşyalarımızı çaldılar. Yiğit, bana yardım et!

Oğlan atını istedi. Beni sevenler atına binsin, dedi. Bezirgân bunları paraları paylaşan kâfirlerin yanına getirdi. Oğlan bunlarla savaştı. Bezirgânların malını kurtardı.

— Ey yiğit! Sen bize yiğitlik ettin. Gel bu mallardan al! dediler. Yiğit bir at, bir gürz, bir de yay beğendi. Bunları verin, dedi. Bezirgânlar ses çıkaramadı.

— Ey bezirgânlar, çok mu istedim? dedi.

— Niye çok olsun? Bizim beyimizin bir oğlu vardır. Bunları ona götürmemiz gerek!

— Beyinizin oğlu kimdir?

— Bay Büre'nin oğlu vardır. Bamsı derler, dediler. Bezirgânlar Bay Büre'nin oğlu bu yiğidi tanımadılar.

Oğlan hediyeleri almadı. Atına bindi, yola çıktı. Bezirgânlar oğlanın arkasından “Ne güzel ne iyi bir yiğit!” dediler.

Bezirgânların haberini alan Bay Büre sevindi. Çadırının kurulmasını, ipek halılarının serilmesini istedi. Kalktı, yerine oturdu. Oğlunun da sağına oturmasını istedi. Biraz sonra bezirgânlar geldi. Gördüler ki Bay Büre'nin sağında oturan yiğit, onları kurtaran yiğittir. Hemen yiğidin elini öptüler.

— Hanım, bu senin oğlun mudur?

— Evet, oğlumdur.

— Hanım ilk önce onun elini öptüğümüz için kızma. Eğer senin oğlun olmasaydı bizim malımız başka ülkelere gidiyordu. Hepimiz tutsak oluyorduk.

— Benim oğlum kan mı döktü?

— Evet, kan döktü.

— Bu oğlan ad koyacak kadar yiğitlik gösterdi mi?

— Sultanım daha fazlasını yaptı!

Bay Büre, Oğuz beylerini çağırdı. Misafir etti. Dede Korkut geldi. Oğlana ad koydu. “Sen oğluna ‘Bamsam’ dersin. Bunun adı Boz Atlı Bamsı Beyrek olsun. Adını ben dedim, yaşını Allah versin!” dedi. Oğuz beyleri el açtılar, dua ettiler. Adı kutlu olsun, dediler. Hep birlikte ava çıktılar.

Bir geyik sürüsü geldi. Bamsı Beyrek geyik sürüsünü kovmaya başladı. Geyikleri süre süre bir yeşil çimenlik yere gitti. Yeşil çayırların üstünde kırmızı bir çadır gördü. Yarabbi, kimin çadırı acaba? dedi. Beyrek, evleneceği kızın çadırını bilmiyordu. Bu çadırın üstüne gitmeye utandı. Kimin olursa olsun, ben avımı avlayayım, dedi. Tam çadırın önünde geyiği vurdu.

Bu çadır Banı Çiçek’e aitmiş. Banı Çiçek çadırından Beyrek’e bakıyordu. Gidin bunun avından pay isteyin. Bakalım ne diyecek? dedi. Kısırca Yenge denilen bir kadın vardı. Bu gitti, pay istedi. Beyrek:

— Ey dadı! Ben avcı değilim. Bey oğlu beyim. Hepsi sizin olsun! dedi. Sormak ayıp olmasın. Bu çadır kimindir, dadı?

— Bey yiğit! Bu çadır Bay Bican Bey’in kızı Banı Çiçek’indir.

Beyrek geri döndü. Beyrek’in yüzü örtülüydü. Bunu öğrenen Banı Çiçek, babam hep seni yüzü örtülü Beyrek’e verdim, derdi. Bu, o olmasın! Çağırın şunu haberleşeyim! dedi.

Beyrek'i çağırdılar. Banı Çiçek yüzünü örttü. Konuşmaya başladılar.

— Yiğit nereden geliyorsun?

— Oğuz ilerinden geliyorum. Bay Büre oğlu Bamsı Beyrek'im.

— Ya buraya niçin geldin?

— Bay Bican Bey'in kızı varmış. Onu görmek için geldim.

— O senin bildiklerinden değildir. Sana görünmez! Ben Banı Çiçek'in dadısıyım. Gel şimdi seninle ava çıkalım. Eğer benim atımı geçersen, onun atını da geçersin. Ok atalım. Okun benim okumu geçerse, onun okunu da geçersin. Bir de güreş turalım. Beni yenebilirsen, onu da yenebilirsin!

Bu ikisi atlarına bindiler. Beyrek'in atı kızın atını geçti. Ok attılar. Beyrek'in oku kızın okundan ileri düştü. Güreşe başladılar. İki pehlivan gibi birbirlerine sarıldılar. Beyrek sıkıldı. Bu kıza yenilecek olursam Oğuz içinde bana utanç olur, insan içine çıkamam, dedi. Kız sırt üstü düştü.

— Yiğit! Bay Bican'ın kızı Banı Çiçek benim, dedi.

— Han kızı, düğünün kutlu olsun! dedi. Beyrek, parmağındaki altın yüzüğü kızın parmağına taktı. Han kızı bu aramızda nişan olsun! dedi. Kız:

—Düğün yapmak gerek, dedi. Beyrek de “Başüstüne!” dedi. Evine gitti.

Beyrek'i, ak sakallı babası karşıladı. Ey oğul, bugün Oğuz ülkesinde ilgi çekici ne gördün, dedi.

Oğlan:

— Ne göreyim, herkes evlenmiş, dedi.

— Ey oğul, evlenmek mi istiyorsun?

— Evet, evlenmek istiyorum.

— Sana Oğuz'da kimin kızını alayım?

— Baba, bana bir kız al. Ben yerimden kalkmadan o yerinden kalksın! Ben atıma binmeden o atına binsin. Ben düşmanıma gitmeden o bana baş getirsin. Bana böyle bir kız al!

— Oğul sen kız istemiyorsun. Kendine yoldaş istiyorsun. Bu kız Bay Bican Bey'in kızı Banı Çiçek'tir.

— Evet baba, ben de onu istiyorum.

Bunun üzerine babası şöyle dedi:

— Banı Çiçek'in bir kardeşi vardır. Adına Deli Karçar derler. Kızı isteyen öldürür. Biz Oğuz beylerine danışalım. Onlar nasıl uygun görürlerse öyle davranalım!

Oğuz beyleri, bu kız istemeye Dede Korkut'un gitmesini uygun gördüler. Dede Korkut bunu kabul etti. Bayındır Han'ın ahırından iki at istedi. Eğer kaçmam gerekirse birine biner, birini yedekte tutarım, dedi. Dede Korkut atlara bindi. Deli Karçar'ın yurduna gitti. Selam verdi. Deli Karçar seslendi:

— Aleykümselem. Buralarda ne arıyorsun?

— Allah'ın emri, peygamberin kavliyle

Kız kardeşin Banı Çiçek'i

Bamsı Beyrek'e isterim.

Dede Korkut'un sözlerine kızan Deli Karçar, atımı, silahımı getirin! dedi. Bunu gören Dede Korkut durmadı. Oradan kaçtı. Deli Karçar, Dede Korkut'u yakaladı. Kılıcını öfke ile kaldırdı. Dede Korkut:

— Bana vurursan elin kurusun! dedi. Dede Korkut'un dileği kabul oldu. Allah'ın emri ile Deli Karçar'ın eli yukarıda asılı kaldı. Deli Karçar:

— Sen benim elimi eski hâline getir. Ben de Peygamberin kavliyle kız kardeşimi Beyrek'e vereyim! dedi.

Deli Karçar üç kere yemin etti, tövbe etti. Dede Korkut yine dua etti. Deli Karçar'ın eli eskisi gibi oldu. Deli Karçar, Dede Korkut'tan kız kardeşi için bazı isteklerde bulundu. Bin tane erkek deve, at, koç, kuyruğu ve kulağı olmayan köpek ve pire istedi. Bunları getirin kız kardeşimi alın. Getirmezseniz bu defa sizi öldürürüm, dedi.

Dede Korkut, Bay Büre'nin evine geldi. Olan biteni haber verdi. "Allah'ın izniyle kızını aldım." dedi. Beyrek, anası ve kız kardeşleri sevindiler. Bay Büre, Deli Karçar'ın isteklerini sordu. Dede Korkut söyledi. Bay Büre Bey:

— Dede, üçünü ben bulsam ikisini sen bulur musun? Köpekle pireyi sen bul, diğerlerini ben bulayım! dedi. Bay Büre Bey atları, develeri, koçları hazırladı. Dede Korkut köpeklerle pireleri buldu. Bunları aldı, Deli Karçar'a gitti. Deli Karçar atları, develeri, koçları pek beğendi. Köpekleri gördü, katıla katıla güldü.

— Dede, ya pirelerim nerede? dedi.

— Oğul Karçar, bunlar adamı bunaltıyorlar. Hepsini bir yere topladım, gel gidelim. İyisini al, zayıfını bırak, dedi. Deli Karçar'ı bir pireli ahıra getirdi. Pireler Deli Karçar'a üşüştüler. Bunlarla baş edemeyen Deli Karçar, "İmdat Dede! Allah aşkına aç kapıyı çıkayım!" dedi.

— Oğul niye gürültü yapıyorsun? İşte pirelerin bunlar. İyisini al, zayıfını bırak!

— Dede sultan! Tanrı bunların iyisini de zayıfını da alsın. Beni hemen dışarı çıkar!

Deli Karçar dışarı çıktı. Dede Korkut adamın perişan hâlini gördü. "Oğul git, kendini suya at!" dedi. Deli Karçar suya atladı. Pireler akıp gitti. Deli Karçar geldi. Elbiselerini giydi, düğün hazırlıklarını yaptı.

Beyrek'e nişanlısından kırmızı bir kaftan geldi. Beyrek kaftanı çok beğendi, hemen giydi. Yoldaşları buna darıldılar. Sen kızıl kaftan giydin, biz beyaz giydik, dediler. Beyrek de kaftanları sırayla giyelim, en sonunda da bir fakire verelim, dedi. Bunlar kırk yiğidiyle eğlendiler.

Kâfirlerin casusu vardı. Casus, Bayburt hisarı beyine haber verdi. “Sultanım ne oturuyorsun? Bay Bican sana vereceği kızı Beyrek’e verdi.” dedi. Kâfirler yedi yüz kişi ile Beyrek’in çadırını bastılar. Beyrek’in adamı şehit oldu. Kalan otuz dokuz yiğidiyle Beyrek tutsak oldu.

Güneş doğdu. Beyrek’in anası, babası çadırın durumunu gördüler. Akılları başlarından gitti, üzüldüler. Baktılar ki Beyrek’in yardımcısı ölmüş. Beyrek’in babası “Oğul! Oğul!” dedi ve ağladı. Ak saçlı anası ağladı, yüzünü yırttı, saçlarını yoldu. Evlerine geldiler. Beyrek’in yedi kız kardeşi kara elbiseler giydiler. Ağladılar, feryat ettiler.

Haber duyuldu. Beyrek’in nişanlısı kara elbiseler giydi. Yanaklarını yırttı, ağladı. Deli Dünder, Beyrek’in yoldaşları hepsi kara giyindiler. Oğuz beyleri Beyrek için yas tuttular.

Bu olayın üzerinden on altı yıl geçti. Beyrek’in ölüsünü de dirisini de gören yoktu. Bir gün kızın kardeşi Deli Karçar, Bayındır Han’ın çadırına gitti. Diz çöktü. Şöyle dedi:

— Hanım ömrünüz uzun olsun! Beyrek sağ olsa on altı yıldan beri gelirdi. Bir yiğit onun iyi haberini getirirse hediyeler vereceğim. Kötü haberini getirirse kız kardeşimi vereceğim! dedi.

Yalancı Yaltacuk adında biri vardı. Beyrek zamanında buna bir gömlek vermiş. Yaltacuk gömleği saklamış. Hemen gömleği kana buladı. Bayındır Han’ın önüne koydu. Bayındır Han sordu:

— Bu kimin gömleğidir.

— Beyrek’i öldü. Sultanım, bu da kanıtıdır!

Bunu duyan beyler hüngür hüngür ağladılar. Bayındır Han, “Biz bu gömleği tanımıyoruz. Götürün nişanlısına gösterin. Gömleği o diktiyse bilir!” dedi. Gömleği Banı Çiçek’e götürdüler. Banı Çiçek gömleği tanıdı. Yakasını parçaladı. Yanağını yırttı, ağladı.

Beyrek'in anasına babasına haber gitti. Herkes kara elbiseler giydi. Oğuz beyleri Beyrek'ten ümit kestiler. Yaltacuk ile Banı Çiçek'in düğün hazırlıklarına başladılar.

Beyrek'in babası Bay Büre Bey bezirgânları çağırdı. "Ey bezirganlar! Gidin diyar diyar gezin. Beyrek'in ölüsünü ya da dirisini getirin!" dedi. Bunlar hazırlıklarını yaptılar. Yola çıktılar. Gece gündüz demeden yürüdüler. Bayburt hisarına gittiler. O gün kâfirlerin bayram günüyümüştü. Hepsi eğleniyordu. Beyrek de onlara kopuz çalıyordu. Beyrek bezirgânları gördü. Anasını, babasını, yoldaşlarını, Banı Çiçek'i sordu. Onlar da olan biteni haber verdiler. İnsanların onun için yas tuttıklarını, Banı Çiçek'in ise Yaltacuk ile evleneceğini söylediler. Beyrek ağlaya ağlaya kırk yiğidinin yanına gitti.

— Hey benim kırk yoldaşım, bilir misiniz neler oldu? Yaltacuk benim ölüm haberimi götürmüş. Herkes benim için yas tutmuş. Banı Çiçek Yaltacuk ile evlenecekmiş! dedi. Kırk yiğit hüngür hüngür ağladı.

Kâfir beyinin bir kızı vardı. Bu kız her gün Beyrek'i görmek için geliyordu. O gün yine geldi. Beyrek'in üzgün hâlini gördü.

— Yiğit, niçin üzgünsün? Seni hep mutlu görüyordum. Şimdi ne oldu? dedi.

Beyrek:

— Nasıl üzgün olmayayım? On altı yıldır babanın tutsağiyim. Anama, babama, kardeşlerime hasret kaldım. Kara gözlü bir nişanlım vardı. Yaltacuk denilen kişi benim ölüm haberimi götürmüş, onunla evleniyor! dedi.

Kız, Beyrek'e aşık olmuş.

— Eğer seni kurtarırsam benimle evlenir misin? dedi.

Beyrek sağlıklı yurduna kavuşacak olursa, onunla evleneceğine dair yemin etti. Kız da bir iple Beyrek'i kaleden aşağıya indirdi. Beyrek yola çıktı. Yolda kâfirin at sürüsüne rastladı. Kendi boz atı da oradaydı. At Beyrek'i tanıdı. Şaha kalktı, kişnedi. Beyrek atına bindi. Hisarın karşısına gitti ve seslendi:

— Ey kâfir!

Tanrı bana yol verdi, gidiyorum,

Otuz dokuz yiğidim emanettir,

Birini eksik bulursam, yerine on alırım;

Onunu eksik bulursam, yerine yüz alırım,

Otuz dokuz yiğidim emanettir, ey kâfir!

Kırk kâfir bunun ardından atlarına bindi. Beyrek'in peşine düştüler. Kâfirler, Beyrek'e yetişemediler. Geri döndüler.

Beyrek Oğuz diyarına gitti. Bir ozan gördü. Nereye gidiyorsun, diye sordu. Ozan, Yaltacuk ile Banı Çiçek'in düğününe gidiyorum, dedi. Beyrek ozandan kopuzunu istedi. Kopuzun yerine ozana kendi atını bıraktı. Sonra alırım, dedi.

Beyrek kopuzu aldı. Babasının yurdunun yakınına gitti. Birkaç çobanın ağlayarak yolun kıyısına taş yığıdıklarını gördü. Çobanlara ne yaptıklarını sordu. Çobanlar:

— Bizim beyimizin bir oğlu vardı. On altı yıldır ölüsünü, dirisini kimse görmedi. Yaltacuk ölüm haberini getirdi. Beyrek'in nişanlısını ona verdiler. Buradan geçerse onu vuralım. Yaltacuk ile evlenmesin! dediler.

Beyrek buradan babasının evinin yakınına gitti. Bunların evinin önünde bir ağaç ve bir pınar vardı. Küçük kız kardeşini pınardan su alırken gördü. Kız kardeşi Beyrek için ağlıyordu. Bu, Beyrek'i çok üzdü. Dayanamadı ve ağladı. Kız kardeşine sordu:

— Ey kız, niye ağabeyin için feryat edersin? Yoksa ağabeyin yok mu oldu? Şu karşıdaki yaylalar, akarsular, atlar, develer, kimin? Bu kara çadır kimin ey kız, söyle bana!

Kız cevap verdi:

— Çalma ozan, söyleme ozan!

Bu kara yazılı kızın nesine gerek!

Bu karşıdaki dağları soruyorsan,

Ağam Beyrek'in yaylarıdır,
Bu soğuk soğuk suları soruyorsan,
Ağam Beyrek'in suyudur,
O gideli içmiyorum.
Atları soruyorsan,
Ağam Beyrek'in atlarıdır;
O gideli binmiyorum.
Kara çadırı soruyorsan,
Ağam Beyrek'in çadırıydı;
O gideli gelmiyorum.
Karşıdaki dağlardan gelirken
Beyrek adlı bir yiğit görmedin mi?
Adı ünlü şehirlerden geçerken
Beyrek adlı bir yiğit görmedin mi?
Ey ozan, söyle bana,
Benim kara dağlarım yıkıldı,
Gölgeli ağacım kesildi,
Bu dünyada bir kardeşim vardı,
Alındı, senin haberin yok!
Çalma, söyleme ozan!
Karşıda düğün var, oraya git!

Beyrek küçük kız kardeşinin yanından ayrıldı. Büyük kız kardeşlerinin yanına gitti. Bunlar da kara çadırda oturuyorlardı. Beyrek bunlardan yemek istedi. Kız kardeşleri Beyrek'in karnını doyurdular. Beyrek kardeşlerinden bir kaftan istedi. Kardeşleri, Beyrek'e kendi kaftanını verdiler. Boyu boyuna, beli beline, kolu koluna yakıştı. Büyük kız kardeşi Beyrek'e benzetti. Gözleri yaşla doldu. Şöyle dedi:

— Kara gözlerin çökmeseydi,

Ağam Beyrek derdim, ozan sana!

Yüzünü kara saçın örtmeseydi,

Ağam Beyrek derdim, ozan sana!

Kalın bileklerin ince olmasaydı,

Ağam Beyrek derdim, ozan sana!

Yürüyüşünden, duruşundan, bakışından,

Ağam Beyrek'e benzetirim, ozan seni,

Üzme ozan beni.

Beyrek düşündü: Gördün mü kızlar bu kaftanla beni tanıdılar. Oğuz beyleri de beni tanırlar. Hele ben bir göreyim dostum, düşmanım kimdir?

Beyrek kaftanı çıkardı. Bir eski deve çulu buldu. Çulu delip boynuna taktı. Kendini deliliğe vurdu. Düğüne gitti.

Düğünde damadın ok atışını gördü. Diğer Oğuz beyleri de ok atıyorlardı. Bunların ok atışına Beyrek dua ediyor, damadın ok atışına ise beddua ediyordu. Yaltacuk öfkeleni:

— Bana böyle söz söylemek sana düşer mi? Gel de benim yayımı çek.

Beyrek, Yaltacuk'un yayını çekti. Yay iki parçaya ayrıldı. Yayı Yaltacuk'un önüne attı. Yaltacuk yayının parçalanmasına pek öfkeleni. "Beyrek'in yayını getirin!" dedi. Yayı getirdiler. Beyrek'in aklına yoldaşları geldi, ağladı.

— Beyler! Sizin için çekeyim yayı, atayım oku!

Bunlar damadın yüzüğüne ok atıyorlardı. Beyrek okla yüzüğü parçaladı. Oğuz beyleri buna gülüştiler. Kazan Bey de bunu seyrediyordu. Bey bir adam gönderdi. Beyrek'i çağırttı. Deli ozan Kazan Bey'e selam verdi:

— Aslanların, kaplanların, atların sahibi, Uruz Han'ın babası Kazan Han! Oğuz beyleri! Devletiniz kutlu olsun! dedi. Kazan:

— Deli ozan benden ne istiyorsun? Çadır mı köle mi altın mı istiyorsun, vereyim! dedi.

— Sultanım bana izin ver de şölen yemeğinin yanına gideyim. Karnım aç, karnımı doyurayım!

— Deli ozan, bunca nimeti istemedi. Bugünkü beyliğim onun olsun. Nereye isterse gitsin, ne dilerse yapsın!

Beyrek şölen yemeğinin yanına gitti. Karnımı doyurduktan sonra yemekleri döktü. Sonra kızların yanına gitti. Davulcuları, zurnacıları kovdu. Kadınların çadırına girdi. Kazan Bey'in karısı Burla Hatun öfkeleni. “Buraya izinsin girmek senin ne haddine?” dedi. Beyrek: “Kazan Han'dan bana izin vardır!” dedi. Burla Hatun, Kazan Han'dan izni varsa otursun. Dokunmayın, dedi. Ne istiyorsun? dedi. Beyrek evlenecek olan kızın oynamasını istedi.

Boğazca Fatma adında bir kadın vardı. Onun oynamasını istediler. Boğazca Fatma, kızın kaftanını giydi. Çal deli ozan, oynayayım. Evlenen kız benim! dedi.

— Seni iyi bilirim! Evinizin arkası dere değil miydi? Köpeğinizin adı Barak değil miydi? Başka şeyler de söyleyeyim mi? dedi.

Bunun üzerine Burla Hatun, Banı Çiçek'e kalk oyna, elinden ne gelir, dedi. Banı Çiçek kırmızı kaftanını giydi. Oynamaya başladı. Deli ozan söyledi:

— Han kızı sensin belli,

Ben bu yerden gideli

Deli olmuşsun, deli!

Çok karlar yağmış,

Han kızının evinde hizmetçi kalmamış

Han kızı testi almış suya gitmiş.

Kızıl altın getirin, han kızına tırnak yapın,

Kusurlu han kızı, başkasıyla evlenmek ayıp olur.

Banı Çiçek: “Ben kusurlu muyum ki bana kusurlu diyorsun!” dedi. Beyrek’in yüzüğü görüldü. Beyrek yüzüğü tanıdı. Şöyle dedi:

— Beyrek gideli Bambam tepesine çıktın mı kız?

Her tarafa baktın mı kız?

Uzun kara saçlarını yoldun mu kız?

Kara gözlerinden yaşlar döktün mü kız?

Al yanaklarımı yırttın mı kız?

Sen evlenirsen altın yüzük benimdir, ver bana, kız?

Banı Çiçek:

— Beyrek gideli Bambam tepesine çok çıktım,

Uzun kara saçlarımı çok yoldum,

Al yanaklarımı çok yırttım,

Gelenden gidenden çok sordum,

Gitti gelmez bey yiğidim, han yiğidim Beyrek diyerek çok ağladım,

Bamsı Beyrek sen değilsin,

Altın yüzük senin değildir,

Altın yüzüğü neden istersin söyle bana!

Beyrek:

— Sabah vakti han kızını, yerimden kalkmadım mı?

Boz atımın üstüne binmedim mi?

Senin çadırının önünde geyik vurmam mı?

Sen beni yanına çağırmadın mı?

Seninle meydanda at yarıştırmadık mı?

Senin atını benim atım geçmedi mi?

Senin okunu benim okum geçmedi mi?

Güreşte ben seni yenmedim mi?

Altın yüzüğü parmağına takmadım mı?

Bamsı Beyrek ben değil miyim?

Kız bu Beyrek'tir, dedi. Banı Çiçek, Beyrek'in ayaklarına kapandı. Dadılar hemen Beyrek'e kaftan giydirdiler. Kız atına bindi. Beyrek'in anasıyla babasına iyi haberi söyledi. Beyrek'in anası şöyle dedi:

— Diline, yoluna kurban olayım, gelinciğim,

Yalansa bu sözler, gerçek olsun gelinciğim,

Sağ gelirse

Karşıdaki dağlar, sular

Senin olsun!

Kölelerim, hizmetçilerim

Senin olsun!

Atlarım, develerim, koyunlarım

Senin olsun!

Altınım, gümüşüm

Sana harçlık olsun!

Altın bacalı çadırım

Sana gölgelik olsun!

Tam bu sırada Beyrek'i getirdiler. Kazan Bey:

— Bay Büre Bey, oğlun geldi! dedi.

Bay Büre Bey'in üzüntüden gözleri kör olmuş.. Bay Büre Bey şöyle dedi:

— Oğlumu nereden bileyim? Beyrek'in serçe parmağını kanatın. Kanını bir mendile sürün, ben de gözlerime süreyim. Gözlerim açılırsa bu gelen Beyrek'tir.

Bay Büre Bey gözüne kanlı mendili sürdü. Allah'ın izniyle gözleri açıldı.

Yaltacuk bunu işitti, korkusundan kaçtı. Sazlığa saklandı. Beyrek de onun peşinden gitti. "Ateş getirin!" dedi. Beyrek sazlığı ateşe verdi. Yaltacuk hemen sazlıktan çıktı. Beyrek'in ayaklarına kapandı, af diledi. Beyrek de onu affetti.

Kazan Bey, Beyrek'e: "Gel düğününü yapalım" dedi. Beyrek: "Yoldaşlarımı kurtarmadan düğün yapmam!" dedi. Kazan Bey:

— Beyrek için beni seven atına binsin, dedi.

Oğuz beyleri atlarına bindiler. Bayburt hisarına geldiler. Kâfirler de bunları karşıladı. Oğuz beyleri temiz sudan abdest aldılar. İki rekât namaz kıldılar. Adı güzel Muhammed'e salavat getirdiler. Gümbür gümbür davullar dövüldü. Savaş oldu. Beyrek otuz dokuz yiğidini aldı, Allah'a şükretti. Ezan okuttular.

Beyrek Banı Çiçek'i ile düğününe başladı. Kırk gün, kırk gece düğün yaptılar. Dede Korkut geldi, kopuzunu çaldı. Yiğitler başına gelenleri anlattı.

İyi haber vereyim hanım:

Uçurumlu kara dağların yıkılmasın!

Gölgeli ağacın kesilmesin!

Ak sakallı babanın yeri cennet olsun,

Ak saçlı ananın yeri cennet olsun!

Oğlunla kardeşlerinden ayırmasın seni!

Amin, amin diyenler iyilik görsün!

Derlesin toplansın günahımızı

Adı güzel Muhammed Mustafa için bağışlasın,

Hanım hey!

KAZAN OĞLU URUZ BEYİN TUTSAK OLMASI

Hanım hey!

Bir gün Kazan Bey yerinden kalkmış. Çadırlarının dikilmesini istemiş. Yerlere ipek halılar döşemiş. Gölgeleklerinin kurulmasını istemiş. Doksan bin genç Oğuz, Kazan Bey'in sohbetine toplanmış. Büyük ağızlı şarap küpleri her yere konulmuş. Altın kadehler dizilmiş. Güzel kâfir kızları şarabı altın kadehlerle gezdiriyor. Yenilip içiliyordu.

Oğlu Uruz, Kazan Bey'in karşısında duruyordu. Sağ yanında kardeşi Kara Göne, sol yanında dayısı Aruz oturuyordu. Kazan sağına baktı, güldü. Soluna baktı, sevindi. Karşısında oğlu Uruz'u gördü. Ellerini dizine vurdu, ağladı. Bu durum Uruz'un hoşuna gitmedi. İleri geldi, diz çöktü. Babasına şöyle dedi:

— Sözümü dinle babam Kazan!

Sağına baktın güldün,

Soluna baktın çok sevindin,

Bana baktın ağladın!

Sebep nedir söyle bana?

Söylemezsen ben yerimden kalkarım,

Kara gözlü yiğitlerimi yanıma alırım,

Gurbet illere ben giderim,

Kara gözlü kâfir kızımı ben alırım,

Bir daha senin yanına ben gelmem!

Ağlamanın sebebi nedir, söyle bana?

Kazan Bey oğlunun yüzüne baktı. Şöyle dedi:

— Yanıma gel oğul!

Sağıma baktım kardeşim Kara Göne'yi gördüm,

Ganimetler almış, ad kazanmış.

Soluma baktım dayım Aruz'u gördüm,

Ganimetler almış, ad kazanmış.

Karşıma baktım seni gördüm.

On altı yaşına girdin,

Yay çekmedin, ok atmadın,

Oğuz içinde ganimet almadın,

Bir gün ölsem, yerime sen kalsan

Tacımı tahtımı sana vermezler

Bu sebeple ağladım, ey oğul!

Uruz bunun üzerine şöyle dedi:

— Bunları oğul atasından mı öğrenir,

Atalar oğlundan mı öğrenir?

Ne zaman beni düşman illerine götürdün?

Kazan Bey güldü:

— Beyler, Uruz doğru söyledi. Güzel söyledi, şeker yedi. Siz bu sohbeti dağıtmayın, yiyin için. Ben oğlumu ile ava gideyim. Yedi günlük yemekle yola çıkayım.

Kazan Bey, oğlunu aldı. Dağlara ava çıktı. Kuş, geyik vurdu. Yeşil çayırlar üstüne çadır kurdu. Birkaç gün beyleriyle yedi içti.

Kâfirin casusları vardı. Bunlar beylerine haber verdiler. “Ne duruyorsun? Köpeğini havlatmayan, kendini miyavlatmayan Kazan, oğluyla yatıyor!” dediler.

Hemen on altı bin kara elbiseli kâfir atlarına bindiler. Kazan'ın üzerine yürüdüler. Kazan Bey "Bu gelen düşmandır." dedi.

Kazan Bey atına bindi. Uruz:

— Ağam Kazan geri gel!

Bu gelen nedir?

— Aslanım oğul geri gel!

Bu gelen düşmandır!

— Baba, düşman kime denir?

— Düşman ona denir.

— Baba, savaşta bey yiğitler adam öldürdüğünde dava ederler mi?

— Oğul bin kâfir öldürsen bile kimse senden davacı olmaz. Kâfir iyi yerde karşıma çıktı. Sen, bana kötü yerde ayakbağı oldun!

— Geri gel, ağam Kazan!

Yerimden kalkıp atımı beslerim, bugün için!

Günü geldi!

Meydanda koşturayım senin için.

Kırk yiğidimi sakladım bugün için,

Günü geldi!

Aslan adımı sakladım bugün için,

Günü geldi!

Kâfirle savaşayım senin için.

Kazan Bey oğlunun henüz savaşamayacağını düşünüyordu. Onun düşman karşısına çıkmasını istemiyordu.

— Oğul, oğul, ey oğul! Düşmanla hiç savaşmadın. Ala gözlü kırk yiğidini yanına al. Yüce dağ başına çık. Beni izle! Bize pusu ol, oğul! dedi.

Uruz, babasının sözüne karşı çıkmadı. Geri döndü. Uzak bir yerde bekledi.

Kâfirler geldiğinde Kazan Bey atından indi. Temiz sudan abdest aldı. İki rekât namaz kıldı. Adı güzel Muhammed'i andı. Düşmana kılıç vurdu. Gümbür gümbür davullar çaldı, borular öttü. Yiğitler döne döne savaştı. Kılıçlar kalktı, oklar atıldı. O gün korkaklar kaçacak yer aradı.

Uruz savaşı seyrede seyrede aşka geldi: “Beni seven yiğitlerim, ne duruyorsunuz, kâfirin bir ucundan da biz girelim!” dedi.

Uruz, kâfirin sağına atını sürdü. Kâfir Uruz'a ok atmaya başladı. Uruz'un atını vurdular, üzerine üşüştiler. Uruz'un kırk yiğidi attan indi. Uruz'u kurtarmaya çalıştı. Ancak kâfirler bu kırk yiğidi şehit ettiler. Uruz'u da bağladılar. Boynuna ip taktılar. Sürüyerek götürdüler. Onu dövdüler, ağlattılar. Uruz böylece tutsak oldu.

Kazan Bey'in olanlardan haberi yoktu. Düşman yenildi, kaçtı sandı. Atını çevirdi, geri geldi. Oğlunu bulamadı. “Beyler, oğlan nereye gitti acaba?” dedi. Beyler de: “Çocuklar korkak olur, anasına gitmiş olabilir!” dediler. Kazan Bey öfkeleni: “Beyler, Tanrı bize hayırsız bir oğul vermiş!” dedi. Kazan Bey atına bindi, evine geldi.

Burla Hatun, Kazan Bey'in geleceğini duyduğunda aygır, deve ve koç kestirdi. “Oğlumun ilk avıdır. Oğuz beylerine ziyafet vereyim.” dedi. Kazan'ı gördü. Yerinden kalktı, kürkünü giydi. Kazan Bey'i karşıladı. Sağına, soluna baktı oğlu Uruz'u göremedi. Gözleri yaşla doldu. Kazan'a şöyle söyledi:

— Ey sevdiğim adam,

Bey yiğidim Kazan!

İki gittin bir geldin, yavrum hani?

Karanlık gecede gelen oğlum hani?

Yalçın yalçın kayalardan uçurdun mu?

Aslanlara yedirdin mi?

Ellerini kollarından bağlattın mı?

Düşman önünde yürüttün mü?

Gözünden yaş akıttın mı?

Ana, baba diyerek ağlattın mı?

Burla Hatun daha çok sözler söyledi. Kazan Bey'den oğlunun haberini istedi. Bunları duyan Kazan Bey'in aklı başından gitti. "Güzelim, merak etme, avdadır! Avda kalan oğul için telaşlanma. Bana zaman ver. Yedi güne kadar onu getiririm. Yerde ise çıkarırım, gökte ise indiririm. Bulursam bulurum. Bulamazsam Tanrı verdi, Tanrı aldı, neyleyim! Ben de seninle üzülürüm!" dedi.

Kazan Bey geri döndü, yola çıktı. "Gizlice emir verdi. Doksan bin genç Oğuz peşimden gelsin, oğul tutsaktır. Oğuz beyleri bilsin!" dedi. Oğlunun yanına gitti. Kırk yiğidini ölmüş, atını oklanmış gördü. Anladı ki oğlu düşmana tutsaktır. Ağlayıp feryat etti. Kâfirin peşine düştü.

Kâfir bir yerde oturuyordu. Kazan'ın oğluna kara çoban giysisi giydirmişler. Oğlanı kapının önüne atmışlar. Herkes oğlanın üstüne basıyordu. Bunu eziyet ederek öldürelim, diyorlardı. Tam bu sırada Kazan yetişti. Kâfir Kazan Bey'den korktu. Kimisi atına bindi, kimisi zırhını giymeye çalıştı. Oğlan başını kaldırdı, kâfir bu ne hâldir? dedi. Kâfirler baban geldi, onu yakalamaya gidiyoruz, dediler. Oğlan kâfirden babasıyla konuşmak için izin istedi. Onlar da oğlanın elini çözdü ve gözünü açtılar. Uruz, babasının karşısına çıktı. Kâfirlerin ikisini bir arada öldürmek istediklerini söyledi. Anasına oğul acısının yanında bir de eş acısını yaşatmamasını söyledi:

— Kara gözlü kız kardeşimi ağlatma!

Yaşlı anamı ağlatma!

Oğul için kendini feda etme ayıp olur

Allah hakkı için baba, geri dön!

Eve git.

— Anama haberlerimi doğruca anlat. Atlar, develer, koyunlar sağ olursa yavruları olur. Yiğitler sağ olursa oğlu doğar. Sen sağ ol, anam sağ olsun! Tanrı benden daha iyi bir oğul verir size. Savaşma, geri dđn baba! dedi.

Kazan Bey şöyle dedi:

— Oğul oğul ey oğul!

Benim canım kurban olsun

Canım oğul senin için.

Sen gideli ağlamam durmadı,

Gümbür gümbür davullarım dövülmedi,

Büyük divanlarım kurulmadı,

Seni bilen bey oğulları

Kara elbise giydi,

Kızım gelinim

Kara elbise giydi

İhtiyar anan gözyaşı döktü

Ak sakallı baban kederlendi

Buradan eve gitsem oğul,

Anan karşımda “Oğul!” derse

Elleri arkasında bağlı, diyeyim mi?

Boynuna ip takılı, diyeyim mi?

Kâfir yanında yürür, diyeyim mi?

Benim şerefim nerede kalır, oğul?

Kazan, oğluna kâfire saldıracağını söyledi. Atından yere indi. Temiz sudan abdest aldı. Namaz kıldı. Tanrı'dan güç diledi, yüzünü yere sürdü. Muhammed'e salavat getirdi. Tek başına kâfire saldırdı. Onlarla döne döne savaştı. Kâfiri yenmek istedi ama yenemedi. Birden gözüne bir kılıç darbesi geldi. Kanı aktı, gözüne indi. Kendini yerlere attı.

Öte yandan Burla Hatun biraz bekledi. Ancak sabredemedi. Kırk kızını yanına aldı, atına bindi. Kazan Bey'i aramaya çıktı. Gide gide Kazan'ın yakınına gitti. Kazan Bey karısını tanımadı. Bey, karısına şöyle seslendi:

— Atının dizginini çek yiğit!

Doğruca yüzüme bak yiğit!

Altındaki atı bana ver yiğit!

Elindeki kılıcı bana ver yiğit!

Bu günümde yiğit umut ol bana

Ne istersen vereyim yiğit sana!

Burla Hatun eşine kendini tanıttı. Ne olmuş sana böyle, yetiştim! dedi.

Bu sırada Oğuz beyleri de birer birer yetiştiler.

— Ağam Kazan kaldır kılıcını, yetiştik! dediler. Oğuz beyleri temiz sudan abdest aldılar. iki rekât namaz kıldılar. Adı güzel Muhammed'e salavat getirdiler. O gün öyle bir savaş oldu. Kâfirlerin kimisi öldü, kimisi esir edildi. Oğuz beylerinden üç yüz şehit oldu.

Kazan oğlunun yanına geldi, ellerini çözdü. Birbirlerine sarıldılar. Geri döndüler. Oğuz beyleri pek çok ganimet aldı. Yedi gün yediler, içtiler. Kazan Bey, oğlu için köleleri özgür bıraktı. Yürekli yiğitlere hediyeler verdi.

Dede Korkut geldi, kopuz çaldı.

— Şimdi nerede anlatacağım yiğitler,

Dünya benim diyenler

Ecel aldı, yer gizledi,

Fani dünya kime kaldı?

İyi haberler vereyim hanım:

Uçurumlu dağların yıkılmasın!

Gölgeli ağacın kesilmesin!

Coşkun akan suların kurumasin!

Kanatlarının ucu kırılmasın!

Tanrı seni namerde muhtaç etmesin!

Allah'tan ümidin kesilmesin!

Beş kelime dua ettik, kabul olsun!

Günahınızı derlesin toplansın

Adı güzel Muhammed'e bağışlasın!

Hanım hey!

DUHA KOCA OĞLU DELİ DEMRUL

Hanım hey!

Oğuz ülkesinde Deli Dumrul adında bir yiğit vardı. Bu Deli Dumrul bir kuru çayın üzerine köprü yapmış. Köprüden geçenden otuz üç akçe, geçmeyenden döve döve kırk akçe alıyordu. Niçin böyle yapıyorsun diyenlere de benden güçlü yiğit varsa çıksın dövüşelim. Benim yiğitliğim Roma'ya, Şam'a kadar ünlensin, derdi.

Günlerden bir gün, Deli Dumrul'un köprüsünün yanına bir Yörük obası konmuş. Bu obada yakışıklı bir delikanlı hastalanıp ölmüş. Oba halkı, kimisi "Oğul!" diyerek kimisi "Kardeş!" diyerek ağlaşıyordu. Bu sırada Deli Dumrul atına bindi, geldi:

— Niye ağlıyorsunuz? Benim köprümün yanında bu karışıklık nedir? Niye feryat ediyorsunuz? dedi.

— Hanım! Bir delikanlımız vardı, öldü. Onun için ağlıyoruz.

— Delikanlıyı kim öldürdü?

— Vallahi bey yiğit! Allah'tan emir geldi. Azrail o yiğidin canını aldı!

Deli Dumrul:

— Ey Allah! Birliğinin, varlığının hakkı için Azrail'i benim karşıma çıkar! Onunla savaşayım, bu güzel yiğidin canını kurtarayım. Bir daha bu yiğidin canını almasın! dedi. Döndü, evine geldi.

Allah'a Deli Dumrul'un sözü hoş gelmedi. Allah, Azrail'e emretti:

— Git, Deli Dumrul'un gözüne görün ve canını al!

Deli Dumrul kırk yiğidiyle oturuyordu. Birden Azrail geldi. Azrail'i ne kapıcılar gördü, ne bekçiler! Azrail'i gören Deli Dumrul'un gözüne karanlık göründü. Eli tutmaz, gözü görmez oldu.

— Ne kadar büyüksün!

Kapıcılar seni görmedi,

Nöbetçiler seni duymadı.

Gören gözüm görmez oldu,

Tutan elim tutmaz oldu.

Canım titredi, coştı.

Altın kadehim yere düştü.

Ağzımın içi buz gibi oldu.

Kemiklerim tuz gibi oldu.

Ey sakalı ak,

Gözü görmez ihtiyar!

Ne kadar büyüksün, söyle bana!

Kötülüğüm dokunur bugün sana!

Azrail, Deli Dumrul'un sözlerine öfkeleni. Şöyle dedi:

— Ey Deli Dumrul!

Görmeyen gözümü niye beğenmezsin?

Güzel gözlü kızların gelinlerin

Canını çok aldım ben.

Ak sakalımı niye beğenmezsin?

Ak sakallı, kara sakallı yiğitlerin

Canını çok aldım ben. Sakalımın beyaz olması bundandır.

Azrail'i yakalasan da delikanlının canını kurtarsam diyordun. İşte şimdi senin canını almak için geldim. Canını verir misin ya da benimle savaşır mısın?

— Al kanatlı Azrail sen misin?

— Evet benim!

— Bu güzel yiğitlerin canını sen mi alıyorsun?

— Evet, ben alıyorum.

— Hey kapıcılar! Kapıları kapatın! Ey Azrail, ben seni geniş yerde arıyordum. Sen dar yerde geldin. Şimdi ben seni öldüreyim. Yiğidin canını kurtarayım!

Deli Dumrul kılıcını çıkardı. Azrail'in üstüne gitti. Azrail bir güvercin olup pencereden uçtu, gitti. Deli Dumrul ellerini birbirine vurup güldü.

— Yiğitlerim! Azrail'in gözünü öyle bir korkuttum ki koca kapıyı bıraktı. Dar pencereden kaçtı. Elimden güvercin oldu, uçtu. Ben onu doğanıma aldırayım! dedi.

Deli Dumrul kalktı. Atına bindi. Doğanıma aldı, Azrail'in peşine düştü. Bir iki güvercin vurdu, döndü. Evine dönerken Azrail, atının gözüne göründü. At, Deli Dumrul'u üstünden attı. Deli Dumrul'un başı döndü, gözleri karardı. Azrail göğsünün üstüne bastı. Deli Dumrul şöyle dedi:

— Ey Azrail aman!

Tanrının birliğine şüphem yoktur!

Ben seni böyle bilmezdim,

Bizim büyük dağlarımız olur,

O dağlarda bağlarımız olur,

Bağlarda kara salkımlı üzümler olur,

O üzümü sıkırlar al şarabı olur.

O şaraptan içen sarhoş olur,

Sarhoştum, duymadım.

Ne söyledim, bilmedim.

Beyliğime, gençliğime doymadım,

Azrail canımı alma!

— Bana niçin yalvarıyorsun? Allah'a yalvar! Benim elimde ne var? Ben de bir emir kuluyum.

— Ya can veren can alan Allah mıdır?

— Evet, odur!

— Ya sen ne iş yaparsın? Sen aradan çık, ben Allah ile konuşayım!

Deli Dumrul Allah'a söylemiş:

— Yücelerden yücesin

Kimse bilmez neredesin

İnsanlar seni yerde, gökte arar,

Sen insanların gönlündesin.

Benim canımı alacaksan sen al,

Azrail'e bırakma!

Deli Dumrul'un bu sözleri Allah'ın hoşuna gitti. Azrail'e, Deli Dumrul benim birliğimi anladı, bana şükretti. Ey Azrail, söyle ona yerine can bulsun kurtulsun! dedi. Azrail de Deli Dumrul'a Allah'ın izniyle yerine bir can bulursa kurtulacağını söyledi.

Deli Dumrul atını sürüp babasının yanına gitti. Elini öptü:

— Ak sakallı aziz babam! Bilir misin neler oldu?

Ben bir söz söyledim. Bu sözler Allah'ın hoşuna gitmedi.

Allah al kanatlı Azrail'e emretti. O da geldi, benim göğsüme kondu.

Canımı alır oldu.

Ey baba, senden can istiyorum, verir misin?

Ya da oğul Deli Dumrul diyerek ağlar mısın? dedi.

Babası:

— Ey oğul! Canımın parçası oğul!

Doğduktan sonra dokuz deve kurban edilen oğul!

Kızımın, gelinimin çiçeği oğul!

Karşiki kara dağlarımı isterse, söyle gelsin,

Azrail'in yaylası olsun!

Soğuk pınarlarımı isterse, gelsin su içsin!

Gelsin atlarıma, develerime binsin!

Altın gümüş gerekiyorsa, ona harçlık olsun!

Ne var ki, dünya tatlı, can aziz.

Canıma kıyamam, bilesin.

Benden aziz, benden sevgili annen var. Oğul, annene git!

Deli Dumrul annesinin yanına gitti:

— Ana, bilir misin neler oldu?

Gökyüzünden al kanatlı Azrail geldi,

Benim göğsüme kondu,

Canımı alır oldu,

Babamdan can diledim ana, canını vermedi.

Senden can dilerim ana, canını verir misin?

Ya da oğul Deli Dumrul diyerek ağlar mısın?

Ak yüzünü tırnak ile yırtar mısın?

Uzun kara saçlarını yolar mısın?

Annesi şöyle dedi:

— Oğul, oğul, ey oğul!

Dokuz ay karnımda duran oğul!

Sonra dünyaya gelen oğul!

Ak sütümü emen oğul!

Kalelerde esir olaydın oğul!

Kâfir elinde tutsak olaydın oğul!

Altın gümüşle seni kurtaraydım oğul!

Kötü yere gitmişsin, ben gidemem!

Dünya tatlı, can aziz,

Canıma kıyamam, bilesin!

Annesi de Deli Dumrul'a canını vermedi. Azrail, Deli Dumrul'un canını almak için geldi. Deli Dumrul, Azrail aman, Tanrı'nın birliğine yoktur şüphem, diyerek yalvardı. Azrail:

— Ey Deli Dumrul! Daha niye aman diliyorsun? Ak sakallı baban sana canını vermedi. Ak saçlı anan sana canını vermedi. Başka kim sana canını verir ki! dedi.

— Bir hasretim vardır. Onu göreyim!

— Hasretin kimdir?

— Bir karım var, ondan iki yavrum var. Emanetim var, onlara ısmarlayayım. Sonra gel canımı al!

Deli Dumrul karısının yanına gitti. Şöyle dedi:

— Bilir misin neler oldu?

Gökyüzünden al kanatlı Azrail geldi,

Benim göğsüme kondu.

Benim tatlı canımı alır oldu.

Babamdan can istedim, canımı vermedi.

Anamdan can istedim, canımı vermedi.

Dünya şirin, can tatlı, dedi.

Şimdi, yüksek yüksek kara dağlarım

Senin olsun!

Soğuk soğuk pınarlarım

Senin olsun!

Atlarım, develerim, koyunlarım

Senin olsun!

Altın bacalı çadırım

Sana gölgelik olsun!

Gözün kimi tutarsa

Gönlün kimi severse

Sen onunla evlen!

İki yavrucuğumu öksüz bırakma!

Kadın kocasına şöyle cevap verdi:

— Ne dersin ne söylersin?

Ey sevdiğim adam!

Karşıda yatan kara dağları

Sen yokken ben neyerim!

Soğuk pınarlarından içersem

Benim kanım olsun!

Altınını, gümüşünü harcarsam

Benim kefenim olsun!

Atlarına binersem

Benim tabutum olsun!

Sen yokken biri ile evlenirsem

Ala yılan olsun beni soksun!

Senin korkak annen baban

Bir canda ne var ki? Senin için canlarına kıyamamışlar!

Yer, gök, Tanrı tanık olsun,

Benim canım senin canına kurban olsun!

Kadın böyle dedi. Kendi canını Deli Dumrul'a vermeyi kabul etti. Azrail kadının canını almak için geldi. Deli Dumrul, yoldaşına kıyamadı. Allah'a yalvardı. Görelim nasıl yalvardı:

— Yücelerden yücesin,

Kimse bilmez neredesin

Güzel Tanrı!

İnsanlar seni yerde, gökte arar,

Sen insanların gönlündesin!

Yollarının üzerine imaretler yapayım

Senin için!

Aç görürsem doyurayım

Senin için!

Fakir görürsem giydireyim

Senin için!

İkimizin canını birlikte al!

Bırakırsan ikimizin canını birlikte bırak!

Deli Dumrul'un bu sözleri Allah'ın hoşuna gitti. Allah, Azrail'e emretti: "Git, Deli Dumrul'un anasıyla babasının canlarını al! Bu ikisine yüz kırk yıl ömür verdim!" dedi. Azrail de onların canını aldı. Deli Dumrul eşiyile yüz kırk yıl yaşadı.

Dede Korkut geldi, söyledi:

— İyi haberler vereyim hanım:

Uçurumlu kara dağların yıkılmasın!

Gölgeli ağacın kesilmesin!

Coşkun akan suların kurumamasın!

Tanrı seni namerde muhtaç etmesin!

Beş kelime dua ettik, kabul olsun!

Derlesin toplansın, günahınızı

Adı güzel Muhammed'e bağışlasın

Hanım hey!

KANLI KOCA OĞLU KANTURALI BOYU

Hanım hey!

Oğuz zamanında Kanlı Koca adında bir yiğit vardı. Kanlı Koca'nın bir yiğit oğlu vardı. Bu oğlana Kanturalı derlerdi. Kanlı Koca dedi ki:

— Babam öldü, ben kaldım. Yerini yurdunu tuttum. Yarın ben öldüğümde oğlum kalır. Bundan iyisi yoktur. Oğlum, gözüm görürken gel seni evlendireyim.

— Baba! Bana layık bir kız bulabilir misin? Ben yerimden kalkmadan o yerinden kalksın. Ben atıma binmeden o atına binsin. Ben kâfir iline gitmeden o gidip baş getirmiş olsun!

— Oğul sen kız değil, bir yürekli savaşıcı istersin. Onun arkasında yiyip içesin, hoşça vakit geçiresin!

— Evet, baba! Öyle istiyorum. Şimdi sen gidersin, bana cici bici bir Türkmen kızını alırsın. Sırtımı dayasam yıkılır. Üzerine düşsem karnı yırtılır!

— Oğul öyleyse kızını bulmak senden; malı, çeyizi vermek benden!

Kanturalı yerinden kalktı, kırk yiğidini yanına aldı. Oğuz illerini dolaştı, kız bulamadı. Evine gitti. Babası oğluna, kız buldun mu? dedi. “Oğuz illeri yıkılsın! Bana layık kız bulamadım!” dedi. Babası:

— Ey oğul, kız arayan böyle aramaz, dedi.

— Ya nasıl arar, baba?

— Oğul, hemen gelmek olmaz. Oğul, hayvanlara sen bak, sana kız aramaya ben gideyim!

Kanlı Koca sevinçle yerinden kalktı. Yanına ihtiyar adamlar aldı. Oğuzlara gitti, kız bulamadı. Yolu Trabzon'a düştü. Trabzon tekfurunun çok güzel bir kızını vardı. Sağına soluna yay çeker, okları yere düşmezdi. Tekfur, kızıyla evlenmek isteyenlere bir şart sunmuş. Tekfurun üç azgın hayvanı vardı. Kim onları öldürürse ona kızını vereceğim. Yenemeyenlerin başını keseceğim! demiş. Böylelikle, otuz iki düşman beyinin başı kale duvarlarına asılmış. Bu hayvanlardan biri aslan, biri kara boğa, biri

de kara bir deve idi. Bunların her biri çok güçlüydü. Duvarlara başları asılan yiğitler aslanla devenin yüzünü bile görmemişler. Kara boğa bu beyleri öldürmüş.

Kanlı Koca bu başları ve bu hayvanları gördü. Oğluma haber vereyim. Hüneri varsa kızı alsın ya da Oğuz ilindeki kızlara razı olsun, dedi.

Kanlı Koca bir zaman sonra Oğuz illerine gitti. Kanturalı'ya, baban geldi, dediler. Kanturalı, babasını karşıladı, elini öptü.

— Canım babam, bana uygun bir kız buldun mu?

— Hünerin varsa buldum oğul!

— Altın gümüş mü ister, aygır mı ister?

— Hüner gerek, oğul, hüner!

— Baba! Kanlı kâfir iline varayım. Kan dökeyim. Köle getireyim!

— Hey canım oğul! Hüner o değil! O kız için üç hayvan beslemişler. Her kim o hayvanları yenerse, kızı ona verecekler. Yenemezse de başını kesecekler.

— Baba, benim gitmem şart oldu. Alnıma kara, yüzüme utanç olmasın. Anam, babam hoşça kalın!

Kanlı Koca oğlunun bu haberi duymasına pişman oldu. Ona korkunç şeyler anlatayım. Belki vazgeçer, dedi.

— Ey oğul, kâfir illerinin yolları dolambaçlıdır. Çamuru vardır, atlı biri batarsa çıkamaz. Ormanı vardır, ala yılan geçemez. Kalesi vardır, göklere değer. Güzeli vardır, bir bakışta gönül alır. Acımadan baş kesen cellatları, savaşçıları vardır. Kötü yerlere gitmek istersin, geri dön oğul! Ananı babanı ağlatma oğul! dedi.

Kanturalı, bütün bu zorlukları yenebileceğini söyledi:

— Ya kara devenin altında kalırım,

Ya boğanın boynuzuna denk gelirim,

Ya aslanın pençesinde parçalanırım!

Hoşça kalın bey baba, kadın ana!

Gördüler ki, Kanturalı için bu bir onur meselesidir. “Yolun açık olsun, sağ gelesin!” dediler. Kanturalı’yı uğurladılar. Kanturalı anasının babasının ellerini öptü. Kırk yiğidini yanına aldı. Yedi gün, yedi gece at sürdü. Kâfir illerine gitti, çadır kurdu.

Kanturalı, “Hey kırk yiğidim, kırk yoldaşım! Allah yardım etse şu üç hayvanı yensem de sarı giysili Selcen Hatun ile birlikte anamın babamın evine dönsem!” derdi.

Bunlar böyle konuşurken beye haber gitti. Oğuz’dan Kanturalı adında bir yiğit, kızını istemek için gelmiş, dediler. Kâfirler, Kanturalı ve adamlarını karşıladılar. Niçin geldiniz? dediler. Kanturalı ve adamları vermeye, almaya geldik! dediler. Bunlara ikramlar verdiler. Ak çadıra oturmalarını istediler. Altlarına değerli halılar döşediler. Koyun etinden yemek verdiler. Yedi yıllık kırmızı şarap sundular. Birlikte tekfura gittiler.

Tekfur bir taht üzerine oturmuş. Tekfurun etrafını yüz bin kâfir askeri sarmış. Kız da meydanda bir köşkte oturmuş, olanları seyrediyordu. Yanındaki kızlar al giysiler, kendisi ise sarı giysi giymiş. Kanturalı kara şapkalı tekfura selam verdi. O da Kanturalı’nın selamını aldı. “Yiğit, nereden gelirsin?” diye sordu. Kanturalı, “Allah’ın emri, peygamberin kavliyle kızını almak için geldim.” dedi. Tekfur “Bu yiğidin sözü güzel, eğer hüneri varsa kızını verelim!” dedi. Kanturalı’yı alıp meydana getirdiler.

Kanturalı çok güzel bir yiğitti. Oğuz’da Kanturalı, Kara Çekür ve oğlu Kırk Kınık, boz aygırlı Beyrek yüzleri örtülü gezen yiğitlerdir. Kanturalı yüzünü açtı. Ondaki güzelliği gören kız yanındaki kızlara “Allah babamın gönlüne merhamet nasip etse de beni bu yiğide verse!” dedi. “Bunun gibi bir yiğidin bu canavarların elinde yok olmasın!”

Bu sırada adamlar demir zincirlerle boğayı getirdiler. Boğa diz üstü çöktü. Düşmanlar: “Şimdi boğa yiğidi alır atar, öldürür. Bu Oğuz illeri yıkılsın! Kırk yiğit bir bey oğluyla bir bey kızı için ölür mü?” dediler. Bunu duyan kırk yiğit ağlamaya

başladı. Onların ağlayışını gören Kanturalı: “Yiğitlerim ağlamayın, alın elinize kopuzunuzu, beni övün!” dedi.

Yiğitleri kopuzla Kanturalı’yı övdüler.

Babanın evinde hizmetçiler inek sağar görmedin mi?

Boğa boğa dedikleri kara inek yavrusu değil mi?

Yiğitler rakibine yüzünü çevirir mi?

Sarı giysili Selcen Hatun köşkten bakar!

Kime baksa aşk ile ateş yakar!

Kanturalı, sarı giysili kız aşkına bir hu!

Kanturalı:

— Boğanızı salın gelsin! dedi.

Boğayı saldılar. Boğa, Kanturalı’nın üzerine gitti. Kanturalı, adı güzel Muhammed’e salavat getirdi. Boğanın alnına bir yumruk vurdu. Boğa arka ayakları üstüne çöktü. Kanturalı, boğayı meydanın başına getirdi. Çok uğraştılar, ne boğa yener, ne Kanturalı yener. Boğa hızlı hızlı solumaya başladı, alını terledi. Kanturalı birden boğanın önünden çekildi. Boğa boynuzunun üstüne düştü. Kanturalı, boğanın kuyruğundan tuttu. Boğayı üç kere yere vurdu. Boğanın kemikleri kırıldı. Kanturalı da boğanın derisini yüzdü, tekfura getirdi. Kızı istedi. Tekfur: “Kızı verin, şehirden çıksın gitsin!” dedi.

Tekfurun kardeşinin oğlu vardı. “Hayvanların efendisi aslandır. Onunla da hüner gösterebilirsin. Kızı ondan sonra verelim!” dedi. Aslanı meydana getirdiler. Aslan kükredi. Meydanda ne kadar at varsa hepsi korktu. Kanturalı’nın yiğitleri beyimiz aslandan nasıl kurtulsun dediler, ağlaştılar. Kanturalı, yiğitlerine kopuzu çalmalarını ve kendisini övmelerini söyledi. Yiğitleri kopuz çaldı, Kanturalı’yı övdüler.

Kanturalı:

— Aslanı bırak gelsin! dedi.

Aslanı saldılar. Kanturalı, Tanrı'ya sığındı. Adı güzel Muhammed'e salavat getirdi. Aslana öyle bir yumruk vurdu ki aslanın çenesi kırıldı. Sonra aslanı yere vurdu. Tekfura "Yarın kızını bana ver!" dedi. Tekfur "Getirin kızı verin, bu yiğidi gözüm tuttu. İster burada dursun, ister gitsin!" dedi.

Kardeşinin oğlu "Hayvanların büyüğü devedir. Deveyle de hünerini göstereceğin. Ondan sonra kızı verelim!" dedi. Bugün de Tanrı, Kanturalı'ya yardım etti. Tekfur: "Devenin ağzını yedi yerden bağlayın!" dedi. Kıskanç kâfirler devenin ağzını bağlamadılar. Deveyi saldılar. Kanturalı deveyle biraz savaştı ama çok yorgundu. Kaydı düştü. Hemen altı cellat Kanturalı'nın başına geldi. Kılıçlarını çıkardılar. Burada Kanturalı'nın yoldaşları şöyle dedi:

— Hey Kanturalı!

Kara boğa geldi, parçaladın,

Erkek aslan geldi, belini büktün.

Bir devenin karşısında mı yenildin?

Karlı dağlardan, coşkun sulardan haber geçer,

Oğuz illerine haber gider,

Kanturalı bir deveye yenilmiş, derler.

Büyük küçük herkesin diline düşersin.

Anan baban kederlenir.

Hanım! Yerinden kalkmazsan,

Altı cellat başında kılıç tutar, başını keserler.

Aşağıdan yukarı bakmaz mısın?

Sarı giysili Selcen Hatun işaret eder, görmez misin?

Deve burnundan yenilir, der bilmez misin?

Kanturalı ayağa kalktı. Ben bu devenin burnundan tutarsam kız sözüyle tuttu derler. Yarın Oğuz iline haber gider. Kanturalı devenin elinde kaldı. Kız kurtardı, derler. Ey yoldaşlarım, kopuz çalın, övün beni! dedi. Kırk yiğit saz çalarak Kanturalı'yı övdü.

Kanturalı adı güzel Muhammed'e salavat getirip deveye bir tekme vurdu. Deve ayağının üstünde duramadı, yıkıldı. Kanturalı devenin sırtından iki deri parçası kesti. Parçayı tekfurun önüne koydu: Askerlerine lazım olur! dedi.

Tekfur, Kanturalı'yı sevdi. Kızının onunla evlenmesini istedi. Kanturalı ve Selcan Hatun yola çıktılar. Kanturalı, yedi gün yedi gece at sürdü. Oğuz ilinde çadır kurdu. Yiğitlerine "Gidin haber verin, babam beni karşılasın!" dedi. Bu yerde kuşlar uçuyor, soğuk sular akıyordu. Selcen Hatun bu yeri beğendi. Burada eğlendiler.

O zamanlarda Oğuz yiğitlerinin başına ne gelirse uykuda gelir. Kanturalı uyudu. Kız düşündü: "Beni sevenler çoktur. Birileri yiğidimi öldürmesin. Beni geri götürmesin!" dedi. Bir yüksek yere çıktı, etrafı gözledi.

Tekfur, Kanturalı'nın kızını almasına pişman oldu. Bir kızcağızımı aldı gitti! dedi. Altı yüz düşman seçti. Bunlar gece gündüz at sürdüler. Kız bunları gördü. Kanturalı'nın yanına gitti, söyledi:

— Kara başını kaldır yiğit!

Güzel, ela gözlerini aç yiğit!

Kollarından ak ellerin bağlanmadan

Ak alnın kara yere sürtülmeden

Güzel başın kesilmeden

Al kanların yeryüzüne dökülmeden

Düşman yetişt, ayağa kalk,

Yatacak yer mi buldun, yurt mu buldun, ne oldu sana?

Kanturalı uyandı. Ne söylüyorsun, güzelim? dedi.

— Yiğidim, üzerine düşman geldi. Uyarmak benden, hüner göstermek senden! dedi.

Kanturalı şükretti. Temiz sudan abdest aldı. İki rekât namaz kıldı. Adı güzel Muhammed'e salavat getirdi. Düşmana at sürdü. Selce Hatun da atıyla Kanturalı'nın önüne geçti.

— Güzelim, nereye gidiyorsun?

— Yiğidim, bu gelen düşman kalabalıktır. Savaşalım dövüşelim. Ölenimiz ölür, kalanımız çadıra gelsin, dedi.

Selcen Hatun düşmana at sürdü. Kaçanı kovmadı, af dileyeni öldürmedi. Düşman yenildi sandı. Çadırına gitti ama Kanturalı'yı bulamadı. Tam bu sırada Kanturalı'nın anası babası geldi. Kızın bıçağını kanlı gördüler. Telaş ettiler. Kıza oğullarını sordular. Selcen Hatun onlara oturmalarını söyledi. Kendisi de Kanturalı'yı aramaya çıktı. Bir yüksek yerden baktı. Bir derenin içinde kuzgunlar gördü. Kanturalı'nın atı oklanmış olarak gördü. Kanturalı da gözünden vurulmuş, yüzünü kan bürümüş. Durmadan kanını siliyordu. Kâfirler üstüne gelmiş kılıç kaldırıyorlar. Kanturalı da düşmanı kovalıyordu. Selcen Hatun düşmana at sürdü. Kanturalı bunu gördü. Selcen Hatun'a sordu:

— Güçlü ata binen yiğit, ne yiğitsin?

İzinsiz benim düşmanıma saldıran yiğit, ne yiğitsin?

İzinsiz düşmana saldırmak bizim ilde ayıptır;

Sakalından boğazından tutayım mı?

Ey eceli gelmiş yiğit, ne yiğitsin?

Geri dön!

Selcen Hatun şöyle dedi:

— Hey yiğidim, bey yiğidim,

Develer, atlar, koyunlar yavrusundan vazgeçer mi?

Yiğitler sevdiklerine kıyar mı?

Bey yiğidim, düşmanın bir ucu senin, bir ucu da benim!

Kanturalı düşmanı dağıtan Selcen Hatun’u tanıdı. Bir taraftan da kendisi düşmana saldırdı. Düşmanı yendiler. Selcen Hatun, Kanturalı’yı atına aldı. Kanturalı giderken şöyle dedi:

— Selcen Hatun sen şimdi Oğuz ilinde herkese Kanturalı çaresiz kaldı. Onu kurtardım, dersin. Seni öldüreceğim!

Kız öfkelen-di:

— Okunla mı kılıcınla mı öldüreceksin? Gel savaşılim!

Kız yüksek bir yere çıktı. Doksan okunu yere koydu. Nişan aldı, seslendi:

— Yiğit, at okunu!

— Kızların sırası öncedir, sen at!

Kız Kanturalı’ya okunu attı. Kanturalı Selcen Hatun’u kucakladı. Barıştılar. Kanturalı, Selcen Hatun’un güzelliğini övdü. “Ben seni öldürmeye kıyar mıydım? Kendi canıma kıyarım, sana kıymam. Ben seni denedim!” dedi.

Selcen Hatun da “ Ben de seni öldürmeye kıyar mıydım? Ben de seni denedim!” dedi. Birbirlerine sevgilerini söylediler ve sarıldılar. Atlarına bindiler, Kanturalı’nın babasının yanına gittiler. Kanlı Koca Allah’a şükretti. Oğuz iline gittiler. Ziyafetler verdiler. Aygır, deve, koç kestiler. Oğuz beyleriyle birlikte düğün yaptılar.

Dede Korkut geldi. Kopuzunu çaldı, söyledi:

Hani şimdi, anlatacağım bey yiğitler,

Dünya benim diyenler?

Ecel aldı, yer gizledi,

Fani dünya kime kaldı?

Sonu ölümlü dünya!

İyi haber vereyim hanım:

Ecel geldiğinde Tanrı seni imandan ayırmasın!

Tanrı seni namerde muhtaç etmesin!

Allah'tan ümidin kesilmesin!

Beş kelime dua ettik, kabul olsun!

Amin diyenlerin Tanrı yüzünü görsün!

Derlesin toplansın günahınızı

Adı güzel Muhammed'e bağışlasın!

Hanım hey!

KAZILIK KOCA OĞLU YEĞENEK

Bayındır Han yerinden kalkmış. Çadırının kara yerin üstüne kurulmasını, gölgeliğinin gökyüzüne kurulmasını istemiş. Yerlere ipek halılar döşetmiş. Oğuz beyleri sohbele gitmiş. Birlikte eğleniyorlardı.

Kazılık Koca adında bir kişi vardı. Bayındır Han'ın veziriydi. Şarabın etkisiyle dizinin üzerine çöküp Bayındır Han'dan savaşı için izin istedi. Bayındır Han ona izin verdi. Nereye istersen git! dedi.

Kazılık Koca, tecrübeli bir kişiydi. İşine yarayan yiğitlerini topladı. Silahlarını hazırladı, yola çıktı. Çok dağlar, dereleler, tepeler geçti. Günlerden bir gün Karadeniz kıyısında bir kaleye gitti.

Kalenin, Direk adında bir beyi vardı. Bu kâfirin altmış metre kadar boyu vardı. Pek sert yay çekiyordu. Kazılık Koca kaleye gitti, savaşı başladı. O bey kaleden çıktı. Meydana girdi, yiğit istedi. Kazılık Koca bunu gördüğünde saldırdı. Kâfirin ensesine kılıç vurdu ama kesemedi. Sıra kâfire geldi. O Kazılık Koca'nın başına vurdu. Başından kanlar akmaya başladı. Kazılık Koca'yı kaleye götürdüler. Yiğitleri de kaçtılar.

Kazılık Koca tam on altı yıl bu kalede tutsak kaldı. Emen adında bir yiğit vardı, altı kere bu kaleye saldırdı ama kaleyi alamadı.

Kazılık Koca'nın bir yaşında olan oğlu şimdi on beş yaşına girdi. Delikanlı oldu. Delikanlı babasını öldü biliyordu. Gerçeği ondan saklıyorlardı. Oğlanın adı Yeğenek idi. Günlerden bir gün Yeğenek beylerle sohbet ederken Budak ile tartıştı. Birbirlerine söz söylediler. Budak:

— Niye boş yere konuşuyorsun? Yiğit istiyorsan git, babanı kurtarsana! On altı yıldır tutsaktır, dedi.

Yeğenek bu haberi duyunca üzüldü. Bayındır Han'ın huzuruna gitti. Yüzünü yere koydu, şöyle dedi:

— Hanım! Beni babamın tutsak olduğu kaleye gönder.

Bayındır Han, yirmi dört sancak beyi gelsin. Seninle birlikte gitsin! dedi. Bayındır Han yirmi dört beyi Yeğenek ile birlikte gönderdi. Bunlar silahlarını hazırladılar.

Yeğenek o gece bir rüya gördü. Rüyasında ak boz atlarını koşturan yiğitler gördü. Rüyasında ak sakallı Dede Korkut ona öğüt verdi. Kara dağlardan Karadeniz'e gitti. Gemi ile denizi geçti. Kara dağın bir yanında bir yiğit gördü. Kılıcını aldı, yiğidin yanına gitti. Bu yiğit Yeğenek'in dayısı Emen idi. Selam verdi. Oğuz illerinden kimsin, diye sordu. Gözlerini açtı, "Oğul Yeğenek, nereye gidiyorsun?" diye sordu. Yeğenek "Babamı kurtarmaya gidiyorum!" dedi. Dayısı "Ben güçlü bir yiğit idim. O kaleye yedi kere gittim ama kaleyi alamadım. Benden daha iyi yiğit olamazsın Yeğenek'im!" dedi. Yeğenek "Sen sana yardım etmeyen adamlarla gittin, bu sebeple kaleyi alamadın!" dedi.

Yeğenek bu rüyasını arkadaşlarına anlattı. Dayısı Emen yakınlardaymış. Bütün beyler yoldaş oldu, kaleye gittiler.

Kâfirler hemen Direk'e haber verdiler. O da kaleden çıktı, bunlardan yiğit diledi. Deli Dünder geldi. Kılıcı ile vurmak istedi ama vuramadı. Direk Dünder'in elinden kılıcı aldı. Dünder'in kafasına öyle bir vurdu ki, Dünder geri döndü. Dölek Evren de saldırdı. Ancak kâfiri yenemedi. Hanım, yirmi dört bey Direk karşısında çaresiz kaldı.

Sonunda Yeğenek, taze yiğit, yaradan Allah'a sığındı. Ölümsüz Tanrı'yı övdü. Tanrı'ya şöyle dedi:

— Yücelerden yücesin,

Kimse bilmez neredesin,

Aziz Tanrı!

Sen anadan doğmadın,

Sen babadan olmadın,

Kimsenin rızkını yemedin,

Kimseye kötülük etmedin.

Her yerde birsin,

Her yerde görürsün!

Sana sığındım Tanrı,

Medet senden!

Kara giysili kâfire at sürerim,

İşimi rast getir!

Yeğenek kâfirin üstüne atını sürdü. Kâfirin omzuna öyle bir kılıç vurdu ki omzunda altı parmak derinliğinde yara açtı. Direk'in gözü karardı, kendinden geçti. Hemen kaleye kaçtı. Yeğenek arkasından yetişti, düşmanı öldürdü. Sonra Yeğenek ordusuna geldi.

Kâfirler tutsak olan Kazılık Koca'yı salmışlar. Kazılık Koca geldi. Yiğitler kâfiri kim öldürdü, dedi. Sonra geride kalan eşini, çocuğunu, mallarını sordu. Yeğenek cevap verdi:

— Hayvanların gebe idi, yavrularını doğurdular.

Ela gözlü eşin gebe idi, bir aslan doğurdu.

Yeğenek önce babasıyla sonra da Oğuz beyleri ile görüştü. Hep birlikte kaleye saldırdılar. Ganimetler aldılar. Ganimetlerin en iyisini Bayındır Han'a ayırdılar. Kalanını gazilere paylaştırdılar. Evlerine geldiler.

Dede Korkut geldi, söyledi:

İyi haberler vereyim hanım:

Uçurumlu kara dağların yıkılmasın!

Gölgeli ağacın kesilmesin!

Ak sakallı babanın yeri cennet olsun!

Ak saçlı ananın yeri cennet olsun

Beş kelime dua ettik, kabul olsun!

Günahımızı adı güzel Muhammed Mustafa için bağışlasın!

Hanım hey!

BASAT'IN TEPEGÖZ'Ü ÖLDÜRMEŞİ

Hanım hey!

Bir gün Oğuz halkı otururken gece vaktinde üstüne düşman geldi. Oğuz halkı kaçtı. Giderken Aruz Koca'nın oğlu düşmüş. Oğlanı bir aslan bulmuş beslemiş. Oğuz halkı zamanla yurduna tekrar gelmiş. Bayındır Han'ın at bakıcısı, otların içinden bir aslan çıkıyor, atlara saldırıyor. Yürüyüşü insan gibi ama atların kanlarını akıtıyor! dedi.

Beyler atlarına bindiler. Aslan yatağı olan yere gittiler. Aslanı kaldırdılar, oğlanı yakaladılar. Aruz oğlanı aldı, eve gitti. Oğuz halkı buna sevindi. Yemeler, içmeler oldu. Ama oğlan durmadı, yine aslanların yanına gitti. Oğlanı tekrar getirdiler.

Dede Korkut oğlana nasihat verdi. “Oğlum! Sen insansın, hayvanlarla arkadaşlık etme! Gel, güzel yiğitlerle gez dolaş, iyi atlara bin. Büyük kardeşin Kıyan Selçuk, senin adın da Basat olsun. Adımı ben verdim, yaşını Allah versin!” dedi.

Oğuz halkı yine bir gün yaylaya göçtü. Aruz'un Sarı Çoban adında bir çobanı vardı. Ondan önce yaylaya kimse göçemiyordu. Yaylada Uzun Pınar denilen bir pınar vardı. Bir gün pınara periler geldi. Birden koyunlar korktu. Çoban kalktı, baktı. Peri kızları uçuyordu. Hemen kepeneğini bunların üzerine attı, birini yakaladı. Çoban peri kızına saldırdı. Koyunlar kaçmaya başladı. Peri kızı kaçarken:

— Çoban, bende emanetin var. Yıl sonunda gel al! Ama Oğuz halkının başına bela getirdin, dedi.

Çobanın içine korku düştü.

Zaman geçti. Oğuz halkı yine yaylaya göçtü. Çoban yine bu pınara gitti. Yine koyunlar kaçışmaya başladı. Çoban baktı ki yerde bir kese var. Çoban huylandı, keseyi sapan taşıyla vurdu. Kese büyüdü. Çoban bu keseyi bıraktı, kaçtı. Koyunun peşine düştü.

O sırada Bayındır Han beyleriyle gezintiye çıktı. Bu pınara geldiler. Yerde belirsiz bir nesne gördüler. Bir iki yiğit atından indi. Bu nesneyi tekmeledi. Onlar tekmelediğinde nesne büyüyordu. Aruz Koca da atından indi. Keseye tekme attı.

Kese büyüdü. Aruz Koca'nın çizmesindeki bir parça keseye dokundu. Kese yırtıldı, içinden bir çocuk çıktı. Gövdesi insan gibi tepesinde de bir gözü vardı. Aruz bu çocuğu eteğine sardı: "Hanım! Bunu bana verin. Oğlum Basat ile birlikte büyüteyim!" dedi. Bayındır Han da : "Al senin olsun!" dedi.

Aruz, Tepegöz'ü aldı, evine gitti. Bir dadı çocuğu emzirmek istedi. Çocuk dadıyı emince dadı öldü. Birkaç dadı daha geldi, çocuk hepsini öldürdü. Baktılar olmuyor, bunu süt ile besleyelim, dediler. Günde bir kazan süt çocuğa yetmiyordu.

Çocuğu böyle böyle beslediler. Çocuk büyüdü, gezmeye başladı. Çocuklarla oynar oldu. Çocukların kiminin burnunu kiminin kulağını yemeye başladı. Halk Tepegöz'e bir şey yapamadı. Aruz'a şikâyet ettiler, ağlaştılar. Aruz Tepegöz'e yasaklar koydu ama fayda etmedi. Sonunda onu evinden kovdu.

Tepegöz'ün peri anası geldi. Oğlunun parmağına bir yüzük taktı. "Oğul, sana ok batmasın, tenini kılıç kesmesin!" dedi. Tepegöz, Oğuz halkının içinden çıktı, bir yüce dağa gitti. Yol kesti, adam öldürdü. Büyük bir harami oldu. Tepegöz'ün üzerine birkaç adam gönderildi. Ok attılar batmadı. Kılıç vurdular kesmedi. Tepegöz yakaladıklarını, bulduklarını yemeye başladı.

Oğuz yiğitleri Tepegöz'ün üzerine yürüdü. Tepegöz öfkeleni. Bir ağacı üstlerine attı, elli kişiyi yok etti. Yiğitlerin başı Kazan'a vurdu. Kazan'ın kardeşi Kara Göne, Tepegöz'ün elinde çaresiz kaldı. Pek çok yiğit şehit oldu. Ak sakallı Aruz Koca kan kustu, oğlu Kıyan Selçuk öldü. Oğuz halkı, kaçtı. Tepegöz bunların gitmelerine izin vermedi. Onlar da yedi kere kaçtılar, yedi kere döndüler. Tepegöz karşısında çaresiz kaldılar.

Oğuz halkı Dede Korkut'a danıştı. Gelin, vergi verelim, dediler. Dede Korkut'u Tepegöz'e gönderdiler. Dede Korkut selam verdi:

— Oğul Tepegöz, Oğuz halkı elinde çaresiz kaldı. Yanına benim gelmemi istediler. Sana vergi verelim, dediler. Tepegöz:

— Yemek için günde altmış adam isterim, dedi. Dede Korkut:

— Böyle olursa sen adam bırakmaz tüketirsin, dedi. Günde iki adam, beş yüz de koyun verelim, dedi. Tepegöz:

— Tamam, öyle olsun! Ayrıca iki adam daha verin, yemeğimi pişirsin! dedi.

Dede Korkut Oğuz'a söyledi. Tepegöz'ün yemeğini pişirmek için iki kişi gönderdiler. Dört oğlu olan birini verdi, üçü kaldı. Üç oğlu olan birini verdi, ikisi kaldı. İki oğlu olan da birini verdi, biri kaldı.

Kapak Han adında birinin iki oğlu vardı. Oğullarından birini verdi, biri kaldı. Yine sıra ona gitti. Oğlanın anası ağladı. Aruz'un oğlu Basat savaştan o sırada döndü. Kadıncağız Basat yanına gitti. Selam verdi, ağladı. Basat'tan yardım istedi. Basat kadına olanları sordu. Kadın her şeyi Basat'a anlattı. Kendisinden son çocuğunu da istediklerini söyledi.

Basat'ın gözleri yaşla doldu. Kardeşi için ağladı, feryat etti. O kadıncağıza bir esir verdi, git oğlunu kurtar, dedi. Kadın sevindi. Aruz Koca'ya oğlu Basat'ın haberini verdi.

Oğuz beyleri Basat'ı karşıladılar. Basat babasının elini öptü. Anasına sarıldı, ağlaştılar. Oğuz beyleri hep toplandı. Basat:

— Beyler, kardeşim için Tepegöz ile savaşmak isterim. Ne dersiniz? dedi.

Kazan Bey Tepegöz'ün yaptıklarını anlattı. Onu kendisinin bile yenemeyeceğini söyledi. Basat'tan gitmemesini, anasını babasını ağlatmamasını istedi.

Basat ısrar etti. Kazan Bey de sen bilirsin, dedi. Basat'ın babası ağladı: “Gitme, evimi kimsesiz bırakma!” dedi. Basat yine ısrar etti. “Yok, ak sakallı aziz babam, gideceğim!” dedi. Silahlarını aldı. Babasının, anasının elini öptü.

Basat, Tepegöz'ün yanına gitti. Tepegöz'ü yalnız başına sırtını güneşe vermiş uyurken gördü. Bir ok çıkardı, Tepegöz'ü sırtından vurdu. Ok Tepegöz'ün sırtından geçmedi. Basat bir ok daha attı, o da parçalandı. Tepegöz, yanındaki aşçılara “Bu yerin sineği de pek rahatsız ediyor!” dedi. Basat'ın oklarından biri Tepegöz'ün önüne düştü. Tepegöz Basat'ı gördü. Elini eline vurarak güldü. “Oğuz'dan yine bize bir kuzu geldi!” dedi. Basat'ı yakaladı. Çizmesinin içine soktu.

— İkinci vakti bunu bana kızartın, yiyeyim! dedi. Yine uyudu.

Basat hançeri ile çizmeyi kesti. Adamlara “Bunun ölümü nasıl olur?” dedi. Onlar da bilmiyoruz, dediler. “Ama gözünden başka bir yerinde et yoktur.”

Basat, Tepegöz’ün başucuna gitti. Göz kapağını kaldırdı, baktı. Gördü ki, gözü ettir. “Ey kocalar şişi ocağa koyun, ısınsın.” dedi. Adamlar şişi ısıttılar. Basat şişi eline aldı. Adı güzel Muhammed’e salavat getirdi. Şişe Tepegöz’ün gözüne öyle bir soktu ki, gözü kör oldu. Tepegöz’ün feryadından dağ taş yankılandı. Basat kaçtı, koyunların yanına saklandı.

Tepegöz, Basat’ın mağarada olabileceğini anladı. Mağaranın kapısını tuttu. Bir ayağını kapının bir yanına, öteki ayağını da diğer yanına koydu. Tepegöz:

— Koyunlar birer birer geçsin! dedi. Koyunlar birer birer geçmeye başladı. Her birinin başına dokundu. Sakar koç, geç! dedi. Bir koç yerinden kalktı. Basat hemen yerinden kalktı, koçu boğazladı. Koçun derisini yüzdü. Kendisi postun içine girdi. Tepegöz’ün önüne gitti. Tepegöz, Basat’ın oyununu anladı.

— Ey sakar koç! Beni neremden vuracağını bildin, dedi. Basat, koçun başını Tepegöz’e uzattı. Tepegöz koçun boynuzundan tuttu, deri elinde kaldı. Basat Tepegöz’ün ayaklarının arasından çıktı. Tepegöz sordu:

— Oğlan kurtuldun mu?

— Tanrım kurtardı.

— Ey oğlan, al şu parmağımdaki yüzüğü parmağına tak. Sana ne ok ne de kılıç zarar vermesin!

Basat yüzüğü parmağına taktı. Tepegöz sordu:

— Oğlan, yüzüğü parmağına taktın mı?

— Taktım.

Tepegöz, Basat’ın üzerine ağ attı. Basat hançeriyle ağ kesti, ağdan kurtuldu. Gördü ki, yüzük yine Tepegöz’ün ayaklarının dibinde duruyor. Tepegöz:

— Oğlan, Şu mağarayı görüyor musun?

— Görüyorum.

— Orada benim hazinem var. Bu adamlar almasın. Git mühürle!

Basat, mağaranın içine girdi. Mağara altın ve gümüşle doluydu. Bunlara bakarken kendinden geçti. Tepegöz mağaranın kapısını tuttu. Basat'a içeri girdin mi? dedi. Basat girdim, dedi. Tepegöz:

— Şöyle vurayım ki, mağara darmadağın olasın, dedi.

Birden Basat'ın aklına dua etmek geldi. O anda mağara yarıldı. Yedi yerden kapı açıldı. Basat birinden dışarı ıktı. Tepegöz elini mağaraya soktu, mağarayı darmadağın etti. Tepegöz:

— Oğlan, sana ölüm yokmuş! Öteki mağarayı gördün mü? Orada iki kılıç var. Biri kınlı, biri kınsız. Benim başımı kınsız olan keser. Git kılıcı getir. Benim başımı kes, dedi.

Basat mağaranın kapısına gitti. Kınsız olan kılıcın sürekli hareket ettiğini gördü. Ben buna hemen el sürmeyeyim, dedi. Kendi kılıcını çıkardı, bu kılıca tuttu. Kılıcı ikiye bölündü. Bir ağaç getirdi. Kılıç onu da ikiye parçaladı. Eline yayını aldı, okla kılıcı tutan zinciri vurdu. Kılıç yere gömüldü. Basat kılıcı yerden çıkardı. Geldi, Tepegöz'e sordu:

— Ey Tepegöz, nasılsın?

— Ey oğlan, daha lmedin mi?

— Tanrım kurtardı.

Bunun zerine Tepegöz Şöyle dedi:

— Karanlık gecede yolunu kaybetesen, umudun kimdir?

Şanlı bayrağınızı yücelten hanınız kimdir?

Savaşta nde giden yiğidiniz kimdir?

Ak sakallı babanın adı nedir?

Yiğit adını gizlemek ayıp olur,

Adın nedir yiğit, söyle bana!

Basat, Tepegöz'e şöyle demiş:

— Karanlık gecede yolumu kaybetsem umudum Allah.

Şanlı bayrağımızı yücelten hanımız Bayındır Han.

Savaşta önde giden yiğidimiz Kazan Bey'dir.

Atamın adını sorarsan kaba ağaç.

Anamın adını sorarsan kükremiş aslan.

Benim adım sorarsan Aruz oğlu Basat'tır.

Tepegöz:

— Öyleyse biz kardeşiz, kıyma bana! dedi.

— Ak sakallı babamı, ak saçlı anamı ağlattın.

Kardeşim Kıyan Selçuk'u öldürdün.

Ala gözlü yavrularını öksüz bıraktın.

Seni bırakır mıyım?

Kardeşim Kıyan'ın öcünü almadan seni bırakır mıyım?

Bırakmam!

Tepegöz şöyle dedi:

— Ak sakallı kocaları çok ağlattım,

Ak sakallı bedduası tuttu galiba, gözüm seni.

Ak saçlı nineleri çok ağlattım,

Gözyaşı tuttu galiba, gözüm seni.

Çok yiğit yedim,

Yiğitlikleri tuttu galiba, gözüm seni.

Elleri kınalı kızları çok yedim,

Bedduaları tuttu galiba, gözüm seni.

Tanrı kimseye göz acısı vermesin.

Gözüm gözüm, ay gözüm, biricik gözüm!

Basat öfkeyle yerinden fırladı. Tepegöz'ü öldürdü, sürüyerek mağara kapısına gitti. Aruz Koca'nın evine haber geldi: Oğlan Tepegöz'ü öldürdü, dedi. Oğuz beyleri, Basat'ın yanına gittiler. Tepegöz'ü getirdiler.

Dede Korkut geldi, kopuz çaldı. Basat'a dua etti.

— Kara dağlar, coşkun sular sana geçit versin!

Kardeşinin intikamını aldın,

Oğuz beylerini beladan kurtardın.

Allah yüzünü ak etsin, Basat! dedi.

Ölüm vaktinde imandan ayırmasın!

Günahınızı adı güzel Muhammed Mustafa'ya bağışlasın!

Hanım hey!

BEĞİL OĞLU EMREN

Bayındır Han yerinden kalkmış. Çadırını kara yerin üzerine dikmiş. Yerlere ipek halılar döşenmiş. Oğuz beyleri hep toplanmış.

Bunlar yer içerken düşman ilinden bir adam geldi. Bir at, bir kılıç ve bir gürz verdi. Bayındır Han buna pek bozuldu. Dedem Korkut sordu:

— Hanım, niçin bozuldunuz, kederlendiniz?

— Niçin bozulmayayım? Her yıl altın gümüş geliyordu. Beylere, yiğitlere veriyor, gönüllerini hoş tutuyorduk. Şimdi bunları kime verelim? Kimin bunlarla gönlü hoş olur?

— Hanım! Bunların üçünü de bir yiğide verelim. Alsın, Oğuz ülkesinin sınırlarını beklesin!

— Kime verelim?

Bayındır Han sağına baktı, soluna baktı. Kimse razı olmadı. Beğil adında bir yiğit vardı. Ona baktı, sen ne dersin? dedi. Beğil buna razı oldu. Kalktı, yeri öptü.

Dede Korkut kılıcı Beğil'in beline bağladı. Gürzü omzuna, yayı da koluna astı. Beğil, atına bindi. Çocuklarını, yakın akrabalarını aldı. Oğuz ülkesinden göç etti. Düşman ilinin sınırına gitti, yerleşti. Nöbetçilik etti. Düşman gelirse öldürüyor. Oğuz'a armağan ediyordu.

Beğil, yılda bir kere Bayındır Han'ın divanına gidiyordu. Yine Bayındır Han'dan, hemen gelsin, haberi geldi. Beğil gitti. Hediyelerini sundu, hanın elini öptü. Han da Beğil'i misafir etti. İyi at, iyi kaftan, çok para verdi, üç gün ağırlandı. Han, "Beyler! Beğil'e av etiyle ziyafet verelim!" dedi. Av duyurusu yapıldı. Hazırlıklar tamamlandı. Beylerin kimisi atını, kimisi kılıcını, kimisi de ok atmasını övüyordu. Salur Kazan ne atını ne kendini övdü. Beylerin hünerlerini söyledi.

Üç yüz altmış altı yiğit ava gitti. Geyik peşine düştüğünde Beğil ne yay kuruyor ne ok atıyordu. Hemen yayı bileğinden çıkarıyor, geyiğin boynuna takıyordu. Avı zayıf ise belli olması için avın kulağına işaret koyuyordu. İyi ise avı boğazlıyordu.

Beylerin vurdukları geyiğin kulağı kesik olursa, Beğil'in avıdır diyerek ona gönderiyorlardı.

Bayındır Han, “Bu hüner atın mıdır, yiğidin midir?” diye sordu. “Yiğidindir”, dediler. Bayındır Han, “Hayır, hüner atındır!” dedi. Bu söz Beğil'e hoş gelmedi. Beğil:

— Yiğitlerin içinde bizi yakamızdan çamura yıktın! dedi. Bayındır Han'ın hediyelerini önüne attı. Bayındır Han'a küstü, divandan çıktı. Beğil'in atını çektiler. Beğil ala gözlü yiğitlerini aldı, evine gitti. Kendini karşılayan yavrularını okşamadı. Ay yüzlü hatunuyla konuşmadı. Hatunu sordu:

— Ey sevdiğim adam!

Kalktın yerinden geldin,

Yiğitlerini yanına aldın,

Ala Dağ'ı, coşkun ırmakları gece geçtin,

Bayındır Han'ın divanına gece gittin,

Beylerle yedin içtin,

Oğuz birbiriyle mi tartıştı?

Garip başın kavgada mı kaldı?

Hani beyim, altında atın yok!

Ela gözlü yavrularını okşamazsın,

Benimle konuşmazsın,

Hâlin nedir?

Beğil cevap verdi:

— Yerimden kalktım geldim,

Atıma bindim geldim.

Kara dağdan, coşkun sudan gece geçtim.

Bayındır divanına gittim,

Beyler ile yedim içtim.

Oğuz'u barışık gördüm,

Han'ın yüzünü bizden dönmüş gördüm.

Çadırları toplayın,

Düşman iline gidelim,

Oğuz'a düşman oldum, bilin!

Karısı şöyle dedi:

— Beyim, bey yiğidim! Padişahlar Tanrı'nın gölgesidir. Padişahına öfkelenenin işi rast gitmez. Senin gönlün kederlenmiş. Ava çık, gönlün açılsın!

Beğil gördü ki, karısının sözleri doğrudur. Atına bindi, ava çıktı. Avdayken önüne bir yaralı geyik çıktı. Beğil bunun üzerine atını sürdü. Geyiğe yetişti, yayını boynuna taktı. Geyik can acısıyla kendini yüksek bir yerden aşağı attı. Beğil de atını dizginleyemedi, o da uçtu. Sağ ayağını bir kayaya çarptı. Ayağı kırıldı. Beğil yerinden kalktı. Büyük kardeşim, büyük oğlum yok, diyerek ağladı. Bütün gücüyle atına bindi. Avcılardan uzaklaştı, evine gitti.

Oğlu Emren Bahadır, babasını karşıladı. Babasını böyle gördü, olanları sordu. Düşmanların saldırısına mı uğradın, yiğitlerin öldü mü, dedi. Beğil, “Oğul, üzülme! Üç gündür iyi değilim. Beni atımdan indir. Yatağıma yatır!” dedi. Aslan yavrusu yine aslan olur. Çocuk babasını attan indirdi. Yatağına yatırdı, Üzerini örttü. Kapısını kapattı, odadan çıktı.

Diğer yanda yiğitler gördüler ki av dağılmış, herkes evine gitmiş. Beğil beş gün divan toplantılarına çıkmadı. Ayağının kırığını kimseye söylemedi. Bir gece yatağında acı acı inleydi, ah etti. Karısı, bey yiğidim, kalabalık düşman gelse geri dönmüyordun. Bacağına ok saplansa inlemiyordun. İnsan karısına sırrını söylemez mi, nedir hâlin? dedi. Beğil, ayağının kırığını karısına söyledi. Karısı elini eline

vurdu. Hizmetçi kadına söyledi. Hizmetçi çıktı, kapıcıya söyledi. Haber halka yayıldı. Beğil'in durumunu herkes duydu.

Düşmanın casusu vardı. Hemen bu haberi beyine söyledi. Bey adamlarına:

— Gidin Beğil'i yakalayın. Ellerini bağlayın. Öldürün kanını yeryüzüne dökün! İline, yurduna zarar verin. Kızını, gelinini esir edin! dedi.

Beğil'in de bir casusu vardı. Beğil'e haber gönderdi. Düşman geliyor, hazırlanın! dedi.

Beğil bu haberi aldı. Oğlunu çağırdı.

— İki gözümün aydını oğul! Gör başıma neler geldi? Yerimden kalktım, atıma bindim. Av avlarken atımdan düştüm. Ayağım kırıldı. Benim kara başıma neler geldi? Kara haber dağları aşmış. Şökli Melik'e ulaşmış. Şökli Melik adamlarına Beğil'i yatağında tutun, yurduna zarar verin. Kızını gelinini esir edin diyerek emir vermiş. Oğul! Kalk yerinden atına bin! Gece gündüz demeden sür Bayındır Han'ın divanına git. Bayındır Han'a selam ver. Kazan Bey'in elini öp. Ak sakallı babamın başı dertte, de! Hemen yardımına koşun. Gitmezseniz memleket harap olur, de!

Oğlan babasına şöyle cevap verdi:

— Baba ne söylersin, ne dersin?

Beni niye üzersin?

Bayındır Han'ın divanına gitmem.

Kazan'ın elini öpmem!

Altındaki aygırı bana ver,

Senin için koşturayım!

Demir zırhını bana ver,

Senin için yeni yaka diktireyim!

Kılıcını bana ver,

Senin için düşman öldüreyim!

Ala gözlü üç yüz yiğidini bana ver,

Senin için savaşayım!

Beğil sevindi:

— Oğul ağzını öpeyim! Sakın benim geçmiş günümü aratma! dedi. Zırhımı getirin, oğlum giysin. Aygırımı getirin, oğlum binsin. Halk korkuya düşmeden oğlum gidip meydana girsin! dedi. Oğlanı donattılar. Emren, anası babasıyla vedalaştı. Ellerini öptü. Üç yüz yiğidi alarak savaş meydanına çıktı.

Aygır ne zaman düşman kokusunu alsa, ayağını yere vuruyor. Yerin tozunu göğe çıkarıyordu. Düşmanlar bunu gördü: “Bu at Beğil’indir, biz kaçalım!” dediler. Bey: “Hele durun, iyi bakın! Bu gelen Beğil ise ben hepinizden önce kaçırım!” dedi. Gözcüleri gözledi. Gördü ki, at Beğil’in ama Beğil üstünde değil. Atın üzerinde küçük bir oğlan oturur! Gözcü gidip haber verdi: “At, silah hep Beğil’in ama Beğil içinde değil!” dedi. Bey emretti: “Yüz adam seçin, biraz gürültü yapın. Oğlan çocuğu korkak olur, kaçsın!” dedi. Yüz düşman, oğlanın üzerine gitti. Düşman:

— Oğlan oğlan, ay oğlan!

Altında al aygırını zayıf oğlan!

Kılıcı küçük oğlan!

Silahı kırık oğlan!

Yayı kısa oğlan!

Doksan oku az oğlan!

Kara gözleri titrek oğlan!

Şekli Melik sana çok kızdı,

Şu oğlanı tutun ellerini bağlayın, dedi,

Al kanımı dökün, dedi,

Ak sakallı baban varsa ağlatma!

Ak saçlı anan varsa üzme!

Yalnız yiğitten yiğit olmaz,

Hadi bas git buradan!

Oğlan bunlara şöyle cevap verdi:

— Herkese söz söyleme düşman!

Altımdaki al aygırı niçin beğenmezsin?

Seni gördü oynuyor!

Kılıcımı, silahımı niçin beğenmezsin?

Göğsünü deler, göğe ulaşır.

Yanımdaki yiğitlerim savaş diler,

Yiğide korku vermek ayıp olur,

Yakınıma gel, ey düşman dövüşelim!

Düşmanlar: “Bakın hele şuna!” dediler. Bey: “Gidin sorun, Beğil nesidir!” dedi. Düşmanlar geldiler, Beğil’i sordular. Sen Beğil’in nesisin, dediler.

Beğil’in oğlu cevap verdi:

— Ey düşman sen beni bilmez misin? Oğuz beyleri Beğil’in evinde yiyip içiyorlardı. Senden casus geldi. Senin saldırını haber verdi. Beğil, al aygırına beni bindirdi, kılıcını bana verdi. Silahını, yanındaki üç yüz yiğidini bana verdi. Beni gönderdi. Ben Beğil’in oğluyum, gel dövüşelim!

Bey, ben sana geleyim, dedi. Gürzünü alıp oğlana saldırdı. Gürzüyle vurdu, oğlanın kalkanı parçalandı. Oğlanı yaraladıysa da yenemedi. Gürzle, kılıçlarla savaştılar. Omuzları kesildi. Birbirlerini yenemediler. Silahlarla savaştılar. Göğüsleri yaralandı. Birbirlerini yenemediler. At üzerinde birbirlerine sarıldılar. Düşmanın gücü fazlaydı. Oğlan çaresiz kaldı. Allah’a yalvardı. Şöyle dedi:

— Yücelerden yücesin, yüce Tanrı!

Kimse bilmez neredesin, güzel Tanrı!

Sen âdeme taç giydirdin

Şeytana lanet ettin,

Bir suçtan dolayı dergâhından kovdun.

İbrahim’i ateşe attırdın,

Ateşi gül bahçesi yaptın.

Birliğine sığındım,

Aziz Allah’ım bana yardım et!

Düşman:

— Oğlan, yenildin de Tanrı’ya mı yalvarıyorsun? dedi. Oğlan:

— Ben Allah’ıma sığınıyorum! dedi.

Allah, Cebrail’e emretti: “Ya Cebrail! Git şu kuluma kırk yiğit kuvveti verdim!” dedi. Oğlan düşmanı kaldırdı, yere vurdu. Düşmanın burnundan kan aktı. Sıçradı, düşmanın üstüne çıktı. Düşman: Yiğit, aman! dedi. Sizin dininiz nedir? Dinine girdim, dedi. Parmak kaldırdı, şehadet getirdi. Müslüman oldu. Öteki düşmanlar kaçtılar. Oğlan babasına iyi haberin götürülmesini istedi. Döndüler, evlerine gittiler. Beğil, oğluna kara dağdan yayla verdi. Atlar verdi, şölenler verdi. Ala gözlü oğluna gelin aldı. Birlikte Bayındır Han’ın divanına gittiler. El öptüler. Padişah, Uruz’un sağ yanında ona yer gösterdi, hilat giydirdi.

Dede Korkut geldi, kopuz çaldı.

İyi haberler vereyim hanım:

Uçurumlu kara dağların yıkılmasın!

Gölgeli ağacın kesilmesin

Allah'tan ümidin kesilmesin!

Günahınızı adı güzel Muhammed'e bağışlasın!

Hanım hey!

UŞUN KOCA OĞLU SEĞREK

Oğuz zamanında Uşun Koca adında bir kişi vardı. Bunun iki oğlu vardı. Büyük oğlunun adı Eğrek idi. Yiğit, gözü kara, korkusuz bir genç idi. Ne zaman istese Bayındır Han'ın divanına girebilirdi. Beyler beyi Kazan'ın divanında ise Eğrek'e yer yoktu. Herkesi geçiyor, Kazan'ın önüne oturuyordu. Kimseye iltifat etmiyordu.

Eğrek, yine bir gün beyleri geçti. Kazan'ın önüne oturdu. Ters Uzamış adlı bir yiğit öfkelenildi.

— Ey Uşun Koca oğlu! Bu oturan beylerin her biri bu yerleri kılıcının hakkıyla aldı. Ya sen ne yaptın? Aç mı doyurdun, fakir mi giydirdin? dedi. Eğrek:

— Ey Ters Uzamış, bunları yapmak hüner midir?

— Hünerdir ya!

Ters Uzamış'ın sözü Eğrek'in öfkelenmesine neden oldu. Kalktı, Kazan Bey'den savaş için izin istedi. Kazan Bey Eğrek'e izin verdi. Üç yüz silahlı yiğit savaş için onun yanına toplandı.

Bunlar beş gün yediler, içtiler. Pek çok ganimet aldılar. Eğrek'in yolu, Alınca Kalesi'ne çıktı. Kalenin beyi buraya tuzak kuru kurmuş. İçine de türlü hayvanlar koymuş. Oğuz beylerine tuzak yapmış. Oğuz beyleri korunun kapısını kırdılar, içeri girdiler. Geyik, kaz, tavuk ne buldularsa yediler.

Düşmanın casusu vardı, casus bunu haber verdi. “Ne duruyorsunuz, Oğuz'dan atlılar geldi. Korunun kapısını kırdılar, içeri girdiler!” dedi. Altı yüz düşman bunların üzerine saldırdı. Yiğitleri öldürdü. Eğrek'i tutsak ettiler. Alınca Kalesi'nde zindana attılar.

Olan bitenler Oğuz illerinde duyuldu. Uşun Koca'nın evinde feryat koptu. Kızı, gelini kara elbiseler giydiler. Anasıyla babası “Oğul, oğul!” diyerek ağladılar.

Uşun Koca'nın Seğrek adında bir de küçük oğlu vardı. Oğlan büyüdü, korkusuz bir yiğit oldu. Bir gün bir eğlenceye gitti, yediler içtiler. Seğrek sarhoş oldu. Dışarı çıktı. Bir öksüz oğlan ile bir kızın kavgasını gördü. “Ne yapıyorsunuz?” dedi, ikisine de kızdı. Bu öksüz oğlan: “Bize niye kızılıyorsun? Hünerin varsa kardeşin Alınca

Kalesi'nde esirdir. Git, onu kurtar!” dedi. Seğrek kardeşinin adını sordu. Eğrek'tir, dediler.

Seğrek babasının evine geldi, atından indi. Babasının ağzını aradı. Şöyle dedi:

— Ey baba, yerimden kalktım atıma bindim!

Karşiki Ala Dağ'a gittim.

Oğuz illerinde eğlence varmış, gittim.

Yer içerken bir ak boz atlı geldi,

Uzun zamandır Eğrek adında bir yiğit tutsakmış

Tanrı yol vermiş, gelmiş,

Büyük küçük kalmadı, o yiğidi karşılamaya gitti,

Baba ben de gideyim mi, ne dersin?

Babası cevap verdi:

— Senin için öleyim oğul!

Oğuz beyleri gittiyse sen de git!

O yiğidin yanına vardığında atından in,

O yiğide selam ver!

Elini öp boynuna sarıl,

Kara dağımın yücesi kardeş, de!

Ne duruyorsun oğul, sür atını!

Seğrek, kardeşini kurtarmaya karar verdi. Anası babası “Gitme!” dese de dinlemedi. “Beni yolumdan ayırmayın! Ağabeyimin öcünü almadan Oğuz diyarına gelmeyeceğim!” dedi.

Anası babası ağladılar. Kazan Bey'e adam gönderdiler. "Oğlan kardeşini aramaya gidiyor. Bize ne öğüt verirsin?" dediler. Kazan Bey: "Ayağına zincir vurun!" dedi. Seğrek'in bir nişanlısı vardı. Onu göndermemek için aceleyle düğün yaptılar. Aygır, deve, koç kestiler. Büyük ziyafet verdiler. Seğrek düğünden sonra abisini kurtarmak için zırhını giydi, atına bindi.

— Ey kız, beni bir yıl bekle. Bir yıl da gelmezsem iki yıl bekle. İki yıl da gelmezsem üç yıl bekle. Dönmezsem o vakit ölmüşümdür. Atımı kurban et, ölü yemeğimi dağıt. Gözün kimi tutarsa, gönlün kimi severse onunla evlen.

Kız, gerekirse on yıl beklerim. İyi haber getirene at, elbise vereceğini, kötü haber getirenin başını keseceğini söyledi.

Kız, bana uğursuz diyeceklerine utanmaz desinler dedi. Annesiyle babasına haber verdi. Oğlunuz gidiyor, haberiniz olsun! dedi. Ana baba, ne kadar "Gitme!" dedilerse de oğlan dinlemedi. Sonunda bunlar "Yürü oğul, yolun açık olsun!" dediler. Oğlan anasının babasının elini öptü, yola çıktı.

Oğlan üç gün üç gece at sürdü. Kardeşinin tutsak edildiği yere vardı. Düşmanların at sürülerini gördü. Kılıç çekti, altı düşman öldürdü. Kısrakları getirdi, içeri soktu. Yine üç gün üç gece at sürdü. Sonra uykusu geldi. Atının dizginini bileğine bağladı, uyudu.

Düşmanın bir casusu vardı. Geldi, beye haber verdi. Oğuz ilinden gözü kara bir yiğit geldi. At bakıcılarını öldürdü. Kısrakları koruya soktu, dedi. Bey altmış silahlı adam gönderdi, oğlanı yakalamalarını emretti. Bunlar gittiler. Oğlanın atı sesleri duydu, oğlanı uyandırdı. Oğlan gördü ki, atlılar geliyor. Kalktı, adı güzel Muhammed'e salavat getirdi. Atına bindi. Düşmanları kaleye kovaladı. Yine uykusu geldi. Atının dizginlerini bileğine bağladı, uyudu.

Sağ kalan düşmanlar beylerinin yanına geldiler. Bey: "Tuh yüzünüze, altmış kişi bir oğlanı tutamadınız!" dedi. Bu defa yüz düşman oğlanın üstüne gitti. At yine oğlanın uyanmasını sağladı. Oğlan, adı güzel Muhammed'e salavat getirdi, düşmana kılıç vurdu. Bunları yine korkuttu. Yine aynı yere geldi. Uykusu geldi. Atının dizginini bileğine bağladı, uyudu. Bu defa da at kaçtı.

Düşmanlar yine beye gittiler. Bey “Bu defa üç yüz kişi gidin!” dedi. “Gitmeyiz, hepimizi öldürür!” dediler. Bey: “Ya ne yapacağız? Gidin şu tutsak olan yiğidi çıkarın! At verin zırh giydirin!” dedi. Adamlar geldi. Eğrek’e:

— Yiğit, bey sana merhamet etti. Şurada bir deli yiğit var. Yolculara saldırıyor. Çocukların ekmeğini elinden alıyor. O deliyi yakala, öldür. Seni salalım! dediler.

Eğrek, olur, dedi. Eğrek’in saçını sakalını kestiler. Bir at bir de kılıç, üç yüz düşmanı da ona yoldaş olarak verdiler. Oğlanın üzerine yürüdüler. Bu üç yüz düşman geride durdu. Oğlanı uzaktan gösterdiler. Eğrek: “Gelin. Gidelim yakalayalım!” dedi. Düşmanlar: “Bey sana emretti, sen git!” dediler. Eğrek: “İşte uyuyor, gelin yakalayalım!” dedi. Düşmanlar “Ne uyuması, gözünün altından bakıyor! Kalkarsa koca dünyayı başımıza dar eder!” dediler. Eğrek: “Ben gidiyorum. Elini ayağımı bağlayayım. Sonra da siz gelin!” dedi. At sürdü, oğlanın yanına gitti. Atından indi. Atının dizginini bir dala bağladı. Baktı gördü ki, bir güzel ela gözlü genç. Buram buram terlemiş uyuyor. Gelenden gidenden haberi yok! Dolandı, başı ucuna gitti. Belindeki kopuzu gördü. Çıkardı, eline aldı. Söylemeye başladı:

— Yerinden kalkarak gelen yiğit,

Ala Dağ’dan gece aşan yiğit,

Coşkun sulardan geçen yiğit,

Gurbet illere gelen yatıp uyur mu?

Benim gibiler ak ellerini bağlar

Ak sakallı babasını, ak saçlı anasını ağlatır mı?

Yiğit niçin uyuyorsun?

Yiğit güzel başını kaldır!

Yiğit ela gözlerini aç!

Oğuz ilinden gelen yiğit sen kimsin?

Dört yanını düşman çevirdi, bilesin yiğit!

Oğlan uykudan kalktı. Kılıcını Eğrek'e vurmak için tuttu. Eğrek'in elindeki kopuzu gördü.

— Ey düşman! Dedem Korkut'un kopuzu hürmetine kılıcı vurmam. Eğer elinde kopuz olmasaydı ağabeyim için seni iki parça ederdim! dedi. Çekti, sazı elinden aldı.

— Sabah yerimden kardeşim için kalktım.

Ak boz atlara kardeşim için bindim.

Kalenizde tutsak var mıdır düşman, söyle bana!

Büyük kardeşi Eğrek oğlana sorular sordu. Adın nedir, dedi.

— Develerime, atlarıma bakan sen misin?

Koyunlarıma bakan çoban sen misin?

Kulağıma sır söyleyen sen misin?

Beşikte yatan kardeşim sen misin?

Yiğit söyle bana!

Oğlan Eğrek'e babasının adını, kendi adını söyledi:

— Develerine, atlarına bakan benim!

Beşikte yatan kardeşin benim!

İki kardeş sarıldılar. Eğrek, küçük kardeşinin boynunu, Seğrek de abisinin elini öptü. Düşmanlar karşıdan baktı. “Bunlar güreşmeye başladı. Umarız bizimki yener!” dediler. Bu iki kardeş atlarına bindiler. Kılıçlarını kaldırdılar, düşmanın üstüne hücum ettiler. Düşmanları kaleye kovaladılar. Geldiler atlara bindiler. Gece gündüz at sürdüler, Oğuz iline gittiler.

Seğrek burada babasına haber gönderdi. Haberciler gitti. Uşun Koca'ya haber verdiler. Oğullarının ikisi birden sağ salim geldi, dediler. Gümbür gümbür davullar çalındı. Altın, gümüş borular öttü. Çadırlar dikildi. Aygır, deve, koç kesildi. Uşun

Koca oğullarını karşıladı. Birbirlerine sarıldılar, hal hatır sordular. Uşun Koca büyük oğluna da gelin aldı. İki kardeş düğünlerini yaptılar. Dede Korkut geldi, söyledi.

Uzun yaşamın sonu ölüm.

Ölüm zamanında Allah imandan ayırmasın!

Günahınızı Muhammed Mustafa için bağışlasın!

Amin diyenler, Tanrı'nın yüzünü görsün!

Hanım hey!

SALUR KAZAN TUZAK OLUP OĞLU URUZ'UN KURTARMASI

Trabzon Tekfuru Kazan Han'a bir şahin vermiş. Bir gece Kazan Han beyleriyle yer içerken şahinci başına seslendi:

— Sabah şahinleri al. Gizlice ava gidelim! dedi.

Bunlar sabah erkenden ava çıktılar. Bir kaz sürüsü gördüler. Kazan şahini saldı. Kazları alamadı. Şahin uçmaya başladı. Kazan Han ve şahinci başı, şahini gözlediler. Şahini Tomanın Kalesi'ne inerken gördüler. Kazan Bey, pek kederlendi. Şahinin peşine düştü. Dere tepe aştı, düşman iline gitti. Derken Kazan'ın uykusu geldi. Beyleri: "Hanım, dönelim!" dediler. Kazan: "Biraz daha gidelim!" dedi. Bir kale gördü. Kazan: "Beyler, gelin yatıp uyuyalım!" dedi. Kazan Han'ı küçük ölüm bürüdü. Oğuz beyleri yedi gün uyuyorlardı. Onun için bu uykuya küçük ölüm deniyordu.

O gün Tomanın Kalesi'nin beyi de ava çıktı. Casus beyine haber verdi: "Bir bölük atlı geldi. İçlerinde beyleri yattı, uyudu." dedi. Bey: "Gidin kimmiş öğrenin!" dedi. Gelenler, Oğuz yiğitlerini gördüler. Beylerine haber verdiler. Bey hemen askerlerini topladı, bunların üzerine yürüdü. Kazan'ın beyleri düşmanları gördüğünde "Kazan Bey'i bırakırsak Oğuz ilinde bizi öldürürler. En iyisi burada ölelim!" dediler. Düşmanı karşıladılar, savaştılar. Kazan'ın yirmi beş beyi şehit oldu. Düşmanlar Kazan'ı yakaladılar. Elini ayağını bağladılar, bir arabaya koydular. Kalın iple arabaya bağladılar, götürdüler.

Kazan yolda arabanın sesinden uyandı. Kendini bağlayan ipleri hep parçaladı. Arabanın üstüne oturdu. Ellerini birbirine vurdu, güldü. Düşmanlar:

— Ne gülüyorsun? dedi.

— Ey düşmanlar! Bu arabayı beşiğim, sizi de dadılarım sandım.

Düşmanlar Kazan'ı getirdiler. Tomanın Kalesi'nde bir kuyuya hapsedtiler. Kuyunun ağzına bir değirmen taşı koydular. Kazan'ın yemeğini, suyunu değirmen taşının deliğinden veriyorlardı.

Bir gün tekfurun karısı Kazan'ı görmeye gitti. Zindancıdan kuyuyu açmasını istedi. Kazan'a sordu:

— Kazan Bey, nasılsın? Keyfin yerin altında mı üstünde mi iyidir? Orada ne yiyor ne içiyorsun? Neye biniyorsun?

— Ölülerinizin yemeklerini ellerinden alıyorum, yiyorum. Ölülerinizin atlarına biniyorum. Ötekileri de yedekte tutuyorum.

— Aman Kazan! Yedi yaşında bir kızım öldü. Ona binme!

— Ölüleriniz içinde ondan iyisi yok! Hep ona biniyorum!

— Vay! Senin elinden ne dirimiz ne ölümüz kurtulmuş!

Kadın geldi. Tekfura söyledi:

— Merhamet et. O adamı kuyudan çıkar. Kızımın belini kıracak. Yer altında at olarak hep kızıma biniyor! Ölülerimizin yemeklerini yiyor! Elinden ne ölümüz ne dirimiz kurtulmuş! Allah aşkına o adamı kuyudan çıkar! dedi.

Tekfur beylerini topladı. Onlara danıştı. Gelin Kazan'ı kuyudan çıkaralım. Bizi övsün, Oğuz halkını kötölesin. Bir daha bize düşmanlık etmemeye yemin etsin, salalım! dedi.

Gittiler, Kazan'ı kuyudan çıkardılar. “Bize bir daha düşmanlık etmeyeceğine yemin et ve bizi öv. Oğuz’u da kötüle. Seni salalım, git!” dediler. Kazan: “Vallahi doğru yol varken yanlış yoldan gelmem!” dedi. Düşmanlar, Kazan güzel yemin etti dediler. Şimdi de bizi öv. Kazan: “Ben yerin üstüneyken adam övmem! Gidin bir adam getirin üstüne bineyim. Sizi öyle öveyim!” dedi.

İri yarı bir düşman geldi. Kazan adamın üstüne bindi. Ağzını ayırdı, adamı öldürdü. Üstüne oturdu. Kopuzumu verin, sizi öveyim, dedi. Gittiler, kopuzu getirdiler. Kazan Han şöyle dedi:

— On bin, yirmi bin, yüz bin düşman gördüm. Bana mısın demedim, yüz çevirmedim. Elime kılıcımı aldım, öldürdüm. Hiç övünmedim. Övünenleri hoş

görmedim! Elindeyken öldür beni! Kendi soyumu kötülemem. Oğuz beyleri dururken sizi övmem!

Kazan Bey devam etti:

— Yüce dağlardan kopan kayaları ayağımla tutan Kazan'ım ben!

Bey oğulları kavga etse ayıran Kazan'ım ben!

Yüce dağları sis bassa, kıyamet kopsa, atımın kulağı görünmez olsa,

Yiğitler kılavuz olmadan yolunu bulamasa, kılavuz olmadan yolunu bulan Kazan'ım ben!

Yedi başlı ejderhaya gittim. Gücünden sol gözümde yaş aktı.

Ey namert, korkak gözüm, bir yılandan niçin korktun? dedim.

O zaman bile övünmedim. Övünen yiğitleri hoş görmedim.

Elindeyken kaldır kılıcımı öldür beni!

Yüz çevirmem. Kendi soyumu kötülemem!

Oğuz beyleri dururken sizi övmem!

Kazan Bey yine devam etti. Yiğitliklerini, kahramanlıklarını anlattı. Kendi soyunu kötülemedi, düşmanı övmedi.

— Kaplanım var,

Kırlarda geyiklerinizi gezdirmez!

Aslanım var,

Atlarınızı durdurmaz!

Kurtlarım var,

Koyunlarınızı gezdirmez!

Kuşlarım var,

Ördeklerinizi, kazlarınızı uçurtmaz!

Oğuz ilinde Uruz adında bir oğlum var,

Kara Göne adlı bir kardeşim var

Ey düşman, elindeyken öldür beni!

Kılıcından yüz çevirmem!

Kendi soyumu kötülemem,

Oğuz yiğitleri dururken sizi övmem.

Öldürmek istiyorsan öldür beni!

Öldürmezsen ben öldürürüm seni!

Düşmanlar, bu bizi övmedi. Gelin öldürelim! dediler. Beyler toplandılar. Birbirlerine danıştılar. Bunun oğlu, kardeşi var. Bunu öldürmek olmaz, dediler. Götürdüler, domuz ahırına hapsedtiler.

Kazan'ın ölüsünü de dirisini de kimse bilmedi. Kazan'ın bir oğlu vardı. Oğlan büyüdü, delikanlı oldu. Bir gün divan toplantısına giderken birisi buna şöyle dedi:

— Sen Kazan'ın oğlu değilsin herhalde! dedi. Uruz öfkeleni:

— Benim babam Bayındır Han değil midir? dedi.

— Hayır, o annenin babası, senin deden!

— Benim babam ölü mü sağ mı?

— Sağdır. Tomanın Kalesi'nde hapis.

Böyle deyince oğlan kederlendi. Atını çevirdi, geri döndü. Anasına geldi:

— Ey ana, ben Bayındır Han'ın oğlu değilmişim,

Kazan Han'ın oğluymuşum.

Bunu bana niçin söylemedin?

Anası ağladı. “Oğul, baban sağdır ama sana söylemeye korktum. Canım oğul, düşmana gidersin. Yok olursun!” dedi. “Amcana adam gönder. Gelsin bakalım amcan ne der!” dedi. Uruz amcasına adam yolladı. Amcası geldi. “Ben babamın yanına gidiyorum!” dedi. Birbirlerine danıştılar. Bütün beylere haber saldılar. “Uruz babasını kurtarmaya gidiyor. Silahlarınızı alın, gelin!” dediler. Askerler toplandı. Kara Göne ordunun başına geçti. Borular çalındı. Yola çıktılar.

Yol üzerinde bir kilise vardı. Burada keşişler bekliyordu. Bunlar tüccar kıyafetleri giydiler. Keşişlerin yanına tüccar gibi gittiler. Keşişler gördü ki, bu gelenler tüccara benzemiyor. Kaçtılar, kiliseye girdiler. Sordular:

— Kimsiniz?

— Tüccarız!

— Yalan söylüyorsunuz!

Keşişler bunları taşa tuttu. Uruz atından indi.

— Babamın altın kadehinden şarap içen, beni seven atından insin. Buranın kapısını kırılım, dedi.

On altı yiğit attan indi, kapıyı kırdı. İçeri girdiler. Buldukları düşmanları öldürdüler. Düşmanlardan biri beye haber verdi. “Ne oturuyorsunuz? Üstünüze düşman geldi. Hazırlanın!” dedi. Toplandılar, ne yapacaklarını konuştular. Bazıları, Kazan’ı bunların karşısına çıkaralım, dövüştürelim, dedi. Kazan’ı hapisten çıkardılar. “Üstümüze düşman geldi. Bizi kurtarırsan seni salarız!” dediler. Kazan: “Vallahi doğru yolu görürken yanlış yoldan gelmeyeyim!” dedi. Düşmanlar, Kazan yemin etti diyerek sevindiler.

Düşman, ordusunu topladı. Kazan’ı giydirdiler. Bütün silahları ona verdiler.

Bu sırada Oğuz yiğitleri geldiler. Gümbür gümbür davulları çalındı. Kazan gördü ki, ak boz atlı bir yiğit Oğuz’un önünde duruyor. Çadırını dikti, durdu. Onun arkasından Kara Göne geldi, durdu. Burada Kazan, meydana girdi. Yiğit diledi. Boz atlı Beyrek Kazan’ın karşısına çıktı. Kazan sordu:

— Yerinden kalkıp gelen yiğit, kimsin?

Adın nedir yiğit, söyle bana!

— Ey düşman bilmez misin?

Bayburt hisarından uçan,

Nişanlısını başkasın alırken kurtaran,

Bana Bay Büre Han oğlu Bamsı Beyrek derler,

Yanıma gel, dövüşelim!

— Yiğit, bu askerinin önünde

Bir ak sancaklı ordu geldi,

Bir yiğit çadırını herkesten önce dikti,

Ak boz ata binen o yiğit,

Kimdir, kimin nesidir?

Yiğit, söyle bana!

Beyrek:

— Ey düşman, kimin nesi olacak, beyimiz Kazan'ın oğlu! dedi.

Kazan dua etti. Oğlum büyük bir yiğit olmuş, dedi.

Beyrek, onu bunu niye soruyorsun, dedi. Kazan'ın üstüne atını sürdü. Kazan'a vurdu. Kazan kendini tanıtmadı. Beyrek'in bileğinden tuttu. Çomağını elinden aldı. Ensesine bir çomak vurdu. Beyrek atından düştü, geri döndü. Kazan: “Beyrek, git beyine söyle, o gelsin!” dedi.

Dölek Evren meydana girdi. Kazan buna da sordu:

— Sabah vakti yerinden kalkan yiğit, kimsin sen?

Atı ile gelen yiğit, kimsin sen?

Yiğit adını gizlemek ayıp olur, adını söyle bana!

Dölek Evren:

— Ey düşman benim adım bilmez misin?

Düşmanları rezil eden,

Yedi kalenin kilidini alan,

Bana Dölek Evren derler!

Dölek Evren silahını aldı. Kazan'a vurmak istedi, vuramadı. Kazan at sürdü. Bunun silahını elinden aldı. Silah, Dölek Evren'in kafasına vurduğunda parçalandı.

— Beyine söyle o gelsin! dedi.

Kazan yine yiğit istedi. Bu sefer Tozan oğlu Alp Rüstem at sürdü, geldi. Kazan buna da adını sordu. Alp Rüstem Kazan'a atını sürdü. Onu yenemedi. Kazan bunu da bir darbe ile gönderdi. Söyle beyin gelsin, dedi.

Kazan, yine yiğit istedi. Uruz atını amcasının elinden kurtardı, meydana girdi. Kılıcını çıkardı. Babasının üstüne at sürdü. Kıpırdamasına fırsat vermeden Kazan'ın omzuna kılıcını vurdu. Omzunda büyük bir yara açtı. Kazan'ın kanı aktı. Uruz bir kılıç darbesi daha vurmak için geri döndü. Kazan oğluna şöyle dedi:

— Kara dağımın doruğu oğul!

Gözlerimin aydını oğul!

Yiğit Uruz, aslanım Uruz!

Ak sakallı babana kıyma oğul!

Uruz'un gözleri yaşla doldu. Atından indi. Babasının elini öptü. Kazan da yere indi. Oğlunun boynunu öptü. Beylerin hepsi geldi. Atlarından indiler. Kazan'ın elini öptüler. Sonra hep birlikte düşmana hücum ettiler. Kaleyi aldılar. Uruz düşman elinden babasını kurtardı. Oğuz iline döndü. Anasına haber verdiler. Gelinleri, kızları onları karşıladı. Kazan'ın elini öptüler. Kazan Bey çadırını kurdu. Yedi gün yedi gece düğün ettiler. Yediler içtiler.

Dede Korkut geldi, kopuz çaldı.

— Hani övülen yiğitler,

Dünya benim diyenler?

Ecel aldı, yer gizledi.

Fani dünya kime kaldı?

İyi haber vereyim hanım:

Ölüm vaktinde Allah imandan ayırmasın!

Tanrı seni namerde muhtaç etmesin!

Beş kelime dua ettik, kabul olsun!

Amin amin diyenlerin Tanrı yüzünü görsün!

Günahınızı adı güzel Muhammed Mustafa

Hürmetine bağışlasın!

Hanım hey!

DIŞ OĞUZ'UN İÇ OĞUZ'A İSYANI VE BEYREK'İN ÖLÜMÜ

Kazan Bey üç yılda bir İç Oğuz ve Dış Oğuz beylerini bir araya topluyordu. Eşinin elinden tutarak çadırından çıkıyor, çadırını yağmalatıyordu. Kazan yine evini yağmalattı. Ancak bu sefer Dış Oğuz yoktu. Çadırı sadece İç Oğuz yağmaladı. Dış Oğuz beylerinden Aruz, Emen ve diğer beyler bunu işittiler:

— Bak bak! Şimdiye kadar Kazan'ın evini birlikte yağmaladık. Şimdi suçumuz nedir ki birlikte yağmalamadık? dediler. Kazan Bey'in divanına gitmediler. Ona düşman oldular.

Kılbaş adında bir kimse vardı. Kazan buna sordu:

— Ey Kılbaş, bu Dış Oğuz beyleri divana her zaman geliyorlardı. Şimdi niçin gelmediler?

— Hanım, bilmez misin niçin gelmediler? Evini yağmalarken Dış Oğuz beyleri yoktu. Gelmemelerinin sebebi budur!

— Düşman oldular, öyle mi?

— Hanım! Ben gideyim onlar dost mu düşman mı oldular öğreneyim.

Kılbaş birkaç adamıyla atına bindi. Kazan'ın dayısı Aruz'un evine gitti. Aruz da altın bacalı çadırını dikmiş. Çocuklarıyla oturuyordu. Kılbaş geldi, Aruz'a selam verdi:

— Kazan sıkıntıya düştü. Dayım Aruz gelsin! dedi. Üzerime düşman geldi. Develerimi, atlarımı rahatsız ettiler. Kızlarımı, gelinlerimi ağlattılar. Başıma neler geldi? Aruz dayım yetişsin! dedi.

Aruz:

— Ey Kılbaş! Oğuzlar bir araya geldiğinde Kazan'ın evi yağmalanıyordu. Suçumuz neydi de bu sefer biz yoktuk? Kazan'ın başına ne gelirse gelsin. Dayısı Aruz'u ansın dursun! Biz Kazan'a düşmanız, Kazan bunu iyi bilsin! dedi.

Kılbaş:

— Kazan Han yerinden kalktı. Ala Dağ'a çadırını dikti. Üç yüz altmış yedi yiğit geldi. Yemek yerken beyler seni sordu. Üstümüze düşman gelmedi. Dost musun düşman mısın anlamak için geldim. Sen Kazan'a düşman olmuşsun, bildim! dedi.

Kılbaş, gitti. Aruz buna üzüldü. Dış Oğuz beylerine adam gönderdi. Oğuz beyleri hep gelsin, dedi. Dış Oğuz beyleri toplanıp çadırlarını kurdular. Aruz Bey aygır, deve, koç kestirip Dış Oğuz beylerine ziyafet verdi.

— Beyler ben sizi niçin çağırdım, biliyor musunuz?

— Bilmiyoruz!

— Kazan bize Kılbaş'ı gönderdi. İlime, yurduma düşman geldi. Dayım Aruz bana gelsin, demiş. Ne zaman yağma olsa Dış Oğuz beyleri de yağmalıydı. Beyler, Kazan'a selam veriyordu. Bu kez bizi çağırmadı. Biz Kazan'a düşmanız! dedim. Beyler, siz ne diyorsunuz?

— Ne diyelim, iyi demişsin. Sen Kazan'a düşmansan biz de düşmanız.

Kur'an getirildi. Bütün beyler Kur'an'a el bastılar, yemin ettiler. Senin düşmanına düşmanız, dostuna dostuz! dediler.

— Beyler! Beyrek bizden kız aldı. Kazan'ın da en iyi beyidir. Bizi Kazan'la barıştırması için çağıralım. Bize katılmasını söyleyelim. Bize katılmazsa ben sakalından tutayım, siz de öldürün! Beyrek'i aradan çıkaralım. Sonra Kazan'la işimize bakarız! dedi.

Beyrek'e adam yolladılar. Beyrek o sıra yiğitleriyle oturuyordu. Aruz'un adamı geldi. Beyrek'e selam verdi. Kendisinin Aruz ve adamlarını Kazan ile barıştırmasını istediklerini söyledi.

Beyrek, olur, dedi. Atına bindi. Kırk yiğidiyle Aruz'un evine gitti. Dış Oğuz beyleri de o sırada oturuyorlardı. Beyrek selam verdi. İçeri girdi. Aruz:

— Seni niçin çağırdık, bilir misin?

— Niçin çağırdınız?

— Biz hepimiz Kazan'a düşman olduk. Yemin ettik. Sen de bize katıl, yemin et!

Beyrek şöyle dedi:

— Ben Kazan'ın yemeğini çok yedim,

Atlarına çok bindim,

İnkâr edersem tabutum olsun!

İyi kaftanlarını çok giydim,

İnkâr edersem kefenim olsun!

Çadırına çok girdim,

İnkâr edersem zindan olsun!

Ben Kazan'ın yolundan dönmem. Aruz bunu iyi bil!

Aruz, Beyrek'in sakalından tuttu. Öteki beyler Beyrek'e kıyamadı. Beyrek, Aruz'un tuzağını anladı:

— Aruz, yapacaklarını bilseydim silahımı elime alırdım. Beylerimi yanımdan ayırmazdım.

— Böyle söyleme. Gel yemin et!

— Vallahi ben Kazan'ın yolundan dönmem. İstersen beni yüz parçaya ayır!

Aruz, Beyrek'in sakalını daha sıkı tuttu. Beylere baktı. Gördü ki kimse gelmez. Kendi kılıcını çıkardı. Beyrek'in bacağına vurdu. Beyrek'in kanı yere aktı. Beyler yerlerinden kalktılar, gittiler. Beyrek'in de atına binmesine yardım ettiler. Adamları Beyrek'i aldılar. Eve gittiler. Beyrek adamlarına şöyle dedi:

— Yiğitlerim, yerinizden kalkın!

Atımın kuyruğunu kesin!

Ala Dağ'dan, coşkun sulardan gece geçin,

Kazan'ın divanına gidin!

Ak elbiselerinizi çıkarın kara giyin,

Sen sağ ol, Beyrek öldü, deyin!

— Her şeyi anlatın. Dış Oğuz beyleri sana düşman olmuş. Beyrek'i aralarına çağırılmışlar. Yemin etmesini istemişler. Beyrek, yemin etmemiş. Ben Kazan'ın yolundan dönmem, demiş. Namert dayın öfkelenmiş. Beyrek'e kılıç vurdu. Beyrek "Kazan, benim kanımı yerde koymasın!" dedi, deyin!

Beyrek şöyle devam etti:

— Kazan Bey yetişsin,

Benim kanımı Aruz'a bırakmasın,

Hakkımı helal etsin,

Beyrek padişahlar padişahı Allah'a gitti, bilsin!

Beyrek'in anasına, babasına, karısına haber gitti. Herkes ağladı. Kızı, gelini kara elbiseler giydiler. Kırk yiğidi Beyrek'in atının kuyruğunu kesti. Kara elbiseler giydiler. Beyrek diyerek ağladılar. Gittiler, Kazan'ın elinden öptüler. "Sen sağ ol, Beyrek öldü!" dediler. "Namert dayın tuzak kurdu, bizi çağırdı. Biz Kazan'a düşman olduk. Siz de düşman olun diyerek yemin etmemizi istediler. Biz sana düşman olmadık. Dayın namert Aruz, Beyrek'e öfkelenmiş ve ona kılıcını vurdu. Sen sağ ol hanım, Beyrek öldü. Beyrek, Kazan Bey benim kanımı Aruz'a bırakmasın, dedi!" dediler.

Kazan beyleriyle birlikte hüngür hüngür ağladı. Evine kapandı. Yedi gün divan toplantılarına katılmadı. Ağladı, oturdu. Bütün beyler toplandı. Kazan'ın kardeşi Kara Göne, Kılbaş'ı çağırdı:

— Kılbaş, git söyle, ağam Kazan divana çıksın. "Bir yiğit senin için aramızdan ayrıldı. Kanımı Aruz'a bırakmasın diyerek vasiyet etti. Gidelim, düşmanla savaşalım! de." dedi.

Kılbaş:

— Sen kardeşisin, sen git, dedi.

İkisi birlikte gittiler. İçimizden bir yiğit senin için aramızdan ayrıldı. Gidelim, intikamını alalım! Ağlamakla bir şey mi olur? Ayağa kalk! dediler.

Kazan:

— Doğru diyorsunuz! Hemen silahlanın! Beylerin hepsi atlarına binsin, dedi.

Herkes atlarına bindi. Borular çalındı, davullar dövüldü. Gece gündüz at sürdüler.

Aruz' a ve Dış Oğuz beylerine haber gitti. İşte Kazan geldi, dediler. Bunlar da askerlerini toplandı. Kazan'ın karşısına çıktılar.

Aruz: “Benim rakibim Kazan olsun!” dedi. Emen: “Benimki Ters Uzamış olsun!” dedi. Alp Rüstem “Benim rakibim Okçu Kazan olsun!” dedi. Her biri kendine bir rakip seçti. Davullar çalındı.

Aruz Koca meydana çıktı. Kazan'a seslendi:

— Sen benim rakibimsin, yanıma gel! dedi.

Kazan silahını aldı. Şöyle dedi:

— Adam öldürmek nasıl oluyor sana göstereceğim! dedi.

Aruz, Kazan'ın üzerine gitti. Kılıcını vurdu. Ancak kılıç Kazan'ı yaralamadı. Sıra Kazan'daydı. Kazan, mızrağını attı. Aruz'u göğsünden vurdu. Aruz attan düştü. Kazan, Kara Göne'ye işaret etti. Aruz'u öldürmesini söyledi. Kara Göne atından indi. Aruz'u öldürdü.

Dış Oğuz beyleri attan indiler. Kazan'ın ayağına kapandılar. Af dilediler, Kazan'ın elini öptüler. Kazan bunları affetti. Beyrek'in intikamını aldı. Aruz'un evini yağmalattı. Yeşil çayırlara çadır kurdu.

Dede Korkut geldi. Kopuzunu çaldı:

Hani bey yiğitler,

Dünya benim diyenler?

Ecel aldı, yer gizledi.

Fani dünya kime kaldı?

İyi haber vereyim hanım:

Ak sakallı babanın yeri cennet olsun!

Ak saçlı ananın yeri cennet olsun!

Tanrı seni namerde muhtaç etmesin!

Beş kelime dua ettik, kabul olsun!

Amin, amin diyenler Tanrı'nın yüzünü görsün!

Derlesin toplansın

Günahınızı Muhammed Mustafa'ya bağışlasın!

Hanım hey!

EK- 3: Hedef Öğrenci Grubunun Bildiği Varsayılan Dil Bilgisi Yapıları

A1	A2	B1
Şahıs Zamirleri Ben , sen, o, biz, siz, onlar Sayılar.	Gelecek Zaman (+Dan ... A kadar), Zaman Belirteçleri (Dün, bugün, yarın- ertesi gün) -Dan beri / -Dır	Gereklik Kipi (-mAlI) Mak gerek, mAk lazım, Sıfat-fiil ekleri: (-An, -DIk, - AcAk).
İşaret Zamirleri Bu, şu, o, burası, şurası, orası, Evet, hayır cümleleri, İsim cümlesi, Bulunma hâli eki, Çokluk eki, Var, yok, mI, değil.	Bağlaçlar (Bu yüzden, bu sebeple) Çünkü.	Zarf-fiil eki: (-ken) Şimdiki zamanın hikâyesi -(I)yordu
İyelik ekleri, “ile” bağlacı ve edatı, “ ve” bağlacı, Telefon numarası, İsim tamlaması, Renkler.	Pekiştirme, Gibi, kadar, -CA, -A göre -mAk için, -mAk üzere.	Bence... / Bana göre... Dilek Kipi -sA Dilek Kipinin Hikâyesi - sAydI, Şart Kipi -(y)sA (Keşke ...-sA), (Eğer... -sA, -IrsA...), Ad cümlelerinde şart.
Şimdiki zaman, -DAN- (y) A kadar, -mAdAn önce, -DIktAn sonra, -mA olumsuzluk eki, Yönelme hâli eki, “Nereye?” soru kalıbı, Ayrılma hâli eki, Haftanın günleri, Sıra sayı sıfatları “Nereden?” soru kalıbı.	Bağlaçlar: hem... hem..., ne... ne..., ya... ya..., ister... ister... “... -cA” / “... -A göre” Yeterlik ve İhtimal -(y)A bilmek	Zarf-Fiil Eki -mAktA İşteşlik - İşteş Çatı -(I)ş GEREKLİLİK -mAk lazım -mAk zorunda kal- -mAk gerek- -mAk şart
Belirli Geçmiş zaman, Yönler, Kuzey, Güney vs. (altında, üstünde, sağında, solunda, yanında vb).	Belirsiz geçmiş zaman, Ekfiil Küçültme ekleri, “...diye sormak”, “... diye	Edilgen Çatı (-I-, -n-)

Karşılaştırma sıfatları, Den, daha, en derecelendirme, karşılaştırma, -dAn beri, -dIr.	cevap vermek” -ken.	
-mEk istemek, A göre, Bence, Belirtme hâli eki İstek kipi.	Geniş Zaman (-Ir / -Ar / -r) Sıklık Zarfları İsim Filler: (-mA, -mAk, - Iş).	Zarf-fiil Ekleri (-All, +DIğIndAn beri, +DI ...- All) Ettirgen çatı: -DIr, -Ir, -t, -Ar.
EMİR KİPİ 1. Şehir merkezi, alt geçit, üst geçit; “Sessiz olunuz.”, “Sigara içmek yasaktır.”, “Park edilmez.” gibi temel kalıplar 2.“Van-Tatvan treni 3. Perondan kalkacaktır.” 3. H (Hastane), E (Eczane), M (Metro)...	Zarf-fiil Ekleri [-(y)Ip, -mAdAn,-(y)ArAk,- (y)A ... -(y)A], Dolaylı Anlatım (Emir).	Dönüştü Çatı (-n-, -l-) Dönüştülük Zamiri (kendi)
ki, -dAki Renkler, -II sıfat eki, “Hangi” soru sıfatı.	Yeterlik fiili (-ınca) Ancak, çünkü.	Zarf- fiiller (-dıkça/ -dığında / - dığı sürece)

